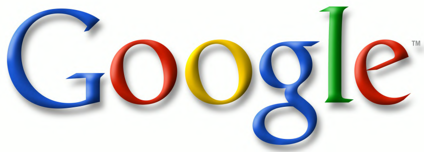






JUS ECCLESIASTICUM NOVUM.



JUS ECCLESIASTICUM NOVUM

SIVE

ARNÆANUM

CONSTITUTUM ANNO DOMINI MCCLXXV.

KRISTINNRETTR

INN NYI

EDR

ARNA BISKUPS.

EX

MSS LEGATI MAGNÆANI

CUM

VERSIONE LATINA, LECTIONUM VARIETATE NOTIS, COLLATIONE CUM JURE CANONICO, CONCILIIS, JURIBUS ECCLESIASTICIS EXOTICIS, INDICEQUE VOCUM

PRIMUS EDIT

GRIMUS JOHANNIS THORKELIN Isl.

HAFNIÆ MDCCLXXVII.

TYPIS HALLAGERIANIS.



PRINCIPI
HÆREDITARIO.

Fatendum quidem eſt CELSISSIME PRINCEPS Jus hocce Eccleſiaſticum ab initio concinnatum eſſe, & popularibus tantum non obtruſum, ab homine privato, certe tali, qui poteſtatem leges ferendi nullam veré habuit Arna nempe Thorlaci filio, Epiſcopo in Islandia Skalholtenſi.

Nihilo tamen minus mox a civibus receptum eſt, & ab Auguſtiſſimis Majoribus TUIS Norvegiæ primum, & poſt etiam Daniæ Regibus probatum; ita ut non ſolum plenam juris auctoritatem ad tempora usque Reformationis, apud Islandos retinuerit, aliquam etiam in hunc usque diem ex parte conſervaverit.

Suum ergo, partem inter fontes juris hodierni, partem inter leges adhuc valentes vere tuetur locum. Eaque eſt ratio, cur meam in eo vertendo & edendo opellam TIBI Celſiſſime Princeps, utpote ſummo, poſt Regem noſtrum auguſtiſſimum jurisprudentiæ ſeptentrionalis ſtatori, juſti æquique Vindici, conſecrare humillime auſus ſum

REGIÆ CELSITUDINIS

TUÆ

Ex Domo Medicea
die VI. Martii
MDCCLXXVII.

ſubditus devotiſſimus
GRIMUS JOHANNIS THORKELIN

L. B.

Publici anno ſuperiori Juris feci *jus Eccleſiaſticum Vetus*, ſequitur jam *novum*. Hujus rationes valoremque nervoſe adeo dudum expoſuit S. V. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Isl. immortalis Author Tom. I. Periodo III. Sect. II. §. 3. & ſeqqv. ut nihil de iis ulterius dicendum ſuperſit. Eum igitur, preſſis tamen verbis ſequor, in hiſtoriam juris noſtri exponendo. Compilavit illud Arnas Thorlaci filius ejus nominis I. decimus vero ordine Epiſcoporum Skalholtenſium, rogavitque in Comitiis anno Domini MCCLXXV. Hic communi civium conſenſu jus facere jubetur, exceptis Capitibus IV. XIII. XXXV. Hæc libertati, jurique laicorum noxia, Regis & Archiepiſcopi arbitrio committuntur. Rex de re geſta certior factus omnia primum abrogavit. Archipræſul contra poteſtatem leges eccleſiaſticas ferendi ſibi ſuisque ſucceſſoribus propriam ſanctione pragmatica Tunsbergenſi nactus anno Domini MCCLXXVII. totum,

 ſuo

ſuo quippe inſtinctu conflatum a primâ inde origine confirmavit, Epiſcopos Islandiæ ſimul *a*) monens ut curarent illud obſervari. In Dioeceſi Skalholtenſi ſemper inde valuit. Holani vero laici ſurdas illi adhibuerunt aures, donec Rex Norvegiæ Sveciæque Magnus cognomine *Smeckr* Reſcripto illud iis injunxit, anno Domini MCCCLVI; a quo tempore per totam Islandiam ad tempora Reformationis pro indubia habitum fuit lege, habeturque *b*) hodiedum, quatenus hoc nullam cum lege eccleſiaſtica Chriſtiani IV. necnon cæremoniali colliſionem excitat, quinimo Titulus de Decimis Capitibus XIV. cum ſequenti conſtans, unica adhuc norma eſt.

Ad fontes jam tranſeo. Hi ſunt 1) Jus eccleſiaſticum Vetus): Thorlaco-Kettillianum.

---

a) Hæc monitio forſitan impoſuit exſcriptori Codicis formæ folii No. 350. dum Jus Arnæanum Jonæ Archiepiſcopo attribuit. Omnes eorum, qui Arnam ſuum Juri Jonæo ſuperſtruxiſſe aſſerunt, probationes elidit S. V. F. Johannæus in Hiſt. Eccl. Islandiæ Tom. I. Period. III. Sect. 2. §. 7. p. 547.

b) Alioquin Olaus Hialti filius, & Arnas Gislonis, illo ad jus Eccleſiaſticum vulgo Reformatum compilandum uſi non fuiſſent; nec in Conſtitutione Magna *Stora dómi* expreſſé pro lege laudaretur.

ium. 2) Jura ecclesiastica Norvegica. c) 3) Jus canonicum, quod sæpius laudat *Guds-lög* ɔ: leges divinas; *heilagra fedra setninga* ɔ: Sanctorum Patrum statuta Cap. VI. pag. 30. *lögbók heilagrar Kirkiu* codicem LL. sanctæ Ecclesiæ. pag. 120. Meminit adhuc vita ejus Decretalium his verbis Capite V. *Eptir þat Arni hafdi biskups vígslo tekit af fyrnefnlum herra Joni erckibiskupi. brá hann ferd sinni til Islanz. leiddi hinn sami Erkibiskop hann út sómiliga. ok gaf hönum vingeöf* Decretales cum Apparatu ɔ: Arnas Episcopalem à laudato Domino Jona Archiepiscopo consecrationem nactus, iter in Islandiam instituit, ab Archiepiscopo hoc eodem honorifice deductus. *d*) *Decre-*

---

c) Hæc sunt 1) Jus Ecclesiasticum Gulathingense Olai Sti. 2) Jus Ecclesiast. Frostathingense, cujus pone LL. Galathingenses Magni LL. Reformatoris filii in Collectione Pausiana Tom. I. versionem Danicam habemus. 3) Jus Ecclesiasticum Cod. Tunsbergensi præmissum.

d) Hi decretales fuere collectio Decretalium a Raymundo de Penna Forti a. D. MCCXXIX. in quinque libros congesta: hodie vulgo Extravagantes appellantur. In hos *Apparatum* scripsit Bernardus de Botomo Parmensis, canonicus Bononiensis, vid. Petr. Pithoei *Synopsin Historicam eorum qui Canones &* *decreta*

Decretales cum Apparatu e) in mnemofynon'n portavit: His complurium conciliorum c nones accedunt, in Corpore Juris Canonici h dierni minimè occurrentes, exempli gr vid. not. 58. pag. 44. Magiftrum Gotofr dum in Appendice pag. 226. conjectare vi dum ullus valet, nifi forte fuerit Gothofred Abbas de Clara valle, qui fcripfit anno Do MCLXXIX.

Notitia Codicum, queis editio j ris hujus Arnæani promota fuit, nobis e exponenda. Horum Legato Magnæano la ga quidem *f*) feges eft, meffis vero parc Su

---

decreta collegerunt, corpori Juris Canonici a *Fries ben* edito præfixam. Nullus quoque dubito, qu *Decreta Gratiani* fuerint conjuncta, utpote q Cap. 6. Appendic. pag. 228. expreffè laudantur.

e) Quod dignum fuerit Diis donum, vel exinde pat quod Carolus Magnus honoris fibi duxerit *Codic Canonum* ab Hadriano I. anno Dom. DCCLXXXV dono accepiffe, obfervante Sirmondo apud Lab Tom. VI. concil. p. 1821.

f) In Folio No. 344. 346. fragmentum omnino d tritum. 350. 351. 354. in 4to. 126. 128. 131. 13 135. 136. 137. 138. 139. Cap. Im. habet. 14 147. 148. 149. 151. 152. 153. 155. 157. 15 159. 160. 161. 168. 170. 175. 176. 177. (17 179. 182. 183. 186. omnes hi chartacei) in 8 39. 42. 48. 49. 50. 51.

Sunt enim inter codices quadraginta duos, omnes si sex excipiamus membraneos, duodecim notatu saltem digni, ad quos cæteri seu apographa referuntur.

Primus. Membraneus fol. No. 350. fuit olim Bernonis Magni, Præfecti Toparchiæ Bardastrandensis; eum acceperat dono avi sui materni, Eggerhardi Johannis filii nobilissimi Islandiæ Præfecti; monstrant hæc latera codicis, queis, à sinistrâ inscriptum *Biörn Magnusson ä bokina gefna af Eggert Hannessyni hvors sál gud nádi* c: Berno Magni filius possidet codicem, datum ab Eggerhardo Johannis filio, cujus animæ misereatur deus. in dextrâ. *Eptir mig nióti sá sem gud vill. anno* 1601 ɔ: post me fruatur illo, qui placuerit deo. Anno 1601. in medio utriusque lateris conspicitur Lutherus habitum clericalem auro fulgentem indutus, librum manu apertum tenens, in quo legitur. *In silentio & spe, fortitudo vestra, Lutherus.* Ad pedes. 1570.

Scriptus autem est hic codex eleganti manu atque simul accuratâ. Ætatem scriptor indicat sub finem, proximé ante prodigia judicii novissimi, dicens. *Hinn áttundi alldr er upprisa daudra manna. er allir skolo upprisa á dómsdegi med þeirri aund ok líkama sem hann hafdi hast í þessum heimi. en af þeim sama alldri ero nu lidin MCCCLXIII. ár* ɔ: Ætas illa octa-

va

va est resurrectio mortuorum, qui resurger omnes in die judicii, singuli cum eadem ani ma & corpore, quæ habuerunt hoc in mun do, effluxere vero ætatis hujus MCCCLXII anni, (a nativitate scilicet Christi computandi

Continet folia CXXVI. in queis exarat sunt 1) Codex Jonæus. 2) Rescripta Regur Magni LL. emendatoris, Erici Osoris cler Haconisque VI. 3) Formulæ juris, ut & conspectus actionum criminalium *Saktal* i Codice Jonæo laudatarum. 4) Jus Aulicur cum Rescriptis Regum Magni Haconisqu illuc pertinentibus. 5) Jus ecclesiasticum A næanum, cui in margine adscripti sunt g fontes, desinit hoc in capite de usuris. 6 Constitutiones Wilhelmi Cardinalis Sabinensi Islandicè, cum adjecta Innocentii Papæ cor firma

g) Ex gr. *or* Decretalibus. *Gulaþings-bók* ɔ: ex C dice legum Gulathingensium Olai Sti. *Frosta þin bók* ɔ: Codice legum Frostathingensium. *Island bok* ɔ: Codice LL. Islandiæ, Gragálá nempe, c præfixum Jus Thorlako-Ketillianum, *ny skip Jóns Erckibiskups* nova Constitutio Jonæ Arch episcopi. Validissimum eos contra argumentun qui, sed minus rectè statuunt nostrates seculo decin quarto obtusis pectoribus fuisse, & eapropter n aliquid legisse, vel scripsisse.

natione. 7) Sanctio Pragmatica vulgo
ınsbergensis. 8) Constitutiones Jonæ Ar-
iepiscopi. 9) Constitutiones Jonæ Episco-
Skalholtensis de excommunicatione. 10)
llectio Constitutionum Elavi Archiepisco-
omnibus cæteris, quæ vidi exemplariis
ıgé auctior. hanc seqvuntur. 11) Magni,
næ, Gyrderique Episcoporum Skalhol-
sium Constitutiones. 12) Statutum de
nodis ordinandis (*um presta stefnor*). 13)
nspectus actionum Juris Thorlaco-Kettil-
ii. 14) Sanctio pragmatica Erici Regis;
næ II. Episcopo Schalholtensi data. 15)
nchus dierum criticorum. 16) No-
na Regum, qui Salvatorem recens na-
n, ex oriente venerunt visum. 17)
ates octo mundi. 18) Prodigia, quæ no-
simum præcedent judicium. Ambrosius
laudatur author. 19) Statutum Provin-
e Pauli Archiepiscopi latiné, unicum for-
exemplum: typis ergo hoc exscriptum,
na vice hic appensum edo. 20) Cano-
quidam poenitentiales manu recentiori,
mus est Codicis Jonæi, jurisque Arnæani
ex. Orthographia purior est, habet alias
ro *o* in *vapn* arma, aa & œ pro *á*. G
glosaxonum majus pro *gg* in medio vo-
n. *i* pro *e* finali semper, etiam ante r ut in
ir, *gòrir* audit, facit, rarissime i ante ð
scribit

ſcribit in giörer, ſed ſæpiſſime görir. i poſt etiam omittit in *engi* nemo, *mega* poſſe, *ſegi* dicit. o pro u in medio & fine vocum fre quens ut in *ſkolo* pro *ſkulu* debent. plenis quc que literis exprimuntur foeminina pluralia i *ur* & *or*, *n* ſimplex pro nn in termination neutrorum pluralium, adverbiorumque u *börn ſkilgetin* liberi legitimi *koma ſaman* coir convenire. r ante ſt in *ſidarſtr* ultimus. ſ pr ſſ *þeſum* *þeſi* hi, his. *u* pro *f* in *proua*, *pá* probare, papa. ú pro ó in *úbrigdiliga* infall biliter. *v* pro *u* in *vlærdr* indoctus. y pro i i *kyrkia* eccleſia. *þí* pro *þuí* illi neutr. z pro s finali ut in *manz* hominis; pro ſ & ſt in *geriz* i *nánazti* proximus. Voces habet rariores u *puſa*, ſacerdotaliter benedicere conjugibu *puſadarmeſſa* benedictio ſacerdotalis neonyn phis exhibita. Majuſculas grandiores col ribus varias habet Capita ordientes; haru maxime notabilis illa Capitis I. actum bapti malem ſiſtit eodem quo manuale Ol. Petri Baptiſmo, modo: vid. *Ol. Petri Handbook th uti om döpelſen Stockholm* 1557. hanc æri inc dendam curavi, eo magis lubens, quo C dex mihi fuerit viſus aptior, quem in te tu edendo omnino ſolum ſequerer. præſe tim cum apographa, vel parum diſcord exemplaria exhibeat membranea in 4to 13 132. 139. 140. 155. 159. 160. 170. 17

omn

omnia circa Reformationem minus curate ſcripta.

II. Quoque pergamenus Fol. No. 351. Capite XXXIII. caret, cætera in Præfatione Juris Thorlako-Ketilliani antea deſcriptus.

III. Pergamenus ejusdem formæ No. 354. ſeculo decimo quarto ad exitum vergente ſat nitidé exaratus, eadem qua Codex Flateyenſis manu, obſervante S.V. Fin. Johannæo Epiſcopo Schalh. in Hiſt. Eccl. Isl. Orthographia incerta, ſæpius quoque minus accurata œ & a pro á. gg in medio vocum, e & i finale vice verſa. *o* pro *a* in *mánodom* menſibas, *o* pro u in *hon* pro *hún* illa, *ö* pro *æ hofer* pro *hæfir* decet. *o* pro *æ* bondur pro *bændr* coloni. *föra* pro *færa* ferre. ss pro s in fine vocum ut in *umbergiss* circum circa. Inter viliores ſat ſit obſervaſſe ſcriptiones *ſig* ſe, pro *ſik*, *ſietti* ſextus, pro *ſetti hafua* pro hafa vel h*auva* habere. Cæterum varias interpolationes habet; e:c:s) pag. 38. f) p. 42. quinimo inter Capita XXXIV. & XXXV. inſerit Conſtitutionem Wilhelminam ejusque confirmationem ab Innocentio Papa IV. datam.

IV. Membraneus formæ Quartæ No. 126. nitide ſed vitioſe nimis exaratus, ex. g. *dagſæſekia* pro tak *ſetia* pag 180. *lögfyrir lögfeſta* pro *lögfyrir lod feſta* p. 184. nec a novis additamentis immunis haberi poteſt: ex. gr. varians lectio s) pag. hh) p. 72. o) pag. 156. g)

p. 158. Perperam alia omittit, ut d) pag. 162. f pag. 164. n) 168. sæpius æ pro e scribit in *æig æingin.* non, nullus. *e* & i finale promiscue h otiosum pone *g*, & *b* admodum frequens. ı pro *u* & *v* in *verda* fieri, *wbrigdanlega* infallibi liter, cæt. Denique monendum, immortalen A. Magnæum in *) transferendo Jure Arnæan hunc secutum fuisse. Dantur etiam huju apographa quædam, omnia in chartis.

V. Membraneus 4to No. 128. exemplun est No. 49. in 8vo, nihil præter initium nota bile exhibens.

VI. Membraneus etiam in 4to No. 135 eadem, qua Codex Skalholtensis ɔ: No. 351. i Fol. exaratus manu, eademque exarandi ratio ne, hoc maxime notabilis, quod ille Jus Thor laco-Ketillianum, collatu dignum habeat, mi hique dum illud edebatur, omnino ignotum.

VII. Membraneus ejusdem formæ No 136. sat nitide, eadem ut videtur ac proxim laudati, ætate exaratus, aliquantum tamen ne gligentius, sæpius enim i ante e exhibet, ut & rubra manca mutilaque, cæterum nil de e observandum.

VIII & IX. Membranei, hic No. 157, ill No. 152. uterque in 4to, præter orthographian gliscenti ævo propriam, nihil peculiare mon strant. X

*) Vid. ejus Versionem T. I. Hist. Eccl. Diplomatic Dan. suffixam.

X. Membr. No. 158. recens ſcriptus, a Codice principe admodum raro diſcrepat, ſi var. 5) pag. 38. excipiamus. Capite XXXIII & XXXIV. Caret. orthographia admodum corrupta.

XI. Codex Membr. in 4to 1686 pervetuſtus, & elegantiſſime exaratus. Eſt illi cum codice primario orthographia in omnibus communis: dolendum ſane) quod lacuna laboret incipente pag. 132. usque in pag. 158. Apographum agnoſcit cod. membr. in Quarto No. 161. nitidé anno Domini MDLXI. ſed pro more ætatis iſtius negligenter exaratum. Idem dicendum eſt de codice itidem membraneo formæ 4tæ No. 153. re nulla præter dominorum imagines claro; Hic circa Reformationem, â devoto Papicola quodam, ut Caput primum Tit. de judiciis ordinandis *þingfararbalkr*, præſefert, ubi Sancti Boreæ plures ſolito invocantur; pictus eſt, manu non tam inelegantí, quam minus curata; orthographiam mittens juſtam, operam impendit majuſculis capita auſpicantibus. Sunt enim hæ variis figuris auro aliisque coloribus varie adornatæ. Hunc titulo inſignitum, *LL. Islandicæ & Norvegicæ tum eccleſiaſticæ cum politicæ Islandico charactere contracto deſcriptæ*, in Auctione J. Goliana Lugd. Batav. menſe Octobri 1696 habita, Viginti florenis Hollandicis, & duodecim ſolidis, immor-

talis Fr. Roſtgaardius per Ol. Wormium Mathiæ filium emit. tituloque donationis in b. A. Magnæum transtulit. Jus Eccleſiaſticum Arnæanum Codici Jonæo præmittit. Rubra queis No. 168. deſtituitur, ſąt prolixa addit, absque tamen delectu; I. ſit exempli. *Hier befur Kriſtinn rett. ogh ſeigir i fyrſta Kapitula um barnburd. ok ath ſkyra barn (af) preſt ef bonum nair. elligar ſkulu konur ſua fyrer ſia þegar þær eru ſua nær barn burdinum ath þar ſie vatn bia* ɔ: Hic incipit Jus eccleſiaſticum, & agit in primo Capitulo de Puerperio & infantum baptiſmo a Paſtore ſi obtineri poteſt (præſtando), alias debent foeminæ proſpicere ubi adfuerint, quod aqua præſto ſit.

XII. Codex membraneus formæ octavæ pervetuſtus (exempli ſit ignorantia feſti Magnæani anno Domini MCCCXX. introducti.) hoc cauſæ eſt, cur pluribus in locis detritas habeat literas: eleganter exaratus, primo folio caret: Titulum de fide Chriſtiana Codicis Jonæi Juri Arnæano præmittit. Quoad orthographiam obſervandum *au* pro *ö* ut in *auþrom* aliis, quod c pro k in medio vocum ſæpius habeat, ut in *noccor* aliquis; *ecci* non; *taca* ſumere. *e* pro *i* ſæpius ante *a*. e pro *ae* ut in *beþe* utraque, *fere* ferat, & vice verſa æ pro e in *æþa* vel *gæyma* ſervare, *ærfinge* hæres. n Angloſaxonum majus pro *nn* finali. *o* pro *u*, ut in

ſkylldogr

ſkylldogr obligatus. *ö* pro *æ* ut in *nögir* ſufficit *rr* pro *r* finali, ut in *ſiþarr* poſterius, ss pro s finali, ut in *umbergiss* circum circa. *v* pro *f* ut in *pavi* papa, pro *u* ut in *vtarfar*, þ pro d transfixo Angloſaxonum, ut in *maþr* homo, *bloþ* ſangvis, *guþ* deus. Fontes marginibus, exemplaris inſtar principis, iidem, iisdem in locis adſcripti conſpiciuntur. Cum hoc Codices formæ 4tæ & 8vo conſonantes numera 158. 48. 50. 51. omnes in membrana ſcripti attamen recentes.

Omnes reliqui Codices, etiam No. 141. 151. 153. de anno Conſtitutionis pag. 56. laudatæ, variantes, nihil, quod notetur, habent, ſunt præterea recens exarati.

Præter laudatos uſus fui chartaceo optimæ notæ exemplo. Hoc illuſtriſſ. & S. V. Dominus L. Harboe Epiſcopi Selandiæ, (cujus memoria, ſi non rupibus & ſaxis Islandæ inciſa, grato tamen noſtratium pectori infixa ob tenerrimam eccleſiarum, & juventutis ſcholaſticæ curam ſemper permanebit) ſingulari erga me favori nunquam non gratus debeo. Ad exemplar neſcio quid pervetuſtum, quod defectus feſti Magnæani pag. 161. docet, docta, eleganti, &, cujus plurimi intereſt, accurata manu, diligenter exaratum: præs, orthographiæ puritas; exemplo ſint afferenda: *a* pro o, ut in *vattar* teſtes. *qvanſáng*

matrimonium, *qvama ſaman* convenire. *vana* malus. *æ* pro *e*, ut in *æidr* juramentum, *gæ* dare, *ærſingi* hæres, *bæilagr* ſanctus. *c* pro ut in *ſpect* modeſtia, *noccor* aliquis. é pro *æ* in nèr, quando v: proprius, *fétt* natum. pro ſ ante a, ut in *bea*, *lea*, apud, commodar *ſkileaz* ſeparari. G Angloſaxonum majus pr gg in medio vocum, etiam pro *g* finali. omittit ante *r*, ut in *Reppr* tribus, *ros* eqvus. frequens poſt y, ut in *eyiar* inſulæ. *o* pro *ú* in *ſiþarſtom* ultimis, *ollo* omni, *olmoſo* eleemo ſynæ. ö pro e ut in *görir* facit. r pro *ur* fina ſemper ut in *madr* homo. *ú* pro *ó*, ut i *úvígdr*. *Rúmaſkattr* tributum Romanum, de narius ſancti Petri. *au* pro ö ut in *kauttr* feli Variant ſæpe invicem *au* & *ö*: þ pro d. ut i *ſiþarſtr* ultimus. *virþuligr* venerabilis. w An gloſaxonum pro v. Z in medio vocum pro ut in *vizka* ſapienſia. *veizla* convivium. pro in fine, ut in *manz* hominis. Denique liter Angloſaxonum, quas typorum apud nos defe ctus excuſat, frequentibus utitur. Omnibu tamen numeris id non eſſe abſolutum, ſuis in ter variantes, locis indicavi. In fronte ger brevem, ſed nervoſam b. Arnæ Magna propria manu ſcriptam, de poteſtate Juris no ſtri, diſſertationem. Noviſſimæ ſunt actio nes Juris Eccleſiaſtici, Sanctione pragmatic Tunsbergenſi, foro Eccleſiaſtico datæ. Hæc au

tuliſſ

lisse vel ideo juvaverit, quod annus san-
ioni laudatæ hic attributus, minus recte sta-
itur MCCLXXV.

Congesta ex his lectionum varietate ip-
m textum aggressus sum latine vertendum.
eminam statim obviam habui viam: altera
rbum verbo, puoad fieri potuit, redden-
m, altera paraphrasin suasit; hæc promisit
lum comtiorem, illam lingvæ, quâ lex
ipta, cognoscendæ avidis utiliorem vidi,
gique, optimo quin jure, cum Author
ihi fuerit Mæcenas & evergeta meus, ad-
odum pie colendus, Perillustris Dominus J.
ichsen, qui præsentem versionem, eodem,
io præteritam Thorlaco-Ketilliani, favore,
gnatus est perlegere.

Fontes afferre studui; nec sat habens eos
licasse: sunt qui Jure Canonico carent, con-
ranei præcipuè mei, Conciliorum Collectio-
s taceo: horum ego causa, fontes plerum-
re in extenso dedi.

Annotata hìc & illìc apponuntur: sed

Non optima hæc sunt, nequè ego ut æqvum senseo,
Verum meliora sunt, quam quæ deterrima.

Appendicem adjeci: continet hæc quas-
m juris sententias, nec enim illæ ad jus Ar-
næanum

næanum tanquam propriæ pertinere mihi videbantur, tot inter has & illud conſtitutionibus in Codice primario interpoſitis. His Epiſtolas Innocentii Papæ III. ad Islandos datas in eorum gratiam adjunxi, qui Epiſtolis laudati Papæ a Baluzio (apud quem ſolum typis expreſſæ, quantum ſcio, exhibentur) editis carent. Agmen claudit concilium Provinciale Pauli Archiepiſcopi Norvegiæ ad Cod. 350. verbo, & commate tenus minimo deſcriptum: hic originali ſeu latino idiomate loquitur; cujus in Hiſt. Eccl. Island. Tom. I. pag. 511. Litt. L. verſionem Islandicam Veterem S. V. Dominus F. Johannæus exhibet.

Quem adjeci, Index vocum continet, eas tantum ſolas, quæ in ſcriptis a magnis *Seviris* hactenus cum literato communicatis orbe, nec habentur, nec in *Syntagmate* de *Babtiſmo*, *Cognatione Spirituali*, *Originibus Islandiæ*, vel *Jure Thorlaco-Ketilliano* occurrunt.

Singulis cura, quantum potui impenſa, minime tamen potis fuit, quin varia irrepſerint menda: poſt indicem illa afferentur.

Cæte-

Cætera benevolus emendabit ipſe lector.

Hæc ſeu fructum otiorum, quæ dedere tres Academici, accipite frontibus ſerenis, otquot ingenuis conatibus favetis. Imrfecta excuſetis oro, in memoriam illud nii revocantes; *Ardua res eſt vetuſtis noviem dare, obſoletis nitorem, obſcuris lucem, biis fidem.*

Dabam ex Domo Medicea d. VI. Martii DCCLXXVII.

G. J. THORKELIN.



*** CON-

CONSPECTUS CAPITUM

JURIS ECCLESIASTICI ARNÆANI.

Cap.

Cap.

KR

KRISTINN RETTR NYI.

K

KRISTINN RETTR NYI.

a) Her byriar upp hinn nyia Christinsdoms Rett. Þann er Herra Jón erchibiskup saman setti oh lögtekinn er um Skálholtz biskupsdöme.

I. KA-

HER GREINIR UM KRISTILIGA TRÚ.

a) Þat er upphaf laga uarra Islendinga sem upphaf er allra godra lúta. at uær skulum hafa ok hallda kristiliga trú. Vær skulum trúa á einn Gud faudr allzvalldanda skapara himins ok iardar. Vær skulum trua á varn drottinn Jesum kristum. hans einka son. þann er getin var af krafti heilags anda. ok fæddis af Máriu mey. pindr undir Piláts valldi krossfestr. deyddr. ok grafinn. for nidr til helvítis. ok leysti þadan alla sína vini. þridia dag eptir er hann var deyddr sinum manndomi. ósködd-dum gúddomi sínum. reis hann af dauda. ok var sidan med lærisueinum sinum XL daga frá Paskadegi ok til upstigningar dags. ok ste þadan til himna upp. ok þadan skal hann koma á efsta degi heims þessa at dæma lifendr ok dauda. hvern eptir sinum verdleikum. Vær skulum trua á helgan anda. at hann er sannr Gud sem fadir ok son. ok þær þriár skilningar eru einn Gud. 158. b. Vær skulum trua alt þat er truir öll kristilig þiöd. ok heilagra manna samband ok heilog kyrkia hefir samþykkt. med óbrigdanligri stadfestu. Vær skulum trúa at syndir fyrirlátaz medr skírn ok idran. ok skripta gangi med holldi ok blödi vars drottins er í messum hælgazt med bæna halldi ok ölmusu gerdum med faustum. ok öllum odrum godum hlutum er menn hugsa edr gera ok mæla. Vær skulum trúa at hvers manz likamr er í er komin hæiminn eda koma man til doma dags skal þá upprísa. ok þadan af skulo þeir sem illa gerdu ok æigi iþruduzt med yfirbót þessa hæims hafa endalausan ófagnad med fiandönum ok

þeirra





a) *Hic incipit novum iſtud Jus Eccleſiaſticum, qvod Dominus Jonas Archiepiſcopus compoſuit, qvodqve lege receptum eſt in diœceſi Skalboltenſi.*

CA-

HIC RECENSETUR FIDES CHRISTIANA.

a) Initium legum noſtrarum Iſlandicarum idem eſto, ac omnium bonarum rerum; ut profiteamur, & teneamus fidem chriſtianam. Credamus in unum Deum patrem omnipotentem, creatorem cœli & terræ. Credamus in dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, filium ejus unigenitum, qvi conceptus eſt de virtute Spiritus Sancti, natus ex Maria virgine, paſſus ſub Pilati imperio, crucifixus, mortuus, & ſepultus: deſcendit ad inferos, & redemit inde omnes ſuos amicos: tertia die poſtqvam mortuus factus eſt ſecundum humanitatem, incorrupta deitate ſua, reſurrexit â mortuis, & adfuit poſtea diſcipulis ſuis qvadraginta diebus â Paſchate uſqve ad Diem aſcenſionis, qvô ad cœlos aſcendit: & inde veniet in noviſſimo die mundi hujus, ad judicandum vivos & mortuos, qvemqve pro ſuis meritis. Credamus in Spiritum Sanctum, qvod ille ſit verus Deus, ut pater, & filius, & qvod iſtæ tres diſtinctæ ſubſtantiæ ſint unus Deus. 158. Credamus omne id, qvod credit omne genus chriſtianum, & qvod ſanctorum communio, & ſancta eccleſia comprobavit infallibili confirmatione. Credamus, qvod peccata remittantur per baptiſmum, & pœnitentiam & confeſſionem, & corpus & ſangvinem domini noſtri in miſſis conſecratum, & preces, & eleemoſynas, & jejunia & alia bona, qvæ cogitamus, facimus, & loqvimur. Credamus, qvod cujusqve hominis corpus, qvod in mundum jam venit, aut veniet ad diem judicii, tunc reſurgat, & inde illi, qvi mala fecerunt, & pœnitentiam non egerunt (prævia) ſatisfactione in hoc mundo, habeant infinitam triſtitiam

 cum

I. KAPITULI.

UM BARN SKÍRN.

Ala ſkal barn hvert er borit verdr ok manz höfut er á. þó at medr nockurum b) örkymlum ſe. ok til kyrkio færa ſem fyrſt c) má ok láta preſt ſkíra d) barn ef honum náir. e) elligar ſkolo konur ſva fyrir ſia f) ef þær eru nærr barnburdinum at þar ſe vatn ihiá. Ok ef barn er med litlu lífi fædt. ok náir egi preſti. þà ſkal ſkíra hverr er hiá verdr ſtáddr. iafn vel fadir edr modir. ef egi eru adrir menn til

þeirra ærendrekum í helvíti. Enn þeir ſem godt hafa gert þeſſa hæims ſkolo þa fá ok hafa æilifan fagnat med Gudi ok hans helgum í himna riki. 128.

Her hefr upp Kriſtin rett (Kriſtinnalaga rett 36) nyia enn lögtekna 35.

b) Örkuml 35. orkumbl 51. 36. Aurkymle. *Harb.*
c) Kemz vid. 51.
d) Barn *omitt.* 35. *Harb.*
e) Ella 54. ſemper ſcribit.
f) Þegar 51.

---

1) Confr. J. Eccl. Norveg. Cap. 1. cæterum cum J. Eccl. Codicis Tunsb. illuſtriſſ. Suhmii, hoc Caput, exceptis, qvæ circulis includuntur, exacte convenit.

2) Majores noſtri haud ſecus ac aliæ gentes, ſimul ac eccleſiæ & baptiſteria ædificata ſunt, baptiſmum in eccleſiis adminiſtrari juſſerunt, præeuntibus: *Juſtiniano* Nouell. XLII. c. 3. & LVIII. Conciliis Conſtantinopolitano ſub *Menna* DXXXV. Trullano DCXCII. c. 59. Omnium inſtar ſit præceptum Clementis V. in concilio Viennenſi MCCCXII. ubi: Præſenti prohibemus edicto, neqvis de cætero in aulis vel cameris, aut aliis privatis domibus, ſed duntaxat in eccleſiis, in qvibus ſunt ad hoc fontes ſpecialiter deputati, aliqvos, (niſi Regum vel princi-

CAPUT I.

DE PÆDOBAPTISMO.

1) Infans qvilibet natus, cui caput humanum est, qvamvis b) nævi quidam adsint, alitor, & 2) ad templum, qvam primum c) licet, transfertor, & á 3) Presbytero, si ille obtineri possit, d) infans baptizator: e) Alias feminæ f) si ad puerperium adstant, ut aqva adsit, curanto. Infantem, si nascitur infirmus, 4) præsens qvisqve, qvin etiam 5) pa-

cum diabolo, & emissariis ejus in inferno; sed qvi bona in hoc mundo fecerunt, conseqventur, & obtinebunt æternum gaudium cum Deo & Sanctis ejus in cælorum regno. 128.

Hic incipit Jus Ecclesiasticum (Jus sacrorum canonum) novum & legibus receptum.

b) Idem.
c) Vacat.
d) Infans *omitt.*
e) Idem.
f) Cum.

---

principum, qvibus valeat in hoc casu deferri, liberi extiterint, aut talis necessitas emerserit, propter qvam neqveat ad ecclesiam absqve periculo propter hoc accessus haberi) audeat baptizare: unde canon ex Confessione fidei á Domino Olavio in Syntag. Baptismi Cap. X. p. 132. citatus, originem habet, confr. Concil. Coloniense MDXXXVI. c. 15. Excipitur tamen Casus necessitatis Concil. Triburiensi DCCCXCV. J. Eccl. Thorl. Ketill. Cap. 1.

3) C. 19. Dist. IV. de consecrat.

4) Hic non modo laici, fœminæ, parentes, sed etiam pagani excommunicati, hæretici, schismatici, intelligi possunt vid. c. 21. 23. 24. 32. 36. Dist. cit. conf. Clariss. Olavii Syntag. de Baptis. Cap. 11. p. 25.

til. Ok dyfa barninu í Vatnit þrisvar sinnum. ok mæla þessi ord medan. (*Jón* edr *Gudrun*). *ek skiri þik í nafni födr. ok sonar. ok anda heilags.* Ok skal vid þesi ord g) ecki auka ok ecki h) aftaka. Ok egi skíra nema i vatni. Þó er rett at um sinn se ídrepit. edr hellt vatni á edr ausit. ef egi verdr rádrúm at ödru. Ráki görir öngva skirn. Is edr snjór görir ok öngva skírn. nema þat þidni sva at þar verdi vatn af. Hann skal bræda snió edr ís sva at at vatni verdi. ok rída edr stöckva á barnit. ok þí betr at vídara kemr á i) vatnit. Ok skíri med þeim ordum sem ádr var sagt. Ber ok sva til at fadir edr módir skíra barn i k) þeima naudsynium. l) þat er þau eiga. þá skolo egi þes kyns Gudsifiar skilia híúskap þeirra. Deyr ok barnit ádr enn til prestz komi. ok m) kvedz sá skírt hafa sem med fer. edr hiá verit þeim er skírdi. (ok sannar sá sögn sína med einseidi). ok þikkir presti rett skírt. þá skal barn kyrkiu græft vera. enn egi elligar. (Kemr ok barn lífs til prestz. þá

g) Huorki 36. huartki 54.
h) Uana 36.
i) Barnit 35. 36. 68.
k) Þenna 35. Vitiose scriptum.
l) Þat — eiga omitt. 35. 36. 51. 68.
m) Kallaz 36. segizt 54.

5) Ex Epistola Joh. VIII. Papæ ad Anselm. Lemovicinæ Eccl. Episcopum DCCCLXXXIX. vid. c. 7. Caus. XXX. qv. 1.
6) Dyonysius de Hierarchia Ecclesf. c. 2. Τρις μεν αυτον ὁ ἱεραρχης βαπτιζει. Cyrill. Catech. Mystag. 2. n. 2. Κατεδυετε τριτου εις το ὕδωρ.
7) Unam mersionem adprobavit primus Gregorius Magnus & post eum Concil. Toletanum IV. DCXXXIII.
8) Hic notari meretur dictum Thomæ de Aqvinate Summa Theolog. Qv. 66. art. 7. *Tutius est baptizare per modum aspersionis, qvia hoc habet communior usus, potest tamen fieri baptismus per modum Aspersionis vel etiam per modum*

5) *pater, materve, si alii non adsint, baptizato.* 6) *Infantem ter in aqvam immergito dicitoqve;* (Jona aut Gudruna,) ego baptizo te in nomine Patris, & Filii & Spiritus Sancti. *His verbis addere* g) *qvid vel* h) *detrahere nefas esto. Sola aqva baptizator.* 7) *Licet etiam semel tantum mergere,* 8) *aqvamve infundere, si consilii ratio aliud non patiatur.* 9) *Saliva baptismum efficere non potest, neqve nix, neqve glacies, nisi liqvefacta in aqvam redigatur, ut infans ea ungi, aspergique possit. Nix, glaciesve liqvefacienda est, ut aqva inde fiat, qvâ ungatur, vel aspergatur infans: qvo latius aqva* i) *diffunditur, eo magis expedit. Formula præscriptâ baptizator.* 10) *Si contingat, ut cogente necessitate pater materve sobolem* l) *propriam baptizent, cognatio qvæ inde oritur spiritualis, eorum conjugium minime dissolvito. Infantem, si prius moriatur, qvam ad pastorem venit, in cœmeterio sepelire licet, (modo ferens eum* m) *profiteatur, & juramento probet,) se infantem, baptizasse, baptismove, qvi â pastore*

 pro

g) Neqve qvid sc. addere licet.
h) Demere.
i) In infante.

l) Propriam omitt.
m) Postulet. 36. dicat 54.

---

modum effusionis. Nec improbat immersionem b: Lutherus in libello de baptismo dicens. Da nehme er das Kind und tauche es in die Taufe. nullus qvoqve dubito qvin aliqvalis apud nos immersionis fuerit usus etiam post Reformationem. vid. J. Eccl. Reformati Cap. I. nulla tamen ejus fit mentio in Ordinatione Ecclesiastica Christianii III.

9) Innocentius IV. anno MCCL. salivæ usum, improbavit Vid. Cap. V. X. de baptismo.

10) C. 7. Caus. XXX. qv. I.

þá ſkal hann veita þí alla n) þiónoſtu ſem hann er ſkylldr til. hvart ſem honum virdiz barn rett ſkírt edr egi). A' hverum degi ſem þarf. má barn ſkíra. iafn vel Jóla dag. ſem Paſcha dag. Enn Hver ſem Gúdſifiar veitir barni. er ſkylldr at kenna þi *Credo in Deum.* ok *Pater noſter.* o) enn fadir ok moder erö ſkylldug at gæta p) fyrir q) allzkonar lifs háſka r) utan s) ſótt um ſiö vetur. Ef madr helldr barni t) uſkírdu um ſim nætur. gialldi biſkupi ſex. aura. helldr hann hinar adrar ſim nætur. gialldi biſkupi tólf aura. helldr hann u) hinar þridiu ſim nætur. v) gialldi biſkupi þriár merkur. helldr hann hinar fiórdu ſim nætur. gialldi x) þrettán merkur. hálft kongi.

n) Reidu 35. 57. 36. 68b. ok ſkylldu *add.* 57.
o) Ok Ave Maria *add.* 36. 68. b.
p) Vit 35.
q) Öllum 35. 68b.
r) Utan ſótt *omitt.* 35.
s) Vit *add.* 68b.
t) Naudſynialauſt heima *add.* 35. 51. 3654. 68b.
u) Inar *ſemper legit* 35.
v) Barni heima óſkírdu naudſyma lauſt af uanrækt edr óvilia *add.* 54.
x) XV. 68b.

11) Hic canon in omnibus exemplis idem mori eccleſiæ Romanæ, conſvetudinibusqve domeſticis aperte repugnat ut taceam, qvod Jus Johannæum unde noſter plurima hauſit, eum ignoret: Baptiſmus enim â qvocunqve demum, integre modo collatus, neutiqvam reiterandus erat vid. c. 38 83. Diſt. IV. de Conſecrat. Syntagm. de Baptiſ. Cap. XII. p. 159. & ſeqq. erit igitur ad J. Eccl. Thorlaco-Ketill. reſtituendus. *Infanti vivis reſtituto, paſtor omne officium præbeat, qvod præſtari debet poſt immerſionem infantis in aqvam.* confr. art. XXXII. Tom. XIII. p. 764. apud Labeum ubi: *Si inſtantis mortis periculo puer baptizatur â laico, qvod fieri poteſt in neceſſitate a patre vel matre abſqve matrimonii præjudicio, ſeqventia immerſionem per ſacerdotem impleantur.*

pro legitimo agnoscatur, interfuisse: *) *secus cœmeterio careat.* 11) *Pastor infanti, si vivus offeratur, sive ante baptizatus sit, sive non, omne* n) *officium debitum præstato.*) 12) *Qvocunqve die, etiam primo Natalitiorum, vel Paschatis, si necessitas urgeat, baptizare licet. Qvi in baptismo sponsores sunt Infantem* Credo in Deum, & Pater noster *parentes vero eundem* p) *ab* q) *omnis generis periculo vitæ,* r) *si excipiatur morbus, per septem hiemes custodiunto. Qvicunqve per noctes qvinqve infantem domi tenet baptismo carentem Episcopo sex uncias pendito: si aliis adhuc qvinqve noctibus teneat duodecem unciis Episcopo debitis puniatur: si ter qvinqve noctes* v) *eum habeat, Episcopo tres marcas luito: si qvater qvinqve noctes teneat,* x) *tredecim mar-*

 cis

n) Idem 35. cæt. & debitum. add. 57.
o) Et Ave Maria add.
p) Contra. sc. omne, cæt.
q) Omne sc. periculum.
r) Si — morbus omitt.

t) Sine necessitate domi.

v) Infantem domi baptismo carentem sine necessitate.
x) Qvindecem.

---

*) Gravissimum sane motivum parentibus fuit, ut qvam primum natos baptismo ablui curarent, ne mortui sepultura, qvam maxime abominamur, extra cœmeterium mandarentur. Cæterum tam durus canon desumtus videtur ex hoc Prosperi de Vocatione gentium: Neqve credi fas est eos qvi regenerationis sacramentum non adepti sunt, ad ullum beatorum pertinere statum.

12) Huic convenit elegantissimum illud Tertulliani in Sermone de Baptismo Cap. XIX. Omnis dies domini est, omnis hora, omne tempus utile baptismo.

gi. enn hálft biſkupi. helldr hann lengr. ok deyr barnit y) heidit. þá er hann útlægr. ok allt fe hans. á kóngr hálft. enn halft biſkup. (Ef ſkaparſi barns er hiá. þá ſkal hann færa barn til ſkírnar. ok ſá madr ſem hann z) bidr til. enn ef hann er egi hiá. þá ſkal ſá bóndi aa) færa barn til ſkirnar. bb) edr ſá mann til. er viſt veitti konu þeirri ſem barnit fæddi. enn ef hvargi er þeirra hiá. þá ſkolo þeir færa barn til ſkírnar. ſem þar ero innan hús menn löghfaſtir. cc) Enn ef þeir hafa egi lid til. þá ſkolo þeir ſem næſtir ero. Bóndi er ſkylldr at ala þá menn ſem barn færa til ſkírnar, þriá menn fulltída dd) ef þarf. ok barn hinn fiórda mann. ok eyk ef þeim fylgir. enn ef hann á minna fe enn hann eigi þíngfarar kaupi at gegna. þá ſkal hann ee) veita þeim ff) húsrúm. ok ſelia þeim mat. ok hey. ſem búar gg) virda. goldit ſkal á fiórtan náttum hinum næſtum matar verd ok heys. enn ef bóndi ſyniar þeim viſtar. edr þes beina ſem hann er ſkilldr hh) þá er hann ſekr tólf aurum vid þá ſem viſtar er ſyniat. Ef barn ii) elz í úteyum. þá ero þeir menn ſkylldir at færa barn til ſkírnar ſem ádr var ſagt.

y) óſkírt. 36.

z) Kvedr 68b.

aa) Er þar byr *add.* 54.

bb) Edr — til *omitt.* 68b.

cc) Enn ef þeir eru eigi til 35.

dd) Ef þarf *omitt.* 35.

ee) Liá 35. midla 52.

ff) Hús 36.

gg) þeirra *add.* 36.

hh) Ok til er ſkilldr. *add.* 68b.

ii) Elſt 68b.

tis mulctator inter Regem & Episcopum æqvaliter dividendis. Si diutius teneat, & infans y) gentile denascatur, exilio, & bonorum confiscatione, qvæ ex æqvis partibus Episcopo & Regi cedunt, condemnator. 13) *Si hæres infantis legitimus adsit, infantem ad baptismum ferto, & qvi ad id* z) *invitatur: si non affuerit, hospes puerperæ,* aa) *infantem ad baptismum portet,* bb) *aliosve substituito: utroqve absente, â domesticis ibi legitimis infans ad baptismum defertor: si* cc) *vires iis desint, vicini infantem ad baptismum portanto. Omnis paterfamilias, viros tres adultos,* dd) *si necessum sit infantem ad baptismum ferentes, infantemqve qvartum, qvin etiam jumentum si cum iis sit, alito: si vero pauperior sit, qvam qvi tributum comitiale solvere debeat, iis* ee) *præstato* ff) *mansionem domi suæ & alimenta, pabulumque ad vicinorum* gg) *æstimationem vendito: pretium pro alimentis & pabulo intra qvatuordecem inde noctes numerator. Qvi mansionem & debitam* hh) *hospitalitatem illis denegat, duodecem uncias, qveis denegavit, committito. Infantem in insulis â continenti remotioribus natum, iidem omnes, qvi antea jubentur, ad baptis-*

y) Sine baptismo.
z) Postulatur.
aa) Qvi ibi habitat. add.
bb) Aliosve substituito, omitt.
cc) Non adsint.
dd) Si necessum sit. omitt.
ee) Commodato. 35. gratis præbeto.
ff) Domum.
gg) Suorum add.
hh) Definitamqve add. sc. jure.

13) Reliqva hujus Capit. desumta sunt ex J. Eccl. Thorl. Ketill. Cap. III.

sagt. Sá er ok skylldr at liá skip sem bedin er sekr er hann þrim mörkum vid biskup ef l syniar. Ok fara á med þeim hver er bedin sva sem fyrst má. fyrir vedrs ll) sakir mm]. B er skylldr at ala þá menn fim sem utan ero kom ok barn nn] hinn setta mann. Þeir skolo feria menn út aptr oo] sem utan feriudu. er barn fa til skirnar. pp] Ef kona verdr lettari á förnum v þá ero fauro nautar hennar skylldir til at færa l til skírnar. edr þeir sem qq] fyrst ero tilbec Hverium manni siö vetra gömlum. ok ellra. er sk at kunna rr] *at skíra barn.* ok sva *Credo in De Pater noster.* ok *Ave Maria* ss]. Enn ef madr k

kk) Ok til hefir *add.* 35. 51. ok skip hefir 36.
ll) Föllum *minus recte* 57.
mm) Sekir elligar sem hiner *add.* 35. 36.
nn) It. 35. 51. 36. hit. 54.
oo) Influttu 35.
pp) Ef kona — tilbednir. *omitt.* 57.
qq) Fyst. 54.
rr) Oc kristilig frædi *add.* 36.
ss) Ok sálu uers. *add.* 57.

14) Licet Celeberr. Joseph. Binghamus in Origg. Eccle Lib. XIV. Cap. IV. §. 15. p. 157. vol. VI. Author Vincentii Ferrerii circa Annum Domini MCDX. rentis diserte statuat, usum *Angelicæ* hujus *salutat* seculo primum XV. notum esse; multo tamen antiq est: imo! ad seculum XI. referendus, primus e Holensium in Islandia Episcopus. „*Dominus Jo* „*nes (sc. Sanctus Ögmundi filius) qvemcunqve hom jussit canere Versum Mariæ — septies die qvov* Herra Jón baud hverium manni at syngva M Vers — siausinnum of dag: Hoc præceptum ad minicos dies restringit Confessio fidei seculo XIV. scripta Vid. Olav. Synteg. Cap. XIII. §. 3. p. 1 Fit præter loca allata ejus mentio in art. 45. concil. in

baptismum deferunto. Navim postulatus kk) *commodato, denegans tribus marcis Episcopo comittito. Comitatum rogati ferentibus se adjungunto euntoque, qvam primum aër permittit* mm). *Paterfamilias insulanos qvinqve, & infantem sextum alito. Qvi hos infantem ad baptismum ferentes ex insulis in continentem* oo) *portarunt, iidem illos reduces domum transportanto.* pp) *Partum mulieris in via enixæ, ejus comites, vel* qq) *primum arcessiti ad baptismum ferunto. Septennis qvisqve, septennioqve major,* rr) ritus baptismales, Credo in Deum, Pater noster, & 14) Ave Maria ss) *calleat; hæc*

kk) Cui est. add. 35. cæt. cui navis est.
mm) Cæteroqvin eadem qvâ illi pœna afficiendi add.
oo) Advexerunt.
pp) Partum — ferunto omitt. 57.
qq) Idem.
rr) Et elementa doctrinæ Christianæ *add.* 36.
ss) Et carmina qvæ pro animabus defunctorum recitanda sunt *add.* 57.

---

loci apud Lab. Tom. XIII. p. 771. ubi *Salutatio beatæ Mariæ* expresse nominatur: item in Constitutione Arnæ Episcopi A. D. MCCLXXX. vid. Hist. Eccl. Isl. T. II. p. 51. J. Eccl. Joh. Cap. I. Vocatur *Máriu vers* ɔ: versus Mariæ supra, in Constit. Eylifi Archiepiscopi Kal. Septembris MCCCXXVII. in Constit. Gyrderi Episcopi Skalh. MCCCLIII. item in mellitissimo Carmine *Lilia* (Gyrdero coævo) Stroph. 99. conf. Stroph. 28. *Salutacio beatæ Virginis* in Synodali Olai Episcopi Nidrosiensis de X Kal. Septembris MCCCLI. Ad salutem conferendum efficacissima habebatur vid. *Lil.* stroph. cit. hinc eam moribundi iterum atqve iterum repetebant *Sturlung.* Lib. V. Cap. 8. Lib. VI. Cap. 46. apud Dominum Olavium in Synt. p. 172.

egi fyrir úrækrar ſakir. ok hefir hann vit. til. þá er hann ſekr þrim mörkum vid biſkup. Þvíat eins ſkal yngri madr ſkíra barn enn ſiö vetra. ef hann kann ord ok atferli. ok ſe egi tt) ellri karlmadr hiá. Skíra ſkal kona barn ef egi ero karlar til. ok vardar henni ſlikt ſem karlmanni. ef hon kann egi edr verdr egi rett at farit uu] þá er þörf verdr.

II. KAPITULI.

a] HER SEGIR HVER FADIR SKAL VERA AT BARNI EPTIR LÖGUM.

Sá ſkal vera fadir at barni ſem módir ſegir á hendur nema hann færiz undan med lyritar eydi. ef þat ſyniz biſkupi. edr hanz umbods manni rettliga vera med ſkinſamra manna rádi. b] Enn ef kona deyr. ok hefir hon egi ádr ſagt til fadernis barni ſínu. þà ſæk ſ

tt) Ellri *omitt.* 35. 36. 68b.
uu) Þá — verdr *omitt.* 68b.
a) Um faderni barna 35. um faderni at barni 51. Hver fadir ſkal vera barns 36.
b) Ef kona deyr ok hefir hon egi tuent til ſagt um fadern barns 54.

15) Conf. J. Eccl. Norvegici : Cap. I. unde deſumtum eſſe puto hoc Caput noſtri & J. Eccl. Cod. Tunsb.
16) Actio ſtupri Jure Magnæano ceu Cod. Jonæo, qvi illud inter delicta privata numerat, a) competit.
1) Heredi maſculo ab inteſtato proximo, ſi fœmina ſoluta deflorata fuerit b).
2) Tutor legitimus, vel qvi fœminam in matrimonium Collocandi jus habuit, ſi ſtuprum ſponſalia antever- terit c).
3) Sponſus, ſi poſt ſponſalia ſponſam prægnantem alter fecerit, qvam tamen ſponſus in gratiam recipit d).

4) Ma

hæc vero si nesciat, & socordia causa sit, sed non defectus rectæ rationis, tres marcas in pœnam Episcopo expendito. Puer septenni minor baptismum administrare potest, si verba & ritus noverit, nec tt) *homines adultiores adsint. Absentibus masculis fœminæ baptizanto, eâdem quâ viri ignorantiæ pœnâ plectendæ, si baptismus usu exigente minus recte administretur.*

CAP. II.

a) *HIC DECIDITUR, QVI PATER INFANTIS JURE HABERI DEBEAT.*

15) *Qvem puerpera designat ille pater esto, nisi corporali juramento, duorumqve insuper virorum juramento credulitatis se purget, si Episcopo ejuve procuratori prudentium virorum consilio utenti, ita videatur.* b) *Si mulier ante moriatur, qvam patrem prolis indicat, tunc ille* 16) *qui mulctas pro stupro*

tt) Adultiores omitt. 68. b.
a) De Patre infantis 35. cæt. idem.
b) Si mulier moriatur & in patre infantis laudando incerta non fuerit tunc cæt. 54.

4) Maritus, si uxor genialem thorum adulterio profanaverit.
Hinc privatam stupri mulctam percepere
a) Legitimam si nullum onus fœminam tuendi, illive de honesto matrimonio prospiciendi pertulerint f).
b) Arbitrariam duodecem virorum judicio determinandam.
α) Ex capite adulterii semper g).
β) Ad dignitatem personæ læsæ h).
γ) Ad onus in tuendo mulierem susceptum i).

a) J. Person. Cap. XXXI. *Sá sem hefir legit cono, hann scal bödi biódа oc böta laga rett. Enn ef hinn vill egi*

så sem rett á á henni. þann sem honom þickir likaztr til vera. bædi til rettar síns. ok vidtöku barnsins. ok c] finz þat mál fyrir biskupi. Nú ef hann fellz at prouan. þá halldi så fyrir lyritar eydi sem barn var kent. Enn ef så d] er daudr sem hon kennir

c) Proviz 35. 51. 36. 68.
d) Deyr. 68b.

---

egi taka er þann rett á at laugum. oc vinnr hann á honom sem cono hefir legit. þá vinnr hann á saklausum manni. ɔ: Stuprator multam stupri legitimam offerto numeratoqve: qvam si accipere defrectet ille cui jure debetur, & in stupratorem vindicet, tunc vindictæ de insonti sumtæ reus esto. E contrario Cap. XXI. *Nú vill så egi böta er misgerdi — ok hefnir så sidar er misgert er vid sinna svívirdinga — þa er hann saklaus um þat mál vid konung* ɔ: Si reus satisfacere nolit — læsus vero contumeliam sibi factam ulciscatur — tunc â mulcta regi debita liber esto.

b) Ibid. Cap. XXXI. *Erfingi scal rett taka á cono. karlmadr enn egi cona þó at hon se erfingi. sva så er i ómegd er sem fulltída. oc taki umbodsmadr honom til handa.* ɔ: Hæres (ab intestato proximus) mulctam stupri percipito masculus (nevtiqvam vero fœmina qvamvis hæres sit) tam pupillus, qvam homo sui juris: illius tutor multam rebus pupilli imputandam exigito.

c) Tit. de sponsaliis Cap. V. *Nú kömr legordz sauk á þá cono er madr hefir ser festa edr ser handsalada. þat legord — er sir gerdiz — þá á giptingar madr rett.* ɔ: Si fœminam qvis subarrhavit, sibive stipulata manu despondit, stupri ante illati accusetur — tunc ille cui fœminam in matrimonium collocandi jus est, mulctam stupri percipito.

d) Ibid. Cap. V. *Enn ef sidan er lagz med henni. enn han handseldi edr festir. oc fær han hennar. þá á han rett.*

ſtupro iſti illato percipit, actione ad mulctas ſibi, infanti vero nutrimenta præſtandum, conveniat eum, qvem præ aliis ſuſpectum habet; cauſa vero coram Epiſcopo c) *diſqviratur. Actore in probando deficiente, reus corporali juramento & duorum inſuper virorum ſeſe purget. Si vero* d) *mortuus ſit,*

c) Examinetur.
d) Moriatur.

---

rett. ɔ: Stupri fœminæ poſt ſponſalia illati mulctam ſponſus percipito, ſi illam poſtea ducat.

e) J. Perſon. Cap. XXXI. Maritus mulctam adulterii percipito.

f) Ibid. *Conor þær allar er monnom ero ſkylldar oc madr vill enga rökt á leggia. þá eigi engi meira ret á þeim en laga ret tölf aura.* ɔ: Mulctam ſtupri cognatæ, cujus curam gerere qvis negligit, illati, mulctam graviorem qvam qvæ lege definitur, unciarum puta duodecem, nullus exigito.

g) Juris Perſon. Cap. XXIIX. *Ef madr gerir ſua mikit óböfo verc at madr legz med egin cono manz. þá ſcal han böta böanda hennar ſliko ſem 12 menn döma.* ɔ: Si qvis tantum committit facinus, ut rem cum alterius uxore habeat, tum ſecundum XII. virorum æſtimationem mulctam luito.

h) Tit. de furto Cap. XIV. *Kvenna legord dömiz eptir þí ſem ſá er madr til ſem misgert var vid.* Cauſæ ex capite ſtupri oriundæ æſtimentor ſecundum læſi dignitatem.

i) J. Perſ. Cap. XXXI. *Allar þær conor er menn leggia röct á. oc verþa þær legnar. þá ſcolo XII. menn döma bödi of ret. oc rádſpell. eptir þi ſem þeir ſea at ſá er vel ſömdr af er ret ſcal taca.* Stupri fœminis qvarum qvis tutelam gerit, illati mulctam, cum reſarcitione ereptæ honeſtarum nuptiarum ſpei duodecem viri æſtiment, prouti illis videtur convenire dignitati multam percipientis.

kennir barn. þá ſkal þat ſtanda ſem hon ſagdi í ſængar ferd ſinni ef hon ſagdi egi tvennt til. ok þat ſkal hon ſanna med eidi ſinom. ok e] þær konor ſem þá voro hiá henni. ok heyrdo f] ord hennar. enn ef þær ero egi til. þá ſkal proua ef nockurir menn viſſo ſamviſt þeirra. edr hvart þat ſvari nockut g] því ſem barnit var fætt at rettri tiltölu. Nú líkiz barnit i þes æt h] ſem med eidi ſyniadi. ok ſyniz ſva i] ſkilvænum monnum. þá ber þat ſer ſealft vitni med prouan ſamviſtar þeirrar at til getnadar tímans heyrir. þá taki hann vid barni ſíno. ok bæti k] meinſæri ſitt. enn þeim fulla fúlgu ſem þar til hefir barn fætt. Enn ef kona vill egi ſegia til fadernis barni ſínu. þá ſekiz hon þrim mörkum vid Biſkup. Enn barn l] ſkal fylgia módr. ok taka rett eptir modr m) fedr ſínum.

II. KA-

e) Þeir ſem.
f) Eid *minus recte* 51.
g) Þeirri ſtundu 36.
h) Þó at ſidar ſe *add.* 35. 51.
i) Skilvíſum 35.
k) Meinſæri ſín 35.
l) Fari ok fylgi 51.
m) Frændum 57. qvæ lectio magis convenit.

17) Non tantum nutritia nutricio præſtare, ſed etiam herum hoſpitemve puerperæ pro alimentis, & operis qvanti minoribus immunem reddere debuit J. Perſ. Capit. XXXI. Cæterum tam Jure Veteri *Grágás* Tit. de præſtandis ali-

, *qvem puerpera patrem nominàt, ejus effatum* *'bit, si incertum non fuerit, illud tamen corporali* *ramento, unacum* e) *fœminis, qvæ puerperio ad* *erunt ejusqve* f) *verba audierunt, asserito: si* *ro fœminæ non adfuerint, inqvirendum est, num* *t, qveis de eorum consvetudine constet, & num* *a cum justo tempore partus consistere possit. Si* *fans eum ore referat,* h) *qvi juramento se antea* *rgavit, & viris probis ita videatur, tunc, qvia* *lis omni exceptione major emergit, probata eo-* *m consvetudine, qvæ tempori gestationis respondit,* *fantem reus recipito,* k) *perjurium expiato, &*) *nutritia eó usqve nutrienti præstato. Puerpera* *patrem nominare nolit, tres Episcopo marcas lui-* , *infans vero matrem* l] *seqvi debet, & in jura*] *parentum maternorum succedito.*

CA-

Illis, qvi.
Juramentum.
Idem.
Quamvis postea eveniat. add.
Idem.
Perjuria sua.
Comitator, seqvitorque.
) Cognatorum.

alimentis. Cap. III. qvam novo ɔ: Edicto Haqvini, *Pater liberos ex bessi, sed mater ex triente sustentanto.* Fadir á at föra börn sín fram at tveim lutum en modir at þridiunge.

III. KAPITULI.

a) HER SEGIR UM HELGAN FERMINGAR.

Næst ſkírn er helgan ſú er *ferming* heitir enn ſumir kalla *biſkupan*. er þat ſtadfeſting vidrtekinnar trúar. Skolo allir criſtnir menn eptir ſkírn. taka í þeſari ſtad feſting trúarinnar hinn heilaga anda b) um álögu biſkups handar med criſmu. Ero þeſar helganir ſkírn ok ferming ſva ſamtengdar. at hvargi má annarar án vera. nema daudi c) ſkili í milli. þíat ſva ſem hinn helgi andi er d) nidr fer af himna ríki yfir uötnin med heilſamligri e) tilkvamu. gefr f) fullkomliga hreinſan ſyndanna i fontinum. ſva ler hann öllum í þeſari ſtadfeſting trúarinnar aukan frammleidis til gúds miſkunnar. ok þó at ſkírnin nægiz meina lauſum framfarandum til eylífs lífs fagnadar. þá er þó hiálp þeſarar helganar lifandi mönnum naudſynlig til ſtyrks. ok frammgaungu á móti g) Andſkotanum. ok uapnar os miſkunn ſeaufalldligra dygda h) heilags anda.

a) Um ſkirn edr biſkupan 36. um ferming 35. 51. *Harb.* Her ſegir um ferming barna. ok reidſkióta biſkups 54.
b) Med 51. vid. 36.
c) Komi 35. 51. 68b. 54.
d) Nidrſteig 57.
e) Tilkomu 35.
f) Heilſamliga 36. heilaga 54.
g) Fiandanum 35. 54. ouinum. 51.
h) Heilaxs 36.

---

18) Hoc Caput cum VII. J. Eccl. Joh. Archiep. idem eſt.
19) C. 1. Diſt. IV. de Conſecr. ex Epiſt. Cap. 7. Urbani Papæ Omnibus Chriſt.

CAP. III.

a) *HIC AGITUR DE SACRAMENTO CONFIRMATIONIS.*

18) **B***aptiſmum proxime ſeqvitur* ſacramentum confirmationis *qvod aliis* criſma *audit, hoc eſt confirmatio fidei profeſſæ.* 19) *Omnes Chriſtiani poſt baptiſmum,* b) *per manus impoſitionem Epiſcopi, & chriſma, ſpiritum ſanctum in hac confirmatione fidei accipere debent.* 20) *Hæc vero ſacramenta baptiſmus & confirmatio ita ſunt conjuncta, ut unum ſine altero, niſi mors* c) *ea dirimat, eſſe minime poſſit:* 21) *ſpiritus enim ſanctus, qvi ſuper aqvas (baptiſmi) ſalutifero de cœlis* d) *deſcendit* e) *aduentu, in fonte plenitudinem* f) *tribuit ad innocentiam: porro in hac confirmatione omnibus augmentum fidei præſtat ad gratiam divinam; & qvamvis inſontibus ad æterna gaudia tranſeuntibus ſufficiant regenerationis beneficia, victuris tamen neceſſaria ſunt confirmationis auxilia, qvæ nos roborent, ad agones* g) *diaboli, & armet gratia virtutum ſpiritus ſancti ſepti-*

a) De baptiſmo ſive ſacramento manus impoſitionis 36. de confirmatione 35. 51. Hic agitur de confirmatione infantum, & vectura Epiſcopi.
b) Cum 51. idem.
c) Interveniat.
d) Idem.
e) Idem.
f) Salutiferam.
g) Inimici. 35. idem.

---

20) C. 3. ibid. ex Epiſt. Melchiadis Papæ ad Epiſcopos Hiſp. cap. 2. anno CCCXIV.
21) C. 2. ibid. ex eod. Epiſt.

anda. Skolo allir cristnir menn þeir sem alldr ok skynsemd hafa til þes. fastandi ok vel skriptadir taka i) þesa helgan. ok egi optar enn *) um sinn. Má þesi ferming af öngum fremiaz ne k) fullkomaz nema biskupi. Ok fyrir þí. ok margrar annarar skylldu sakir skal biskup vitia l) forfalla laust svavída sem hann getr m) á hverium tólf mánudum gudligrar hiardar. hverrar hann er med Guds n) hiálp skylldugr at o) geyma. ok leida til **) rettz vegar med p) gódum kenningum sva sem elskuligr fadir sín börn. Enn þá er biskup fer i syslu sína börn at ferma. edr kyrkiur at vigia. edr adra þiónostu mönnum at veita. hvart sem hann fer lángt edr skamt. þá ero allir skylldir til þeir sem eiga. ok kvaddir verda at fá hönum reidskióta q) tólf. ef hann þarf sva. Enn sá sem fellir þenna r) skiót. sekiz sex aurum vid biskup. Enn sá sem vist veitir biskupi skal kresia láta reidskióta med tva vatta.

III. KA-

i) Helgan anda med mikilli virding 35. 51. 54. 36. 68. b.
*) Eittsinn *Harb.*
k) Fullgeraz 35. 54. 68b. fullkuemaz 51.
l) Naudsynia laust 35. 68. 54.
m) Ok forn uandi er til. *add.* 68b.
n) Miskun 68b.
o) Styra 51.
**) Rez *Harb.*
p) Heilsamligum 51. 36. 68b.
q) XIII. 36. 68.
r) Reidskiót 35. 36. bodskap. 54. *Harb. & intra parenthesin* skiót.

22) C. 6. ibid. ex concilio Aurelianensi cap. 3.
23) C. 4. ibid. ex Epist. 3. Eusebii Papæ ad Episcopos Tusciæ anno CCCVII.

ſeptiformium. 22) i) *Hoc ſacramentum Omnes Chriſtiani [ſanæ mentis, ætatisqve juſtæ, prævia eaqve integra confeſſione, jejuni ſemel tantum accipiunto.* 23) *Manus impoſitionis ſacramentum ab aliis fieri aut perfici non poteſt, qvam ab Epiſcopo. Propter hæc & multa alia negotia, Epiſcopus ſi* l) *nullum interveniat impedimentum, ſingulis duodecem menſibus,* 24) *tam late qvam fieri poteſt* m) *circumito, divinumqve viſitato gregem, cui dei* n) *auxilio* o) *providere, & ſalubribus prædicationibus, haud ſecus ac dilectus pater ſuis liberis, rectam viam monſtrare debet. Epiſcopo dioëceſin ad confirmandum infantes, conſecrandum eccleſias, vel præbendum hominibus alia officia, viſitanti, ſive longum ſive breve iter emetiatur, omnis, cui ſunt,* 25) *duodecem eqvos itineri expediendo aptos commodato, ſi eorum indigeat. Eqvum commodare negligens, Epiſcopo ſex uncias ſolvito. Qvi hoſpitio Epiſcopum accipit, cum duobus teſtibus, eqvos itineri expediendo aptos poſtulet.*

CAP.

i) Spiritum Sanctum cum ſumma veneratione.
l) Nulla interveniat neceſſitas.
m) Ut antiqvus eſt mos.
n) Gratia.
o) Regere ſc. qvem.
p) Salutiferis.

---

24) Ob ſat freqventes laicorum qværelas ſuper gravibus ab epiſcopis viſitantibus exactiones factas, huic canoni derogatur Pacto inter Ericum Norvegiæ Regem & Arnam Epiſcop. Anno MCCXCVII. qvo cautum ut Epiſcopus ſingulis annis ſingulos tantum inſulæ qvadrantes viſitet vid. Hiſt. Eccl. Iſl. T. I. p. 411. Lit. B.

25) J. Eccl. Joh. numerus incertus eſt, ſed multa dimidio minor.

IV. KAPITULI.

a) HER SEGIR HVER KYRKIÚ Á AT GIÖRA.

Byskupp varr skal kyrkium ráda. ok sva öllum eignum þeirra. ok öllum kristnum dómi. sva tíundum ok tilgiöfum þeim sem menn gefa gudi. ok hans helgum monnum lögliga b) ser til sálu hiálpar. þíat ecki valld mega leikmenn yfir slíkum lutum eiga nema med biskupa skipan. Presta og lærda menn skal biskup til kirkna skipa sva sem máldagar standa til. Enn ef kyrkia c) brenn eda lestiz sva at adra þarf at gera. þá skal þar kyrkiu d) göra sem biskup lofar. ok sva mikla sem hann vill. ok e) þat kyrkiu kalla sem hann vill. Enn sá sem kyrkiu vill láta gera. skal ætla henni f) sva mikla heiman fylgiu sem biskupi

a) Her segir um valld biskups. ok kirkiu uppgerdir ok þeirra eignir 54. Biskup skal kirkiu ráda ok kristnum domi 35. um kirkiu giörd ok kirkiu eigner 51.
b) Til hiálpar sinni sálu ok ser. 35. til Sálubótar *Harb.*
c) Brennr semp. legunt 35. 51. 36.
d) Setia 57.
e) Þar kalla kirkiu sem hann vill 35. 36. 51. *Harb.* ok þar — hann vill *omitt.* 52.
f) Sua miklar tillaugur ok *add.* 35. 68b. 54.

---

26) C. 3. 4. 5. Caus. X. q. 3.

27) C. 10. X. de constitutionibus.

28) C. 9. Dist. I. de consecrat. confr. Concil. Bracarense III. c. T. & in Jure seculari Nouell. LXVII. c. 2. Μη αλλως αυτον εκκλησιαν εκ νεῦ οικοδομεῖν πριν αν — ορισεις το μετρον οπερ αφοριζει προς τε την λυχνοκαΐαν και

CAP. IV.

a) HIC STATUITUR QVI ECCLESIAM ÆDIFICARE DEBEAT.

6) Ecclesiæ cum suis dotibus in Episcopi nostri ›testate sunto, unacum omnibus rebus ecclesiasticis, :cimis, & oblationibus, qvas deo & sanctis ejus ro b) animabus suis homines jure faciunt; 27) ulla enim de talibus rebus absqve permissu Episco- : disponendi facultas laicis relinqvitur. In singu- s ecclesiis secundum libros daticos ecclesiarum piscopus sacerdotes ponito. Ecclesiâ igne con- mtâ, vel ita laceratâ, ut novæ exstruendæ opus t, nova ubi Episcopus jubet d) ædificator tam agna, qvam præscribit, & e) cui velit dedicanda. 8) Qvi Ecclesiam ædificari curat, eam ditare f) am- la adeo dote debet, ut ad ejus conservationem, & mini-

) Hic agitur de potestate Episcopi, de ædificatione ecclesiarum earumque bonis 54. Episcopus ecclesiam & res religiosas regat 35. de ædificatione ecclesiarum & bonis ecclesiasticis 51.

) Salute sua & animæ suæ.

) Ponitor.

) Ubi vult. ecclesia esto. ita ut sensus sit: dependeat â voluntate Episcopi utrum ædes exstructa ecclesia sit, an oratorium.

) Amplis additamentis & *add.*

και την ἱεραν λειτυργιαν και την αδιαφθωρον τυ οἰκυ συντηρησιν. και την των προσεδρευον των την αποτροφην. και ειπερ αυταρκως ιχειν δοξειε. ποιειθαι αυτον προτερον δωρεαν των αφοριζεσται μελλοντων υπω τε τον οικον οικοδομειν.

biſkupi ſýniz at hon megi vel halldaz af. ok hennar þiónoſtu menn. Hann ſkal ſva hefia ſmíd at kyrkia ſe gör innan tólf mánada g) ſva at tídir megi veita. ef hann má þat. Landeigandi er ſkylldr at gera kirkiu à bæ ſínum. hverr ſem fyr let gera. Þá ſkal biſkup vígia kyrkiu er hann vill. Bóndi ſkal hallda kyrkiu dag þann at iafnlengd hverri um ſinn á tólf mánadum. h) hiú hans ok geſtir þeir ſem þar ero fyrir um náttina. ok þeir menn ſem þángat leggia tíund ſína ſva at biſkup i) vill þat. Gudi ſkal hverr madr kyrkiu gera, enn egi ſiálfum ſer til afla. edr nockurra forræda.

V. KAPITULI.

a) UM KYRKIU VIGSLU.

Vígia ſkal kyrkiu b) ſidan gör er. Enn ſá ſem c) gera lætr. geri ſæmiliga veitzlu ímóti biſkupi d) ok fái

g) Frá þuí er leſtiz *add.* 35. 51. 36. 68b. 57. 54. *Harb.* Sua at — veita *omitt.* idem.
h) Hann ok geſtir cæt. 36.
i) Lofar 35.
a) Um Kyrkiu vigſlu ſidan ger er 35. Um þyrmſlur vidr heilaga kirkiu ok uapnaburd 54. Ef kirkia brenn upp edr leſtiz *Harb.*
b) Þegar 51.
c) Vígia 35. 68b.
d) Eptir föngum ok landz ſid 35. 68b. fornum *add.* 54. 75.

29) Vid. J. Eccleſ. Thorl. Ket. Cap. IX. p. 43. conf. c. 16. Diſt. cit.
30) C. 10. Diſt. cit. ex concil. Bracarenſi II. cap. 6. anno DLXXII. ubi: Nullus Epiſcoporum baſilicam, qvæ non pro

inistrorum ipsius sustentationem, Episcopo judice ficiat. Fabricam tam mature inchoato, ut eccle- intra g) *duodecem menses, si fieri possit, per- cta sit,* *) *& ad sacra celebrandum apta. Do- inus fundi in prædio suo ecclesiam ædificare debet, qvocunque antea fuerit exstructa. Episcopus ec- siam consecret, cum ipsimet placeat.* 29) *Villæ clesiasticæ habitator Diem dedicationis ecclesiæ lebrato, eodem singulis duodecem mensibus recur- nte termino,* h) *cum domesticis, hospitibus nocte æcedente ibi pernoctantibus, & illis, qvi decimas piscopo* i) *volente isti ecclesiæ offerunt.* 30) *Ec- siæ Deo condendæ sunt, minime vero qvæstus, aut minii in eas consequendi causâ.*

CAP. V.

DE CONSECRATIONE ECCLESIARUM.

Ecclesia b) *postqvam exstructa est, consecrator. Qvi ro* c) *fieri curat, convivium Episcopo dignum* d), *rebus*

A qvo damnum passa est *add.*
) & ad —— apta *omitt.* Harb.
Ipse cum hospitibus.
Permittente.
De consecratione ecclesiæ jam ædificatæ 35. de immunitate sanctæ ecclesiæ, & gestatione armorum 54. Si Ecclesia igne consumatur, labescatve. *Harb.*
Cum.
Consecrare.
Pro facultatibus, ut fert recepta consvetudo 68. vetus add. 54.

---

pro sanctorum patrocinio & devotione fidei, sed magis sub tributaria conditione est condita, audeat consecrare. confr. J. Eccl. Joh. Cap. IX.

fái til þá luti ſem þarf. Enn þar ſem ef er á hvart kyrkia er vígd edr egi. þá ſkal vígia láta. Þvíat egi er þat endr nyat ſem engin veit fyrri gert hafa verit. Enn ef kyrkia brenn upp edr e) leſtiz annars koſtar, ſva at nidr fellr öll edr meiri lutr. þá ſkal vígia f) endr görua kyrkiu. Enn þó at kyrkio ráf brenni upp edr fúni. edr nidr falli lítil lutr af veggium. þá ſkal egi vígia endr bærta kyrkiu. þvíat i veggium vigiz kyrkia. Enn þó at altari ſe or ſtad fært. edr ruglat. edr nidr fallit. edr altaris ſteinn liótliga brotinn. þá ſkal þat vígia. enn egi raſkar þat kyrkiu vigſlunní. þó má ſyngia í kyrkiu at *) óvígt ſe g). Enn ef ſpillt hefir kyrkiu edr kyrkiu gardi aufundar blód. hóran. edr annar likams loſti. þá má egi ſyngia í þeirri kyrkiu hvart ſem hún hefir verit vígd edr úvígd. fyr enn biſkup hefir reinſad med vigdu vatni. ok ſlíkum h) ſöng ſem þar i) til heyrir. *Sva bit ſama* ſkal reinſa þar ſem bannſettr madr er grafinn i kyr-

e) Spilliz 51.
f) Endrbætta 35.
f2) Ræfr 36.
*) úvígd.
g) Med loſi biſkups *add.* 36.
h) Iſir ſong 54.
i) Til er ſettr. 51. 68b. *Harb.*

31) C. 16. ibid. ex Epiſt. 1. Felicis Papæ Omnibus Orthodoxis. Cap. I. verbo tenus. confr. c. 18. ibid. ex concil. Meldenſi Cap. 8.

32) C. 20. ibid. ex concil. Nicæno.

33) Ex J. Eccl. Joh. Cap. XII. unde hoc totum nóſter exſcripſit.

34) Hic lapis altari incluſus noſtratibus etiam *Paxſpiald* ɔ: tabula pacis vocatur de qvo Vid. illuſtriſſ. & ſumme Venerab. Domini L. Harboi Patroni mei ætatem colendi Hiſt. Reformationis in Islandia. Tom. V. Actor. Societatis Scient. & liberal. art. promov. gratia initæ pag. 262. Hiſt.

ebus necessariis hunc in finem adqvisitis paret. 1) *De ecclesiarum consecratione qvoties dubitatur, nsecrentor; qvoniam non monstratur iteratum, vod nescitur factum* 32) *Ecclesiis ab igne exstis, vel alio modo* e) *labefactis, sive in totum, sive artem maximam dirutæ fuerint) denuoque innoatis consecratio iterum adhiberi debet.* 33) *Ecclea vero, cujus tectum igne, aut carie consumitur, arsve parietum potior corruit, si ea propter renoetur, consecranda non est, parietibus enim consecrationem ecclesia accipit.* 35) *Altare, si motum, irbatum, vel dirutum sit, altarisve lapis male ractus, iterum consecrator, sed consecratio ecclesiæ ne fraude esto: sacra tamen in ecclesia* g) *celebra: licet, qvamvis* *) *consecratum non sit.* 36) *In Ecclesiis si vel ipsæ, vel earum cæmeteria, violenta ngvinis effusione, adulterio, aut qvocunqve semine olluta sint, sacra prius celebrare nefas esto (sive ntea consecrata fuerint, sive non) qvam Episcopus expurgaverit aqva benedicta, &* i) *convenienti ntu.* Item: *Expurgandum est cæmeterium in vo excommunicatus sepultus est.* Item: *Si qvis ecclesia vel cæmeterio, sacrilega manu percussus*

) Corruptis.
) Reparetur.
) Consecrata *Harb.*
) Episcopi permissu.
Ordinato in hunc finem.

Hist. Eccles. Island. Tom. I. pag. 142. & ad calcem in Voce *Altare.*

;) Secus jure Canonico c. 19. ibid. præcepto Hygini Papæ. ubi si: motum fuerit altare, denuo consecretur ecclesia. conf. Jus Eccl. Canuti Magni. Scanens. Cap. I. Prostath, Cap. IX. Hæc novam consecrationem ecclesiæ injungunt, si lapis alteris ejusve cornu frangatur.

) C. 19. 20. ibid.

i kyrkiu edr kyrkiu gardi þó at egi k) blödiz. Enn hvergi ſpillir kyrkiu aufundarlauſt blód.

VI. KAPITULI.

a) HER SEGIR UM ÞYRMSLU Á KYRKIUM.

Eptir heilagra fedra ſetning ok ſkipan Gúds laga, ok manna ſkolo ver þyrma kyrkium. ok kyrkiugaurdum. ſva at hvat ſem hver hefir gört. ok flyr hann í kyrkiu. edr kyrkiu-gard. ſer til hiálpar. þá ſkal hann vera fridheilagr fyrir hverum manni. medan

k) Komi blód út 35. 51. 36. 68. 54. *Harb.*
a) Um þyrmſlur kirkna 35.

37) Confr. J. Eccl. Norv. Cap. X. *Egi ſpillir þat kyrkiu vígſlu. þóat madr ſláiz til blóds af vangæzlu ok egi af reidi.* Conſecrationi eccleſiæ non officit ſangvis ex plaga culpa caſuve inflicta absqve ulla intentione doli, proveniens. J. Eccl. Heidſivenſis Cap. XXVII. Si qvis caſu culpave absqve dolo alterum vulneret, & area templi ea propter ſangvine polluatur, tunc locus madefactus eximatur,& extra cœmeterium ejiciatur, nullum opus eſt conſecratione, ſed aqva piaculari aſpergatur.

38) C. 4. 5. 6. 7. 8. 9. Cauſæ XVII. Qv. 4. Tit. XXX. X. de immunitate eccleſiarum. cæterum hoc caput ex J. Eccl. Joh. deſcriptum eſt verbo fere tenus. qvod iterum ex J. Eccleſ. Cod. Tunsb. exceptis, qvæ hic circellis includuntur. confr. Epiſt. Eylifi Archiepiſ. ap. S. V. F. Joh. in Hiſt. Eccl. Island. T. I. p. 239. & ſeqq.

39) Cod. Lib. I. Tit. XII. c. 2. 3. de his qvi ad eccleſiam confugiunt.

:ussus fuerit, qvamvis sangvis non k) *promanet.* 37) *Sangvis absqve dolo effusus ecclesias non profanat.*

CAP. VI.

a) *HIC AGITUR DE IMMUNITATE ECCLESIARUM.*

(*Secundum sanctorum patrum statuta, & præcepta tam* 38) *canonica, qvam* 39) *secularia,*) *ecclesiis & cæmeteriis parcere debemus; ita ut ad ecclesiam vel cæmeterium salutis causa fugiens,* 40) *qvantumcunqve gravia maleficia perpetraverit, dum ibi*

k) Proveniat (exeat) sangvis.
a) De immunitate ecclesiarum.

40) Ecclesiæ ab initio hominibus ob delicta casu culpave commissa perseqvendis refugio erant, ut pendente lite legitime discutienda, ab omni injuria liberi essent, re judicata pro meritis postea tenendi; Has Sedes Apostolica 1) justitiæ occlusas 2) nefando cuicunque sceleri

1) Lucius III. Romæ MCXXCI. *Cum ecclesia Dei secundum Evangelicam veritatem domus orationis esse debeat non spelunca latronum, aut sangvinis forum: seculares judices causas, ubi de sangvinis effusione & corporali pœna agitur, in ecclesiis vel cæmeteriis agitare sub interminatione Anathematis prohibemus.*

2) Innocentius III. Regi Scotiæ Alexandro II. Romæ MCCXII. *Fugiens ad Ecclesiam, si liber, qvantumcunqve gravia maleficia perpetravit non est violenter ab*

dan hann er þar, utan þeir menn sem drepa menn
ti

sceleri 3) immunitatem obtenturo patefecit. Huju vestigia Legislator noster, & post eum Haqvinus Magn Rex Norvegiæ legit, Rescripto ad Islandos dato in Cod Jon. Jur. Person. Cap. XVIII. qvo clericis permittitu ad loca sacra fugientes reos sustentare, usqve qvô in Norvegiam, ut ab omni persecutione liberos, sed immunitate canonica ibidem fruituros, transmittere possint. Nefandum vero talis asyli abusum Fridericus II b. m. abrogavit Rescripto de 2 Juni MDXXCVII qvod ut usus Asylorum apud Romanenses eo clarior fiat, hic inserere lubet „ Wii Friderich. giöre alle witterligtt at eptersom wy komme udi forfaringe att paa wortt land Island findis stor Wskickelighedt mett kirkefredtt ther holdis. Vdi saa maade att naar noger Blodskendere eller andre misdedere haffue bedreffuit theris groffue laster oc misgerning, ther fore the billigen burde att straffis paa liffvit, söge the strax till Domkiercken. saa ingen maae thennom ther röre eller paagribe. Oc er superindendent paalagt at hand emod hans wilge skall saadanne modtuillige skalke oc wdedische mennischer handthaffue oc opholide. oc midlertiid

---

ab ecclesia extrahendus. cui tamen c. 6. Caus. XVII. Qv. 4. derogat excipiendo, *nisi publicus latro fuerit, aut nocturnus agrorum populator* conf. Stat Theodorici Episcopi Ultrajectini anno MCCIX.

3) Vid. Statut. Alexandri II. Scotiæ Regis Cap. 6. de confugientibus ad eccles. apud Skenæum. Qvi hoc fundamento Raptoribus, furibus, homicidis, traditoribus dominorum suorum, murdiqve accusatis pacem, hoc scilicet modo, qvod nec vitam nec membra amittant, promittit, dummodo ad ecclesiam confugientes pœnitendo confiteantur ibidem, se graviter deliqvisse, & pro amore dei ejus domum pro sua salute qvæsivisse. Cæterum Vide Bingh. Origg. Eccl. Lib. VIII. Vol. III. in hoc Tit.

bi moratur, de injuria cujuscunque hominis securus sit oportet, nisi lucrandi animo homines jugulaverit

tiid the thennom ther forholde söge the aarsage oc leglighedt, hvorledes the uden Straff kunde komme ther aff landitt. Tha paa thett att slig groffue oc wtilbörlig synder oc laster mue andre till exempell oc Afffkye bliffue billigen straffede, oc kirken, som er Gudtz huff, ikke skulle were blodskiendere, skalke, oc missededere till beschyttelse, Gud almechtigste till fortörnelse, oc andre till lige synd, skam oc laster att begange till forargelse. Wille wii saadanne wchristelig kirkefred wdi domkirkerne, saa well som andre kiercher ther paa landitt aldeles haffue afffkaffett, saa saadanne tillfluckt till kirkerne ikke schall komme nogen modtwillig till bedste eller beskyttelse wdi nogre maade. Dog der mett underthagett, om nogen uforseendes af wode eller nöduerge kom for skade oc drebthe oc i hielslog en anden, tha schall hannom maa tilstedis kierkefredt till saa lenge hand kand före sin sag wdt mett loug oc dom, huilcket skall dog skee wden domkirkernes oc superintendentens besueringe oc omkostninge, og skulle laugmendene huer wdi sit laugmandtz domme were plichtige mett andre Dannemend ther till kallede sagen at forhöre till rette mett thett förste, oc endeligen inthett lenger end till neste epterfölgendis Althing ther mett att forhale, her epther sig huer will haffue att forhollde. Actum Kroneborg thend 2 Dag Junii. Aar &c. MDLXXXVII. Nos Fridericus &c. omnibus notum facimus qvod perspectum habeamus grandem in terra nostra Islandia asyli ecclesiastici abusum valere; hoc scilicet modo, quod incestuosi, alii que malefactores enormibus flagitiis & maleficiis perpetratis, capite plecti dignis, ecclesias cathedrales eò petant ut nemo eos ibi tangere vel apprehendere audeat. Item, qvod Superintendenti injunctum sit, contra voluntatem suam tam refractarios nebulones & sceleratos homines defendere, & sustentare, eoqve tempore, qvo ibi custodiuntur, occasionem & causam illos, absqve poena ad exteros

heilagrar kírkiu. þiggia þeim er til kírkiu flyr lifs grid ok lima. enn annars ſkolo þeir er misgerdo bæta afbrot ſín eptir lögum. Sva er ſkylt öllum monnum at veita allar þyrmſlor óvígdum kírkium k) ſem hinum er vígdar ero. þar ſem meſſor ero í ſúngnar at rádi biſkups. þes er þar á valld yfir. þvíat egi er þat þolanda. at þeir ſtadir ſe ſaurgadir med ofdyrfd í vondum verkum ſem ádr hafa helgadir verit med hinni æztu Guds þiónoſtu. Sva ok ef menn beriazt i kírkiu eda kapellu edr í kírkiugardi vígdum. þá ero þeir óbóta menn. ok á biſkup l) ok kírkia á þeim m) tólf merkur. enn kongr þat ſem auk er nema egi ſe meira þá ſkipti þeir kongr ok biſkup í helminga n). nema þeir vili meiri miſkun o) vid þá göra. Hvor ſá madr ſem brytr eda brennir heiptugri hendi kírkiu

k) Ok öllum þeim kírkum ok bænahúſum ſem biſkup lofar ſöng at. ſá biſkup ſem þar á (atti 51.) valld yfir 51.
l) Ok kirkia *omitt.* 51.
m) Fimtan 51. 68. 49. 126.
n) Medr ſer. *add.* 54.
o) At gera 51. 36. *Harb.*

---

43) C. 9. X. de immun. Eccleſ. ex Epiſt. Gregorii IX. Aſtoriçenſi Epiſcopo anno MCCXXV.
44) Reliqvos Canones Jus Joh. Eccl. ignorat.
45) Huic derogat Cod. Jon. Jur. Perſon. IV. ubi. Görum ver þá vægd oc ſkipan á um alldr oc æfi um öll óbóta mál. utan landráda ſöc. oc drottins ſvic vid cong. at lögligr erfingi taki hálft vid cong böde í fauſto. oc lauſo — enn þó med því móti at fyrſt ſkal bötor aflúka — oc allar löglegar ſkulldir. þær ſem fir voro görvar. enn hinn útlagi fell í þá ſöc. *Nos propitiam hancce conſtitutionem de omnibus criminibus capitalibus,*

e sanctarum Ecclesiarum rectores, ad ecclesiam ıfugienti, vitam, pacem, membra, obtinere deant, ille tamen legitime componat, quæ inique ·it. 43) *Oportet qvoqve, ut ecclesias nondum ıſecratas* k), *eadem ac dedicatas sanctitate, frui :iamus, modo in illis permissu episcopi, in cujus sunt testate, missæ celebrentur: nam minime tolerandum , ut loca scelestis facinorum ausibus profanentur, æ summis olim mysteriis divinis sanctificata erant.* .) Item: *Qvi in ecclesia, capella, vel coemeterio conrato pugnam gesserint, inexpiabilis criminis rei ıto, Episcopo* l) *&* *ecclesiæ* m) *duodecem marcas luiri* 45) *qvod superest, Regi comittunto; si vero nihil ıer sit, tum Rex & Episcopus bona in semisses* n) *divi-nt, nisi majorem misericordiam reo* o) *facere velint.* 5) *Qvicunque fregerit, incenderitve violent a manu eccle-*

Omnesqve ecclesias & oratoria, quæ sacris inservire Episcopus permisit, ille Episcopus, qui in eam excercet (exercuit 51.) jurisdictionem.
Et ecclesiæ, omitt.
) Qvindecem.
) Inter se.
) Idem.

---

talibus, excepto quod prodendo Patriam vel Regem committur, æternum valituram sancimus; *ut beres legitimus, dimidium bonorum tam mobilium qvam immobilium cum Rege capiant — ita tamen ut mulctæ prius cum omnibus debitis a reo, ante commissum crimen contractis, numerentur.*

5) De incendio doloso, Codex Joh. Tit. de locatione Conductione fundorum hæc habet. " Ef madr brennir heiptugri hendi hús — oc verdr at því kunnr oc sannr. þá er hann útlagr oc úheilagr. oc heiti brennu vargr. oc hafi fyrigert hverom peningi fiár síns í landi

 oc

kírkiu eda p) klaustra stadi. edr í þí takmarki q) umhverfis kirkiu r) sem Gúds lög segia þá er hann bann settr. ok á til páfa lausn at sækia. ef hann bætir egi ádr biskup bodar hann bansettann þar um s). Þar er ok mælt í lögum varum at madr skal egi bera vapn i kyrkiu t). ok egi setia vid kyrkiu. edr kírkiu-vegg. ok egi leggia á kírkiu. edr kírkiu-palla þá sem fyrir kírkio ero. Slík þyrmsl ero ok á böna húsum þeim sem biskup lofar tíþir at. Enn ef af er brugdit u). þá leysi hvar út sín vapn þrim aurum sá er þángat

p) Klaustrastadi. *omitt.* 35.
q) Umbergis kirkiu ser til sæmdar. *add.* 35. 52.
r) Ath Guds lögum. 36. 68. 54.
s) Nú á höfud kirkia hver XL. skrefa hvern veg frá ser. Gudi til virdingar. ser til þyrmsla oc öllum til fridar. enn hver kapella hvern veg i frá ser þriátigo skrefa. skal innan þes vídernis. hver sá fridheilagr vera sem í sialfri kirkiunni *add.* 51. 54. 58. 126.
t) Ok egi — kirkiu vegg *omitt. Harb.*
u) Naudsynialaust *add.* 35. 51. 68. 49. *Harb.*

---

oc í lausum aurum. enn tvígyldi þeim aptr er hann brenndi fyrir. slikt sem sex menn skinsamir meta. oc rett sinn á ofan eptir laga dómi. ádr enn undir kóng falli edr frændur. med þeim hætti sem segir í óbotamálum í mannhelgi." ɔ: Siquis domum violenta manu incendit — notus convictusqve, exul, pace exutus, esto, incendiarius nominator, omnibus bonis tam immobilibus, qvam mobilibus privandus. Res incendio consumtas domino in duplum resarcito secundum æstimationem sex virorum æqve judicantium, mulctamqve juris violati legitimo judicio determinandam luito ante qvam bona Regi & cognatis cedant, secundum legem

ecclesiam, p) *claustra, aut res intra confinia,* q) *per circuitum ecclesiæ* r) *canonibus constitua, depositas, tunc in excommunicationem incidit, a qva non potest absolvi, nisi per Papam, si ante non componat, qvam ab episcopo excommunicatus declaratur* s). 49) *Constitutum qvoqve est in legibus nostris, qvod arma in ecclesiis gerere eave ad* t) *ecclesiam, ejusve parietes constituere, aut in ecclesiam, ejusve sedilia, qvæ foras ante ecclesiam sunt, ponere non liceat: eadem immunitas est oratoriis, qvæ sacris inservire episcopus permittit: si secus fiat* u) *sua qvisqve, qvæ illuc intulerit arma, tribus unciis redimito, cæteroqvin ea commissu-*

p) Claustra. *omitt.*

q) Ecclesiam circumcirca in honorem constituta.

r) Secundum leges divinas.

s) 47) Omnis vero ecclesia major XL. passus per circuitum possideat, in honorem dei, illi in sanctitudinem, omni illuc confugæ in pacem. 48) Capella vero qvæque circumqvaqve passus triginta. In hoc ambitu unusqvisqve eadem ac in ipsa ecclesia, immunitate fruitor. *add.*

t) Ad ecclesiam — constituere. *omitt.*

u) Sine necessitate.

---

legem de criminibus inexpiabilibus in Jure Person. sc. Cap. II. & IV. De effractura. Vid. Cap. III. ibid.

47) Ex Can. 6. Caus. XVII. Qv. 4. qvi iterum ex Epist. Nicol. Papæ. Omnibus Episc. Romæ, anno DCCCXXV.

48) Ex Can. 35. ibid. qvi ex Concil. Toletano XII. C. 10. DCLXXXI.

49) Circa annum MCL. plebiscito prohibita fuit armorum in comitiis gestatio; ut vero impium semper ecclesiæ nutricii duxerunt, qvod placita præ locis venerabilibus privilegio qvodam gauderent; hoc beneficium crederem ecclesiis postea statim tributum fuisse. confr. Jus Eccl. Thorl-ketill Cap. XLVIII.

þángat bar. ella láti þau. enn ef hann leysir egi innan tveggia mánada. þá taki biskup hálft. enn kyrkia hálft. ecki vardar um brynior eda skiölldu. edr önnor hlífdar vapn þó at þau komi í kyrkiu. Kyrkiu sóknar menn skolo halda gardi um x) sóknar kyrkiu hveria. ella gialldi þriár merkur. enn hver bóndi er þat nemzst gialldi þriá aura.

VII. KAPITULI.

a) HER SEGIR UM ÞYRMSLUR KLERKA. b)

Enn ero fleiri þeir lutir sem vær erom skylldir at þyrma retti heilagrar kyrkiu. ok lærdra manna þí at hver sem med heiptugri hendi misþyrmir klerk edr klaustramanni. þá er hann í banni af siálfs síns verki þar til er hann fær lausn eptir c) laugum med for-

x) Graptrar kirkiu. 36. *Harb.*
a) Ef madr slær lærdann 35.
b) Oc eignir *add.* 54.
c) Güdslögum 54. 49.

---

50) Ex Jur. Eccl. Frostath. confr. J. Eccl. Cod. Tunsberg. Cap. V.

51) Secus Jure Canonico Can. 29. Cauf. XVII. Qv. 4. ex Constit. Innocent. II. in Concil. Lateranensi anno MCXXXIX. ubi: Siqvis svadente diabolo hujus sacrilegii reatum incurrerit, qvod clericum vel monachum violentas manus injecerit, anathematis vinculo subjaceat, & nullus Episcoporum præsumat eum absolvere nisi

issurus; si vero intra duos menses lytrum non offe- tur, tunc episcopus pretii semissem, alteram vero clesia capiant. Loricæ, clypei, aliaqve arma de- nsoria, qvamvis in ecclesiam inferantur, sine frau- sunto. 50) *Parochiani sepimentum cujusqve ec- esiæ* x) *parochialis conservanto, cæteroqvin tres arcas luituri: paterfamilias vero qvisqve istius litus tres uncias pendito.*

CAP. VII.

a) *HIC AGITUR DE IMMUNITATE CLERICORUM.* b)

n pluribus adhuc casibus juri sanctarum eccle- siarum & clericorum parcere debemus. Qvi- nqve enim clericum, monachumve hostili manu ederit, ipso facto excommunicatus esto, usqve m secundum c) *canones* 51) *providentia Epi- scopi*

) Sepulcralis ecclesiæ.
) Si qvis doctum cædit.
) Et bonis.
) Leges divinas.

---

nisi urgente mortis periculo, donec Apostolico con- spectui præsentetur, & ejus mandatum suscipiat. conf. Cap. 21. Innoc. tamen III. Epistola ad Anglos anno MCLXXIII. (qvæ C. 2. 3. X. de Sententia excommu- nicat. legitur) Episcopis facultatem concedit, tanti sa- crilegii reos, morbo, senectute, periculo mortis, servitio, qvominus limina beatorum Petri & Pauli invisere pos- sint, impeditos, itemqve fœminas, in gremium sanctæ

 ma-

forsía biskups d). Nú ero nockurir þeir atburdír, at madr fellr egi í bann þó at e) klerki edr klaustra manni veiti tilrædi f) ok skal þá biskup skipa ok skíra eptir því sem gúdlög segia. Nú þarf at greina um eignu

d) Edr af hans lögligum umbodsmanni. *add.* 34.

e) Edr högg. *add.* 35. 36. *Harb.* 49.

f) *Þat er fyrsta.* ef madr görir þat af godri vandan ol rettri hirt ngu sem meystari edr forstióri.

Annat tilfelli til affsakanar er þat. ef slíkt verdr í leil utan alla heipt þes er gördi. ok megi hann lögligi próva edr sanna med eidi ef þarf.

Þat er hit þridia. ef madr finnr klerk liggia me húsfrú sinni. módr. edr systr. edr dóttr sinni.

Hit fiórda er þat. ef madr ver hendr sínar med rettri still ingu.

Þat er hit fimta. ef madr vissi egí at sá væri klerkr e hann misþyrmdi ok má hann sveria þat ef þat syni efuanligt.

En

matris ecclesiæ revocandi. conf. Epist. Eisteni Archie Nidrosiensis ad Island. anno MCLXXVI., qvæ, ut Præceptum Clem. III. anno MCXC. in X. Tit. de se tent. Excomm. injurias tonsis illatas, in *enormes* & *l viores*, has ab Episcopis, illas per Papam, solvend dividit. Denique multa homicidii in clerico comiss determinatur Judicio Comitiali anno MDXXXVI. ub Cædes sacerdotis LX. centenariis resarcitor. Episcop summa juris violati multa (*bæsta fullretti*) pendito & deniqve Regi in Compensationem subditi XIII. ma cæ numerentor.

52) Ex Epist. Alexan. III. ad Senonens. Archiep. Ron MCLXXII. ubi; non sunt ad Apostolicam sedem mi ten

scopi d) *absolvitur. Sunt vero Casus nonnulli, qvi excommunicationem non inducunt in incutientes clericis monachisve minas* e): f) *hos Episcopus determinet, & secundum canones constituat. Porro ne-*

d) Ejusve legitimi procuratoris.

e) Flagellave.

f) *Primus casus est:* 52) Siquis, utpote Magister Rectorve justo zelo id fecerit.

Secundus casus excusationem suppetit: 53) Si per lusum eveniat, absque omni invidia facientis, qvam, si exigatur, juramento purgare audeat.

Tertius casus est: 54) Siquis clericum cum uxore sua, aut matre, aut sorore, aut filia sua propria concumbentem inveniat.

Qvartus casus est: 55) Siquis se adversus vim defendat, & qvidem in continenti.

Qvintus casus: 56) Si qvis alteri, qvem clericum esse ignorabat, vim intulerit, & super hoc, si dubium habeatur, sacramentum præstare voluerit.

Sex-

---

tendi — Magister si scholarem intuitu disciplinæ vel correctionis percusserit.

53) *Ibid.* — nec clerici intra puberis annos, si se ad invicem, aut unus alterum percusserit — nec clerici si sint plenæ ætatis, & non odio, vel invidia, vel indignatione sed levitate jocosa, se ad invicem percuterre contingat.

54) Ex Concil. Lateran. III. anno MCCXXIX. C. 10. — nec qvi in Clericum, cum uxore, matre, vel sorore vel filia sua propria turpiter inventum violentas manus injecerit. Vid. Collect. Concil. Colleti T. XIII. p. 526.

55) Ex eodem Cap. ibid. p. 524.

56) Ex Epist. Alexandr. III. Bathoniensi & Exoniensi Episcopis.

eignir kyrkna. edr þat sem er í heilagri kyrkio. þó at adrir eigi. hver reffing á liggr ef þí er rángliga raskar. Enn þesor reffing á tuífold at vera 60) forbod ok fegialld. því at hver sem rángliga helldr edr rænir med illvilia se heilagrar kyrkiu. þá er hann þar fyrir forbodandi. í annan stad skall hann se bæra. slíku sem g)[dömir á hönd honum Biskup edr

Enn hit setta er þat. ef klerkr er med vopnum edr kastar hann ödruviis klerkligum sid. oc hefir hann egi leidrettz vidr þríár lögligar áminningar biskups síns.

Hit siaunda er þat. ef klerkr gerir sua miög þuert á móti sinni reglu. at hann lætr sik göra til riddara. edr fær hann eckiu. edr görir annat þvílíkt. þá hefir hann tynt allri klerkligri vörn. *add.* 54. item: um kirkiu rán þes Godz sem geymiz í henni Nú þarf. cæt.

---

57) Ex Epist. Clem. III. Romæ MCXC.

58) Ex Consil. Londinensis Art. 13. Anno MCXXXIIX. apud Collet. Tom. XII. " Cum discreti sint milites ecclesiæ a militibus sæculi, non convenit militem ecclesiæ sæculo militare, qvia per ad effusionem sangvinis necesse sit pervenire. Deniqve sicut turpe est laicum missas facere, sacramenta corporis & sangvinis Christi conficere: ita ridiculum & inconveniens est, clericum arma sustollere, & ad bella procedere: cum Paulus Apostolus dicat. *Nemo militans deo implicat.* Hæc *Sermo Synodalis*, qvem ad annum MIX. Dnus *Collet* refert pag. 1076. Tom. XI. ita exponit. " Nullus cum calcariis, qvos *Sporones* rustice vocamus, & cultellis extrinsecus dependentibus missas cantet.

Obs. Qvi nobis sunt *Riddarar* ɔ: Eqvites, medio ævo *militiæ* in sensu collectivo, cæteroqvin *militis* titulo insigniebantur: imo, postqvam calcaria seu eqvitis insigne torqvibus auro fulgidis, & stellis pectoralibus cessere.

ecessum est, ut statuatur circa bona ecclesiastica, r ea, qvæ in sanctis ecclesiis deponuntur, qvamis aliena sint, qvæ poena obtineat, si injuste aufeuntur. Sed hæc poena duplex esse debet, canonica pecuniaria. Qvicunqve enim injuste detinet, dove res sanctæ ecclesiæ latrocinatur, sciat se anatheatis retinendum, tantamqve insuper pecuniam luiturum,

Sextus casus est: 57) Si clericus arma gestet, habitumve clericalem alio modo relingvat, si tribus legitimis Episcopi sui commonitionibus resipuerit.

Septimus casus est: 58) Si clericus tam enormiter in regulam suam peccet, ut eqvitem se creari curet. 59) Viduamve ducat aliave ejusmodi delinqvat, omni beneficio clericali plene indignus esto. *add.* 54. *Item:* De rapina bonorum in ecclesia depositorum. Porro necessum est.

---

fere. Vid. Danske Magazin. II. B. pag. 6. it. infra in hac Voce.

9) Non modo viduas Cap. 13. Decr. Dist. 34. sed quamcuncunqve fœminam Dist. 26. 27. matrimonio clericali severius interdixit Jus canonicum, qvod ut in cæteris, ita in hoc secutus est Thorlacus Thorhalli VI. Scalholt. Episcopus, qvi circa annum MCXXC., clero celibem vitam injunxit devotionis promovendæ animo. Hujus in prohibendo tonsos matrimonium vestigia, Author noster legit, ea valide contracta, fulmine canonico sæpius rescindens. Posthæc matrimonium iis civile nullum, naturale freqvens, sed ecclesiæ sui hæredes.

)) *Forbod*, excommunicationem minorem regulariter denotat, hic vero necessum est ut *majorem* sev *Anathema* involvat. Vid. Jus Canon. C. 5. Dist. XVII. Qv. 4. ubi Lucius I. ad Episcopos Galliæ & Hisp. ita: *Omnes ecclesiæ raptores — anathematizamus.* Conf. Cod. Jon. Tit. de furibus. Cap. III. qvod latrones in genere criminis inexpiabilis reos declarat.

edr lögligr hans dómandi um þetta mál. ſua ſem hann ſer rettaz fyrir Gudi. edr h) ſá ſem hann ſkipar til. Sva ok hver ſem rænir edr ſtelor or heilagri kyrkiu huer ſem á. þá á þeſſor tuyfölld hegning firir at koma forbod ok ſegialld i). ok fordaz hann egi þí helldr rettiliga reffing af veraldar höfdíngium.

VIII. KAPITULI.

a) HER SEGIR UM ÞYRMSLUR KYRKNA.

Ef madr lyſtr mann heiptugri hendi med hveriu ſem hann lyſtr b). edr til dauds drepr í kyrkiu edr kyrkiu gardi. edr innan þeirra takmarka ſem hver kyrkia c) á um hverfis ſik ſer til ſæmdar. enn þeim til fridar er þángat flyia. ok verdugir ero kyrkio fridar at nióta. þá er ſá óbóta madr ſem fyr ſegir er

g) Dómr. *add.* 35. absqve ulla cum ſequentibus copula.
h) Hans umbodsmadr. 35.
i) At Gúds lögum. *add.* 35. 51. 68. 54. 49.
a) Ef madr ſærir mann edr drepr i (heilagri 54.) kirkiu. edr kirkiu gardi 35. Um ſaurgan kirkna 51. Ef madr lyſtr med heiptugri hendi í kirkiu edr kirkiu gardi. *Harb.*
b) Edr ſærir. *add.* 35. 51. 68. *Harb.*
c) Eignaz 35. 51.

61) Hæc ultio ſeu pœna, erat exilium, qvo latrones, præter X. marcas Regi dibitas, multabantur. cf. Jur. Perſ. C. III.

turum, qvanta eum g) *Episcopus, vel ab eo in hoc causa legitime delegatns judex,* h) *ejusve procurator sine religione multant. Item si qvis res ex sancta, ecclesia, cujuscunqve illa sint, rapit, aut furatur duplici poena, canonica & pecuniaria* i) *plectitor, a principibus terræ* 61) *justa ultione nihilominus proseqvendus.*

CAP. VIII.

a) *HIC AGITUR DE IMMUNITATE ECCLESIARUM.*

62) Qvi *violenta manu, qvocunqve demum instrumento, in ecclesia vel coemeterio, vel intra fines ecclesiæ, in venerationem ejus, confugientibus vero, qvi asylo digni sunt in securitatem* b) *deputatos, percutit* c) *alium, vel lethaliter cædit, fractæ pacis, seu criminis inexpiabilis reus esto, ut supra de-*

g) Judex.
h) Idem.
i) Secundum leges divinas. *add.*
a) Siqvis alium vulnerat, cæditve in (sancta 54.) ecclesia vel in coemeterio. 35. De profanatione ecclesiarum 51. Siqvis dolosa manu in ecclesia vel coemeterio (alium verberat).
b) Vulneratve.
c) Idem.

---

62) Caput hoc, ex Juris Eccl. Jonæ Archiep. Cap. XIV. desumtum est.

er fridinn braut. enn sá sem lostinn var d) edr særdr taki sinn rett hálfu meiri enn í öngum stad ódrum. enn se þes sem víg e) vakti skal fara til f) kyrkiu, firr enn í kóngs g) gard gángi edr Biskups. Enn ef madr veitir manni athlaup edr sár med einshvariu vapni þí sem fyrir bodit er at bera í kirkio edr í kyrkiu gardi. edr til dauds drepr. ok verdr í þí aftekinn h) hann ok hans sár ero úgylld at þí sinni bædi kóngi ok frændom. ok egi at kyrkiu græfr. Sva er ok mælt um alla þá menn sem honom veita lid til med vapnom. ef þeir sá mein af. enn ef þeir verda grafnir i) at naudigum forrædis manni heilagrar kyrkiu þá standi kyrkian þiónosto laus. þar til er kyrkiu sóknarmenn þeirrar kyrkiu flytia k) á l) brott þat lik. Enn er sva mælt. at ef sá madr hefir fyrr verit spektar madr. ok bióda frændur at sæma kyrkiu þá er fridr var á brotinn. af giöll-

d) Edr særdr. *omitt.* 35. 49.
e) Vacdi 49.
f) Kirkiu vígslu 51. 36. 68. 26. 49.
g) Valld 38. 26.
h) Hann — frændum. *omitt.* 38. 49. 26.
i) í kirkiogardi. *add.* 49.
k) Þá í brott. 51.
l) Bruttu. 36.

---

63) Excipienda tamen sunt certa qvædam loca & tempora, per quæ læsus itidem duplo majorem ordinarii mulctam acqvirebat: hæc sunt 1) Natalitia. 2) Dies Viridium. 3) Septimana Pascatis. Illa vero 1) Comitium. 2) Judicia. 3) Proprium domicilium. 4) Convivium nuptiale. Vid. Cod. Jon. Juris Pers. Cap. XIX.

definitum est. Illi vero, qvi percussus d) *vel vulneratus fuit, dupla juris violati resarcitio debetur intuitu ejus, qvam* 63) *in qvocunqve alio loco adipiscitur:* 64) *cæterum bona homicidium* e) *facientis f) ecclesiæ prius numerentur, qvam* g) *fisco Regis aut Episcopi cedant. Si qvis alterum armis in ecclesiam vel coemeterium portari vetitis aggreditur, vulnerat vel lethaliter cædit; tunc si in continenti occidatur,* h) *nulla ejus, aut vulnerum ei inflictorum resarcitio ad Regem, cognatosve redundet, sepultura insuper honesta indignus esto. Circa omnis homines armata illum adjuvantes manu, siqvid detrimenti inde ferant, idem juris esto. Si ecclesiædico invito illi* i) *sepeliantur, ecclesia cessabit, usqve dum* k) *ista funera parochiani* l) *auferant. Statutum porro est, qvod si pacificus ante fuerit, & cognati ecclesiam, cujus sanctitas violata fuit, parte qvadam pecuniæ in satisfactionem, (siqva pro cæde aut*

d) Vel vulneratus. *omitt.*

e) Verbo tenus: cædem cientis.

f) In consecrationem ecclesiæ.

g) Potestati.

h) Nulla — redundet. *omitt.*

i) In coemeterio.

k) Eos.

l) Idem.

---

64) Sensus est: Ecclesiæ qvoad Marcas XII., qvæ illi ob fractam ejus pacem Cap. VI. pag. 36. lin. 12. adferuntur, exigendas, jus prælationis, in bonis rei competat, ita ut Rex, Episcopus & hæredes ante nihil capiant, qvam ecclesiæ satisfactum fuerit. Conf. Not. 45.

giölldum ef nockur verda. edr ödrum fiárluti hins dauda. *) þá m) ſkipi biſkup þí ſem hon ſyniz n).

IX. KAPITULI.

a) HER SEGIR UM TESTAMENTI.

Skipan ſú ſem menn gera á ſidarſtum dögum fyſer heitir Teſtamentum. er þat birting ok nisburdr hugſkotzins. Ok er ſkipat af b) helgi fedrum í Gúds lögum ok egi ſídr af keiſorum kóngum í veralldligum lögum ſva c) víd ſem kr nin er. at ſídaſti vili manns ſkal freals vera ok koſtar geymandi. Ok fyri þí at ſálin er öllum tum veralldligum d) mætari ok ágætari. á egi at rænaz ſínu gódu. ok at manni er ecki iafnſkyllt

m) Semi 51. ſe 35. 49. ſeáe. *Harb.*
*) Se þat ſem biſkupi ſyniz 26.
n) Hic inſerit N. 36. Caput de uſuris.
a) Af Teſtamentis. ef gerd verda 35. Um Teſtament gerd. ok heit 51.
b) Heilögum. *Harb.*
c) Uít 51. 26.
d) Macktare 35.
e) Ræna hana 26.

---

65) Ex Juris Eccl. Joh. Cap. XVI. cujus fontes ex J Canonico &, Juſtinianeo qværendi ſunt: majori enim noſtris nullum teſtamentum.
66) Vid. Cod. Lib. I. Tit. 2. de ſacro ſ. eccleſ. ubi: N eſt qvod hominibus æqve debeatur, qvam ut ſupre voluntatis, poſtqvam jam aliud velle non poſſunt, li

aut vulneribus contingat,) datæ, aliorumve mortui bonorum, bonorare velint. *) *Hæc pro lubitu Episcopus* m) *dispensabit.*

CAP. IX.

65) a) *HIC AGITUR DE TESTAMENTIS.*

Dispositio, qvam qvis ultimis vitæ diebus condit, de omni eo, qvod post mortem fieri vult, vocatur TESTAMENTUM, *hoc est, declaratio, testatioqve mentis. Hoc non modo a* b) *sanctis Patribus in Jure Canonico, sed etiam ab Imperatoribus, & Regibus* c) *late patentis orbis Christiani in Jure seculari sancitum est, qvod* 66) *suprema hominis voluntas sit libera,* 67) *& omni modo adimplenda. Et, qvoniam anima, qvæ omnibus seculi rebus* d) *præstantior est, & excellentior, bono sibi* e) *privari minime debeat, hominibus-*

m) Disponat. 51. decernat 35. 49. idem *Harb.*
*) Hæc ut Episcopo visum fuerit, ita esto.
a) De Testamentis, si condantur 35. De Testamenti factione, & votis 51.
b) Idem.
c) Idem.
d) Idem.
e) Eam privare (non decet)

---

sit stylus, & liberum, qvod iterum non redit arbitrium.
67) Vid. c. 4. Caus. XIII. Qv. 2. c. 14. Caus. XVI. Qv. 1. Conf. X. de Testamentis. Leges XII. Tab. ubi Tab. V. " Paterfamilias uti legasset super pecunia tutelave sua, " ita jus esto. "

nat. ſem þat at han megi f) med g) milldleiks verkum vel fyrir henni búa. þá ſkipum ver ok ſetium af Guds hálfu. medr rádi h) Magnúſar Noregs Kóngs biſkupanna. ok lærdra manna. ok allra annara vitruztu manna. at ſkipan ſú ſem menn göra á ſidarſtum dögum fyrir ſer nerverandum tveimr edr þ imr ſkilvænum mönnum. ok fyrir preſti ef hönom náir. ſkal ſtanda hedan af. ok úbrigdiliga halldaz ſua ſem lögmál. Enn ef erfíngiar i) fullgera egi ſua görua ſkipan framfarins mannz innan tólf mánada.

f) Friálsliga. *add.* 68. 54. 51.
g) Mikilleiks verkum vel búa fyrir henne 35. *Harb.* milleics vercum 49. mikileic verka 26.
h) Ok ſamþyckt. *add.* 35. 51. *Harb.* Uyrdulegs herra. *add.* 68. 52. 54. *Harb.* 49.
i) Fullkomna 35. Fullkuæma 51. *Harb.*

---

68) Inſtit. Lib. II. Tit. X. §. 3. *ſeptem* teſtes reqviruntur qvos Leonis Novella 42. ad *qvinqve* reduxit. Alexander Papa III. *tres* ſufficere juſſit Epiſt. Hoſtienſi Epiſcopo MCLXX. ubi: "Propoſuiſti talem in epiſcopatu tuo conſvetudinem obtinere, qvod teſtamenta, qvæ fiunt in ultima voluntate penitus reſcindantur, niſi cum ſubſcriptione ſeptem vel qvinqve teſtium fiant, ſecundum qvod leges humanæ decernunt. Qvia vero a divina lege & ſanctorum Patrum inſtitutis, & a generali eccleſiæ conſvetudine noſcitur eſſe alienum, cum ſcriptum ſit, qvod in ore duorum vel trium ſtet omne verbum; præſcriptam conſvetudinem improbamus, & Teſtamenta qvæ parochiani coram presbitero & tribus vel duobus aliis perſonis idoneis, in extrema fecerint voluntate, firma decernimus permanere, ſub interminatione anathematis prohibentes, neqvis hujusmodi audeat reſcindere teſtamenta. Vid. c. 10. X. de Teſt. Deniqve notandum eſt, teſtamenta valuiſſe teſtimonio *ſolius*

busqve nihil æqve necessarium sit, ac f) g) *factis liberalibus illi bene prospicere: præcipimus, sancimusqve in nomine Dei, consilio* h) *Magni Norvegiæ Regis, Episcoporum, cleri, omniumqve aliorum sapientissimorum virorum: ut dispositio, qvam qvis supremis vitæ diebus, de omni eo, qvod post mortem fieri vult, condit* 68) *coram duobus, vel tribus viris probis, & Pastore, si obtineri possit, abhinc firma sit, & legis instar inviolabilis observanda.* 69) *Hæredibus si intra menses duodecem defuncti jussis non* i) *satisfecerint;*

f) Libere. *add.*

g) Magnificis operibus bene prospicere ei 35. *Harb.* Id. 49. magnitudine operum 26.

h) Et consensu 35. 51. *Harb.* venerabilis domini. *add.*

i) Impleverint 35. perfecerint sc. jussa 51. *Harb.*

---

lius Pastoris, qvi duorum instar testium usu spectabatur; Imo Acta Comitialia anni MDIV. " Testimonium Pastoris cujusdam Gunneri Paulsonii tam firmum esse jubent, ac si a duobus fide dignis viris latum esset. Omnium instar sit tradtio vulgaris de Pastore qvodam Papicola, qvi mulierem divitem morte præcipiti condere testamentum præventam esse audiens, avolat, funus invisit, ori mortuo aures adplicat, colloqvium simulatur, paulo post ad præsentes ille: Beata, inqvit, prædium N. ecclesiæ sepulcrali legat: tali modo pergens tria prædia a defuncta tali testamento relicta esse, sancte profitetur, & super his instrumentum fieri curat, nemine obstante; qvis enim qvæso, fidem Pastori, testamento valorem differendo, se, suaqve omnia anathemati objicere gestiret?

69) Ex c. 6. X. de Testam. conf. c. 3. ibid. item Cod. Lib. I. Tit. 3. c. 46. §. 4. 6.

nada. ef þeir ero útarfar. þá ſkal þeim fyrirbiódaz af biſkups hálfu allar þær eignir ſer at nyta ſem þeir tóku eptir hinn ſem ſkipan gerdi med öllum afla ok áuexti. enn ef þat hepta ſkilgetnir k) þá ſkulu þeir miſſa allz nema þes lutar ſem þeim hæfir til eptir lögum ſem ſidar ſegir. Nú ||l) hardna þeir í m) þriótzku ſem egi vilia framfarins manz heit n) efna. þá o) hæfir biſkupi med meirum hardindum á þeim at taka. þíat Páuinn bydr þat undir p) bannſetning at engi riúfi þær ſkipanir ſem q) menn gera ſer til ſáluhiálpar. allra hellzt til heilagra ſtada. edr fátækra manna. þat var lögliga r) iátat. ok fullkomliga ſtadfeſt á Islandi. at þar ſem á greindi Guds lög og s) landz lög. þa ſkyldu t) Guds lög ráda. þá er lidnir voro frá hingat burd vars herra Jeſu Chriſti u) þú-

k) Synir. *add.* 51. 54. 49. *Harb.*
l) Hindra 36.
m) Þrózko 49.
n) Enda 68. ok göra. *add.* 52.
o) Höfir 26. 51.
p) Bannſetningar píno 49. 26.
q) Framfarnir. *add.* 49. *Harb.* farnir. 36.
r) Ritat. *Harb.*
s) Landzbók 67.
t) Þau undanláta Gudslögum 35.

---

70) Vid. ſupra Not. 69. item c. 9. 10. 11. Cauſæ XIII. Qv. 2.

71) Hoc plebiſcitum anno MLIII. auſpiciis Iſlefi primi in Islandia Epiſcopi rogatum, Giſſurus patri ſucceſſurus confirmari curat MLXXXI. Vid. Hiſt. Eccl. Isl. Tom. I. p. 263. & p. 268. §. 2. ultimo tandem repetitum anno MCCLIII. ut, præter potiorem membranarum numerum

cerint; remotioribus omnis res, quæ iis a testatore relicta est, cum omni accessione & fructu Episcopi nomine interdicitor: legitimis k) *vero, ea impedientibus, omnia præter legitimam, quæ infra determinatur, adimuntor. Qui* l) *indurati contumacia* m), *piam defuncti liberalitatem* n) *adimplere differunt, ut Episcopus in eos severius animadvertat* o), *oportet,* 70) *quoniam Papa* (*interminatione*) *anathematis* p) *sanxit, ne quis* q) *testamenta ad Venerabilia loca, vel pauperes pro salute animæ facta rescindere præsumat. Solenniter* r) *adprobatum, & plene constitutum fuit in Islandia, ut, si leges divinæ &* s) *seculares colliderentur, tum* t) *his illæ præferantur.* 71) *Tunc elapsæ erant a nativitate Domini nostri Jesu*

k) Biberis. *add.*
l) Impedientes.
m) Idem.
n) Præstare 68. & facere. *add.* 52.
o) Idem.
p) Pœna 49. 26.
q) Transeuntium. *add.* 49. *Harb.* eorum qvi profecti sunt 36.
r) In literas relatum.
s) Codex civilis.
t) Hæ cedant canonibus.

---

rum, Vita legislatoris nostri Cap. XXVIII. Sturlungæ No. 118. in folio suffixa docet Certum enim est Episcopum Arnam ejus approbationem sæpius molivisse, sed eam nunqvam obtinuisse: nec id mirum: hactenus Jus Eccl. Thorlaco-Ketillianum populare valuit næniarum Juris Pontificii ignarum, qvas Thorlacus Thorhalli frustra indictas, Arnas civibus canonice obtrusit.

u) þúſund Uetra. tuöhundrut Uetra. fimtígir ok þrír Uetur.

X. KAPITULI.

a) HER SEGIR HUERIR MENN MEGA GERA b) TESTAMENTA.

Þeſſir menn megu egi ſkipan gera firir ſer á c) ſidarſtum dögum. þvíat þeir ega egi ſiálfir ſínum vilia ráda. þræll ok ærir men. d) dumbi ſá er ecki e) mælir. ok ſá daufr er ecki heyrir. Omági ſá

u) Þushundrut vetra. ok fimthiger ok þrir vetr 51. 57.
M. Uetr. CC. uetr. L. ok tueir uetr 31. 153.
Þuſund uetra. ok IIcc. ok fiorirtiger ok fiórir uetr 52.
MCC. ára L. ok VI. 161.
M. ára ok CC. L. ok III. ára. 55.
M. Uetra ok CC. ok L. ok III. ár 32.
Annum. *omitt.* 147.

a) Um lögligar ſkipanir ok giafir at gefit er fyrir ſál. 51. Hverir ſkipan mega gera fyrir ſer moti ſinni framferd. ok med huerum hætti göra ſkal retteliga. 54.

b) Skipan 54.

c) Siduztum. *ſemper legunt* 35. 3. 51.

d) Dumba. *Harb.*

e) Heyrir. *aperte vitioſe* 35.

---

72) C. 5. Cauſ. XIII. Qv. 2.
73) Cod. Lib. VI. Tit. 22. c. 9. Qvi teſtam. facere poſſint Inſt. Lib. II. Tit. 12. §. 1.
74) Ibid. c. 10. & Inſtit. ibid. §. 2.
75) Ibidem.

76)

ſu Chriſti u) *mille Hiemes, ducentæ hiemes, qvinqvaginta & tres hiemes.*

CAP. X.

a) *HIC CONSTITUITUR, QUINAM* b) *TESTAMENTA FACERE POSSUNT.*

Hi teſtamenta c) *ultimis vitæ diebus condere neqveunt, qvippe qvi ſuam voluntatem ſeqvi prohibentur* 72) *ſervus,* 73) *furioſi:* 74) d) *mutus* e) *fandi neſcius:* 75) *ſurdus carens auditu:* 76) *qvi tutela ſubeſt*

u) Mille hiemes, & qvinqvaginta & tres hiemes.
M. hiemes. CC. hiemes. L. & duæ hiemes.
Mille hiemes, & II^cc. & qvadraginta & qvatuor hiemes.
MCC. annorum. L. VI.
M. annorum. & CC. L. & III. annorum.
M. hiemum. & CC. & L. & III. anni.

a) De legitimis diſpoſitionibus & donationibus pro anima oblatis 51. Qvinam teſtamenta ſub ſuum (ex mundo) tranſitum facere poſſunt, qviqve modus teſtamenti factionis legitimus ſit 35.

b) Diſpoſitiones.

c) Idem.

d) Idem.

e) Audit.

---

76) Majorennis fiebat viginti annos natus. Vid. Cod. Jon. Tit. de cognatis ſuſtentandis Cap. IV. " Þá er madr or ómegd er hann er XX. vetra gamall oc á at taca uid fe ſíno. " XX. natus annos ex tutela exito, ipſe ſua bona adminiſtraturus.

sá f) er eigi er fulltída. ok sá sonr sem egi er leystr af g) födrgardi nema af nokurum afla sem hann hefir umfram mat ok klædi. ok fadir fær hönum. ok þeir sem h) sik hafa uppgefit. sem ero klaustramenn. þí at sá gaf alt sem sik offradi Gúdi. Enn allir adrir friálsir menn ok fulltída vitz vitandi. mega gera skipan fyrir ser á sídarstum dögum. af öllu sínu k) godzi. hvart sem hann vil gera, edr gefa höfut tíund sína. edr annars kostar vill hann skipta med kyrkium. klaustrum. frændum. edr fátækum monnum. sva þó at hver sem á l) fimm syni. edr börn löglig m) til arfs eptir sik edr fleiri. þá má hann egi meira gefa enn n) helming allz þes er hann á. enn helmingi skipti þeir sin ímilli rettiliga. á hann fiögr börn edr færi skilgetin. þá má hann gefa tva luti. enn þeir skipti þridiúngi sín ímilli lögliga. Enn ef hann á engi börn o) löglig þá má hann gefá þriá luti. enn

f) Er egi er leystr af födr gardi 54. nema. *cet.*
g) Födr arfi. *vitiose* 35.
h) Eigur 35. 51. 68. 58. 49. *Harb.*
i) Gaf 36. ofradí 68.
k) Gozi 35.
l) Tua syni. *Harb. minus recte.*
m) Til arfs. *omitt.* 36. 49. *Harb.*
n) Til Helmíngs 26.
o) Löglig. *omitt.* 36. 68.

---

77) Instit. loco cit. §. 1. Cod. Libr. VI. hoc. tit. c. 3.

78) Ratio: nihil. habebant proprium, adeoqve non domini. Vid. X. de statu Monachorum, ex Concil. Lateran. anno MCLXXIX. & Epistol. Clement. III. ann.

subest f) *modo minorennis* 77) *filius* g) *patria potestate nondum solutus, nisi de peculio, qvod præter alimenta & vestes a patre suppeditatas, illi est.* 78) *& qvi* h) *se obtulerunt, tales sunt sub regula viventes; omnia enim dedit, qvi se deo* i) *obtulit. Omnibus vero aliis hominibus liberis majoribus, & mente sanis testamenta facere licet de omni* k) *substantia rei suæ, sive* 79) *decimas ex Capite legare vel facere velint, sive ecclesias, monasteria, cognatos & pauperes heredes instituere velint: ita tamen, ut ille, cui filii* l) *qvinqve, liberive legitimi* m) *ipso jure hæredes, pluresve sunt,* n) *ultra semissem omnium bonorum suorum legare neqveat, alteram vero semissem heredes jure hercifcunto: si qvatuor liberos, paucioresve habet, bessem jure legato, trientem heredes jure dividunto. Cui liberi* o) *legitimi desunt, dodrantem legare,*

f) Patria nondum potestate solutus. nisi cæt.
g) Adita nondum hereditate patria.
h) Sua bona & *add.*
i) Idem.
k) Idem.
l) Duo.
m) Ipso jure hæredes.
n) Idem.
o) Legitimi.

---

ann. MCXC. & MCCXII. confr. Nouell. V. c. 5. & LXXVI.

79) Decimæ ex capite erant decima pars capitis, ita dictæ in oppositione ad decimas legitimas (*lögtíund*) qvæ vice versa, decimam usuræ partem efficiebant.

enn þeir ſkipti fiórdúngi ſem næſtir ero p) erfd han
ſín í millum rettiliga.

XI. KAPITULI.

a) HER SEGIR UM GRÖPT KRISTINN MANNA OK HVERIA EGI SKAL Í KYRKÍUGARDI GRAFA.

Hvern kriſtinn mann ſem deyr ſkal iarda kírkiugardi vígdum. enn egi í kírkiu. nem Biſkups ſe lof til. Údáda menn ſkal egi kyrkiu gardi grafa. ſem ero c) drottins ſvika d) mo

p) Arfi. 36.

a) Um gröpt i kírkiugardi 35. huöria egi má grafa kírkiugardi 51. Um ſkipan ſiúkra 36.

b) Oc um líka færſlu. *add.* 54.

c) Drottins ſuikarar 26. 54.

---

80) Huic derogat Conſtit. Haqvini Alti pedis ita: "Skipan þœr er menn gera á ſidaztom dögom. huart ſem ge er kírkium. klauſtrum edr ödrum ſkulu egi fram halldaz enn lögbóc uattar." ɔ: Teſtamenta, qvæ q ultimis vitæ diebus facit ſive ad eccleſias, clauſtra, a osve, ultra legem non valento, conf. Cod. Jon. T de ſucceſſion. Cap. XXVIII. qvod ultra qvartam (Fió dúngs giöf) donare prohibet.

81) Ex Jure Eccl. Gulath. "Þat es nú þí neſt at hua mann ſkal til kírkeo föra es daudr uerdr. oc grave

Jö

gare, ei licitum esto, qvadrantem heredes p) *ab intestato proximi, jure herciscunto* 80).

CAP. XI.

a) *HIC AGITUR DE SEPULTURA CHRISTIANORUM, & DE HIS, QVOS IN COEMETERIO SEPELIRE NEFAS EST* b).

81) *Fidelis qvisque mortuus in coemeterio consecrato sepelitor,* 82) *minime tamen in ecclesia, nisi venia Episcopi adsit. Maleficos in coemeterio humare non licet, tales sunt* c) *proditores domini sui,*

p) Legitimi.

a) De sepultura in cœmetrio 35. (De his) qvos in cœmeterio sepelire non licet 51. De dispositione ægrotorum.

b) Et de exeqviis.

c) Idem.

Jörd ena helgo. nema údáda menn. drottins su'ca. oc mordhuarga. tryggrofa. oc þá menn es spilla sealfer öndo sinni. *Deinde hoc esto: mortuus qvisqve ad ecclesiam effertor in terra illa sancta sepeliendus, præter sceleratos, dominorum proditores, sacros homicidas, foedifragos, fures, & eos homines, qvi animam suam ipsi perdunt.* Cætera cum J. Eccl. Joh. eadem.

82) Hoc convenit cum illo Concil. Meld. anno DCCCXLV. „Nemo in ecclesia mortuum sepelire præsumat, nisi Episcopus & presbyter eum dignum duxerit."

d) morduargar. tryggrofar. *) gridnídingar. þiófar dæmdir. flugumenn. ok openberir ránsmenn. bannsettir menn. ok þeir sem deyia í forbodum heilagrar kyrkiu. sua ok þeir sem hendur leggia á sik. ok tyna e) med því siálfum ser. nema vadaverk verdi. sua ok þeir sem telia edr fremia rángann átrúnad fyrir mönnum. sua ok opinberir okrkarlar. ok þeir menn edr börn sem egi f) ná skírn fyrir dauda. Enn þessa menn

d) Mordingiar 26. 51.
*) Gydingar. 54.
e) Med þí. *omitt.* 35. 54.
f) Fá 35. 68.

---

83) C. 1. X. de homicid.
84) Duo hic notanda sunt
1) Generalis de sepulturis regula, delicti capitalis reus (*údádamadr*) honesta sepultura ne fruitor.
2) Qvæ principia legislator noster hic secutus fuerit. Juris nempe Veteris, *Grágása*, & LL. Gulath. Haqvini Adelsteni, qvæ Tit. de furtis Cap. I. expresse sanciunt. — Stelr madr oertug. eþr oertug meira þá es hann útlagr. oc dræpr. Qvi unciam, unciave majus clepserit, sacer esto, capite mulctandus. Ut vero ab his diversæ sunt leges Magni Legum Reformatoris, facile patet, hic intelligi tantum posse.
1) Fures de patibulo suspendendos
α) Ob furtum parvum qvarta vice commissum 1).
β) Propter furtum magnum iteratum 2).
γ) Ob sacrilegium prima vice perpetratum 3).
2) Fures occisos vel
a) In ipso furandi actu. vel
b) In defensione sui 4).
1) Cod. Jon. Tit. de furtis Cap. I. Ef sá madr stelr til eyris er ser fær vinnu til fóstrs — optar (o: í feorda sinn) þá er hann dræpr. *Qvi suis operibus*

ui, 83) d)*ficarii facri, pactorum violatores,* *) *foedi-ragi,* 84)*furti damnati,* 85) *affafini,* & 86) *notorii raptores,* 87) *excommunicati,* & *qvi in interdictis fanctæ ecclefiæ moriuntur;* 88) *item qvi manus fibi inferendo femet deperditum eunt, nifi cafu fortuito id contigiffe judicetur; item* 89) *qvi falfam religionem palam prædicaverint aut foverint; item* 90) *notorii foeneratores; item* 91) *homines & infantes qvi baptifmum ante mortem non* f) *obtinent.* 92) *Hos*

d) Sicarii.
*) Judæi (aperte perperam).
f) Confeqvuntur.

---

operibus victum qværens unciæ pretium fæpius (ɔ: qvarta vice) *furatus fuerit, occidator.*

2) Ibid. Enn ef fá madr ftelr til merkr optar (ɔ: í ödro finni) þá er hann dræpr. Qvi unius marcæ furtum fæpius (ɔ: fecunda vice) commiferit, vitam comittito.

3) Vid. fupra fc. Cap. de immunit. Ecclef.

4) Conf. c. 1. X. de furt. ex concil. Triburienfi: "Fures & latrones fi in furando vel deprædando occidantur, vifum eft pro iis non orare.

85) C. 1. X. de homicid.

86) C. 2. X. de furtis.

87) C. 12. X. de fepulturis ex Epift. Innoc. III. ad Epifc. Nidrofienfem anno MCXC.

88) Ex concil. Bracarenf. I. anno CDLXII. c. 35.

89) C. 8. X. de hæreticis c. 2. in 6. eod. tit.

90) C. 3. X. de ufuris, conf. c. 2. h. t. in VI.

91) De infantibus vid. fupra pag. 9. de adultis vero Concil. laudati. c. 35. "Placuit ut catechumenis fine redemtione baptifmi defunctis neqve oblationis commemoratio, neqve pfallendi impendatur officium.

menn ſkal grafa utan g) kyrkiugardz. ok egi nær enn í örſkotz helgi h) vid túngard. ſua at þar ſe hvartki akr ne eng. ok egi falli þadan vötn til bólſtada. ok ſyngia öngvan líkſöng yfir. Enn nockurir af þeim ſem nú voru upptaldír. utan þ ófa dæmda. mordvarga. ok úſkírda menn mega koma í kyrkiugard. ef þeir fá lauſn fyrir daudan. Enn ef vitni ero til at þeir kalla til preſtz. eda er ſed á þeim ádr þeir deyi nockut idranar mark at þeir villdu k) leidretta ſik. ok er ſua provat fírir biſkupi. edr hans umbodsmanni. þá má preſtr ſá er biſkup bydr um þat. leyſa þá dauda. ok grafa þá l) ſídan í kyrkiugardi. nema bannſetta menn af biſkupi edr þá ſem opinbèrliga hafa fellt á ſik Pávabann af ſínum m) tilgördum. þá má engi leyſa eptir dauda nema ſá er valld hafdi

g) Gardz 51. 36. 57. 54. 26.
h) Uid túngard. *omitt.* 35.
k) Leidrettaz. ok. *cæt.* 26.
l) Dauda. *add.* 35.
m) Tiluerknat 49.

---

92) Ex Juris Eccl. Thorl. Ketilliani Cap. VII. pag. 38.
93) His adde monachos proprium habentes: ex Statuto Eilifi Archiepiſc. Nvrveg. Idus Julii anno MCCXXVII. item Presbyteros, & clericos, decimam bonorum partem eccleſiis, qvibus deſervierunt, teſtamento relinqvere negligentes. Vid. Hiſt. Eccl. Isl. Tom. I. p. 497. & pag. 507. cum ſeqv.
94) Aliter ex Epiſtola Gregorii IX. anno MCCXXXVI. » Parochiano tuo, qvi excommunicatus pro manifeſtis exceſſibus videlicet homicidio, incendio, violenta, manuum

i) *Hos homines extra* g) *coemeterium sepelire opor-t; in loco* h) *ad septum areæ non propiori, qvam i teli jactu inde distat, ubi nec ager est, nec pra-m, nec aqvæ ad habitacula inde defluunt. Hym-s funebres super iis psallere nefas esto* 93). *Sed osdam,* (*omnes*) *in his, qvi supra numerati sunt, æter* 94) *furti damnatos,* i) *sicarios, & homines ndum baptizatos in coemeterio humare licet, si an-mortem, absolutionem obtinuerint. Si vero testes nt, eos pastorem invocasse, aliqvidve in iis mori-ndis signum poenitentiæ, qvod se* k) *emendare vel-nt, apparuisse perhibentes, & hoc coram Episcopo l ejus procuratore probatur: tunc pastor, cui Epi-opus hoc in mandatis dat, eos* l) *postea absolvito, & inde in coemeterio sepeliri curato, nisi ab Episcopo communicati fuerint, sibive excommunicationem tæ sentiæ maleficiis induxerint* m)*; hos post mor-tem*

) Sepimentum (sc. areæ).
) Ad septum areæ. *omitt.*
) Emendari.
Mortuos. *add.*
i) Idem.

---

manuum injectione in personas ecclesiasticas, ecclesiarum violatione vel incestu fuit, dum ageret in extremis per presbiterum suum, juxta formam ecclesiæ absolutus, non debent coemeterium & alia suffragia ecclesiastica denegari; sed ejus hæredes & propinqvi, ad qvos bona pervenerunt ipsius, ut pro eodem satisfaciant censura sunt ecclesiastica compellendi. vid. c. 14. X. hoc tit. Eodem beneficio fures & latrones presbytero vel diacono confessos, beat Concil. Triburiens. vid. c. 2. X. de furtis.

hafdi til at leysa þá lifandi utan lífs háska. enn erfingiar hins dauda skolo leidretta afbrot hans eptir lögum ok biskups rádi. enn ef n) hann kemst or þeim lifs háska. þá skal hann til Biskups fara ok hafa hans rád til o) yfirbóta p) eptir lögom. Verda nockurir af þeim sem nú voro skilldir. grafnir í kírkiugardi firr enn þeir hafa leidretta sik. ok ero sáttir vid Biskup. þá skal hver sem þat lík flytr. edr nidr grefr í kírkiugardi giallda biskupi q) þriá aura. ok grafa upp. ok kasta or kírkiogardi. ef skilia má bein þeirra frá annara christinna manna beinum. Hver ok sá sem þann man grefr fyrir utan kírkiugard sem í á at vera. þá er slíku sama sakadr vid Biskup. ok skal þó grafa þann mann innan í kirkiugardi. Finnr ok ómagi edr fátekr madr þes kyns lík. þá skal sá bóndi. sem þar byr á næstum r) eignum s) væla um lík. þegar hann verdr var vid. ok t) flytia til kírkiu þeirrar sem næst er. ok krefia lids. ef u) hann er lidþroti. ella gialldi slíkt sem vidliggr.

n) Hinn 35.
o) Umbóta 36. 68. 49.
p) Med 35. 51.
q) Þriár merkur 36. 49.
r) Bæum 36.
s) Uela 35. 51. 36. 68. 54. uiela 58. bua 26.
t) Feria 35.
u) Hann þarf. ella 35.

---

95) Hic canon excepta multa Episcopo debita, desumt. est ex Epistol. Innoc. III. Episcopo Nidrosiensi anno MCXC. v. c. 12. X. de sepult.

tem absolvere nullus præsumito, præter eum, cui potestas eosdem vivos, excepto in vitæ periculo, absolvendi competit: sed heredes delicta ejus secundum canones & consilium Episcopi componunto. Si vero ab ipso vitæ periculo n) *ille liberatur, Episcopum adire debet, ejus consiliis, in* o) *emendationem* p) *legitimam usurus.* 95) *Siqvis in his, qvi supra recensiti erant, in coemeterio sepelitur, anteqvam se emendaverit, & se cum episcopo reconciliaverit, qvilibet tale funus ferentium, vel in coemeterio defodientium, Episcopo* q) *tres uncias luito, illud extumulato, & ex coemeterio ejicito, si ossa ejus ab ossibus fidelium separari possint.* 96) *Qvicunqve hominem in coemeterio sepeliendum, extra illud humaverit, eandem Episcopo mulctam numerato, istud funus intra coemeterium nihilominus conditurus.* 97) *Si pupillus mendicusve istiusmodi funus invenit, incola* r) *fundi proximi, justa, ubi noverit,* s) *curato, funusqve ad ecclesiam proximam* t) *seqvitor* u) *invalidus auxilium poscat, mulctam cæteroqvin convenientem luiturus,*

n) Iste.
o) Idem.
p) Secundum leges.
q) Tres marcas.
r) Villæ proximæ.
s) Idem. — instruito 26.
t) Ferto.
u) Opis indigus.

---

96) Ex J. Eccl. Gulath. antiqvo. conf. Jus Eccl. Thorl-Ketill. h. tit.
97) Ex J. Eccl. Thorl-Ket. Cap. IV. p. 26.

liggr. Enn ef nockr neitar v) kírkiogard. þá ſkírſkoti hinn undir tua vatta. ok feli þeim ábyrgd á hendi ſem kírkiugard bannadi. ok vardar honum þat mál engu ſídan. Engi ſkal ok efaz í þí at ef kona verdr med barni daud þá ſkal hana ſo grafa í kírkiugardi ſem adra menn ok egi ſkera ne frátaka x). á hverium degi má ok lík grafa ſem vill nema Jóla dag. lánga Freádag. ok Páſka dag. Eigi ſkal lík inni ſtanda y) yfir fimt naudſynialauſt. enn ef ſtendr lengr. þá ſkal hann bæta fyrir þrim aurum biſkupi. ok færa lík til kírkiu. enn ef hann vil þat egi. ok lætr

v) Kyrkio 36. *male.*
x) Barn. *add.* 54.
y) Um fimt 26. *perperam.*

---

98) Ex eodem.

99) Ad ſeculum usqve XI. mos obtinuit puerperas, vi, receptæ de ſtatu infantum, ſine baptismo mortuorum minus favorabilis opinionis, extra coemeterium ſepelire, ſed huic incommodo duplici medela occurrebant veteres:

1) Infantem, aliqvo ſaltem ejus, edito in lucem membro baptizando.

2) Uterum cædendo, partumqve inde eximendo. Hoc vero prohibet Concil. incerti loci apud Collet. Tom. XIII. p. 771. "Mortuæ in partu ſcindantur ſi infans credatur vivere, & bene conſtiterit de earum morte, & concil. Rothomagenſis art. 9. anno MLXXIV. apud Collet. Tom. XII. pag. 545. cavetur." Nec exeqviæ denegentur prægnantibus aut parturientibus. Præterea notandum

8) *Si* v) *coemeterium denegatur, coram duobus te-ibus ad hoc nominatis, funeris curam coemeterium rohibenti, (justa seqvens) demandato, eventum nun-vam præstiturus.* 99) *Nullus qvoqve dubitet, qvin uerperam partu mortuam, æqve ac alios in coeme-rio sepelire oporteat* x) (*partu*) *nondum præciso ex-ntove.* 100) *Qvalibet, præter Natalitiorum pri-iam, Parascheven, & Pascatis primam, die, funus mdere licet.* 101) *Funus* y) *ultra dies qvinqve ulla cogente necessitate, domi habere licet; diutius lud detinens, tres Episcopo uncias pendat, funusqve d ecclesiam efferat, qvod si noluerit, funusqve putre-scere*

) Ecclesia.

) Partu. *add.*

) Per.

---

dum tale apud nos funus ecclesiæ, ante depositionem, illatum non fuisse, (ut ex *Sture* Lib. XII Cap. 7. monet clariss. Olav. in synt. bapt. Cap. XI. §. 6. (d). usqve ad Constitut. Arnæ Episc. qvo: Ef sú kona andaz fyr en hón se í kírkiu leidd sú er barn átti vid bónda sínum þá se leidd kona í kirkiu firir líkino med logande kerti. ɔ: Si uxor illa qvæ de marito peperit, decesserit, priusqvam in templum introducatur, tum introducatur alia mulier ante funus cum candela ardente. Et infra: "Hvert þat lík sem at kírkiu á at grafa. þá lofadı hann í kírkiu at bera. ok syngia þar yfvir." Omnia funera qvæ ad templum sepelienda sunt, templo etiam inferri, & ibi super iis hymnos psallere permisit. Vid. Hist. Eccl. Isl. T. 2. p. 52. & 54.

)0) Ex J. Eccl. Thorl. Ketill. Cap. IV.

)1) Seqventia ex J. Eccl. Gulath. ad not. proximam.

viti hh). Engi madr ſkal ii) metá kaups leg at kírkiu. eda líkſöng. ok hverki ſkal dvelia fyrir þó at egi ſe ſálugiaſir gefnar fyrir hinum dauda. Enn fyrir þí at þat er hvervetna háttr gódra chriſtinna manna at gefa nockut til kírkna. edr kennimönnum kk) til bönahalldz fyrir þeim ſem framm ero farnir af heiminum. þá á Biſkup at ll) þryſta þeim til. ſem elligar vilia uanrækia. at göra ſlíkar mm) minnin-

hh) Þó at geymdum ſóknarkírkiu ſinnar retti offrs edr giafar ef hann hefir hennar eigi ádr í nokkuru lögliga minnz. *add.* 26.
ii) Kaupa leg 26.
kk) At þeir flyti bænahalld 35.
ll) Þraungua 26.
mm) áminningar 26.

---

poſt eum Eiliſus Arch. epiſcopus Nidr. ſanciendo. » At ſóknarkírkiu ſkal lík hvart grafa er í þeirri ſokn andaz þar ſem gröptr er til. utan hinn framfarni hafi í ödrum ſtad ſer legſtad koſit lockunarlauſt oc íleidingar — enn ſá er íleidir mann edr lockar. fellr í Pauabann af ſiálfu verkinu. oc má egi leyſazt utan í Paua gardi. » ɔ: Ad eccleſiam parochialem, in cujus qvis parochia moritur humator, ſi illi coemeterium eſt niſi defunctus in loco alio ſine allectione & ſvadela aliorum ſepulcrum elegerit — Qvi autem alium inducit allicitue excommunicatione latæ ſententiæ feritur, a nemine extra ſedem Apoſtolicam abſolvendus. Vid. Hiſt. Eccl. Isl. Tom. I. p. 490.

105) Vid. c. 1. X. de ſepulturis. conf. c. 9. ibid.

106) *Memorias mortuorum pretio vendere* prohibuit Hieronym. in Qvæſt. Hebr. ad Cap. 23. Geneſ. *Munus pro ſepultura exigere* vetant Gregorius I. Epiſtola 55. Januario Epiſc. Sardiniæ DXCIX. Concil. Nannetenſe DCCCXC. & Triburienſe DCCCXCV. aliaqve plura. Vid.

hh) 106) *Nullus ad ecclesiam locum dormitorii, vel mortuaria pretio* ii) *æstimato* (ɔ: *vendito*), *neque moræ sit, qvamvis pro anima defuncti oblationes non fiant. Sed qvia mos est bonis christianis, dare aliqvid ecclesiis, aut pastoribus* kk) *in preces pro his* (*redimendas*,) *qvi e mundo transierunt: Episcopum decet* ll) *cogere cæteroqvin negligentes, ut* mm) *mnemo-*

hh) Salva tamen justitia ecclesiæ parochialis, qvoad oblationes, vel portionem canonicam; si eam ante haud legitime honoraverit. *add.* 105).
ii) Conducito.
kk) Ut proferant orationes (pro)
ll) Idem.
mm) Admonitiones.

Vid. c. 12. 13. 14. 15. Caus. XIII. qv. 2. Hæc vero ubivis non observata sunt; nam in Anglia *Symbolum animæ* seu *pecuniam pro sepulcro* Concil. Ænhamense art. 12. & 13. anno MIX. pendi jubet apud Collet. Tom. XI. pag. 1064. Qvod Canutus Magnus LL. Eccl. art. 13. seqvitur dicendo: *Saulsceat* is rihtæst þat man symle geleste a æt openom græfe. ɔ: *Pecuniam animæ* (Lambardo audit *pecunia sepulcralis*) maxime æqvum est, ut solvamus ad apertum sepulcrum. Vid. *Αρχαιονομίαν* Anglorum Lond. 1644. pag. 102. Eodem fere modo J. Eccl. Thorlaco-Ketill. Cap. V. pag. 28. *Redemtionem Dormitorii* (Legkaup) (nobis enim sepulcrum *leg* dormitorii nomine venit, haud secus ac Græcis,) pro duplici ætate determinat. Sed qvia jus oblationes nomine voluntarias exigendi pingvius est, non mirum: qvod hoc introductum, illud tandem abrogaverit. Ut vero post Reformata sacra, oblationes exulavere, mos iterum juris veteris revocatus fuit. Vid. Acta Comitialia anno MDCIV.

þó sua naudsynligt at k) efna heitin at öngum er siálfum lofat þeim at brigda. ne um at skipta utan heilsutapanar sinnar sálu. nema þat se gert med Biskups l) orlofi. til hvers ; m) sem heyrir at skoda naudsyn manzins. ok sauk n) skiptisins o) at hann megi finna í þí. hvert lausnin se betri ok Gudi þægiligri enn siálf heitinn.

XIII. KAPITULI.

a) HER SEGIR UM MATGIAFIR FYRIR SKULDA HIÚM.

Ölmusu görd er hit mesta miskunar verk. Hver sem þetta gerir rettiliga. ok med gódum vilia. þá bidr hún ok þiggr af gudi miskun línum giafara. ok c) flöckuir sua hans synd sem vatn flöckuir elld. Enn þó at flestar allar ölmosor se í siálfs valldi. þá er

k) Enda 36.
l) Rádi ok. *add.* 26.
m) Sem. *omitt.* 26.
n) Til umskiptisins 49.
o) Má hann finna 49.
a) Her segir um ölmuso gerdir 35. um fiárgiafir ok ölmusu 51.
c) Læknar 26. male.

---

in Hungar. Licet universis liberum sit arbitrium in vovendo, usqve adeo tamen solutio necessaria est post vo-

vovere i) *qvod velit; adeo tamen necessarium est vota* k) *persolvere, ut nemini sine dispendio animæ suæ licitum sit rescindere vel immutare ea, nisi cum* l) *venia Episcopi, cui incumbit inqvirere necessitatem hominis, causamqve* n) *mutationis* (ɔ: *redemptionis*) o) *ut eo perspicere possit, utrum solutio* (ɔ: *redemptio voti*) *sit melior, & grata magis Deo, qvam ipsa vota.*

CAP. XIII.

a) *HIC AGITUR DE OBLATIONIBUS CIBARIIS PRO HOMINIBUS HERI QVADRA NECESSE ALENDIS.*

Eleemosyna est maximum misericordiæ opus: hoc cuicunqve recte & intentione bona facienti, seu datori suo, misericordiam imprecatur, & a Deo impetrat, ejusqve peccata, aqvæ instar ignem suffocantis c) *extingvit. Qvamvis vero plurimæ eleemosynæ sint*

i) Idem.
k) (Verbo tenus) finire.
l) Consilio &. *add.*
n) Ad permutationem.
o) Et perspicere potest.
a) Hic constituitur de eleemosynis 35. de rerum donatione & Eleemosyne.
c) Sanat.

---

votum, ut sine proprio salutis dispendio, alicui non liceat resilire. Vid. c. 6. X. h. t.

er þó af fornum heitum ok ſkipan landz laganna allir ſkylldir þeſa ölmoſo at gera ſem her fylgir. Tíúnda fe ſitt allt ſem ſídar ſegir. lyſis tollr. Róma ſkatrr ok ſálu giafir. Hver madr ſá er ſik ok ſín d) hiún helldr e) á ſínum koſti ok þarf egi mat af ödrum i ölmoſu at þiggia. þá er hann ſkylldr at gefa fióra f) málsverdu matar ſinna hióna ok ſína á hverium tólfmánadum þeirra daga ſem hann er ſkylldr at vatnfaſta. ſem er *) lánga-fredagr. g) Olafs voku aptann. Mariu meſſo aptann h) fyrri. alla heilagra meſſo aptann. fírir þuí at enginn ſkal þat hírda til eptirkomandi magfyllar á ödrum degi ſer edr ſínum i) ſkulldar mönnum ſem hann þarnaz ok hans heima menn fyrir Guds ſakir á þeſum dögum ſem nú voro uptaldir. Skal lánga freadags verdr gefaz fátækum mönnum med rádi k) ſóknar preſtz. med þí at taka inn einn l) mann edr fleiri á þann ſama dag. at láta vera medan matgiöfin vinz. enn hinna þriggia meſſu aptna málsverdum ſkolo ſkipta bændr á ſamkvamu med tíundum m) ſönnum ölmoſu mönnum til handa. enn þá er firir þeſa meſſodago má egi n) vatnfaſta ſakir drottins daga. þá er þó lögſkylt at vatnfaſta þriár vatnfoſtu nætur í þeſa ölmoſugerd. þær ſem bi-

d) Hión 35. 51.
e) Af. 35.
f) Málsördu 36.
*) Langa friadagr 35. 51.
g) Olafs meſſo aptan 49.
h) Fyrri. *omitt.* 35. 51. 36. 58.
i) Skuldar hiónum 35.
k) Ok vitordi. *add.* 68.
l) Fátækann. *add.* 36.
m) Sínum 49.
n) Faſta 36. 49.

ſint liberæ, attamen ſecundum priſca vota, & conſtitutionem legum patriarum, hanc ſeqventem eleemoſynam omnes præſtare debemus. ɔ: Decimare *omnia bona modo infra conſtituto.* Præſtationem luminum, Denarium Sancti Petri, & oblationes pro anima. *Qvicunqve ſe, ſuosqve* d) *domeſticos propria qvadra ſuſtinet, alienæ eleemoſynæ non indigus, qvaternas domeſticorum* f) *portiones cibarias, ſuasqve ſingulis duodecem menſibus erogato, iis ſcilicet diebus, qvos jejunio aqvæ tranſigere debemus: illi vero ſunt. Dies Paraſcheves.* g) *Veſper Vigiliæ Olavi. Veſper feſti Mariæ* h) *prioris. Veſper feſti omnium ſanctorum; nemo enim ſacietatis die ſeqventi futuræ cauſa, ſibi* i) *ſuave qvadra neceſſe alendis id reſervare debet, qvi diebus ſupra dictis cum domeſticis ſuis propter Deum caret. Portio cibaria Diei Paraſchevos pauperibus, conſilio* k) *Parochi offeratur, hoc ſc. modo, ut duo pluresve* l) *homines eodem die, in domum recipiantur, hoſpitio, donec cibaria conſumuntur, fruituri. Cænas vero cæteris trium feſtorum Veſperis deputatos, incolæ, una cum decimis* m) *in conuentu inter veros eleemoſynarios dividunto. Qvando ante hæc feſta propter dies dominicos* n) *aqva jejunare non licet, neceſſum eſt, ut tribus aliis noctibus aqvæ jejunio deſtinatis, in hanc eleemoſynam aqva jejunemus;*

d) Idem.
e) Idem.
f) Idem.
g) Veſper feſti Olavi.
h) Prioris. *omitt.*
i) Idem.
k) Et conſenſu. *add.*
l) Pauperes.
m) Suis.
n) Jejunare (*ſimpliciter*).

biſkup lætr bióda. ok lyſa á preſta-ſtefno. ok ſkal þeim lúkt vera hit ſídarſta fyrir Jól. Enn fyrir ſua marga o) er hver madr ſkylldr at gefa ſem lög ſkillda til föſto. ok hann er ſkylldr at fæda. þá er p) vatnfaſtat er. enn ſá er egi vill gera þeſſa ölmuſo gialldi biſkupi þriá aura fyrir hvert hiúna q) ſinnai og tvígyldi matgiöf.

XIV. KAPITULI.

109) a) HER SEGIR HVERSU MENN SKOLO FE SITT TÍUNDA AT LÖGUM.

b) Á dögum virduligs herra Gizurar Biſkups í Skálahollti var þeſſi tíundar görd almennilega lögtekin á Islandi. at ſá madr ſem hann á tíu hundrut álna

o) ómaga. *add.* 58. male.

p) Faſtat 35. 51. 36. 68. 49.

q) Sinna. cæt. *omitt.* 35. 51. 39. 54. 49.

a) Her ſegir um tíunda gierd. ok hverſu ſkipta ſkal ok hvat vidliggr ef tíund er halldit. ok golldit eigi at á kvednu 35. tíunda fe 51. Her ſegir um tíundargerd ok ſamqvamr 54. Um tíundar gialld. *Harb.*

b) Þat er at logom ſcyldoct at menn ſcolo tíunda fe ſitt alt lögtíund her á landi. Enn þat er lögtíund. at ſá madr greiþi VI alna egri á XII. mánodom ſem hann

109) Hoc caput, exceptis, qvæ uncis includuntur deſum-

's: iis nempe, qvas indici Episcopus curat, & in odo promulgari. Portiones istæ ad natalitia, terminum ultimum penduntor. Pro tot o) pornes solvito, qvot ex præscripto legum jejunare ob-'atos, tempore, p) qvod jejunio aqvæ observatur ı qvadra necessario alit. Qvi hanc eleemosynam æstare noluerit, tres Episcopo uncias pro qvolibet mesticorum, q) suorum, & duplas insuper portiones barias reddito.

CAP. XIV.

) HIC CONSTITUITUR MODUS, QVO DEBEAMUS DECIMAS LEGITIMAS SOLVERE.

) Diebus venerabilis Domini Gizuri Episcopi Schalaholltensis hæc decimarum constitutio so-'nniter in Islandia, legibus recepta fuit: hac, decem lnarum centurias ære solutas alieno possidens, duodecim

) Invalidis.
) Qvod jejunio observ.
) Suorum — reddito. *omitt.*
) Hic de solutione, & distributione decimarum agitur, item poena si morosus justo tempore decimas non pendat 35. Decimatio bonorum 51. Hic constituitur de solutione decimarum, & conventibus 54. de solutione decimarum. *Harb.*
) Legibus obligati sumus decimas ex omni re nostra legtimas, in hac terra, solvere. *Decimæ* vero *legitimæ* sunto, si decem decades unciarum, qvarum singulæ sex ulnis con-

sumtum est ex jure ecclesiastico Thorlaco Ketil. Cap.

álna ſkulldlauſt. greidi tólf álnar á hueriu ari. A' hann meira fe edr minna í landi edr lauſúm eyri. þá geriz þar tíund af eptir fiármegni. med ſlíkri grein ſem her ſegir. Sá madr ſem hann á tíu ſſex álna aura ſkulldlauſa. fyrir utan huers dagligan búning. ſkal greida alin vadmáls. Enn ſá madr ſem hann á XX. aura ſkuldlauſt ſkal greida tvær álnar. Sá ſem á fiörutigi aura. ſkal greida þriár álnar. Sá ſem á LX aura ſkal IV. álnar. Enn ſá ſem *LXXX*, aura á. ſkal fim alnar. Sa ſem á LXXXXX. greidi VI. alnar, ok á hverium fimm hundradum ſkal aukaz tíundin ſex álnum. utan þá lúti ſem egi ſkylldazſt tíundargerd af. ok her ſkyrir. Preſtar c) ero egi ſkylldir at tíunda þat fe ſem þeir eiga í d) helgum bókum edr meſſu klædum. ok þat

hann á tíutigi VI alna aura. Sá madr ſem á X. VI. álna aura ſculdlauſa fyrir utan huersdagligan búning. ſcal greiþa alin vadmáls. enn ſá madr ſem á XX aura þá ſcal greiþa II. álnar. enn ſá ſem xl. aurá á. ſá ſcal IIj álnar. enn ſá ſem hálft hundrad á. ſcal IIIj. álnar. ſá ſem á lxxx. ſcal v. álnar. ſá ſem tíutigi á. græþi vı. álnar. oc á hueriom v. hundrodum ſcal aukaz tíund ſex álnum. þá luti ſem egi ſcylldaz tíundar görd af. oc her ſcyrir. (fylgia 26). *Harb.* 51. 52. 59. 36. 35. 39. 58. 54. 49. 26. 68. 35.

c) þorſo, *Harb.* 26.

d) Helgum, *omitt*, 26.

Cap. XXXVI, & ſequentibus, quod etiam de ſequenti capite obſervandum. Cæterum de hac conſtitutione notandum.

1) Eam ab anno MXCVI. adhunc usque diem, omnino immutatam non eſſe authoritate legislatoria: omnia enim de ea ſive mutanda, ſive tollenda inita conſilia abiere caſſa. Sic Ludovicus Leppus, Regis Erici anno MCCXXCI. in Islandos Legatus, a tali in Comitiis ſuſcepto negotio, authoritate Satrapæ & ſeculi ſui herois

n singulis annis ulnas pendito: Qui plus bonorum e mobilium sive immobilium, minusve possederit, o rata inde decimas persolvat, tali modo, qvi hic deitur. Decem sex ulnarum uncias a nominibus alier liberas, præter vestes qvotidianas possidens, ulnam nni inquilini offerto. Qui vero XX. uncias detracæro alieno possedeit binas ulnas reddito. XL. unis possidens, tres ulnas solvito. LX. uncias possidens, V. ulnas offerto. LXXX. uncias possidens qvinqve uls pendito. C. ulnas possidens IV. ulnas offerto. um singulis qvinqve centenariis decimæ sex ulnis gentor, nisi res sint, quarum decimatio necessaria m est, & hic exponuntur. Pastores c) *non sunt obliti decimare pecuniam, qvæ iis est in* d) *sacris libris*

constant, possidens, singulis duodecim mensibus sex ulnarum unciam pendat. Qui X sex ulnarum uncias ab ære immunes alieno possiderit præter vestimenta quotidiana, ulnam panni solvito. XX uncias possidens duas ulnas reddito. Cui XL unciæ sunt, III ulnas numerato. Cui semicentum (LX ulnæ sunt 26) unciarum est, IV ulnas dato. — LXXX unciarum dominus, V ulnas offerto. qui decem decades possidet sex ulnas numerato. Cum singulis quinque centenariis, decimæ sex ulnis augentor, nisi res sint decimatione exemptæ, & quidem hic enumeratæ (sequentes) fuerint.

Necesse non habent.

) Sacris.

---

rois Rafni Otthonis, abstitit. Nec Scopum optatius attegerunt, illa, propter novas leges condendas inita annis MDCCXXI. & XXII. colloquia.

Omnes ea Islandos teneri præter Vestmannaöenses, qui ab anno MCCXXC. (quo prædium Kyrkiubær, cum Ecclesia, ex donatione Arnæ Episcopi, Claustro Sti. Michaelis Bergensis accessit) ad hoc usque tempus more Norvegico decimas pendunt, etiam si illis, cum priori Domino omne commercium dudum aboleverit.

þat allt sem þeir e) hafa til Gúds þiónostu. tíunda skolo þeir annat fe. Enn ef þeir menn ero í Noregi. edr ödrum löndum. sem eignir eigo á Islandi. þá skal þar tíund f) af geraz. Gudi ok heilagri kyrkiu. ok hennar þiónostu mönnum sem g) eigninn liggr. hvart sem greidir sá er iörd á. edr hinn sem á byr. h) edr sá sem hann bydr um. enn á þeim er löglig heimta sem á iördu byr. Bús afleifar er egi skyllt at tíunda i) um var. ef hann helldr búi sínu. enn ef hann bregdr búi. edr selr or búi. þá skal hann þat tíunda. Bændur allir skolo tíund gera þeir sem þíngfarar kaupi eigo at gegna. af fe sino skulldlausu. Egi skal k) ómögum fe ætla þó at hann eigi fram at færa. Enn þott

e) þurfa at hafa til cæt. 26. *Harb.*
f) Af greidaz. *Harb.* 26.
g) Eignir liggia. 26.
h) Edr sa - - bydr um *omitt. Harb.* 26. 35. 51.
i) Um var. *omitt.* 26.
k) Omagha 26. úmaugum. *Harb.*

112) De annuis olim prædiorum prætiis (Landskuldir) decimæ prædiales, a conductoribus deducebantur; quod vel apertè jubet Rescriptum Christ. IV. de die 20 April 1590. historiæ Eccl. Isl. Tom 3. pag. 61. insertum. Hodie vero vi contractus Locationis conductionis decimas, absque ulla retributione pendere conductores tenentur.

113) Nomine reliquiarum villicationis venire jubent Acta Comitialia anni MDCXXV. tantam universorum bonorum massæ partem, quanti alimenta, singulis domesticis ab initio æstatis, ad initium usque hiemis insequentis, præstanda, constant.

bris (ɔ: *missalibus*,) *in vestibus sacris*, & *in rebus in divinum opus* e) *adhibitis*; 110) *ex reliqvis omnibus, decimas offerunto. Ex bonis in Islandia sitis, qvæ qvis in Norvegia, aliisve terris constitutus possederit, decimæ* f) *fiant, Deo, sanctæ ecclesiæ, ejusque ministro*, 111) *ubi ista* g) *res est:* 112) *Has, sive dominus fundi, sive conductor*, h) *sive mandatarius solvat*, (*idem est*), *sed incola fundi actione ad exhibendum legitime postulatur.* 113) *Villicationis reliqvias decimare non tenetur* i) *tempore vernali, qvi villicare pergerit: si vero desistit, vel reliqviarum qvicqvam alienat, illud decimato. Omnis incola tributum comitiale solvens, res suas, demto ære alieno, decimato. Expensæ* k) *in pauperes alicui alendos faciendæ numerari* (ɔ: *de bonis decimandis deduci*)

e) Necessario adhibendis.
f) Redduntur.
g) Bona sunt.
h) Sive mandatarius. *omitt.*
i) Tempore vernali.
k Egenos. 26 (*vi vocis invalidis*)

---

110) Secus Jure canonico; ubi Regula: *Clericus clericum non decimat.* quam, quoad decimas personales Episcopo & ecclesiæ debitas, apud nos observatam fuisse, inde crediderim, quod clericus decimas post Reformationem Regi solvere jussus, immunitatem immemorabilem opposuerit. Sed, quia quicqu'd habent clerici, pauperum est, semper iis decimas (imo hodie) obtulere. Decimis vero realibus. quippe quæ fundis inhærent, prædiorum possessores indistincte tenentur. Vid. Boehmeri Jus Eccl. l. 3. Tit. 30. §. 75.

111) Confer. C. 20. X. h. t.

þott hann eigi minna fe. ef hann á tíu aura ſkulldlauſa. þá ſkal hann tíund af gera. hvart ſem hann er gridmadr. edr bóndi. nema hann eigi ómaga þann. ſem hann verdr á verkum ſínum fram at færa. Rett er at fátækir menn allir þiggi tíund þeir ſem egi gera. Svo ſkolo konur tíunda fe ſitt ſem l) kallar. Samkqvamor ſkolo menn eiga um hauſt i Repp hvorom egi fyrr enn fiórar vicor ero til vetrar. at ſkipta tíundum. Skipt ſkal tíundum drottins dag hinn fyrſta i vetri. fimm menn ſkal taka til i Repp hverium at ſkipta tíundum m) ok matgiöfum n) med fátækum mönnum. ok ſiá eida at mönnum. þá ſem bezt þickia tilfallnir hvart ſem eru böndir edr gridmenn. Skylldr er huer madr til þeirrar ſamqvamu at fara ſem tíund á at gera. edr fá annan mann fyrir ſik. þann er lögſkilum haldi upp fyrir hann. ok handsöl ſe at þiggiandi. Enn ef hann kemr egi ſealfr fyrir midian dag forfalla lauſt. ok engin af hanns hendi. þá er hann ſekr um þat þrim aurum. ok ſkal hann þó þá tíund giallda ſem ſkipt verdr á hönd honum. þar ſkal telia fe manna hverſu mikit huer á o) í landi ok lauſum eyri. þat ſem at fardögum var ſkulldlauſt. Sealfr ſkal hver telia ſitt fe. ok láta

l) Karlár. 35.
m) Ok matgiöfum. *omitt.* 26. 35.
n) Med fátækum mönnum *omitt. Harb.*
o) Skal virda laund oc lauſa aura. 35. 51. 36. 51. 52. 39. 68. 31. 49. 26. *Harb.*

---

114) Hodie juramenta exigendi facultatem soli habent judices.

ci) non debent. Siqvis, ſive paterfamilias, ſive domeſticus (tribut. comit. ſolventi) pauperior eſt, ſed decem uncias nominibus paſſivis ſalutas habet, decimas inde ſolvat, niſi egenos proprio labore ſuſtentare teneatur. Æqvum eſt, ut inter egenos, qvi decimas non ſolvunt, illæ dividantur. Eadem ac l) *viris, ſeqviori ſexui bona ſua decimandi obligatio ineſt. Conventus in qvavis tribu autumnalis, ſed qvatuor ab hieme ſeptimanis haud remotior, in diviſionem decimarum celebrator. Ante primam hiemis dominicam decimæ diviſæ ſunto. In qvâvis tribu qvinqve viri, qvi præ cæteris maxime idonei habentur, eliguntor, ad partiendas* n) *inter egenos decimas* m) *& oblationes cibarias* 114) *itemqve ad juramenta ceterorum æſtimanda. Hunc conventum decimans qvisqve freqventato, aliumve ſubſtituito, qvi legitimis ſuis partibus fungatur, & ſtipulandi perſonam habeat. Qvi, ſi nec ipſe, nec ſuus mandatarius ante meridiem, non impeditus ſtiterit, tres uncias luito, decimasqve ſibi injunctas perſolvito. Bonorum, qvanta qvisqve poſſideat, rationem hic inire oportet:* o) *ſive fundis conſtent ſive mobilibus tempore migrandi ſolutis ære alieno. Sua quisque bona numerato* 115) *cenſenda â duobus, pluribusve viris*

l) Idem.

n) Et oblationes cibarias. *omitt.*

m) Inter pauperes. *omitt.*

o) Fundi cum mobilibus cenſentor.

---

115) Ad annum usque MDLXXIV. eodem modo omnia bona ſive mobilia ſive immobilia, cenſebantur; ita ut a ſin-

láta virda tua p) skilríka böndur edr fleiri. Enn á samkvamu skal hann taka i hönd ser Gudspialla bók edr kros vígdan. ok nefna vatta tua edr fleiri q) í þat r) *vætti* s) at *ek vinn eid at bók. ok segi ek þat gudi. at ek* t) *á sua fe sem nú befir ek talt. edr minna.* Enn sá er eigi vill eid u) vinna. at fe sínu þa er hann er rettiliga beiddr. þá verdr hann sekr um þat þrim merkum. Enn sá sem sver fiórdungi minna en se. þá sekiz hann tólf merkum. ok skal hann þó sua mikla tíund v) gialda.

p) Skilríka. *omitt.* 51.
q) At þuí vætti 26.
r) Vetti 51.
s) Scal hann segia *add.* 35. 51. 58. 26. *Harb.*
t) A' *omitt.* 35.
u) Sueria. 26.

---

pro singulis centenariis, sex ulnarum uncia penderetur. Sed tunc primum constitutum fuit in Comitiis, ut tres rerum mobilium inanimatarum centenarii pro uno haberentur, eo fundamento, quod res tales (præsertim prætiosæ in arca steriles) parvi essent usus. Tandem nostro seculo, fundis reductis, centenarii animalium duo unius habentur, immensa, quorum interest, sed Status oeconomici lethali jactura, quod vel deserta prædia, etiam olim, sed hodie non, censa, (in motivum ea recolendi;) & plurimæ res commerciis utiles sed hinc otiosæ, ut voluptuarias taceam, sat superque evincunt. Denique notandum, sex viros hodie æstimationi adhibendos esse.

116) Hic jurandi modus, etiam post reformationem adhibitus (vid. Jus Eccl. reformatum in hoc tit.) hodie ab usu recessit, cujus loco jus jurandum codici, gemino Christjaneo suffixum, erectis in cœlum pollice, indice & medio digito moniti præstamus.

*) Seculo

's p) *fide dignis.* 116) *Sed in conventu, Evange-a, vel crucem consecratam sumere manu debet, &* *tos, tresve testes nuncupare* q) *in* r) *hoc perbiben-tm* s) *qvod super librum sacramentum præstem,* *) hoc-reDeo profitear me bonorum, qvæ laudavi, tantum, t minus t) possidere. *Qvi circa bona sacramentum gitime postulatus* u) *id præstare recusaverit, trium arcarum reus esto. Qvi vero bona ad dodrantem ramento dolosè redegerit* 117) *duodecim marcas luat,* *tantas*

Fide dignis. *omitt.*
Ad.
Idem (*vi vocis*) testimonium.
Dicat *add.*
Possidere. *omitt.*
Jurare.

Seculo XIV. formula jurisjurandi hæc erat.

Ek N. N. legg her hönd á helga bók oc þvi játar ec gudi oc hinni helgu iúngfrú Mariæ. oc öllum guds helgum monnum, Sti Þorláki biscupi oc — at ec a sva fe — se mer gud sva hollr og öll heilög ord á þessari bók. oc oll heilög Evangelia guds sem ec satt segi. enn gröm ef ec líg. ɔ: *Ego N. N. pono hic manum super sacrum librum, & hoc profiteor ego Deo, & Sanctæ virgini Mariæ, & omnibus Dei sanctis hominibus, sancto Thorlaco & —, quod ego possideam tantum pecuniæ — sit mihi Deus ita propitius, & omnia sancta verba in hoc libro, & omnia sancta Evangelia Dei (sc. ita propitia) ut ego vera dixi,* irata si ego falsa dixerim. vid. Cod. No. 354. formæ max.

7) Præter hanc multam pauperibus debitam, infamia Tit. de Emtione Vendit. Cap. 2. Triennali in Norvegiam relegatione; IV. marcis Regi debitis, denique amissione personæ testes in sua causa in posterum pro- ducendi

v) giallda. sem samkvamu menn skipta á hendur honum x) eidlaust. Ef fe manz þver þadan í frá sem han hefir suarit til. þá er honum rett at fara til samkvamo. ok telia fe sitt. ok vinna eid at. ok gera sva tíund af. Nú vex fe manz tíu tigum y) aura edr meira. þa er hann skylldr at segia z) til þes á samkvamu. ok gera tiund af.

XV. KAPITULI.

a) HER SEGIR HVERSU TÍUNDA SKAL ÓMAGA EYRI.

Ef madr hefir ómaga eyri at vardveita. þann er hann tekr b) vöxtu af. ok skal hann þat fe alt tíunda sva sem hann ætti siálfr. Enn ef útlendir menn koma út híngat. þa er þeim egi skyldt at tíunda fe sitt ádr þeir hafa her verit þriá vetur

v) Gera 35. 57. 36. göra. *Harb.*
x) ok telia *add.* 35. 58. 49. 26.
y) Aura *omitt.* 35.
z) þát 26.
a) Ef madr hefir úmaga eyri at vardueita *Harb.*
Her segir um ómaga gótz tíundir og útlenda menn 51.
Um greizlu tíundar 35. Um eida at fe, ok tíundar halld. 39
b) ávöxtu 35. 54.

---

ducendi puniebatur. Vid. Cod. Ion. Tit. de furtis Cap. XXII. Hodie vero infamia, amissione duorum digitorum

(*tantas insuper decimas* v) *soluturus*, *'qvantas convenæ* x) *sine juramento, ab illo exigendas dividunt. Si bona cujusdam á tempore, qvo juramenta censa sunt, decrescunt, conventum adire domino licet, ut bona recenseat, juramentum præstet, & decimas inde solvat. Si bonis decem, pluresve* y) *unciarum decades accesserint, dominus* z) *talis, in conventu, accessionis mentionem facito, eandemque decimato.*

CAP. XV.

a) *HIC CONSTITUITUR QVOMODO RES PUPILLARES DECIMARI DEBEANT.*

Siqvis ex bonis pupillaribus, fructum b) *lucratur, partem fructuum sibi accedentem, æqvè ac bona propria decimato. Exteri huc trajicientes, ex bonis suis decimas ante offerre non tenentur, quam tres* c) *con-*

v) Facturus 35. 57. idem *Harb.*
x) & numerant
y) Unciarum. *omitt.*
z) illud indicato.
a) Si quis res pupillares curat. *Harb.*
Hic agitur de rebus pupillaribus, decimis & advenis 51. de præstatione decimarum 35. de juramento circa bona, & detentione decimarum 39.
b) Idem.

---

digitorum, cum omnibus bonis plectendus foret. Vid. Cod. Norv. Lib. I. Cap. XIII. art. 9.

tur c) í ſamt. nema þeir göri fyrr d) bú. enn þat var ſkolu þeir tíund gera. ſem þeir e) gera bú. ok þau miſſeri eptir. Nu ef varir landz menn fara hedan. ok eigu fe eptir. þá ſkal ſá madr gera tíund af þi fe. ſem fiáruardveizlúr hans hefir. enn eigi er f) hann ſkylldr at gera tíund her af þí ſem hann hefir g) brott med ſer. Enn ef hann kemr aptr. þá ſkal hann giallda hinn næſta vetr eptir tíund af þi fe ſem hann hefir út haft med ſer ádr um ſumarit. þot hann eigi garda edr h) eignir i) utanlandz. Ef vaxit hefir fe manz edr þorrit í utan ferd. þa er hann ſkylldr at vinna eid at fiár eign ſinni ef hann er beiddr at lögum. Ef k) hiú eigo fe ſaman. þá ſkal karlmadr vinna eid firir fe þeirra beggia. Ef karlmadr ok kona eigo fe ſaman þott þau ſe egi hióna þá ſkal karlmadr vinna þar eid firi. Ef karlar n) eigu fe ſaman ok er rett þó at annar vinni þar eid at. enn ef þeir metaz vid. ok vill hvargi ſueria. þá er vid huarntveggia ſókin. Sa ſkal eid vinna fyrir fe hueriu. ſem lög rádandi er fiárins. þar ſkal madr o) vartíund giallda

c) Samfaſt 26. 36. 68 58. *Harb.* 49.

d) Búnat 26.

e) reiſa. 26.

f) Fiáruardveizlu madr ne *add.* 36

g) í braut 35. í brutt. 36. brot. *Harb.*

h) Iegner *perperam* 25.

i) í Noreghi 26.

k) hión. 26.

n) Tveir *add.* 26.

o) Tíund 26. 35. 51. *Harb.*

c) *continuas hiemes hic peregerint: nisi villicationem prius incipiant: eodem autem vere, qvo* d) *villicationem* e) *faciunt seqventibusqve semestribus decimas pendunto. Si nostrates patria cedentes, bona relinqvunt, illi, cui bona interim curanda committuntur, decimæ inde solvendæ sunt: bona vero* f) *hic decimare non tenetur, qvæ qvis secum* g) *abhinc vebit: ubi vero rediit, ex bonis secum allatis decimas pendito, proxima post æstatem, qva reversus est, bieme: qvamvis ædes,* h) *fundive* i) *in exteris illi sint. Sicujus in peregrinatione bona creverint, decreverintve, tunc bona juramento, legitime postulatus censeto. Si inter conjuges communio est, maritus communia bona jurejurando censeto. Si vir & foemina bona habent communia, ille qvamvis conjuges non sint juramentum præstato. Si inter viros* n) *communis bonorum sit, legitimum esto, qvamvis alter tantum sacramentum præstet: de qvo præstando si altercantur, & neuter vult jurare, actione uterqve postulator. Bona qvæqve jurejurando censeat qui legitimam eorum administrationem babet. In ea tribu,* o) *decimas vernales pen-*

c) Idem.
d) Idem.
e) Exordiuntur.
f) Curator bonorum. *add.*
g) In iter 35. idem 36. abbinc. *Harb.*
h) Idem.
i) In Norvegia.
k) idem.
n) Duos,
o) Decimas *simpliciter.*

giallda sem hann á lögheimili þau missari. Þa sem skipt er tíundum á haustit. Enn ef egi er skipt. Þa skal han þar giallda alla tíund sem hann er p) heimilis fastr marteins messu. Nu ef madr sitr sua tólf mánadi at hann gelldr egi biskups tíund sína retta. sa sem gera á. þá er hann sekr um þat þrim mörkum vid biskup. Enn ef hann sitr sua adra tólf mánadi. at hann gerir egi tíund sína retta. þá er hann sekr sex mörkum vid biskup. Enn ef hann sitr sua þriá vetur. at hann gelldr egi tíund sína retta. þá hefir hann fyrirgert laundum ok lausum eyri. ok öllu þi sem hann á. ok á hálft Kongr enn hálft biskup. Enn ef madr gerir af sumu enn egi af sumu. q) þá á hann þat sem tíundat-er. Enn sua mikit r) uppnæmt kóngi ok biskupi. sem egi er tíundat. Slíka sókn

p) Logheimilis. 35.

r) þá er þát hans. *Harb.*

---

118) Aliam detinenti decimas pœnam irrogat jus canonicum. Cauf. XVI. Qv. 7. c. 5. ex Concil. Rothomagensi MCXIIX. ubi. Sed quia modo multi inveniuntur decimas dare nolentes; statuimus, ut secundum domini præceptum admoneantur semel, & secundo, & tertio. Quodsi non emendaverint, anathematis vinculo feriantur usque ad satisfactionem & emendationem congruam. Sed notari meretur Constitutio de morosa decimarum detentione, quam Nomophilax nostras Arius Iohannis Einarstadis in Kræklingahlyda MDXLVIII. sancivit. constituit 1) legitimum esse ut Procurator Regis, in sua quisque præfectura, in decimas, suspicione quadam orta, inquirat. 2) sancivit eos, qui decem unciis majora possederint bona, tantorumve bonarum fuerint curatores,

endito, ubi domicilium legitimum habet semestri, quo ecimæ autumnales dividuntur; si vero nullibi divisæ ierint, decimæ solvuntor, ubi qvis festo Martini p) *omicilium habuerit fixum. Qui* 118) *duodecim men s, sine decimarum Episcopalium solutione legitima regerit: ille puta, cui illarum incumbit præsta io, tres in poenam Episcopo marcas luat. Qui aliis uodecim mensibus, decimas legitimas non solverit, x marcarum Episcopo pendendarum teneatur. Qui ero per ter duodecim menses, solutione decimarum gitima supersederit, bonis immobilibus, & mobi bus cum universali patrimonio suo exuitor; bo um semissis una Regi, altera vero Episcopo cedat) onorum, qvæ partim decimata sunt, partim non, ntum* q) *dominus possideto, qvantum decimatum: etera vero nondum decimata,* r) *Regi & Episco po*

) Legitimum. *add.*
) Domini esto.

res, sed per duodecim menses nullas inde decimas pependerint, tribus, secundum jus Eccl. marcis reos, duplasque insuper decimas pensuros, præter marcam, quam Regi ob pervicaciam, despectum & transgressionem legis, debent, de legitima cæterum emendatione admonendi. Transactis sine solutione decimarum secundis duodecim mensibus, sex marcarum, quæ pauperibus & tribuum præfectis cedant, rei sunto, duas Regi insuper marcas, propter inobedientiam, contemtum, & legis violationem luituri. Tertiis duodecim mensibus nullas pendens decimas, ex quadrante (sc. insulæ), relegator, & præter duodecim marcas pauperibus & tribuum præfectis percipiendas, Regi marcas numerato quatuor, in legis violatæ pœnam, & inobedientiæ. Defectum pecuniæ, fidejusso- ris,

sókn ok álög á huer á sinum fiórdungi tíundar sem biskup. huerium luta tíundar sem halldit er þar til er á þridia ári fellr undir Kóng ok biskup Tíund skal sua skipta. at biskup skal hafa fiórdung. ok fátækir menn fiórdung. Prestr fiórdung. ok kirkia fiórdung þann fiórdung tíundar sem biskup á at hafa. skal greida í vadmálum. edr vararfelldum. i lamba gærum. i Gulli edr i brendu sylfri. Eindagi er mæltr á þí fe er menn skulu biskupi greida i tíund. hinn fimta dag viku. er fiórar vikur eru. af sumri. at logheimili þes manz er biskup band um at taka vid fe þi. edr þar sem þeir urdu ásáttir. rett er þó at fyr se greitt. Vita skal biskup láta. edr þeir menn er fyrir eru biskups stólum iafnan er þeir skipta um þá menn er vid taka biskups tíundum. Hreppstiórar skulu skipta á samkuamu um haust fiórdungi tíundar med þurfa mönnum innan hrepps þeim sem til ómagabiargar þurfu at hafa á þeim misserum. gefa þeim meira sem meira er þörf. Egi á tíund or hrepp at skipta nema s) hreppstiórnarmenn verdi á þat sáttir. ok þikki utan repps mönnum meiri þörf. þat fe er þurfa menn

s) Kongr ok biskup 26.

---

ris, & facultatum, queis persolvantur multæ, in corpore luito, pro singulis marcis, tempore migrationum proxime sequenti, nondum numeratis, singula flagella perpessurus, nisi Procurator Regis, rei misereatur.

cedant.) *Eadem actio & multa*, (*quæ Episcopo,*) *suam cuique decumano decimarum quadrantem de-*
itam competit, donec anno tertio Regis & Epi-
pi evadunt. Decimas ita destribuere decet, ut
piscopus quartam, pauperes quartam, pastor quar-
m & ecclesia quartam obtineant. Decimarum quar-
episcopo debita pannis, palliis promercalibus, pel-
ius agninis lana hispidis, auro, argentove defæcato
nditor. 119) *Terminus solutionis pecuniæ*
piscopo ex capite decimarum reddendæ, dies quin-
hebdomadis esto, ejus nempe, quam quatuor septi-
anæ æstatis præcedunt, & quidem in domicilio
us legitimo, cui Episcopus decimationem in man-
itis dedit; vel in alio loco conventionali Solutio,
væ terminum anteverterit, etiam legitima esto. No-
m faciat Episcopus, præfective sedium Episcopa-
um, quotiescunque decumanos quartæ Episcopalis
rmutant. Tribuum præfecti in conventu autum-
ali decimarum quartam dividant in pauperes con-
ibules, qui his semestribus, ad familias sustentan-
um iis indigent. Cui pluris opus est, plus assig-
tur. Decimas extraneis distribuere illicitum
o, nisi s) *tribuum præfecti consentiant omnes,*
extraneos pluris indigere judicent. Pecunia
pau-

Samkuams menn ɔ: Convenæ 51. 36. *Harb.* 49. (26. infra.)

---

9) Ex Caus. XVI. Qv. I. c. 56. ex Synodo VI. Rom. anno DIV. apud Labeum Tom. VI. pag. 1373. ubi. In sacris canonibus præfixum est, ut decimæ juxta Episcopi Dispositionem distribuantur. Qvod jus, Reformatis sacris, evasit Regale.

menn ſkulo hafa. ſkal greida i vadmálum edı rarfelldum. í ullu edr gærum. í mat edr u) fe. nema v) ros ſkal egi greida x). Þaı golldit þeim er hafa ſkolo egi ſeinna enn at teinsmeſſo. Enn ef egi er þá fram komi verdr þat tíundar halld. Enn þeir ſem kra manna tíundum ſkipta. ſkulo heimtá] lut. ok hafa helming álaga. Aull ſú ı ſem minni er enn eyris tíund. ſkal y) hverſ fátækra manna. nema biſkup vili hana hellc kirkna leggia. ok ſyniz honum þat z) naudſyn Þángat ſkal hver madr leggia aa) kyrkiu ſina ſem Biſkup kvedr á. ok ſkal hann ſkipt radi til þes. til hverar kyrkiu. hver madr giallda tíund ſína. Heimilt á Biſkup at tíund frá kyrkiu bb) ef hann vill. þo at hafi tillagt ádr. ef þær ero verr varrdveittar cc) mælt er. Sa ſem kyrkiu tíund ok p: tíund ſkal af höndum inna. hann ſkal dd) g þar i túne fyrir kalldurum. á kyrkiu bænum. fimta dag viku. þá er fiórar vikr ero af ſı Hann ſkal giallda þat fe i vadmálum. edr v felldum. i Gulli edr i brendu ſilfri. gialldi ky f

u) Qvicfe 49.
v) Hroſs 35. 51.
x) þurfa mönnum *add.* 36.
y) Leggiazt. 26.
z) Naudſynlegt. *Harb.*
aa) Tíund· male *omitt.* kirkiu. 35.
bb) Ef hann vill *omitt.* 26.
cc) Lög ſegia. 36.
dd) Gillda. 36. minus recte.

pauperibus debita, pannis, aut palliis promercalibus, aut lana, aut pellibus lanâ hispidis, aut cibariis, *aut* u)*pecudibus redditor:* v) *eqvi non solvuntor* x), *ante festum Martini seu diem decretalem, qveis debetur, numeranda. Si tunc oblata non est, detensio decimarum evadit. Decimarum pauperibus debitarum divisores, hanc qvartam exigunto, semissem multæ acqvisituri. Omnes decimæ uncia minores* y) *in pauperes vertantur, nisi Episcopus voluerit easdem ecclesiis offerri, eiqve hoc* z) *magis necessarium visum sit.* 119) *Decimas* aa)*ecclesiasticas, illuc qvisqve reddito, qvò Episcopus jubet: hinc toparchiam Episcopi distribuant, ut (incolis constet) cuinam ecclesiæ decimas solvere debeant. Licitum est, Episcopo, decimas ecclesiæ (cuidam) adscriptas* bb)*pro lubitu ab eadem auferre, si remissior* cc) *legitimâ earundem cura sit.) Decimas pastori, & ecclesiæ soluturus easdem in area villæ ecclesiasticæ ante fores primarias* dd) *pendito, die qvinta septimanæ, qvam qvatuor æstatis hebdomadæ præcedunt. Hanc pecuniam pannis, palliis promercalibus, auro, argentove defæcato numeret: qvartam vero Ecclesiæ debitam pro lubitu solvere*

u) Rex & Episcopus (possideant.)
v) Idem.
x) Pauperibus.
y) (Pauperibus) addantur.
z) Necessarium.
aa) Ecclesiasticas. *omitt.*
bb) Pro lubitu *omitt.*
cc) Eâ, qvam leges exigunt.
dd) Idem

119. huc pertinet Nota 119. pag. 97.

fiördung. ef honum líkar. i vidi edr vaxi. ee) tiö-ru edr í reykelsi. edr í lereptum gódum. sua sem fær at haupa med vadmálum i þi heradi. kost á hann at giallda allt i vadmálum. Þar sem madr leggr fe til kyrkiu. hvart sem þat er i *) löndum edr lausum aurum. edr búfe. þá skal sá madr er kyrkiu vardveitir láta þat rita allt i máldaga kyrkiu þeirrar. Hann skal láta lesa upp allan þann máldaga hvern kyrkiu messodag fyrir tída soknar mönnum. Enn ef kyrkian er ff) uvígd. þá se þo lyst á hverum tólfmánadum þá er flestir *) sækia þángat tídir. Hver sá madr sem giallda á álnar tíund. edr meiri. er skyldr at greida á hverum tólf mánadum tua aura vax heilagri kyrkiu til lysingar. gg) þeirri sem biskup kvedr á. edr þá lausn sem vaxit hh) gelldr i ii) þeirri sveit. eptir skynsamra manna kk) dómi ok ll) yfir syn.

ee) Vöru 26.
*) lendum. 54.
ff) vígd. *Harb.*
*) koma saman at sækia 35.
gg) þeim 51. þeirri kirku *Harb.*
hh) gilldir 36.
ii) í þuí heradi 26.
kk) dómi ok. omitt. 35. 51. 36. *Harb.* 49.
ll) yfirsión. 54.

---

120) Horum Registrorum unicum erat exemplum suum nempe cuique ecclesiæ, donec, eorum in dioecesi Schalholtensi collectionem faceret Wilchinus Episcopus anno MCCCXCVII. Quæ hodie *Wilkins máldagi* Rescriptô de 5 April. MDCCXLIX. vim legis obtinuit. In Diœcesi Holana tales sunt: 1) Ionæ Erici Calvi anno MCCCLXV. 2) Petri MCCCXCIV. 3) Auduni anno MCCC-

lvere poteſt, lignis, cera, ee) *pice, thure aut nteis notæ melioris, ſev qvæ pannis in eadem to- ırchia commutari poſſint: aſſem pannis ſolvere in- grum eſto. Ubi qvis donaria eccleſiæ offert, ve hoc* *) *fundis, ſive mobilibus ſive pecudibus con- ent, eccleſiæ curator illa* 120) *repertoriis illjus in- rito. Hæc reperteria ſingulis dedicationis eccle- e diebus coram parochianis perlegi curato: ſi vero clefia* ff) *nondum conſecrata ſit, oportet ea reci- ıri ſingulis duodecim menſibus, die, parochianis ſacra celebrantibus, maxime freqventi. Om- is decimam unjus ulnæ, majoremve ſoluturus, ıgulis duodecim menſibus* gg) *eccleſiæ ab Epiſco- nominatæ, in lumina, binas ceræ uncias, ea- ımve lytrum, ad* hh) *pretium in eadem* ii) *tribu ulgare, idqve ſecundum* kk) *judicium &* ll) *æſti- ıationem virorum prudentium determinatum ſol. vito.*

) Mercibus.
; Idem.
) Conſecrata *ſimpliciter*, *qvod aperte vitioſum.*
) Sacra celebratum convenientibus.
g) Illi ſc. qvem Epiſcopus conſtituit, illi Eccleſiæ *Harb.*
h) Idem.
) Toparchia.
k) Judicium & *omitt.*
) Idem.

MCCCXCIIX. 4) Olai Rögnvaldi MCCCCLXI. 5) Regiſtrum Sigurdi Officialis MDL. Omnes arti- cul. 16. Inſtruct. Epiſcop. datæ de die 1 Julii 1746. confirmatæ. Vid. Dni Solveſonii Tiron. Iuris pag. 239. Cæterum nec diei dedicationis, nec proclamationis Re- giſtrorum ullus hodie uſus.

ſyn. Enn ef ólærdir menn taka lyſis toll. ok tíund. kyrkiu fiórdung. ok preſtz fiórdung. þa ſkulo þeir luka preſti mm) tída kaup fyrir hanns fiórdung. enn kaupa kyrkiu nockura ſæmiliga nn) luti med hennar fiórdungi. ſua ſem fe þat vinz til nema kyrkia þurfi ödruvis ſer til upphelldis. Rett er at biſkup oo) ſkipi hennar pp) fiórdungi til preſtz qq) offrs. ef honum rr) þickir naudſyn til ſtanda. Ecki bænahús ſkal tíundir taka. þat ſem egi er kyrkiu vígſla á.

XVI. KAPITULI.

a) HER SEGIR UM HIÚSKAPARBAND.

Hiúſkapr er heilagt b) regluhalld. ef hann er lógliga ſamtengdr. ok rettiliga halldin ſidan. Var

mm) tída kaup: *omitt.* 36.
nn) gripi 35. 51. 36. 49. 68. 58. *Harb.*
oo) ſkipti 36. 51.
pp) tíund til preſtz kaup. 8. 51. 35. 36. 68. 58. 49.
qq) kaups. *Harb.* 26.
rr) þurfa þikir 35.
a) Um Hiúſcapar halld. *Harb.*
Um qvanfang ok lyſingar 54. fyrir brullaup ok hiúſkap 53. Um logligan hiúſkap 51.
b) Regulo 49.

---

121) Ex Gratiani Decreto Libr. III. Part. I. Tit. 13. de vita & honeſtate conjugator. Rub. I. §. 1. pag. 560. Edit. cura Ioh. Fontanini Romæ 1727. ubi: prima inſtitutio conjugii in Paradiſo facta eſt, ut eſſet immaculatus Thorus. & honorabiles nuptiæ: ex qvibus ſine ardore

vito. Laici pensiones in lumina, decimas, qvartam ecclesiasticam, & sacerdotalem percipientes, pastori mm) *salarium pro sacris, loco ejus qvartæ numeranto, ecclesiæ pro sua qvarta* nn) *ornamenta tanti valoris redemturi, nisi rebus aliis in conservationem sui illa indiguerit. Licitum est Episcopo* oo) *addere ecclesiæ* pp) *qvartam* qq) *oblationibus pastori cessuris, si* rr) *hoc necessum illi videatur. Nullum oratorium nondum consecratum decimas percipito.*

CAP. XIV.

a) *HIC AGITUR DE CONJUGIO.*

121) M*atrimonium legitimè contractum, & post ritè conservatum, est lex sacra* b) *continentiæ. Hoc*

mm) Salarium pro sacris *omitt.*
nn) Idem.
oo) Distribuat.
pp) Decimam in salarium pastoris.
qq) Salario.
rr) Opus esse judicet.
a) De Conjugii conservatione.
de Conjugio & proclamationibus ante Nuptias, & cohabitatione 54. De cohabitatione legitima.
b) Idem.

---

conciperent, & sine dolore parerent. Secunda propter illicitum motum eliminandum, extra Paradisum facta est; ut infirmitas prona in ruinam turpitudinis, honestate exciperetur conjugii. vid. Caus. XXXII. Qv. 2. c. 2. §. 1.

Var hann af öndverdu fyrir syndina skipadr af gudi siálfum í paradiso. i milli karls ok kono. at hann skylldi vera syndalaus felags skapr til getnadar affsprings. utan allrar saurganar. ok bruna losta gyrndar. ok allrar sorgar. ok sóttar burdarins ef þau hefdi egi. c) syndgaz. Enn eptir syndina var d) honum skipat utan paradísar. at siukleikr óleyfdrar e) losta girndar f) framfluttr í saurlifis ratan. skylldi aftakaz med g) sæmiligu sambandi heilags hiúskapar. Ok af þí syndgaz sá sárliga. sem med þí ser egi h) rettiliga. edr geimir egi rækiliga. Enn hvar sá ser vill kvansángs leita. þá skal hann bidia þeirrar konu. edr meyiar med i) godri forseo. at egi se meinbugir á sua at hann viti. ok ef honum semz úm þat rád. vid þá sem ráda eigu. þá skal sá sem konu vill fá. nefna

vatta

c) Saurgaz 26
d) þeim. 36. 68. *Harb.* hæc lectio sane melior.
e) Lostasemi 68.
f) Frammlútr 35. 51. 58. framfluttr — ratan *omitt.* 36.
g) Sæmiliga *omitt.* 36.
h) Hreinliga 68.
i) Hygli ok *add.* 35. 58. *Harb.* arhygli 51. 36. 68. 26.

---

122) Hi sunt: 1) hæres ab intestato proximus. Cod. Jon. Tit. de fæminis elocandis Cap. 1. ubi: fádir oc modir scolo ráda giptingum dötra sinna. ef þau ero til. enn ef þeirra missir. þá scolo fodor frændor oc modor frændor inir nánosto giptingom ráda. ɔ: *Pater materque superstites filias in matrimonium collocandi jus habento, iis vero defunctis agnati cognatique proximi eas despondento.*

2) Con-

Hoc Deus ipse inter marem & foeminam ante peccatum in Paradyso instituit, ut esset societas a peccato immunis, in propagationem sobolis, omni inqvinatione, æstu libidinis, ærumna & dolore partus carens, si c) *peccatum non commisissent. Post peccatum, Paradiso* d) *interdictum fuit (sc: matrimonium) ut malum illicitæ* e) *cupidinis,* f) *ætatulæ indulgendo commissum,* g) *decoro sancti matrimonii vinculo evanesceret: Hinc vebementer peccat, qvi in eo non* h) *legitime vivit, illudve exacte non servat. Omnis matrimonii cupidus, foeminam seu virginem petito, adbibita bona* i) *cautela, ne impedimenta nota sibi adsint: omnibusqve inter se, & foeminam* 122) *nuptum dandi jus habentes convenientibus, procus testes duos, pluresve postulato, qvi*

c) Se non polluissent.
d) Interdicti fuere.
e) Idem.
f) In — prona.
g) Decoro *omitt.*
h) Caste.
i) Cura atqve *add.* idem 31. 36.

---

122) Contribules spectatæ probitatis, secundum Constitutionem Comitialem (*alþingis samþyckt*) an. MDLXXXIIX. foeminas pauperes, suspectas (*illakyntar*) & cognatis, tutoribusque carentes, sed nubendi avidas cui velint, sortis modo non vilioris) homini illas petenti, despondebunt.

varra tua edr fleiri. at þesi rád ſkolu takaz at holldnum ſkildaga. ok k) ákvednum tíma forfalla lauſt

k) A'kuenum. 36.

123) Hoc negotium ad mentem noſtri perficitur (*)
1) *Petitione.*
2) *Deſponſatione*, ſev (**) tractatibus ſponſalitiis inter procum, & fœminam nuptum dandi jus habentem.
3) *Proclamatione* tribus diebus dominicis ſev ſacris, pro ſuggeſtu proponenda.
4) *Sponſaliis*, ſev contractu, inter foeminam nupturam, & virum illam mox in uxorem ducentem. Qvæ ſponſalia hoc peculiare habent, qvod hic proclamationem ſeqvi jubeantur, in ipſis nuptiis (***) proxime ante.
5) *Benedictionem ſacerdotalem* regulariter facienda, nec mirum: ſola enim ſponſalia de præſenti, qvæ copulam, ſev vinculum conjugale efficere credebantur, nobis erant nota.

Hodie

*) Hæc omnia Jur. Eccl. Reformati Cap. XIX. obſevari jubentur.

**) Tractatus ſponſalitii in literas, ut olim, ita hodie rediguntur, Cap. XII. Tit. Emptionis Vendit. Cod. Jon. cujus hæc verba. Öll þau ſkilord er menn göra í kvenna giptingum — þá ſkal hvarrtveggi göra bref eptir caupi ſíno oc ſkildaga. oc nefna vatta ſína þá er vidvaro. ſtund oc ſtad. oc hafa fyri lögmanns innſigli. Syſſlumans. edr nockora ſkilríkra manna þeirra er vidvoro caupin ɔ: *Super omnes, qvæ in deſponſatione apponuntur conditiones, inſtrumentum (kaupmálabref*

interſint deſponſationi, qvæ 123) *conditioni appoſitis, tempore, ſi nulla ſupervenerint obula,* k) *ſtatuto, ſecundum canones conſummuntor*

Idem.

Iodie circa res & cauſſas matrimoniales obſervatur præter Rituale ɔ: leges Eccl: cæremonial: Danico Norv. Cod. utriusqve Lib. II. Cap. VIII. art. I. ad 7 incl. Conſtitutio Frid. IIdi de Die 19 Julii An. MDLXXXII. Cod. Norv. Lib. III. Cap. XVIII. inſerta, idem Conſtitutio de die 3 Junii ann. MDCCXLVI. cujus artic. 3 hic eſt. Þriá ſunnudaga hvern eptir annan, ſkal eptir logunum ad undangenginni trulofun lyſaſt med öllum þeim ſem vilia inngánga hiónabandid, utan vor allra náðugaſta rádſtöfun ſe fyrir þvi utvegud. Þá þridia lyſing af Predikunarſtólnum er uti, ſkulu þau ſem trulofud eru, nær eingin löglig forföll eru til, næſta ſunnudag þar eptir ſaman vígiaſt, á hverium degi þo ei ſkal leyſaſt, ſem híngad til hefur verid hióna bands

---

málabref) qvod dotem, & donationem propter nuptias, cum jure in ea ſuccedendi præcipué determinat conficiunto partes. Hoc ſtipulata, & utrinqve pacta continentor, nomina teſtium præſentium cum loco & die exprimuntor, eiqve Prætoris vel Procuratoris Regii, aliorumqve fidei ſpectatæ virorum qvi deſponſationi interſunt, ſigilla appenduntor Hi tractatus ſponſalitii hodie in ſponſalia ſunt immutati.

***) Hinc nuptiæ (*Brullaup*) olim & hodie, *feſtar öl* ɔ: ſponſale convivium indiſtincte appellantur.

laust eptir guds lögum. Enn af þi at leyniligr hiúskapr er forbodadr af helgum fedrum. þá er þat skipat i guds lögum at þau l) sem laugliga vilia saman bindaz skulu lysa láta ádr m) band fullgeriz sóknar presta sína opinberliga n) í kyrkio þriá sunnudaga. edr sua löngum stefnu degi tilskipadum. at þeir sem skil vita á. meigi tilkoma ok segia ef þeir vita nockura meinbugi á. ok egi sidr leiti prestarnir eptir. ef þeir megi nockut tálma. ok

l) Hión *add.* 51.
m) Festar. (handlog 58. band 26. samband. *Harb.* geraz 51.
n) I' kyrkiu *omitt.* 35.

bands skilmála ad fyrirtaka og upplesa, uppá þad guds þionustu giörd ei eptir því upphaldist. þeir sem án logligra orsaka undan draga brullauped leingur, skulu gefa 2 Rixdali og meira eptir þeirra efnum og timans undandrætti, og Presturinn einsmikit, ef hann forsómar ad áminna hlutadeigendur þar um: hvar med sysslumadurin og herads profasturinn skulu hafa tilsión ɔ: Tribus dominicis, uno post alterum, diebus, secundum leges, præviis sponsaliis nupturientium matrimonia proclamentor, nisi clementissima nostra dispensatio, super hoc negotio, impetrata fuerit. Peracta pro suggestu tertia proclamatione, sponsaliis adstricti, proximo, impedimentis non obvenientibus, dominico die conjunguntor, conditiones tamen sponsaliis appositæ, hoc, ut olim moris fuit, die, tractari & publicari, ne hanc ob causam diffe-

*) Concil. Tridentino Sess. XXIV. de Reform. C. 1: tribus justo ordine dominicis diebus proponi jubetur matri-

tur. Qvoniam vero 124) *sponsalia clandestina, a sanctis Patribus sunt inhibita, statutum est. Jure canonico, ut* l) *qvi matrimonium legitime contrahere velint, hoc antequam consummatum fuerit* m) *vinculum, per sacerdotem* n) *in ecclesia proponi curent, tribus dominicis diebus, vel alio competenti termino præfinito, ut intra illum, qvi noverint, apparere possint, legitima impedimenta objiciendi causa: & ipsi presbyteri nihilominus investigent, utrum aliqvid impedimentum obsistat. Cum*

l) Conjuges *add.* 51. male, qvoniam hic nulla sponsalia adeoqve nullum matrimonium.

m) Sponsalia (scil. consummantur) manus datio, vinculum 26. conjugium Harb.

n) In ecclesia *omitt. perperam.*

---

differantur sacra, prohibentor. Quicunque nuptias diutius distulerit, duos luat imperiales, multamque respectu dilationis & facultatum majorem. Eandem poënam Pastor, eos, qvorum interest, admonere negligens luito, qvod Regis procurator cum Præposito loci inspiciat.

124) Causs. XXX. Qv. 5. c. 1. 2. conf. c. 3. X. de clandestina desponsatione, qvi ex const. Innocentii III. in concil. generali Romæ MCCXXVI. ubi: Prædecessorum nostrorum Vestigiis inhærendo, clandestina conjugia penitus inhibemus, prohibentes etiam, ne qvis sacerdos talibus interesse præsumat. — Statuimus, ut, cum matrimonia fuerint contrahenda in ecclesiis, per Presbyteros publice proponantur, (*) competenti termino

---

trimonium nam hactenus ex arbitrio Pastoris, apud cæteros pontificios terminus dependebat.

ok ef þat finz. þá ſkal preſtrin fyrirbióda ſaman at binda. fyrr enn prouat er. hvatt af þi megi ge raz. Enn ef þeir ſem meinbugi viſſu. ok ly ſing heyrdu. ſegia egi til fyrir o) brúdkaup. þá ſkulo þeir egi þar um heyraz ſidan. nema þei hafi verit ſua fiarrlægir at þau tídindi hafi egi ti þeirra komit. edr egi vordit varir vid þá er lyſ var. Enn ef meinbugir finnaz öngir á. þ ſkal ſa hallda í hönd mey edr konu ſem ſer ſka hana p) feſta. ok nefna vatta tua edr fleiri. ok mæla þeſſi ord. q) æ medan. edr önnur þilík *Ek feſti þik mer til eiginnar konu eptir guds lo gun*

o) Brullop 35. 36.

p) Feza *Harb.*

q) Æ medan *omitt.* 35. 51,

---

mino præfinito: ut intra illum, qvi voluerit & valueri legitimum impedimentum opponat, & ipſi presbyte nihilo minus inveſtigent, utrum aliqvod impedimentu obſiſtat. Cum aut apparuerit probabilis conjectu contra copulam contrahentium contractus interdicatu expreſſe, donec qvid fieri ſuper eo, manifeſtis conſt terit documentis:

125) Ex Epiſt. Innocentii III. anno MCCXIV. Si ver poſt contractum matrimonium aliqvis appareat accuſ tor, cum non prodierit in publicum, qvando banr ſecundum conſuetudinem in Eccleſiis edebantur, utrui vox ſuæ accuſationis debeat admitti, merito qværi poteſ Super qvo ſic duxi diſtingvendum, qvod ſi tempore d nunciationis præmiſſæ, is qvi jam conjunctos impet extra dioeceſin exiſtebat, vel alias denuntiatio non pc tuit ad ejus notitiam pervenire, ut puta ſi nimiæ infi mitatis fervore laborans, ſanæ mentis patiebatur exiliun ve

Cum autem apparuerit, contractus a pastore interdicatur, donec qvid fieri debeat, manifestis constiterit documentis. 125) *Qvi vero proclamationes audivere, nec tamen cognita sibi impedimenta ante* o) *Nuptias opponunt, indigni sunto, qvi hac in re postea audiantur, nisi adeo remoti fuerint, ut, nullus hac de re nuncius, neqve proclamationis ulla notitia ad eos pervenerit. Impedimento nullo invento,* p) *sponsurus sibi virginem, fœminamve, dextram illi dato, duobusqve pluribusve testibus nominatis, hæc vel similia* q) *interim proferto.* 126) Te mihi in uxorem secundum cano-

o) Idem.

p) Idem.

q) Semper interea.

---

vel in annis tam teneris constitutus, qvod ad comprehensionem talium, ejus ætas sufficere non valebat, seu alia causa fuerit impeditus, ejus accusatio debet audiri. Alioqvin cum rationabiliter præsumatur, qvod denuntiationem publicè factam, idem existens in ipsa dioecesi minime ignoravit, tanqvam suspectus est, procul dubio repellendus: Nisi proprio firmaverit juramento, qvod postea didicerit ea, qvæ objecerit, & ad hoc ex malitia non procedat: qvia tunc etiamsi didicisset ab illis qvi denunciationis tempore siluerunt claudi non debet eidem aditus accusandi: qvoniam etsi ab impetitione hujusmodi culpa de silentio tali contracta illos excluderet, iste tamen amoveri neqviret, cum culpabilis non existat. Vid. c. 4. X. Qvi matrimonium accusare possunt.

126) Hæc formula utiqve reciproca, occurrit c. 32. X. Tit. de sponsal, & matrim. de conversatione conjugat: Hæc for-

gum. ok heilagra fedra setning. ertu mín lögli eigin kona hedan af. Heyra skulo gódii menn iá - yrdi konu þeirar. edr meyiar er fest verdr. oþ skil - ord þes er festir. þí at þat er fyrirbodit af guds hálfu at r) nockr madr festi ser mey edr konu naudga. Rett er at fadir edr annar frændi festi mey edr konu ef þat er hennar vili þa er festar fara framm. Sídan skal prestr syngia yfir hiónum. Enn þegar er madr festir konu eptir guds lögum ok med s) sam þyckt beggia þeirra, þa eru þau börn öll t) skilgetin sem hann á med þeirri konu hvart sem þau voru getin fyr festing edr eptir. nema u) nockut standi þat fyrir. þá er þau börn voru getin. at þau

r) Nocqvot *Harb.* 49.
s) Samdyct *Harb.*
t) Ok löglig til arfs ok allz rettar *add.* 68. 36. löglig ti arfs komin *Harb.* 26.
u) þau hafi í hórdómi getin verit edr *add.* 36.

---

formula in Jure Eccl. Reformato retenta, ad nostra usqve usitata fuit tempora, hodie tamen abrogata est.
*) Cum hæc sponsalia fuerint maxime pura, ɔ: absqve omni conditione inita oportet, hic voce *Skilmála* non conditionem, sed stipulationem neonymphi, qvæ his inest verbis: *Ego te accipio*, denotare.
127) Cauf. XXVII. Qv. in Principio ante c. 1. §. ubi Consensus est efficiens causa matrimonii. c. 2. sufficiat secundum leges solus eorum consensus, de qvorum cohabitatione agitur, qvi consensus, si in nuptiis solus defuerit, cætera omnia etiam cum ipso coitu celebrata, frustrantur. confr, cauf. XXVII. Qv. 2. c. 3.

128)

nones, & ſanctorum Patrum ſtatuta ſponſo. mea abhinc legitima conjunx eſto. *Virginis, fœminæve ſponſæ affirmationem, & ſponſi* *) *ſtipulationem viri boni audiunto; nam* 127) *canonibus cavetur,* r) *neqvis invitam virginem vel mulierem ſponſet ſibi.* *Pater, aliusve* 128) *cognatus virginem, aliamve mulierem in ſponſalia, dum peraguntur conſentientem legitime ſpondet.* *Poſthæc paſtor Super iis cantet (illis benedicito.)* 129) *Simul ac qvis mulierem ſibi mutuo eorum* s) *conſenſu ex præſcripto canonum ſponſaverit liberi illi ex eâdem, ſive ante, ſive poſt ſponſalia nati, legitimi* t) *ſunto; niſi* u) *obſtiterit aliqvid tempore conceptionis, qvominus impoſſibile fuerit, eos*

r) Neqvis.
s) Idem.
t) Et ad ſucceſſionem & jus omne — ad ſuccedendum.

u) In adulterio concepti fuerint.

---

128) Hic intelliguntur ſponſalia per procuratores celebrata.

129) Paulo aliter Edictum Haqvini Regis Capite 1. Tit. de Succeſſ. Cod. Jon. inſertum cujus hic tenor. So *er ſtadfeſt.* at þar ſem madr feſtir ſer mey edr kono at guds logum, oc beggia þeirra ſamdyct. þa ſcolo börn þeirra öll ſem hann á med þeirri cono logliga til arfs komin vera· hvert ſem þau ero getin firi feſting edr eptir. utan þau hafi i hórdomi getin verit. Addit membr. nuper mihi a Dno. Wigf. Erlandi Præpoſito Præfecturæ Snæfellneſenſis meritiſſ., miſſa. edr nær manni enn loſat er at lögom. c: *Conſtitutum eſt, ut, ubi qvis virginem, fœminamve ſecundum canones mutuo conſenſu in uxorem ſibi aſſociat*

þau máttu v) þá med öngu móti rettiliga eigaz. Enn ef hiúſkapr binz ſaman med nockurum meinbugum. ok er egi lyſt edr dirfaz ſídan ſaman at binda. er meinbugir koma upp. þó at þau viti egi. þá ſkolo þeirra börn ſem ſua ero ſamtengd ólöglig y) vera. þat þau villdu egi vita meinbugi. ſem egi villdu lyſa láta. Ok ſua hit ſama þeirra

v) þann tíma *Harb.*

---

aſſociat, liberi ejus ex hac conjuge ſuſcepti legitimi ſunto eorum hæredes, ſive ante ſponſalia concepti ſint, ſive poſt eadem. modo in adulterio non ſint procreati, aut ex fœmina proximiori, qvam cui leges nubere permittunt. confr. Epiſt. Alexand. III. Exonienſi Epiſ. an. MCLXXII. Tanta eſt vis matrimonii, ut qvi antea ſunt geniti, poſt contractum matrimonium legitimi habeantur. Si autem vir vivente uxore ſua, aliam cognoverit, & ex ea prolem ſuſceperit. licet poſt mortem uxoris eandem duxerit, nihilominus ſpurius eſt filius. cæt. Notari certe ſingulares hoc in caſu merentur Leges Scoticæ a Davide Malcolmi III. filio, anno Chriſti MCXXIV. Patri in Regno ſuccedente. Hæc ejus Lib. II. Cap. 51. Verba. Circa hoc orta eſt qvæſtio. Siqvis anteqvam pater matrem ejus deſponſaverit, fuerit genitus, & natus; utrum talis filius ſit hæres legitimus cum poſtea pater ille, matrem ipſius deſponſaverit? Et qvidem, licet ſecundum Canones & Leges Romanas, talis filius ſit hæres legitimus, Tamen ſecundum jus & conſvetudinem Regni nullo modo in hæreditatem, tanqvam hæres ſuſtineri poteſt, nec hæreditatem petere. Sed orta ſuper hoc contentione, ſcilicet, utrum genitus vel natus fuit, ante deſponſationem, vel poſt: diſcutietur illud

s v) *tunc legitime congungi.* 130) *Siqvis ero conjugium aliqvo modo illicitum, & ideo on proclamatum inierit, illudve impedimentis nergentibus, ignotis qvamvis sibi, contrahere præumserit, soboles ex tali matrimonio procreata pror*-*s illegitima* y) *esto: nam proclomari contemnens, impedimenta scire noluerunt. Pari modo proles*

Eo tempore fiat.

---

illud coram judice ecclesiastico, ut præfertur. Et qvod ab eo judicatum fuerit: domino Regi aut ejus justitiario, sciri faciat. Et secundum judicium Episcopi, in curia Domini Regis suplebitur de adjudicanda, vel abjudicanda ipsi hæreditate, super qva sit contentio: ita qvod per judicium curiæ Regis, hæreditatem ipsam obtinebit, vel clameum (ɔ: petitionem) inde perdet. apud I. Skenaeum pag. 60.

30) Ex Epist, Innoc. III. in concil: generali MCCXXVI. Si qvis vero hujusmodi clandestina vel interdicta conjugia inire præsumserint, in gradu prohibito etiam ignoranter, soboles de tali conjunctione suscepta prorsus illegitima censeatur, de parentum ignorantia, nullum habitura subsidium: cum illi taliter contrahendo non expertes scientiæ, vel saltem affectatores ignorantiæ videantur. pari modo proles illegitima censeatur, si ambo parentes impedimentum scientes legitimum præter omne interdictum, etiam in conspectu ecclesiæ contrahere præsumserunt. Contrarium obtinet ex mente Boehmeri I. Eccl. P. IV. 1717. seqq. ubi liberi ex adulterio, incestu, sacrilegio, conjugioqve, qvod Christianus cum judæa init, procreati, fieri possunt legitimi.

þeirra börn ſem bædi vita meinbugi i ſambandi ſinu. þó at þat ſe opinberliga gert med fyrir farandi lyſing. Enn ef meinbugir koma z) upp í þeim húſkap. ſem ádr hefir lögliga lyſtr verit í kyrkiu. ok viſſu þau ecki til þes. þá er þau bundu ſaman hiúſkapin. þá ſkulu þeirra börn löglig vera. þó at þau verdi at ſkiliaz. Nu aa) gleimir ſóknarpreſtr at fyrirbióda ſaman at binda leiniligan hiúſkap. edr dyrfiz at vera at þeim brudlaupum ſem egi hefir ſua lyſt verit ſem fyrr var ſagt. þá ſkal honum fyrirbiódaz meſſu ſaungr um bb) þríu ár. Enn ef nockurir vilia tálma lógligt ſamband med illvilia ok röngu cc) upploſti. þá ſkulo þeir egi miſſa hefndar heilagrar kyrkiu. Enn hver móti ſkipan ok forbodi heilagrar kyrkiu bindr hiúſkap ſaman þó at meinbuga lauſt ſe. þá ſkal hann ſkript taka af biſkupi fyrir úlydni ſina. Madr ſkal egi feſta ſer konu fyrr enn at brúdlaupi ſinu. Ef madr feſtir ſer konu fyrr *) en þryſvar ſe lyſt. gialldi biſkupi tólf aura. fyrir úlydni ſina. ef engi finnaz önnur

aa) Gleimir 51.
bb) þriá Uetr 35. 51. 36. 58. *Harb.* 49. 26.
cc) Uploſtingu (ſc. rángri) 58. upplöſti. *Harb.*

*) En þryſuar ſe lyſt *omitt.*

131) Ibid. ſane ſi parochialis ſacerdos tales conjunctiones prohibere contempſerit, aut qvilibet, etiam Regularis iisdem præſumſerit intereſſe, per tricennium ab officio ſuspen-

proles illegitima censeatur, si ambo parentes impedimentum sciverunt, qvamvis præmissa proclamatione in conspectu ecclesiæ contraxerint. Impedimentis z) *in matrimonio legitimè in ecclesia indicto, imo tempore nuptiarum sibi ignotis emergentibus, liberi legitimi sunto, qvamvis parentes dissolvi necessum habuerint.* 131) *Si parochialis sacerdos clandestinas conjunctiones inhibere* aa) *obliviscitur, præsumseritve talibus interesse nuptiis, qvæ publice propositæ non sunt, ut supra præceptum est, per* bb) *triennium ab officio suspendatur.* 132) *Siqvis autem ad impediendam legitimam copulam, malitiose & cc) calumnianter impedimentum objicit canonicam non effugiet ultionem. Sed his, qvi contra canonicam interminationem præsumserint, etiam in gradu concesso copulari, par inobedientiæ poenitentia ab Episcopo injungatur. Nullus ante nuptias sponsato mulierem. Siqvis tertiam ante* *) *proclamationem foeminam sibi sponsaverit, duodecim in delicti poenam uncias Episcopo luito, si nulla alia obstacula accesserint? impedimentis*

aa) Postea.
bb) Idem.
cc) Tres hiemes,
dd Idem.
*) Tertiam proclamationem omitt. 26.

---

suspendatur, gravius coërcendus,' si culpæ qvalitas postulaverit.
132 Ex eadem Verbo tenus Vid. c. 3. X: de cland. desponf.

tíma ſkolo þau fara til kyrkiu. ok láta púſa ſik. ok taka med godfyſi ok litilæti handliga blezan af preſti. ſem fyrr hafa egi bædi edr annat huart bleſad verit edr púſad.

XVII. KAPITULI.

HER GREINIR ÞÁ MENN ER EGI MEGA a) HIÚSKAP BINDA.

Þeſſir menn mega egi kuenna fá. Klauſtra menn. Preſtar. Diáknar. ſubdiáknar. Vitſtolnir menn. Gelldingar. heidnir menn mega egi fá kriſtinna kvenna. Sá madr ok ſem hórar, oc gefr trú annars manz konu. at lifanda

a) Kvenna fá 35. 51. 54.

136) Exc. 8. Diſt. XXVII. ſev. Epiſtola Caliſti Papæ II. in Concil. Later. generali an. MCXXIII. ubi Presbyteris, Diaconis & monachis — matrimonium contrahere, penitus interdicimus, contractaqve matrimonia, ab huiusmodi perſonis, disjungi, & perſonas ad poenitentiam redigi debere juxta ſacrorum canonum definitiones judicamus. conf. Diſt. LXXXI. c. 16. 22. it. Diſt. XXVII. c. 9.

137) Vid. Diſt. XXXII. c. 11. ſex Epiſt. Georgii I. Andreæ Tarentino DCIII ubi: Erubeſcunt impii, & aperte intelligant, judicio ſpiritus ſancti, eos, qvi in ſacris ordinibus Presbyteriatu, Diaconatu, & ſubdiaconatu ſunt

se copulari curanto, manualem a sacerdote benedictionem benigni, humilesqve accipiunto, si neuter, vel saltem alteruter benedictus & matrimonio copulatus antea non fuit.

CAP. XVII.

HIC RECENSENTUR, QVI a) SOCIETATEM CONIUGALEM CONTRAHERE PROHIBENTUR.

Hi uxores ducere probibentor. 136) *monachi, pastores* 137) *subdiaconi.* 138) *furiosi.* 139) *Evnuchi.* 140) *Gentiles christianis jungi probibentur.* 141) *Adulter, qvi alterius uxori, marito ejus adhuc vivo, fidem dat, se illam viduam*

Uxores ducere.

---

sunt positi, si mulieres non abjecerint, & castè vixerint, excludendos ab omni eorundem graduum dignitate.

138) Ex c. 24. X. de sponsal. & matrim. sev Epist. Innoc. III. an. MCCXII.

139) Evnuchorum matrimonia damnat Jus Civile secundum Constitutionem Leonis Novellam XCIIX. Jus vero Canonicum de his ad Concil. usqve Tridentinum teste Boehmero Lib. IV Tit. 15. §. 9. nihil habuit.

140) Vid. c. 15. Caus. XXIIX. Qv. 1.

141) Ex Concil. Tiburiensi DCCCXCV ubi: Relatum est auribus sanctorum sacerdotum, qvendam alterius uxorem

fanda egin bónda hennar. at hann ſkal fá hennar eptir. dauda bóndans. Sá ok ſem hórar annars manz b) egin konu ok hefir rád med henni til þes at ráda bónda hennar c) til dauda. d) ok at hann fái hennar ſídan, ok deyr bóndi hennar af þí rádi. Sá ok ſem gerir brudlaup til egin konu annars manz. og veit hann at bóndi hennar lif

b) Eignar cono 49.
c) Bana rád. 44.
d) ok at – ſídan *omitt.* 36.

---

rem ſtupro violaſſe, & inſuper mœchæ, vivente viro ſuo, juramentum dediſſe, ut poſt legitimi mariti mortem, ſi ſupervixiſſet, duceret uxorem, tale connubium, prohibemus, & anathematizamus.

142) C. 1. X. de eo qvi duxit in matrim. qvam prius polluit per Adult. ex Alex. III. Epiſt. Abbati Sti. Alb. MCXXC. Nullus copulet matrimonio, qvam prius polluit adulterio, & illam maxime cui fidem dederat, uxore ſua vivente, vel qvæ machinata eſt in mortem uxoris.

143) Hic non modo nuptiæ, qvas qvis, legitimâ uxore illegitime dimiſſa, ſed tamen adhuc vivente, cum alia qvadam foemina celebraverit, ut polygamia ſimultanea condemnantur: Verum etiam illud qvoqve matrimonium, qvod poſt legitimum contrahitur divortium, vinculo ſocietatis conjugalis nedum ob cauſam fornicationis rupto. Hac de re Origines Homil. VII. apud Binghamum ita: „Scio qvosdam, qvi præſunt eccleſiis, extra ſcripturam permiſiſſe, aliqvam nubere, viro priori vivente, & contra ſcripturam fecerunt qvidem dicentem: *Mulier ligata eſt, qvanto tempore vivit vir ejus.* item: *Vivente viro adultera vocabitur, ſi facta fuerit alteri viro.* Cæterum tres hac de re, conſtitutiones habemus. In his unam Cod. Grágás: Tit. de Succeſſ. ab

'duam ductum. 142) *Item qvi* b) *propri-*
n alterius uxorem adulterio polluens, consilium
arito lethiferum cum ea inierit d) *ut post, socie-*
te conjungantur thori, si hoc consilio conjux occu-
erit. 143) *Item qvi propriam alterius uxo-*
m duxerit, sciens conjugem ejus, a qvo cognita
fuerit

Idem.

Ut — thori.

---

ab intest. continet: verba legis hæc sunt: Ef madr á conor tuær á lanþi her. edr í varom lögum. þá ver þat fiörbaugsgard. enda ero börn þau egi arfgeng er han elr viþ þeirri cono. er hann tóc síþar. en *þá á hann conor tuær*. ef hann gengr at eiga. oc gerir brullaup til eþa gelldr mund viþ. enþa á han aþra cono áþr-þat er stefno söc. scal qveþia heimilisbúa níu á þingi þes er sottr er. oc á sá söc er vill. ɔ: *Qvi duas in hac terra, aliisve, qvæ leges nostras agnoscunt, locis, uxores duxerit, relegator. qvinimo liberi, ex illa posteriore conjuge suscepti illegitimi sunto.* Bigamus *autem est, qvi legitimam uxorem habens, aliam sibi sponsat, ducit, dotemqve numerat. Reus actione postulator, domesticis novem in foro rei competente citatis. Actio hæc popularis esto.* Archiepiscopales 1) Erici circa Ann. MCXXCIIX. ubi: Ef madr fyrirlætr kóno sina ok tekr adra kono. þá skal hann vidskiliaz þá kono er hann tók sidar. ok taka hina fyrri. edr se í forbodum. ɔ: *Qvi uxorem dimiserit legitimam, aliamqve ceperit sibi, ab hac posteriori separator, illam priorem recepturus. sin minus, interdicto ecclesiæ feriatur.* 2) Elisi ann. MCCCXX sá edr sú sem bindr tuennan hiúskap fellr í bann af siálfu verkinu. ɔ: Qvi bigamiam, (*sc. simultaneam*) *contraxerit, ipso actu in anathema incidito.*

hafi. ok hefir hana at líkamslosta. þeissir menn mega alldri sídan þeirra kvinna fá til egin kvinna. engi madr má ok þá konu fá ok festa. sem frændi hans skylldari enn at fimta manni hefir ádr e) fest. þó at hann se daudr ádr en þau komi saman. Sá madr má ok egi konu fá sem fyrir gert er. edr á adra leid sín fallinn. sva at hann má egi konu hafa at likams losta. Sva ok ef kona á þann luta máls. þá má hon egi giptaz Verda ok börn samanbundin at festing, enn

e) átta edr *add.* 35.

---

144) Hic seqvitur noster Gregorium Papam in Epist. ad Venerium Calalitanum Episcop. affinitatem & cognationem ad qvartum gradum inclusivé observari jubentem. Hæc ille: „Confice terram ex qvatuor locis magna intercapedine â se distantibus, & confectam, & conglutinatam, finge cujuscunqve figuræ, & immensitatis corpus volueris, numqvid erit humanum ingenium, qvod ipsas qvatuor partes ab invicem valeat segregare, ut una qvæqve possit per se cognosci? sic a qvatuor avis, duo conficiuntur in unum, & de duobus fit una concreatio. Hanc similitudinem de qvatuor Elementis, unde concreatus est homo colligere potes; si eorum unamqvemqve speciem qvæ in multis divisionibus partita est per discretas inter se partes assignaveris, fit idem in metallis, hoc etiam in liqvoribus, probat etiam coloribus pictor, qvi seqvitur arte naturam colores admiscendo, ex visibilibus fucis corpora fingens. Vid. c. 1. Caus. XXXV, Qv. 10.

145) Alexander III. Ambionensi Episc. an. MCXXC. Sicut puer, qvi non potest reddere debitum non est aptus conjugio, sic qvi impotentes sunt, minime apti ad contrahenda matrimonia reputantur. Hæc regula

erit, adbuc in vivis esse. ***Hi tales in ma-*** *imonio habere postea prohibentor.* 144) *ullus eam sponsato, ducitove, qvam cognatorum iqvis, qvinto gradu proximior,* e) *sponsaverit sibi, vamvis præveniente morte, eam non cognoverit* 145) *Nullus fasciniis ligatus, aliqvove naturali borans defectu, qvominus conjugi valeat præstare bitum, uxorem ducito.* 146) *Foemina, cui le qvid contigerit, nuptiis interdicitor* 147). 148) *Possunt etiam desponsatione jungi infantes, fieri*

Habuerat, vel,

---

la tam de frigidis ɔ: naturaliter impotentibus, qvam maleficiatis, sive arte magicâ, impotentiâ affectis valet. Vid. X. Tit. de maleficiatis & frigidis conf. Caus. XXXIII. Qv. 1.

146) Vid. c. 6. X. de frigidis & maleficiat:

147) His pauperes sunt adnumerandi. Horum qvidem Conjugium Codex Jon. Tit. de matrim. Cap. IV. non improbat, at Grágása tamen. Posteriori itaqve ævo magno fervore ventilatum fuit, donec Arius Nomophylax constitutione caveret, ne bona qvinqve centenariis minora possidentes matrimonio conjungantur. Reformatis vero paululum post sacris, discussa tempestas iterum redintegratur, aliis talem prohibitionem matrimonii indubiæ legitimæqve populationi obstare dicentibus, aliis eam saluti publicæ, cui tales conjuges oneri fore ponebantur, proficuam esse prætendentibus.

148] Ex Præcepto Nicol. Papæ anno DCCCLXII ubi Distractius inhibemus, ne aliqvi, qvorum uterqve vel alter, ad ætatem legibus vel canonibus determinatam non pervenerint, conjungantur nisi forte aliqva urgentissima necessitate interveniente, utpote pro bono pacis, talis conjunctio toleretur. Vid. c. 2. X. de desponsatione impu-

enn þó ſkal þat egi göra. nema vidliggi fridr. edr adrar ſtórar naudſyniar. ok ef þeim ſemr um þat rád ſídan hon er tólf vetra. enn hann fiórtán vetra. þá má þann hiúſkap egi f) ſkilia

Koma

f) Riúſa 68.

---

impuberum. Præterea notandum, authorem hic noſtrum exemplo juris Can. in X. h. T. deſponſationem cum ſponſaliis confundere. Hæc ab illâ præſertim differunt 1) conſenſu, qvem in illa interponunt parentes, in his vero neonymphi; ut vero impuberis ætas intellectu deſtituitur pleno, neceſſariò ſeqvitur deſponſationem hic tantummodo intelligi. 2) Vinculo, qvod in ſponſaliis fit indiſſolubile vid. c. 51. Cauſ. XXVII. Qv. 2. confr. not. 123. ſuprain hac vero iis puberibus factis plena: relinqvitur facultas, â parentum pacto recedendi. Deniqve vox illa *börn*, ſi Jus canonicum, ante c. 1. Cauſ. XXX. Qv. 2. item c. 12. X. Tit. de deſponſatione impuberum ſeqvamur ſeptem annis majores denotat.

149) Hic erat Jure Romano terminus pubertatis ætatisqve nuptiis utrinqvematuræ; de qvo Juſtin. Inſtitut. Lib. 1. Tit. XXXII. Quibus modis tutela finitur: „Sancta conſtitutione promulgata, pubertatem in maſculis poſt qvartum decimum

mum

---

1) Vid. Jus Gulathing. *Haconis Adelſtenii.* Cap. VI. Tit. de Succeſſ. ab inteſtato. Ius Froſtath. Haconis Haconidis Tit. eod. Capp. XXII. ad XXVI. ubi: Sva es ſyſtir comin til fearhallz ſem broþir. ef hon es XV. vetra gaumol. c: *Sorori bonorum administratio eodem ac fratri jure competit, ſi qvindecim biemes nata eſt.*

b) Grág: Tit. de ſucceſſ. ab inteſtato Cap. VI. Svaſremt á karlmadr arf at taka ſem hann er XVI. gamall. oc ſva fiarvardveitſlo. þá á hann oc at ra-

þa

ieri tamen minime debet, nisi pro bono pacis, alia-
ie causa urgentissima interveniente. 149) *Si*
illa duodecim biemes nata, ille vero quatuordecim,
in banc consentiunt, tale matrimonium f) *insepara-*
bile

f) Rumpitor.

---

mum annum completum ilico incipere disposuimus, antiqvitatis normam in foeminis personis bene positam suo ordine relinqventes, ut post duodecimum annum completum viripotentes esse credantur. Hanc constitutionem seqvi videtur Jus Canon. de illa XII, & de illo XIV. sev perfectæ ætatis in Capp. 6 & 10 X. h. t. agens, conf. Concil. Nemausense an. MXCVI. ubi art. 19 apud Collet. Tom. XII. pag. 938. Puellæ usqve ad XII. annum non nubant. Ut vero hos author noster legit, opreæ pretium duxi.

1) In pubertatem.
2) In ætatem nubilem, secundum L. L. patriæ civiles, inqvirere.

Qvod igitur
1) Attinet; sciendum *pubertatem*, qvæ *decimo qvinto* apud
a) Norvegos incipiebat anno, nobis b) in *mino-*
II) De

þa fyri vista fari sino. en egi annara manna. fir en hann se tuítogr. s: *Masculus XVI. biemes natus in bæreditatem mittitor, eandem administraturus* tunc etiam suæ efficitur tutelæ; ab aliorum tamen tutelâ donec XX. natus fuerit hiemes abstineto. Porro: Mær á arf at taka. Þegar hon er XVI. vetra gömul, oc sua uöxto á sino fe. en egi vardveizlo. huartki sins fiár. ne annara manna. oc egi ráda fyri vista fari sino. fyr en honse XX. c: *Fœminæ sedecim biemes nata hereditas sum fructibus*

Koma þau ok nockut saman at likams losta. ádr þau seu sua gömul sem nú var sagt. þá mega þau enn egi skiliaz. g)

XVIII.

g) At Hiúskap add. 35. 51. 58. 36. 54. 68. 49. 26.

---

rem & *majorem* distingvi, donec Magnus Ll. Reformator, unicum, c) legibus à se latis, terminum ei præfigeret, *vigesimum* scilicet *annum*.

II) De nubili observetur ætate

1) Ea, qvamvis in jure, (qvantum memini) nostro expresse non definiatur.

2) Per

---

bus debetur; *illa vero a bonorum tam suorum, qvam alienorum administratione, ad XX. qvâ demum sui juris fit, biemem abstineto.*

c) Vid. Jus Gulathing: Magni Ll. Reform. Tit. de Success. ab intest. Cap. XXII. coll. cum Cap. II. ejusdem Tit. it. cum Cod: Jon: Tit. de cognatis sustentandis Cap. VI. & Tit. de matrim. Cap. II.

d) Vide *Niálam*, ubi Capite XXXIV. Thorgerda XIV. nata annos, Thrauino nuptum datur. Non aliter *Grág*. Tit. de Successione ab intest. Cap. IV. kona sú er gefin er. huart sem hon er XVI. vetra edr yngri. á arf at taca. þegar es under hana ber. oc sua fiár vardveizlu annara manna. ɔ: *Foemina nuptum data, sedecim annis sive minor sit, sive major hæreditatem administrandam sibi cedentem capito, tutelamqve aliorum suscipito* : NB. Per maritum administrandam. gerendamqve: conf. Jon. Tit. de matrim. Cap. II. Engi mær scal hava forrædi

---

150) Generalis est Regula. *Malitia ætatem supplet*, Hanc malitiam hoc in casu, carnali commixtione committi, non

le esto. 150) *Si aliqvantum, intra ætatem ora definitam, carnaliter conveniunt, minime separantor.*

CAP.

---

2) Per bonam tamen conseqventiam fuisse videtur.
α) In diverso diversa sexu, utpote
β) In foeminis annus d) XIV. (qvo puellæ nubiles in e) Legibus Wallicis censentur) & in f) masculis XX. Deniqve notandum nostros, Norvegosqve annos inceptos, pro g) completis habuisse.

---

di fiár sins fyr en hon se XX. vetra gömol. þó undir hana hafi borit. nema hon se gipt at frenda ráþi. oc á þá sá er hennar fær. böþi forræþi fyri henni. oc sua penningum hennar. Nulla foemina bona sua prius administrato, qvam viginti hiemes nata fuerit, licet antea illi cesserint, nisi consilio cognatorum in matrimonio data sit, tunc enim illa cum omnibus bonis sub tutela mariti esto.

e) Lib. II. art. 93. pag. 91. Edit. *Wottoniana* ubi: Nubilis autem reputabitur puella post annum XIV. & exinde per XL. annos continuos puerperio idonea censebitur, id est ad LIV. annum juventus ejus manere censebitur, sed postea liberis procreandis inhabilis judicabitur, confr. Regiam Majestatem Lib. II. Cap. 48. ubi: mulier intelligitur habere ætatem legitimam. cum plene habuerit XIV. annos, & cum ætatem habuerit, vel

---

non vero nisu declarat Urbanus III. Epistola Episcopo Cenoman: ann. MCXXCVI. ubi: Attestationes super

 causa

XVIII. KAPITULI.

a) HER GREINIR UM HIÚSKAPAR HALLD OK AFBRIGDI.

Nú er hiúſkapr karlmanz ok konu. lögligt ſamband. ok má þetta ſamband engi b) madr riúfa. þó at egi ſe brudlaup gert. ef löglig feſting er á. nema annat hvert c) þeirra hafi gefit ſik i klauſtr ádr þau

a) Her ſegir um hiúſkapar afbrigdi ef honum er raſkat 35.
b) Skilia 51. 69. 49. ſundrſlíta 36.
c) Gefi ſik í klauſtr. 31. 51. 36. 49. Harb.

---

vel habuerint ſi plures fuerint, tenetur dominus earum, maritare ſingulas ipſarum cum ſuis rationabilibus portionibus. Hæc ætas utriqve ſexui ad nuptias contrahendas communis declaratur, in Qvoniam Attachiamenti Capp. 91. 92. nullo. ad

---

cauſa matrimonii, qvi inter H. juvenem & G. mulierem vertitur, accepimus, &ipſis inſpectis, nobis innotuit, qvod prædictus juvenis nondum duodecimum annum attigerat cum præfatam G. accepit uxorem. & licet niſus fuiſſet (ſicut uterqve confeſſus eſt,) eam corrumpere: mulier tamen credit ſe virginem evaſiſſe; verum ipſe anteqvam ad annum XIV. perveniſſet, a memorata muliere receſſit. qvem cum XVII. annos habeat, eadem pro viro ſibi vindicare contendit, Conſultationi tuæ taliter reſpondemus, qvod ſi mulier per idoneos teſtes probare neqviverit, qvod poſt XIV. annum ætatis ſuæ vel circa

CAP. XVIII.

a) *HIC AGITUR DE CONIUGIO, EJUSQVE DIVORTIO.*

151) *Est autem matrimonium legitima maris & foeminæ conjunctio, qvam nullus homo* b) *rumpere potest, qvamvis ad nuptias perventum non sit, dum.m do sponsalia præcesserint legitima;* 152) *nisi alteruter conjunx religioso habitu* c) *velaverit, ante qvam*

a) Hic agitur de conjugii mutatione, si illud permutatur.
b] Separare, 51. & disrumpere.
c) Velet.

---

ad ætatis perfectæ terminum pro diverso hominum statu diversum, habito respectu. Hic est in 1) masculo feudum militare habenti XXI. annus completus, in foemina XIV. ann. compl. 2) in hærede soccomanni (ɔ: coloni conductitii. XV. vel

---

circa finem XIV. anni prædictus juvenis concensisset in in eam, ab ipso juramento, qvod postqvam ad ætatem legitimam pervenit, ipsam habere non consensit in uxorem, ab impetitione mulieris, eum potes & debes absolvere, & ad alia vota utriqve dare licentiam transeundi.

151) Ex mente Gratiani, *Nuptiæ* sunt, sive matrimonium viri & mulieris conjunctio individuam vitæ conjunctionem continens.

152) Ex Epist. Alexandri III. Archiepisc. anno MCXXC. Post consensum legitimum de præsenti, licitum est alteri

þau hafi famt komit at likams lofta. ok má þat þá fem eptir er í verölldinni. leita fer d) forræda ef líkar. Enn fidan þau koma famt at likams lofta. fkilr þau engi lutr nema hórdómr. Ok e) fkilr þó egi hórdómr hiúfkapin fyri þi at þat hióna fem faklauft er. ok engan hórdom drygir má fkiliaz f) med g) atkvædi bifkups at famr veru

d) Forráda 35.
e) Skill fæpius fcribunt 35. 49.
f) Hic incipit lacuna Cod. 54. qvæ continuat usqve ad: fina nætur til Jacobs meffu: in capite 25.
g) Rádi 35.

---

vel etiam XIIX. 3) in hærede burgenfis, (ɔ: civis certæ civitatis) cum qvatuordecim annos completos habet, vel cum minimos (ɔ: nummos difcernere noverit, pannos vlnare, & alia negotia exercere poterna vid. Reg. Majeft. Lib. II. Cap. 41.

f) Vid. fupra notulam b. unde faciles concludimus, viginti annis minorem, cui aliorum & confeqventer uxoris tutela abftinendam, matrimonium inire non potuiffe. Adde genium feculi, qvi procos, nifi fortibus, qvæ pofcebant annos, inclaruerint geftis, repulfa terrebat.

g) Vid.

---

teri, altero etiam repugnante, eligere monafterium (ficut fancti qvidem de nuptiis vocati fuerunt) dummodo carnalis comiftio non intervenerit inter eos, & alteri remanenti, fi commonitus continentiam fervare noluerit, licitum eft ad fecunda vota trensire: qvia cum non fuiffent una caro fimul effecti, fatis poteft unus ad deum transire, & alter in feculo remanere vid. c. 2. X. de converfione conjugator.

153)

qvam se invicem carnaliter cognoverint, tum enim in seculo remanenti, sibi pro lubitu d) *prospicere licitum esto.* 153) *Interveniente vero commistione carnis præter adulterium omnino nunqvam separantor:* 154) *imo adulterium copulam conjugalem non* e) *separat, insons qvippe conjux, & ab adulterio immunis, qvoad torum & mensam á conjuge adultero* f) *secundum Episcopi* g) *sententiam separari potest caste*

c) Idem.
d) Idem.

g) Consilium.

g) Vid. Edictum Haconis Magni Cap. XV. Tit de Successⁿ. ab intestato Cod. Jon. insertum. ubi: Sá er tuítogr er hann hefir XX. íóla nætr. ɔ: *Vicennis habetor, qvi viginti noctes natalitias* (ɔ: festa Natalitia) vixerit. Cæterum de vario pubertatis termino consulantur. Ludewig de ætate legitima, pubert. & majorenn. Heineccius. in Elementis Jur. Germ. Lib. I. Tit. XV. de Personis: Qvi tutela subsunt.

153) Hoc de vinculo intelligendum est, potuit enim alter conjunx, alterius consensu continentiam & religionem profiteri, in hoc enim casu ille in seculo remanens, si exorbitaverit, adulterii reus evadebat, nec huic, illo vivente, spes ulla secundarum relinqvitur nuptiarum. Vid. Caus. XXVII. Qv. 1. item X. de conversione conjugatorum.

154) Ambrosius in Hexæmer. Tit. diei IV. Lib. V. C. VII.

rn vit annat hióna þat ſem hórdóm hefir drygt. ok liſa ſidan rækiliga. Enn hvart þeirra ſem afbregdr medan þau liſa bædi. þá drygir þat h) hórdóm ok þí er þeim þat rád at ſættaz ſem fyrſt. ok búa ſidan ſaman. Brióta þau ok bædi ok gera hórdóm. þá ſkal biſkup bannfæra þau þar til er þau koma ſaman aptr. Enn hver ſem veit konu ſína i) hórat haſa. ok ſamþyckir hann henni ſídan um ſinn at likams loſta þá má hann egi ſkiliaz vid hana. Enn ef hórdómr er leyniligr. ok óprouadr þá mega þau egi ſkiliaz fyrr en prouat er fyrir biſkupi. þat huartki má annat ræna ſinni ſkylldu utan dóms. ok k) ſannrar prouanar.

h) hórdóm 35. 51.
i) Horaz haſa 35.
k) Saunar *omitt.* 35.

Licite dimittitur conjunx ob cauſam fornicationis, ſed manet vinculum prioris, propter qvod ſit reus adulterii, qvi dimiſſam duxerit, etiam ob cauſam fornicationis, ſicut enim manente in ſe ſacramento regenerationis excommunicatus qvis reus criminis, nec illo ſacramento caret, etiamſi nunqvam reconcilietur deo; ita manente in ſe vinculo foederis conjugalis uxor dimittitur ob cauſam fornicationis, nec carebit illo vinculo etiamſi nunqvam reconcilietur viro vid. c. 2. Cauſ. 32. Qv. 2.

155) Vid. c. 4. Cauſ. 32. Qv. 7.

156) Ex Epiſt, Alexandri III. Romæ MCLXXV. Ex literis tuis accepimus qvod V. qvandam duxit uxorem, qvi paucis temporibus fuere concordes — tandem vir uxorem ſuam ſuper crimine fornicationis jure convenit, qvæ neſcitur qvo ducta ſpiritu cæpit publice confiteri. Qvod cùm vir negaret ei in neceſſariis providere, crimen compulſa

caste indies victurus. 155) *Sed qvivis eorum, dum uterqve vivit, exorbitans* h) *adulterii reus esto: unde consultius iis est, ut ocius conciliati, indies cohabitent.* 156) *Uterqve conjux adulterii reus ab Episcopo excommunicatione feriatur, donec iterum convenerint.* 157) *Qvicunqve conjugem, cujus adulterum compertum habuerit eam postea carnaliter concentiens, ab ea separari minime potest. Adulterio latente, & nondum adbuc probato, divortium nullum esto, donec coram Episcopo illud evincatur, nam alter alterum mutuo debito, præter sententiam & probationem* k) *plenam*

h) Idem.
i) Idem.
k) Plenam *omitt.*

---

pulsa est incurrere memoratum. Cumqve diligentius a te fuisset admonita, ne ad sugestionem alicujus, illud tam turpe contra se proponeret, ipsa id manifestius inserebat. Sane tu convocato capitulo tuo, cum ex eorundem consilio utriqve privatim continentiam injunxeris observandam, ita qvod caste viverent ab invicem segregati: memoratus V. furtim cum alia sponsalia & nuptias celebravit. Verum cum factum inqvirere laborares, supradictus V. seriem rei expliccans & exponens ad Audientiam nostram dicitur appellasse. Unde Frat: t: mandamus qvatenus si res ita processit prætaxatum virum ad legitimam uxorem redire compellas. Vid. Cap. 5. X. de divortio.

157) Conf. Cod. Tit. de matrim. cap. V. de Adulterio. Ef þau sættaz á sín mál. oc tekr hann vid henni. þá fari þat sem mál hennar væri óspiállat ɔ: *si de hoc transigunt, & ille illam recipit, illa, tanqvam nunqvam deliqvisset habeatur.*

nar. Enn þat þeirra ſem l) einfalldan hórdóm drygir. ſekiz þrim mörkum vid biſkup. konna af ſínu fe enn egi bónda ſins. ok ſkal þat virda i heimanfylgiu hennar. ef m) hon verdr ſönn at med vatta tua. edr fleiri. edr verdr hon n) barns. Enn þat ſkal vera ſeónar vitni. ſem ſkírſkótat verdr undir mann. Enn ef þat er egi til. þá má ſækia med heimileskvidar vitni. ok ſkal þá ſtanda fyri lyritar eidi. Nu er þat *einfalldr hórdómr* ſem madr tekr o) einleypa konu undir ſína eigin konu. ok ef kona tekr einleypan mann undir ſin eigin mann. Enn þat er *tuífalldr hórdómr.* ef madr á ſer eigin konu, ok tekr eignarkonu annars manz. ok ſua ef kona á ſer mann. ok tekr annarar konu eiginmann. Enn þat þeirra ſem ſua brytr gialldi biſkupi ſex merkur. ok taki ſkriptir.

XIX.

l) Einfalldan *omitt.* 54.
m) þau verda ſönn. *Harb.*
n) Bornshauandi 54. 49. 26.
o) Einfallda 51.

---

158) Generalis hæc eſt Regula Cod. Jon. Vid: Cap. cit. Nú ef giaulld coma á hendr ödru hvaru hióna þá á þat met ſíno fe at böta ſinn miſuerca ſem gört hefir ɔ: *Si multæ alterutri conjugum ſolvendæ ſunt, ſuis qvisqve bonis, delicta, qvæ perpetraverit, expiato.*

159) Adulterium cum huc usqve delictum fuerit privatum, poſthæc vero publicum, & mere eccleſiaſticum, Epiſcopis pro Principe omnimodam circa illud jurisdictionem exercentibus; facilis crediderim: hanc ab initio cenſuram admodum fuiſſe levem, ne duri cervicibus laici, Papalisqve impatientes jugi, illud penitus diſcuterent

plenam privare non potest. *Adulterii* l) *simplicis reus tres Episcopo marcas luito: has* 158) *ex suis bonis uxor moecha depromat, minime vero ex mariti patrimonio, ejus vero doti istæ sunto imputandæ, si duobus pluribusve testibus* m) *jaceat,* n) *gravidave sit,* *Testes in hac causa laudati oculati sunto, qvorum defectum domesticorum testimonia supplent, illa vero trium juramento eliduntur.* Adulterium simplex *est, ubi uxoratus cum* o) *soluta, vel maritata cum soluto adulterium committit.* Adulterium *vero* duplicatum *est, ubi uxoratus alterius uxorem adulterio polluit, vel maritata cum alterius conjuge thorum profanat. Qvi deliqverit sex Episcopo marcas numerato.* 159) *censuram subiturus.*

CAP.

l) Simplicis omitt.
m) Illi jaceant.
n) Idem.
o) Simplici 51. male.

---

terent. Procedente vero tempore, post secul: præsertim decimum IVtum in tyrannidem versa, pauperibus, & argenti parcis, maxime gravis fuit, qvippe qvæ arbitrio judicis relicta, pecunia venalis fuit vid. Poenitentiale Episcopp. Holensium in Hist. Eccl. Isl. Tom. II. pag. 188. & seqq. ubi: *Carinæ* qvæ carcerem jejuniis & flagellationibus cruentis, horrendum efficiebant, reis imponuntur. Cæterum adulterium in casibus episcopalibus constitutum coram Episcopali sede erat expiandum. Hine mos ille fluit, qvo adulteri, sublatis per Reformationem prioribus poenis, in Templo Cathedrali

XX. KAPITULI.

a) HER SEGIR SEKTIR Á FRENDSEMIS SPELL. OK SIFIA SPELL.

Þat er nú þesunæſt. at engi má ſína frendkonu edr ſiſkono hafa at líkoms loſta. Hefir madr frændkonu ſína. edr ſiſkonu at fiórda manni. frá ſyſtkinum at telia c) iafnlángt fram komin. þá ſkulu þau ſkiliaz. ok giallda biſkupi tólf aura ok gánga til ſkripta. Hefir madr þrímenning ſinn at líkams loſta. þá ſkulu þau ſkiliaz ok giallda biſkupi þriár merkur. ok gánga til ſcripta. d) Tekr madr at líkams loſta ſyſtrung ſinn. e) brædrung edr hálfbrædrung. þá ſkulo þau ſkiliaz. ok giallda biſkupi. f) hálfa fimtu mörk. ok gánga til ſkripta vid ſiálfan biſkup. Enn ero þær konur

a) Her ſegir um gudſifiar. *Harb.* Her ſegir um þær konr ſem manni hæfir egi at fá 35. Um frændſemisſpell 51. 36.
b) Siſkono *omitt.* 51.
c) Iaſnfarit (iafnrett 58.) at telia 35. 51. 36.
d) Hefir 36.
e) Eda brödring þá ſkulo. 49.
f) V merkur 49. *Harb.*

161) De prohibitis, LL: noſtris gradibus notetur, qvod, tacente hac in re Jure Eccl. Thorl. Ketillian, Juris Eccl. Gula-

a) In Epiſt. v. Amalphitanæ Eccleſiæ Suffraganeis Romæ MLIX. ita „De conſangvinitate nullus uxorem ducat,

CAP. XX.

) HIC AGITUR DE POENIS COGNATIONIS ET AFFINIATIS VIOLATÆ.

Deinde hoc esto. Nullus cognatam b) *affinemve xorem ducito, cognoscitove.* 161) *Siqvis in gradu varto* c) *lineæ collateralis æqvalis â fratribûs comutando, cognatam affinemve sibi uxorem ducit, separantor, Episcopo in poenam, publicam præter ab-olutionem, duodecim uncias luituri. Siqvis ertio gradu cognatam cognoscit, separantor, præer publicam absolutionem Episcopo tres marcas soluturi. Siqvis cum matertera,* e) *patruive sc. germani) filia, imo patrui, sive consangvinei ive uterini natâ* d) *coit, separantor,* f) *qvatuor um dimidia marcas numeraturi Episcopo, qvi eos pse absolvat. Sunt autem adhuc foeminæ graviori*

) Hic agitur de cognatione spirituali. Hic agitur de foeminis, qvas uxores ducere non decet, De cognationis violatione.
b) Affinem *omitt.*
c) Æqvaliter utrinqve computando.
d) Sensus idem.
e) Patruive filia, separantor.
f) Qvinqve marcas.

Gulathingensis Cap. XXIII. observatum fuerit, *septimam*, prævio Nicolao Papa II. a) *generationem* terminum ad qvem

---

cat, usqve post septimam generationem, vel qvousqve parentela cognosci potuerit. Confr. Epist. Georgii

nu er meira liggr vid. ef ver vinnum á þeim ódádaverk. ok g) leggiumzmed þeim. Nú er ein *modir* manz aunnr *fyſtir*. þridia *dottir*. fiórda h) *ſtiúpmódir*. fimta *ſonarkona*. ſetta *bródrkona*. ſiaunda *ſonardóttir*. ok þær konur allar. ſem manni ero iafnſkylldar. Ok menn mega ódáda verk á vinna. þar er ſtiúpdottir brodrdottir. ſyſtirdottir. dóttrdóttir. födrmódir. módrmódir. módrſyſtir. födr ſyſtir. modir konu manz. ok ſyſtir konu manz. Enn ef madr verdr at þi kunnr. ok ſannr at hann leggz med þeim konum ſua nánum. þá er ſá madr fridlaus ok bædi þau þar til er þau taka ſkript i) af biſkupi. þá er hann leggr á þau

g) Attegiaz 51.
h) Af ſtiupdottir. 51.
i) Af biſkupi *omitt.* 51.

qvem ſtatuens. Huic derogavit Conſtitutio Magni Giſſuris Epiſcopi Skalholtenſium anno MCCXV. facti. Hæc J. Eccleſiaſt. Thorl. Ketilliani Cup. XLIV. inſerta b) Innocentium III. ſeqvitur IV, gradum incluſive ſumtum

Georgii Papæ Epiſcopis Galliæ DCIV. Concil. Wormatienſe anno MCCCLXVIII. numerum incertum pro certo ponens Cap. 32. item Concil. Lugdunenſe DCCXII. Rationem ſeptenariæ hujus computationis, *ſeptem ſpiritus ſancti dona* eſſe adſerit Thomas Aqvinas in lib. de *Matrim.* ſed *Ekko de Repau* in Speculi Sax. lib. I. art. 3. *ſeptem ætates mundi* magis arriſere.

b) In Concil. generali Rom. ann. MCCXVI. Non debet reprehenſibile judicari, ſed ſecundum varietatem tem-

graviori poena sanctæ, si delictum sanguinis seu inexpiabile in eas committatur, prima est mater, *secunda* soror, *tertia* filia, *qvarta* h) noverca, *qvinta* nurus, *sexta* fratria, *septima* neptis, *omnesqve foeminæ, æqvali cum his gradu nosmet attingentes, itidem poena capitali sanctæ: hæ sunt* privigna, fratris filia, sororis filia, neptis, avia paterna, avia materna, matertera, amita, socrus, glos. *Qvicunqve notus convictusqve fuerit, cum fæminis tam arcta sibi cognatione junctis concubuisse, exlex esto, qvinimo uterqve donec poenitentiam* i) *ab episcopo impositam sibi, accipiunt. Uterqve*

g) Idem.
h) Privigna.
i) Ab Episcopo.

---

sumtum prphibens nulla termini a qvo, mentione interjecta. Sed hunc defectum noster supplet *à fratribus computare* jubens. Sed hinc oritur qvæstio, num fratres stipes esse debeant, ideoqve abjiciendi? Stipes utiqve

---

temporum; statuta qvandoqve varientur humana, præsertim cum urgens, necessitas vel evidens utilitas id exposcit: qvoniam ipse deus ex his, qvæ in Veteri Testamento statuerat, non nulla mutavit, in Novo. Cum ergo prohibitiones de conjugio in secundo & tertio affinitatis genere minime contrahendo, & de sobole suscepta ex secundis nuptiis, cognationi viri non couputanda prioris, & difficultatem freqventer inducant, & oliqvando periculum pariant animarum, cum cessante

á þau. ok bædi hafa þau fyrirgert hverium peningi fiár síns í löndum ok lausum aurum. þat á hálft kóngr en hálft biskup. nema þeir vili meiri miskunn ágera. Enn ef þat kennir biskup edr hans k) lögligr umbodsmadr manni at hann hafi þat l) útlaga verk giört. en hann kvedr nei vid. þá skal hann synia med tylftar eidi. fellr til óbóta ef fellr.

XXI.

k) lögligr. *omitt.* 35. 51.
l) Udáda verk 35. Utlegdar verk 51.

qvo forent si c) *Synodus Salegunstadiensis* anno MXXII. habita, & in d) *Speculi Saxon.* lib. I. art. 3. recepta normæ instar habeatur, qvalis nostro nunqvam fuit, erit; igitur in fratribus, tanqvam gradu primo computationis canonicæ incipiendum. Praxin testem nuncupo, nobilemqve illam, de nuptiis *Jonæ Sigismundi* &*Biorgæ Thorvaldi* filiæ centum annis natam controversiam; ubi Gotskalkus Nicolai Holensium Episcopus, in fratribus

te prohibitione cesset effectus: constitutiones super hoc editas, sacri approbatione Concilii revocantes, præsenti constitutione decernimus, ut sic contrahentes de cætero libere copulentur. Prohibitio qvoqve copulæ conjugalis qvartum consangvinitatis & affinitatis gradum de cætero non excedat, qvoniam in ulterioribus gradibus jam non potest absqve gravi dispendio hujusmodi prohibitio generaliter observari. qvaternarius vero numerus bene congruit prohibitioni conjugii corporalis de qvo dicit Apostolus: *Qvod vir non habet potestatem*

terea rerum tam mobilium qvam immobi-
u dominio exuuntor, qvod ex æqvis partibus
gi & Episcopo, nisi majorem eis gratiam præ-
e velint, acqviritor. Qvi, tanti ab Epi-
po ejusve k) *legitimo procuratore postulatus*
celeris, illud pernegaverit, se duodecim conjura-
um juramento, purgato, qvô si cadit, exlex
o.

CAP.

Legitimo.
Idem.

---

fratribus computare incipit, qvod certe non fecisset, si monstrosa illa, multumqve pingvior fuisset in usu: & qvis est qvi credat istius ævi clerum aurifices maxime industrios, divitem adeo venam, clausis præteriisse oculis, si summo sub cespite latuisset. Plura de prohibitis apud Pontificios gradib. vid. in Illustriss. Dni. P. K. Ancker Dissertatione, de *Origine & sensu septimæ generationis, lingua Vernacula* Syvende mand.

---

potestatem sui corporis, sed mulier: neqve mulier habet potestatem sui corporis, sed Vir: qvia qvatuor sunt humores in corpore, qvi constant ex qvatuor elementis. Cum ergo jam usqve ad qvartum gradum prohibitio conjugalis copulæ sit restricta, eam ita voluimus esse perpetuam, non obstantibus constitutionibus super hoc dudum editis, vel ab aliis, vel ab nobis: ut siqvis contra prohibitionem hujusmodi præsumserit copulari, nulla longinqvitate defendatur annorum; cum diuturnitas temporum non minuat peccatum; sed augeat: tan-

XXI. KAPITULI.

a) HER SEGIR UM PÍNU Á GUDSIFIA SPELLUM.

Þat er fyrirbodit af gúds hálfú at nockr madr hafi gúdsfifia sinn at líkams losta. Enn *þrífalldar ero Gúdsifiar*. Hinar *fyrsto* ero milli barns þess er skírt er. ok þes er skírir. edr þí helldr til skírnar. *Adrar* Gúdsifiar ero ímillum þes sem barn skírir ok þí helldr til skírnar. edr undir biskups hönd, ok fedgina barnsins. *þridíu* ero imilli þes barns. er skírt er. ok kiötligsbarns þes sem skírdi. edr til skírnar helldr. ok þí eigo prestar. Gúdsifiar vid aull þau börn sem þeir skíra. ok vid aull þeirra fedgin. Enn prestzins barn má vid öngan þann líkams losta drygia. sem prestrin kefir

a) Her segir um gudsifia þurmslér 35. 54. Um gudsifiar. *Harb.*

toqve sunt graviora crimina, qvanto diutius infelicem animam detinent alligatam.

c) C. 2. Apud Hardvinum Tom. VI. pag. 829. Qvidam etiam generationem consangvinitatis ita volunt numerari, ut frater & soror sint primi: hoc autem statuit sancta Synodus, sicut etiam ab antiqvis Patribus decretum est, ut ita non esset, sed ut nepos & neptis, id est filius fratris, & filia sororis, primi habeantur.

d) Hoc

CAP. XXI.

3) a) *HIC AGITUR DE POENA COGNATIONIS SPIRITUALIS VIOLATÆ.*

*anonibus probibetur, ne qvis cum cognato spiri-
·li carnaliter commisceat.* Sunt varo tria cogna-
nis spiritualis genera. Primum *inter bap-
antem, & in baptismo susceptores, oritur.* Se-
ndum *in baptizante, & iis, qvi in baptismo vel
firmatione susceperint, ut & in parentibus bapti-
ti observatur.* Tertium *inter baptizatum,
liberos tam baptizantis, qvam suceptorum, na-
rales intercedit.* *Hinc pastores spirituali
nibus qvos baptizarint, eorumqve parentibus,
nnatione conjunguntor, (unde porro sacerdotum
eri, a parente baptizatos carnaliter cognoscere
probi-*

Hic agitur de cognationis spiritualis continentia. De cognatione spirituali.

Hoc ita: Hic primum gradum cognationis constituimus, in qvo sunt fratrum sororumqve liberi, qvi & nepotes appellantur, in cubitu esto secundus gradus, qvem pronepotum dicimus. In nexu manus ad brachium sit tertius, qvem abnepotibus concedimus. Sic ulterius in primo articulo digiti medii, ubi de manu exeritur, qvartus gradus consistat, qvem antenepotes occupent, secundum membrum ejusdem digiti qvintum gradum referat, qvi trinepotibus tribuatur cæt.

kefir ſkírt. Nú helldr madr barni manz til ſkírnar. edr undir biſkups hönd þá er hann fermir. þá á fadir. ok módir barnſins. ok ſua barnit gudſifiar vid eigin konu þes ſem á barni helldr. þí at þau ero ſem einn madr bædi. Slíkt ſama er þo at hon halldi á barni. þá er bóndi hennar i gudſifium vid barnit. ok ſua vid födr þes ok módr. ef þau hafa ádr likamliga ſamankomit. Nú hefir madr gudſifia ſinn at likams loſta. þá ſkulu þau ſkiliaz. ok gialldi hvart þeirra þriár merkur biſkupi ok gángi til ſkripta.

XXII. KAPITULI.

a) HER SEGIR SEKTIR Á EIDROFUM OK SKRIPTROFUM.

Ef madr verdr eídrofi edr ſkriptrofi vid biſkup. huart ſem er karlmadr edr kona. Enn þat er *Skriptrof* ef madr geingr aptr til ſomu ſyndar. er madr hefir fyr gört um þau mál ſem ſekt bítr. edr er eigi 162) af landi farin ſem ſkriptat var. giallda

a) Ef madr verdr eidrofa oc ſkriptrofa. *Harb.* Ef madr leidir mann á rángan eid med ſer. 35.

162) *At fara af landi* ſolum vertere. peregrinari hic non modo relegationem, ſed etiam peregrinationes ſacras ad Stum Olaum, ad limina Petri, aliosqve ſanctos involvere

probibentur. Siqvis alterius in baptismo vel sub manu Episcopi confirmantis filium suscipit tunc pater & mater infantis, ipseqve baptizatus, cognationem spiritualem cum uxore susceptoris ineunt, nam ut unus homo, ambo sunt. De marito, illa (sc. uxore) suscipiente, idem juris esto, ut cognationem spiritualem cum infante, ejusqve parentibus habeat, si carnalis copula antecesserit. Qvi carnalem contraxerint copulam spirituali cognatione juncti, ab invicem discedant: uterqve tres Episcopo marcas solvat, & poenitentiam accipiat.

CAP. XXII.

a) *HIC AGITUR DE POENA JURISJURANDI VIOLATI, ET ABSOLUTIONIS VIOLATÆ.*

S*iqvis sacramentum Episcopo præstitum, vel qvam Episcopus dederit absolutionem, violat:* Absolutionis *autem* violatio *hoc est, siqvis ad peccatum revertitur qvod circa causas, qvibus* b) *adjuncta pœna est, antea commiserat,* 162) *vel siqvis solum, in absolutione jussus, non verterit, tres Episcopo*

a) Siqvis juramentum vel absolutionem frangit. Siqvis alterum secum in perjurium ducit.

---

vere crediderim, has enim reis sæpius injunxisse Episcopos Sturlungorum Historia docet.

gialldi þriár merkur biſkupi. ok ſua annat ſinn. ok hit þridia. enn ef þat verdr optar. þá er karlmadr útlægr. ok fe hans allt. enn kona fari útlæg. nema madr 163) renni á hendur henni. enn ſiálf hafi hon fe ſitt.

XXIII. KAPITULI.

a) HER SEGIR SEKTIR RANGRA EIDA.

Sá madr ſem ſver rángan eid ſekiz þrim mörkum vid biſkup. Enn ef hann leidir fleiri menn á rángan eid med ſer. þá ſkal hann giállda ſex aura fyrir vatt hvarn. Enn ef þeir viſſu at þeir ſuæri rángt. þá ſekiz hvar þeirra þrim morkum. Enn ef b) þeir hafa ſyn fyrir. þá ſkolo þeir c) ſynia med einseidi. enn umbodsmadr biſkups ſkal eigi

a) Ef madr verdr eidrofa ok ſkriptrofa. *Harb.*
b) þeir ſetia 35. þeir ſynia. *Harb.*
c) Sveria. *Harb.*

163) *At renna á hendr*, verbo tenus ſignificat *irruere in aliqvem*, *vi aliqvem afficere*, & hinc potius reſpicere authorem puto, qvam ad matrimonium, (nam b: A Magnæus hæc verba explicat: *niſi qvis eam ducere velit*: Vix ulla alia eſt ratio imo neqvidem conjugii favor, cur pœna; qvoad bona mitiori hoc in caſu afficeretur fœmina, rele-

opo marcas luat. Eadem est secundæ & teræ violationis multa. Sæpius iteratâ pax & ma viro adimuntor; fœminæ vero, nisi invita id cerit, exilium irrogator, bonis suis omnibus rentis.

CAP. XXIII.

a) *HIC AGITUR DE POENIS PERJURATORUM.*

Qvicunqve perjurium commiserit, tres Episcopo marcas committito. Si plures in perjurium ellicit, pro singulis sex uncias numerato: qvi, si ienter perjurant, singuli trium marcarum rei nto. si Negationem (:r. qvod conscii fuerint) b] fferunt, corporali juramento c) *se purgare debent. Iujus vero delicti Episcopus, ejusve procurator neminem*

) Siqvis juramentum vel absolutionem fregerit.
) Interponunt.
) Jurent.]

---

relegationi cæterum obnoxia) confer. Jus canonicum in c. 2. Caus. XXII. Qv. 5. ubi: Qvi perjurat se in manu Episcopi aut in cruce consecrata, tres annos pœniteat, Qvi autem *coactus* fuerit, & ignorans se perjuraverit & postea cognoscit, tres qvadragesimas pœniteat.

64) De hac materia vid. supra in Decimis.

eigi bera hann fyrr þeirri sök. enn han hafi heimiliskvidar vitni nema mál se opinbert.

XXIV. KAPITULI.

a) HER SEGIR HEILAGRA DAGA HALLD. b)

Drottinsdag hvarn skolo ver hallda heilagt. hefz sú helgr. þvattdag. þá er sól hefir geingit tuá luti af útsudrs ætt. en einn ógenginn. ok hellz til midrar nætr eptir drottinsdagin ef rúmheilagt er annan dag vikunnar. Enn hver sem þá helldr eigi heilagt. c) gialldi biskupi d) sex aura fyrir hvern drottingsdag. sem hann e) brytr helgi. Nú ero þeir fleiri dagar. er med ymissum helgum greinaz ok föstum. Jóla helgi eigum ver at hallda, þat ero dagar þrettán f) af fornu. þar skal hallda Jóladag hinn fyrsta. A'tta. ok hinn þrettánda.

a) Um drottinsdaga helgi. *Harb.*
b) Ok helgi höld add. 35.
c) Drottinsdaginn *add. Harb.*
d) Siau. *Harb.*
e) lætr egi heilact. *idem.*
f) At fornu omitt. 26. 49. *Harb.*

---

165) Hoc caput maximam partem desumtum est ex I. Eccl. Thorl. Capp. XVIII. XX. XXI.

166) Nostratibus neochristianis minima qvæqve, diebus festis, opera

neminem prius reum agat, qvam domesticos producere poterit testes, nisi delictum sit notorium.

CAP. XXIV.

165) a) *HIC AGITUR DE FESTORUM DIERUM CELEBRATIONE.* b)

Dies qvisqve Dominicus nobis festus esto. Hoc festum incipiat die lavationis, ubi sol binas tripartitæ libanoti plagæ partes emensus est, tertia restante: duratqve ad mediam, qvæ diem dominicum insequitur, noctem, si secunda hebdomadis feria profesta est. 166) *Qvicunqve hoc tempore* c) *ab operibus feriatus non fuerit* d) *sex uncias, pro singulis,* e) *profanatis diebus dominicis Episcopo luito. Sunt plures adhuc dies, qvi, ut sanctitate, ita qvoqve jejuniis differunt. Festum Jolense* ɔ: *Natalitiorum celebrare obligamur: hoc tredecim* f) *(ut) antiqvitus diebus constat. In his*

a) De dierum dominicorum sanctitate.
b) Et festorum observatione.
c) (sc.) die dominica.
d) Septem.
e) Quos non curaverit sanctos esse.
f) (Ut) antiqvitus.

---

opera, relegatione puniebantur, actione populari, persequenda. vid. Vitam & Res gestas Gudmundi Modruvallensis cognomine Divitis.

da. at helgi sem Paschadag hinn fyrsta. Enn annan dag. ok hinn þridia. fiórda ok fimta. skal hallda sem drottinsdag. g) Þat eigom ver ok at vinna medal-daga um Jól sem þörf krefr. ok vel samir. Páscha helgi eigom ver at hallda. Þat ero dagar fiórir. Páschadag hinn fyrsta skolom ver hallda med allri virding sem framaz kunnu ver. Annan dag þridia. ok fiórda i Páschum skolo ver hallda sem drottinsdag. Enn frá Páscha degi hinnum fyrsta. h) skulo vera vikur fim til drottinsdags þes. sem gagndaga vika hefz upp. Annan dag viku. ok hinn þridia. ok midviku dag skal hallda at helgi sem þuattdag. ok gánga um i) tún sín ok böi med krossum *) ok vígdu vatni. ok l) bænahalldi. Midviko dagin skolo þeir menn fasta vid m) þurt er til lögföstu ero talldir. Enn tua daga hina fyrri skal eta einmællt hvitt. nema krosmesso edr kirkiodag beri á annan hvarn. Þá er lofat at eta tvímællt. ok elgi

g) Þat eigi ver ok at vinna meddeldaga atta á Iólum. At lata fe af þat sem um iúl þarf at hafa. ok heita munngat. Rett er at reida andvirki ef þarf. ok hafi madr egi eik tilfeingit fyrir Iólin sem þirfti (þyrfti 49) egi á her meira forverk at reida heys. en vel vinni um Iól. *addunt omn.*

h) Skolo ver telia. 36.

i) Tún sín ok *omitt.* 35.

k) Ok vígdu vatni *omitt.* 26.

l) Nockoro sæmilegu *add.* 26.

m) Þurran mat 35. 51. 49. bædi setumenn ok vinnu menn *add.* 51.

bis primus octavus, & decimus tertius, primi instar Paschatis sanctitate celebrantor; secundus, tertius, qvartus & qvintus, eodem qvo dominicus dies modô observantor. d) *Medioxumis festi Jolensis diebus, qvod necessitas exegerit, & bene convenerit (sc: reverentiæ festo debitæ) etiam operari licet. Festum Pascatos celebrare debemus, illud diebus qvatuor constat. Primum Pascatos diem, summo, qvo pollemus, cultu sanctificare, nos oportet: secundus, tertius, & qvartus Pascatos dies, dominicæ instar observantor. A primo Pascatos die* h), *septimanæ qvinqve sunto; ad diem dominicum hebdomadam Rogationum ordientem, cujus feria secunda, tertia & qvarta, eadem, qva dies lavationis sanctitate observari debet, qvinimo bis* i) *areæ nostræ, domusqve crucibus* k) *& aqvâ piaculari,* l) *cum præcibus lustrantor. Mediæ septimanæ feria* m) *in siccis jejunanto, qveis leges jejunium indicunt, duabus vero, qvæ præcedunt, feriis, cibus albus semel tantum sumendus est, nisi festum Crucis vel dies dedicationum templi in alterutrum incidat; tunc enim cibum bis sumere per-*

g) Hoc diebus natalitiorum etiam operari debemus: Animalia, qveis per Natalitia vesci necessum est, mactare, cerevisia coqvere. Licitum est opera necessaria eqvis, si opus est, expedire, modó, qvod opus exegerit, jumentum, ante natalitia non potuerit obtineri. inter hæc plus pabuli domum ferre nefas esto, qvam qvod per Natalitia sufficiat.

h) Septimanas qvinqve numeremus.

i) Areæ nostræ &

k) Et aqva piaculari *omitt.*

l) Et qvibusdam convenientibus.

m) Arido cibo (jejunanto) tam sedentarii qvam operarii.

eigi n) slátr. Hinn fimti dagr viku í gagndogum er Uppstigningardagr vars herra. hann skolo ver hallda sem Páskadag. Frá hinum fyrsta Páskadegi skolo vera vikur siau til Hvítz drottins. Laugardag fyrir Hvítadaga skal fasta vid þurt. Hvítdrottinsdag er mönnum skyllt at hallda sem Páschadag. enn annan dag viku sem drottinsdag. o)

XXV. KAEITULI.

a) HER GREINIR MESSUDAGA HALLD.

b) Messodaga skulum ver hallda heilagt þá sem nú mun & upptelia. Frá hinum þrettanda degi í Jólum ero nítián nætur til Páls messo. þadan

n) Kiöt. 35.'
o) Frá Hvítdrottinsdegi. er hálf onnr vika til fimta dags þes sem ver holldum *festum Corporis Christi.* er ver köllum nu hinn *dyra dag. add.* 51. Harb. Fimta daghin næsta eptir hvíta sunnu viku er *festum corporis Christi.* þat skal halda at helgi sem uppstigningardagh· ok hafua þuilík leyfi til fiárrekstrar sem drottinsdaga ef á fardaga ber. þar skal fasta fyrir vid þurt. ok vinna til mids aptans. add. 26.
a) Hversu marg messudaga logtekna halda skal 64. Her segir messodaga tal. *Harb.*
b) þeso *addit.* 35. þesa 51.

---

167) Festum Corporis Christi instituit anno Ch. MCCLXIV. Urbanus Papa IV. eum in finem ut corpus Christi chirothecæ

permissum est, absque tamen n) *obsoniis. Feria qvinta septimanæ Rogationum, est dies Ascensionis Domini nostri, hunc Pascatos instar sanctificemus. A prima Paschatos die, hebdomadæ septem sunto, ad festum Pentecostes. Dies lavationis Pentecosten præcedens, jejunio in siccis observator. Dominica Pentecostes, Pascatos* (c: *primi diei*) *instar celebrator, secunda vero admodum dominicæ.* o)

CAP. XXV.

a) *HIC AGITUR DE FESTORUM CELEBRATIONE.*

b) F*esta, qvæ nunc enumerabo, sacra celebrantor. A decimo tertio Natalitiorum die undeviginti sunto noctes, ad festum usqve* Pauli. *Inde*

n) Carne.

o) Ab albo die Domini (c: Pentecoste) sesqvi septimana est ad feriam illam qvintam, qvâ *festum Corporis Christi* celebramus: qvæ vocatur nobis hodie vulgo *Pretiosus dies.* Feriâ qvintâ proxima post septimanam *Pentecostes*, est *Festum Corporis Christi*, 167) cum die Ascensionis Domini sanctitate idem. Hôc pecudes propellendi venia eadem est ac die dominico, si in tempus migrationis incidit: ante illud in siccis jejunetur, & ad pomeridianam sextam operæ qviescunto.

a) Quot festa canonice celebrari debeant. Hic agitur de festorum computo.

b) Hæc.

---

rothecæ inclusum a sacerdote in memoriam, sacræ cœnæ

þadan ero c) siau nætur til Máriu messo. þadan ero tuttogo nætur til Petrs messo. þa ero tvær nætur til Mathiasmesso. ok fasta fyrir vid þurt. d) þadan ero sextan nætur til Gregoriusmesso sautián ef laupár e) er. þá ero þrettán nætur til Máriumesso. ok fasta fyrir vid þurt. þadan ero níu nætur ok tuttogo til Jónsmesso biskups. þa ero tuær nætur til Gagndags hins eina. hann eigum ver at hallda at helgi sem þuattdag. ok eta einmællt hvítt. ok gánga med krosum. nema hann beri á Páscha viku g). þadan ero sex nætur til h) Philippusmesso ok Jacobus. þadan ero tvær nætur til crosmesso. þá ero tuær nætur ok fimtygir til Jonsmesso Baptiste. ok fasta fyrir vid þurt. þá ero fim nætur til Petrsmesso ok Páls. ok fasta fyrir vid þurt. þadan er ein nátt ok tutogo til þorláksmesso. i) þa ero

c) átta 35. 51. 54. 49. *Harb.*

d) þadan ero fiö nætr til Jónsmesso Biskups. átta af hlaupár er, þadan ero níu nætr til Gregoriusmesso 51. 36. 54. 31.

e) hefz *Harb.*

f) Hóla biskups. 35.

g) Giæti hver ad öngu nema at helgi haldinu *add.* 26.

h) Tveggia postula *add. ead.*

i) Biskups *add. ead.*

---

næ cum cantionibus circumferretur vid. Matth. Dresserum de Festis diebus Christianor. Judæorum & Ethnicorum pag, 110. & 111. Hoc festum postea in concil. Viennensi in Gallia anno Ch. MCCCXI. de integro con-

e ſunt c) *ſeptem noctes ad feſtum* Mariæ. *Inde unt viginti noctes ad feſtum usqve* Petri. *Inde unt duæ noctes ad feſtum* Mathiæ; *hoc præcedit jeunium in ſiccis.* d) *Inde ſunt ſedecim noctes ad feſtum* Gregorii, *ſed ſeptem decim, ſi* e) *ſit annus intercalaris. Inde ſunt tredecim noctes ad feſtum* Mariæ; *ante hoc jejunium in ſiccis. Inde ſunt novem & viginti noctes ad feſtum Jonæ* f) *Epiſcopi. Inde ſunt duæ noctes ad diem Rogationium ſolitariam, quæ nobis diei inſtar lavationis obſervanda, hac cibus albus ſumendus eſt, & cum crucibus ambulandum, niſi in ſeptimanam Paſcatos incidat.* g) *Inde ſunt ſex noctes ad feſtum* h) Philippi & Jacobi. *Inde ſunt duæ noctes ad feſtum usqe crucis. Inde ſunt duæ noctes & quinqvaginta ad feſtum* Johannis Baptiſtæ; *hoc jejunium in ſiccis præcedit. Inde ſunt qvinqve noctes ad feſtum* Petri & Pauli, *qvod jejunium in ſiccis præcedit. Inde ſunt noctes viginti una ad feſtum Thorlaci* i). *Inde ſunt qvinqve noctes ad feſtum*

c) Octo.
d) Inde ſunt ſeptem noctes ad feſtum Iohannis Epiſcopi, octo, ſi annus eſt intercalaris. Inde ſunt novem noctes ad feſtum Gregorii.
e) Incipiat.
f) Holenſis.
g) Nullus præter ſanctificationem qvidpiam curato.
h) Geminorum Apoſtolorum.
i) Epiſcopi.

---

confirmatum, in Norvegiam & Iſlandiam introduxit Eilifus Korti filius Archipieſcopus Nidroſ. anno MCCCXXV. vid. Hiſt. Eccl. Iſl. T. 1. Pag. 452.

ero fim nætr til Jácobsmesso. ok fasta fyrir vid þurt. Þadan ero fiórar nætur til Olafsmesso. ok vatnfasta fyrir. Þadan ero tólf nætur til Laurentiusmesso. ok fasta fyrir vid þurt. Þá ero fim nætur til Máriomesso. ok vatnfasta fyrir. Þadan ero níu nætur til Bartolomeusmesso. ok fasta fyrir vid þurt. Þadan ero fimtán nætur til Máriomesso. ok fasta fyrir vid þurt. Þá ero sex nætur til krosmesso. Þadan siau nætur til Matheusmesso. ok fasta fyrir vid þurt. Þá ero átta nætur til k) Micháelsmesso. ok fasta fyrir vid þurt. Þadan ero níu nætur ok tutogo til tueggia Postulamesso Simonis ok Júde. ok fasta fyrir vid þurt. Þá ero fiórar nætur til Allraheilagramesso. ok vatnfastafyrir. Þa ero níu nætur til Marteinsmesso. þá ero ellefo nætur til Ceciliumesso. Þá er ein nátt til Clemensmesso. Þadan ero siau nætur til Andreasmesso ok fasta fyrir vid þurt. Þá ero sex til Nichiásmesso. ok fasta fyrir vid þurt. þá ero siau nætur til Magnúsmesso. þadan ero átta nætur til Thomasmesso. ok fasta fyrir vid þurt. Þadan ero tuær nætur til Þórlaksmesso. ok fasta fyrir vid þurt. Þá er ein nátt til Jóla aptans: þá skal fasta vid þurt. Nú ero talldir

þeir

k) Mikalsmessu 35. Michialsmessu. 49.

l) þá eru tuær nætr til Mâriumessu ok fasta fyri vid þurt. þá eru þrettán nætr. til Thómasmessu. 51. 36. 54. þadan eru fimtán nætr til Thómasmessu. *Härb.* 49. 58.

festum Jacobi, *ante quod jejunium in ficcis. Inde sunt qvatuor noctes ad festum* Olai, *ante quod jejunium aquæ. Inde sunt duodecim noctes ad festum* Laurentii, *ante quod jejunium in ficcis. Inde sunt qvinqve noctes ad festum* Mariæ, *ante qvod jejunium aqvæ. Inde sunt novem noctes ad festum* Bartolomæi, *ante qvod jejunium in ficcis. Inde sunt qvindecim noctes ad festum* Mariæ, *ante qvod jejunium in ficcis. Inde sunt sex noctes ad festum Crucis. Inde sunt septem noctes ad festum* Matthæi, *ante qvod jejunium in ficcis. Inde sunt octo noctes ad* k) *festum* Michaelis, *ante qvod jejunium in ficcis. Inde sunt novem & viginti noctes ad festum geminorum Apostolorum* Simonis & Judæ, *ante qvod jejunium in ficcis. Inde sunt qvatuor noctes ad festum* omnium Sanctorum, *ante qvod jejunium in ficcis. Inde sunt decem noctes ad festum* Martini. *Inde sunt undecim noctes ad festum* Ceciliæ. *Inde est una nox ad festum* Clementis. l) *Inde sunt septem noctes ad festum* Andreæ, *ante qvod jejunium in ficcis. Inde sunt sex noctes ad festum* Nicolai, *ante qvod jejunium in ficcis. Inde sunt septem noctes ad festum* Magni. *Inde sunt octo noctes ad festum* Thomæ, *ante qvod jejunium in ficcis. Inde sunt duæ noctes ad festum* Thorlaci, *ante qvod jejunium in ficcis. Inde est nox una ad Vesperam Natalitiorum, qvâ jejunio in ficcis vacare*

k) Idem.

l) Inde sunt duæ noctes ad festum Mariæ, jejunio in ficcis prævio (inde sunt qvinqve noctes ad festum Magni) inde sunt tredecim noctes ad festum Thomæ.
Inde sunt qvindecim noctes ad festum Thomæ.

þeir dagar. sem ver skulum helga hallda i lögum varum.

XXVI. CAP.

a) HER SEGIR SEXTÁN DAGA HALLD. OK HVAT ÞÁ LOFAZ AT VINNA.

b) Sextan ero þeir dagar á tólf mánadum. er menn skulù eigi fleira (*) vinna enn nú man ek telià. Hvíta biörn eigo menn at veida ok göra heiman för til. ok á sá biörn sem fyrst kemr c) banasári à. hver sem land á. d) Rosm-hual eigo menn at veida. ok á sá hálfan sem veidir. enn sá hálfan sem land á, Rekhval eigo menn at flytia

a) Hversu margt veida skal hátídir. *Harb.* á Hátídum 54. Her segir um hald á hinum hæstum dögum. ok hversu lofat er at vinna messu apna. ok messudagana siálfa. 35.
*) Veida 35. 36. 68. 58. 49. Harb.
b) Siautian 26.
c) Sar 35. minus recte.
d) Rosm hual — land á *omitt.* 26. Rosfung Harb.

---

168) De Urso & Rosmarino sancit Codex Jon. Tit. de fundis locandis conducendis Cap. 58. Biörn er óheilagr á hvers manz iördu. oc á sá biörn er fyrstr kemr bana sári á hann. Rosmhual skal ok veida a hvers landi er vill. eda netlogum. á landz drottin hálfan. en sá hálfan er

re debemus. Jam enumerati sunt dies, qvos sacros n) *leges nostræ indicunt.*

CAP. XXVI.

HIC AGITUR DE SEDECIM DIERUM CELEBRATIONE, ET OPERIBUS IN IIS LICITIS.

ingulis duodecim mensibus, b) *sedecim sunt dies, per 'os plura* *) *operari non licet, qvam hic recensentur.* 18) *Ursum album venari, & ea propter domo e licet, ursumqve ille acqvirit, qvi* c) *vulnus illi hale inflixerit, nullo ad dominum fundi habito re-ctu.* d) *Rosmarinum capere licet, inter captorem & minum fundi, æqva lance dividendum. Ba-nam mortuam undis fluctuantem littori admove-re*

Leges nostræ.
Qvotuplicia venari deceat (per) festa. *Harb.* festis. 54.
Hic agitur de celebratione summorum festorum, & qvomodo liceat operari vesperis festorum, imo ipsis festis.
Venari.
Septemdecim
Vulnus (inflexerit)
Rosmarinum — dividendum.

---

er veidir. *Ursus in qvocunqve fundo exlex esto: illi, a qvô lethali vulnere sauciatus fuerit, cessurus.* Rosmarinum in qvôcunqve fundo, & qvibusvis retium stationibus capere licet, inter dominum fundi, & captorem, æqva lance dividendum.

flytia ok festa. ok skera ef eigi má festa. Ef landgángr er at fiskum. þá skulo menn taka. f) Þá er landgángr ef menn höggua höggiárnum. edr taka med höndum. Eigi skal vid hafa net ne öngla. Fugla eigu menn at veida fiödr sára ef höndum má taka. gefa skal af hinn fimta lut. Jóladag hinn fyrsta skal eigi fleira veida enn nú var talt. A'ttadag Jóla. ok hinn þrettánda. Paschadag hin fyrsta. ok uppstigningardag. ok g) Hvítdrottinsdag. Máriomessor fiórar. Jónsmesso Baptiste. Petrsmesso ok Páls um sumarit. Olafsmesso hina fyrri. Allraheilagramesso. Þorláksmesso um vetrinn. ok kyrkiudag h) Enn hver sem vinnr úleyfiliga á þessum dögum. gialldi biskupi tólf aura. Fyrir alla þá daga af þesum sextán sem þurfasta er skylld fyrir. þá er rett at vinna til midsaptans (*rectius* nóns). Fyrir þá messodaga adra sem þurfasta er skylld fyrir. Þá er rett at vinna til mids aptans. Enn fyrir þá messudaga sem eigi er lögskylld þurfasta fyrir. þá er leyft at vinna til náttmáls. nema fyrir Jonsmesso biskups. Philippusmesso ok Jácobs. ok krossmesso um varit. þá skal eigi vinna leingr enn til midsaptans. Menn eigo at reka buse sitt á hátídum heim ok heiman. ok konur eiga at heimta nyt af því fe. ok bera heim. huart sem skal at menn beri heim edr færi á skipi. edr beri á rossi. ok eigo konur at

f) þá — höndum *omitt.* 26.
g) Hvítsunnudag 26. 35. 51. 54. 58. 31.
h) Ok Festum corporis Christi *add.* 26.

re restibus ligare, & si hoc fieri neqveat, dissecare licet. Si pisces sponté in terram currunt, capiuntor. f) *Sponté vero in terram currunt, ubi cæsim feriuntur, manibusve capi possunt, retia, hamosve, adhibere non licet. Aves dolore, ob pennas deciduas, laborantes, si manibus capi possunt, capiendæ sunt. Pars qvinta offertor.* g) *Die prima Natalitiorum qvæ jam enumerata sunt, & non plura, venari licet, itemqve die Octava* (ɔ: *festo circumcisionis*) *& decima tertia* (*Epiphania*), *primo Pascatis, Festo Ascensionis, dominica Pentecostes, festis Mariæ qvatuor, festo Johannis Baptistæ, festo Pauli & Petri, qvod in æstatem incidit, festo Olai priori, Solennitatibus Omnium Sanctorum, festo Thorlaci biemali, dieqve dedicationis templi* h). *Qvi his diebus illicita susceperit opera, duodecim Episcopo uncias pendat. Vesperis, qvæ cum jejunio in siccis, qvodam in his sedecim festis anteverterint, ad pomeridianam sextam* (*tertiam*) *operari licet. Ante festa alia, qvæ jejunium in siccis præcederit, ad pomeridianam sextam operari licet. Ante festa, qvæ jejunium in siccis non præcederit, operari licet, ad horam usqve pomeridianam nonam, excepto festo Johannis Episcopi. Festo Philippi & Jacobi, itemqve festo Crucis vernali, ante qvæ, ultra pomeridianam sextam operari non licet. Pecudes domum & domo agere, eas mulgere, & lac domum ferre licet, sive hominibus portandum, sive navicula, sive eqvo vehendum sit,*

f) Sponte — capi possunt.
g) Albi domini Dies.
h) idem.

at gera nyt þá til. Þat er ok mællt. ef elldr kemr í hús manz edr anduirki. huart sem er. edr gánga vötn at. skridur edr ofvidri. hueria lund sem von er at þesir lutir spilli eigú manz. þá skal hann sua biarga allri biörg sem virkr dagr se. Enn alla adra drottinsdaga ok messodaga. er þetta lofat at vinna sem nú man ek tína. Ef fe manz verdr siúkt i haga úti. ok er rett at reida heim. ef þat hefir þá líf helldr enn ádr. enda er rett af at láta þat fe. ok gera til sem virkr dagr se. Menn mego ok fara ferdum sínum. ok má hvar hafa at úsekíu ef vill hálfa vett varnings um framm-ígángsklædi sín ok södul reidi. Engi skal med ödrum flytia. þó at annar hafi meira enn annar minna. Þeim er rett at bera á sialfum ser. edr feria á skipi. edr bera á hrosi. Madr má ok fara med þíngföt sín i) ok þínguistir. þó at meira vegi enn hálfa uætt. Rett er at hafa hálfa vett varnings umfram ef vill. Manni er ok rett þó at drottins dagr se. at fara til sels med byttur k) ok sleda. ok hvat sem þarf i móti at hafa. þí sem hann vill or seli færa eptir helgina. Sva skolo þeir til ætla at eigi se fleiri hros enn madr hafi eitt hvart í togi. eigi vardar þó at hestar renni eptir lausir. Ber er ok

i) ok þingvistir omitt. 49.
k) Edr berla add. 26.

169) *Soluti*) solebant majores nostri eqvos alere admissarios omni exemtos labore; horum qvodam, iter facientes, vecti

fit, si flumen stabulum ab villa disjungit: hoc lac in usus vertere fœminis permissum esto. Constitutum est, si ignis, flumina, ruinæve montium, vel tempestates, domibus cujusdam, operisve, cujuscunqve generis sint, periculum minitentur, vel qvocunqve alio modo rebus hominum, damnum ab his metuendum sit, ut suis qvisqve rebus succurrere debeat, ac si dies profestus esset. Si morbus pecus cujusdam in pascuo invadit, eqvo domum, si vitæ ejus tali modo facilius consuli possit; cæteroqvin, mactare & laniare illud, licet, tanqvam dies profestus sit. Viatoribus proficisci, & sarcinas, si libuerit, qvadraginta, præter vestes qvotidianas & ephippium, libras, ponderantes secum ferre licet: alter tamen alterius sarcinas non vehat, qvamvis, alter leviores, alterius (sc. sarcinis) habuerit. Perinde est, sive ipsi bajulent, sive cymba, eqvove vehant. Apparatum & i) *alimenta, qvibus durante foro, uti necessum est, qvamvis qvadraginta libras pondere superent, imo merces qvadraginta libras pondere æqvantes transportare licet. Die dominico æstiva adire licet, cum vasis* k), *rhedisve, aliisqve utensilibus, cujuscunqve generis sint, qvamvis qvadraginta excesserint libras, si rebus ex æstivis post festum deportandis necessaria sunt. Curandum est ne plures habeant eqvos, qvam singuli singulos ducent; non vero peccatur in legem, qvamvis eqvi* 169) *soluti seqvan-*

i) Alimenta.
k) Utribusve (NB)

---

vecti, cæteros solutos sponte seqvi, curavere delectationis ergo teste Niála- Cap. LII. Ottkell átti

 hesta

ok rett at lesa sem vill. enn eigi meiri heim l) bera. enn madr hafi í höndum ser. Klædi er ok rett at m) þurka úti. edr vöru. ef menn ero naudstaddir at. þó at drottinsdagr se. Þar sem madr færir bú sitt. þá er honum rett drottinsdag í fardaugum.) at reka málnytu sina til þes bóiar sem hann skal búa þau missari. n) Eigi skal þá reida yfir o) vötn edr feria. Ef madr finnr einn saud i rett um haust. þá er honum rett at fara heim med. hvart sem hann skal reida. edr fara annan veg. Ef madr kaupir gelldfe um haust. ok er honum rett at reka heim þó at drottinsdagr se. ef hann skal eigi feria yfir vötn edr reida. Ef menn koma af hafi. ok ero sua staddir. at monnum er háski. edr fe þeirra edr þó at menn p) feri her farma fyrir landi fram. þá er rett at q) hrióda skip. þó at drottinsdagr se. ok flytia farm af. Hver þeirra skal gefit hafa á siau náttum hinum næstum alin vadmáls edr annat iafngott. ok gefa þeim monnum sem minna fe eigu. enn þíngfarar kaupi eigi at gegna.

l) Hafa. 51.
m) þerra 35. 51. *Harb.*
n) Egi — feria omitt. 26.
o) Vatnföll 35.
p) Flyti. 35. 51.
q) Rydia 58.

---

hesta tua bleikalótta. þeir voro beztir hestar at reid í heradino. ok sva elscir hvarr at ödrom. at huarr rann eptir ödrum — Ottkell reid enum bleikalótta hesti. enn annar rann hiá laús. ɔ: *Ottkeli duo erant subpallidi coloris*

tur. Bachas legere, & domum, qvantæ possunt manibus, l) *deportare licet. Licitum qvoqve esto die domini vestimenta mercesqve sub dio* m) *siccare, si necessitas adest. Domicilium permutanti, die, qvi tempore migrationis inciderit; pecudes ad villam eo anno sibi habitandam adigere permittitur,* n) *per* o) *flumina vero neqve eqvis, neqve cymbis, eas transportare licet. Siqvis ovem in pascuis montanis autumno invenit, eam eqvo, aliove qvolibet modo, domum ferre potest. Qvi verveces autumno emserit, illi, eodem die dodominico domum agere, non vero cymba vel eqvo, vehere, fas est. Si nautæ ex alto terræ appellunt, qvorum vita, resve, aliqvo modo periclitantur, sive naviculis* p) *onerariis incolæ littora radunt, navim qvamvis dominica sit,* q) *evacuare oneraqve eximere licet. Nautarum singuli, intra noctes septem post navim evacuatam, ulnam panni aut æqvalis qvid pretii, iis offerunto, qvorum res familiaris adeò angusta est, ut tributum comitiale solvere non debeant; qvi non*

l) Vehere.
m) Idem.
n) Per — licet.
o) Decursus aqvarum: ɔ: fluentes aqvas.
p) onera ferant.
q) Idem.

---

coloris eqvi, ad eqvitationem in eo tractu aptissimi: hi invicem amantes ita erant, ut alter alterum sponte seqveretur. — Otrkelem altero illo subpallido eqvo vectum, alter solutus seqvebatur.

gegna. ſekr er hver þrim aurum vid biſkup ef egi gefr ſua. ok ſkal hann þó gefa at ſidarr ſe. Ef madr finnr reka tre r) á ſkipi. ok er honum rett upp at leggia. enn ef tre er meira enn hann megi upp í ſkip leggia. Þá ſkal hann eigi í ſundr hoggua. rett er honum at landi at flytia. ok gefa af hinn fimta lut. s) Ef madr finnr rekatre á fiöru ſinni. ok á hann upp at velta or flædar máli. þó at drottinsdagr ſe. Enn ef hann má eigi uppuellta þá ſkal marka treit. eigi ſkal hann i ſundr höggua. Enn hann eignaz huar ſem á land kemr. ef hann hefir lögmark á lagt. Ef madr fer drottinsdag t) för ſina. ok kemr þar at ſem löghlid er u) aptrgerdt fyrir honum. þá er honum rett upp at brióta. Þar ſem menn veida á helgum dögum. þá ſkal gefa af hinn fimta lut ok hafa gefit á ſiau náttum hinum næſtum. þadan frá ſem hann veiddi. Þad ſkal gefa innan repps mönnum. þeim ſem eigi gegna þingfarar kaupi. Enn hver ſem eigi gefr ſua. er ſekr ſex aurom vid biſkup. Sva ok ef drottinsdags helgr er brotin. edr annara hátída ſlíkra at halldi. þá ſekiz hann ſex aurum vid biſkup. enn hina lægri daga þrim aurum. ok ſkal gefa afgift þó at ſidar ſe. Enn ef v) afgiöf verdr meiri enn hundrat í einum ſtad ſaman. Þà ſe henni ſua ſkipt ſem tíund í fióra ſtadi. Ef madr ber klyfiar laugardag. ok vill hann heim

þreyta.

r) Af 35. 51. 54. 58.
s) Sva gott ſem þá er tre add. 54.
t) (fer) ferdar ſinnar 58.
u) byrgt 52. 51. 36. bött 49. bætt. 68.
v) Afgiörd. 54.

non dederit, tribus unciis mulctator, Episcopo numerandis, etiam tempore dilato. Siqvis r) *in nave* (ɔ: *navigans*) *lignum undis agitatum invenit, illud navi alliget; si majus sit, qvam qvod in navim potuerit recipi; dissecare probibetur, ad continentem vero ferri, ita tamen permittitur, ut qvinta pars offeratur.* s) *Qvi lignum in littus ejectum die domini invenerit, ex undis, illud impune evolvito, qvod si neqvit, signum ei imponito, minime vero dividatur: tum istud lignum, ubicunqve ejectum acqvirit, si signo legitimo notaverit. Siqvis* t) *profisiscens illuc venit die dominico, ubi ostium sepimenti, qvod leges claudi interdicunt, reclusum est, illud qvamvis festum sit, effringere potest. Ubi diebus festis piscatio exercetur, oportet, ut pars capturæ qvinta offeratur, & qvidem intra noctes septem post capturam proximas. Hæc oblatio contribulibus cedat, qvi comitiale tributum non solvunt. Qvicunqve non obtulerit modo definito, sex uncias Episcopo committito. Idem juris esto, si diei dominici, aliusve ei æqvalis festi, violatur sanctitas; ut reus Episcopo sex uncias pendat. Pro singulis minoribus festis, tres unciæ penduntor, & oblationes, tempore qvantumvis dilato offeruntor.* v) *Oblationes in uno loco centenarium excedentes, in qvatuor, decimarum instar, partes distribuuntor. Siqvis cum onustis eqvis die lavationis domum venire*

r) Ex nave.
s) Ligni tam boni, qvam tunc est.
t) (it.) itinere suo.
u) Idem. refectum
v) Par (in oblationem) detrahenda.

þreyta. ok á hann at bera at úsekiu þar til sem sól er skapthá. sua ok þeir menn sem fara til brudlaups. edr frá. x) Farmönnum er ok sua lofat y) at fara til skips ok frá. Bera á madr klyfiar af fialli þó at z) dægur se lögheilög. ef honum hefir seinna fariz enn hann ætladi til. Ef madr má egi heim þreyta. þá skal hann hafa tekit ser gisting. ok aa) ofanlagdar klyfiar. þá er sól er í vestri. bb) sekr er bóndi þrim aurum ef hann syniar hönum vistar. cc) Hinn skal bera klyfiar til hins næsta böiar áleidis dd) ok bidia þar vistar. sekr er bóndi þrim aurum ef hann syniar honum vistar. Hann skal fara til hins þridia ee) böiar áleidis. ok beida þar vistar ok klæda hirzlu. enn ef bóndi syniar honum vistar. þá sekiz hann þrim aurum. ok ábyrgiz hann klyfiarnar. þóat hinn láti eptir liggia þar er átti. Rett er monnum at fiskia drottinsdaga. ok alla adra messodaga. edr veida. þeim sem þurfandi ero. ok standa

x) Farmonnum — ok frá omitt. 31.
y) At bera klyfiar þá er þer fara til skips edr frá 68.
z) Dágr se helgr. 36.
aa) Aflagdar 26. ofanteknar 35.
bb) Midiu. *add.* 51.
cc) Hin skal bera klyfear til hins næsta bæar aleidis. oc bidea þar vistar oc leggia þar ofan klyfear oc beida hirzlo. en ef bóndi synear honum vistar þá sekiz hann þrim aurum. oc abyrgist hann klyfearnar þó at hinn láti þar eptir liggea er átti. Rett er monnum at fiska. cæt Harb. lectio sane mutilata.
dd) Ok leggia þar ofan klyfiar *add.* 51. aperte vitiosum nam seqventibus repugnat.
ee) bónda 35. 51.

nire nititur, sarcinas, donec sol hastile altus est, impune ferat. De convivis, qvi ad nuptias iverint, vel ab iisdem redierint, idem juris esto. x) *Nautis ad navim & de navi* y) *ire licet. Sicui iter, præter spem, difficilius successerit, sarcinas de montibus deportare licet, qvamvis* z) *nycthemeron festum sit. Qvi domum asseqvi non potuerit, sole in* bb) *occidente constituto, debet hospitium obtinuisse, oneraqve deposuisse: hospitium denegans, tres uncias numerato:* cc) *proximam inde villam, ille rectà pergat, ibiqve* dd) *hospitium expetat, qvod qvi denegaverit, tribus unciis mulctator. Ad* ee) *tertiam villam recta tendat, ibiqve hospitium, & rebus suis custodiam qværat, qvæ denegata, tribus unciis expiator, itemqve præstatione sarcinarum, si viator eas in area villæ relinqvat. Licitum est, ut diebus dominicis, omnibusqve aliis festis, piscaturam, aliamqve capturam exerceant indigentes, tributo fre-*

x) Nautis — licet
y) Ad navim & de navi euntibus onera ferre licet.
z) Dies festus sit.
aa) Idem 26. desumsisse.
bb) Medio.
cc) Ille proximam rectà villam cum oneribus eat, hospitium postulet, onera ibi deponat, eorumqve custodiam roget, denegans tribus unciis mulctator, relictaqve onera, domino indemnia præstato. Licitum est ut diebus piscaturam cæt.
dd) onera deponat.
ee) Tertium incolam.

eigi gegna þíngfarar kaupi. ok ſkolo þeir ff) hafa meſſo um gg) morgininn. ok láta eigi veidina ſtanda fyrir tida ſokninni. ok gefa af hinn fimta lut ſem af allri annari heilagra daga veidi. enn hver ſem ödru vís gerir. gialldi ſlíkt ſem vid liggr helgibrot þann dag. ok gialldi þó afgiöfina ſem fyrr var ſkilt. Enn þó at fátækir menn þeir ſem ecki hafa annat til hh) vidrlifnadar ſer ok ſínum börnum. rói út á helgum degi. og fiſki ſer til matar enn eigi til hirdzlu. ne ſolu. ok hafi eigi meſſo haft. þá er þat virdanda med ſkinſemd. enn egi hardliga ſekt aftakandi. ok ſkolo þó undan takaz hinar ſtærſtu hátídir.

XXVII. KAPITULI.

a) HER GREINIR LEYFI VILHIÁLMS b) KARDINÁLS.

Þetta leyfi gaf Vilhiálmr Kardináli þá er hann kom i Noreg. enn ſídan ſtadfeſti Innocentius c) Páui.

ff) Heyra. 54.
gg) Myrginin 26.
hh) Vidrviſtar. 36.
a) Rettarbötr Vil. Kardinala 54.
b) Kardinala *Harb.*

170) Hoc caput eſt tantummodò ſumma conſtitutionis Wilhelmi Cardinalis Sabinenſis, qvam anno MCCXX. de operis dierum feſtorum fecit, illa in Originali inſerta eſt

nitiali solvendo impares, sacra tamen ff) *ba-ant* gg) *matutina, (nam capturam, sacrorum requentationi minime præponunto) partemqve vintam, de omni facta diebus festis captura, so-tam offerunto: qvi secus fecerit, multam solvat, iolationi istius festi parem, offeratqve nihilomi-us oblationem supra definitam. Qvamvis utem egeni, omnibus aliis, qveis se, suosqvè libe-os alant, indigentes, piscaturæ, diebus festis, in-umbant, victûs, non vero repositionis, aut vendi-ionis gratia, sacris antea non auditis: æqvita-em experiantur, postposita juris stricti pæna. Festa tamen maxima excipiuntor.*

CAP. XXVII.

a) *HIC RECENSETUR VENIA WIL-HELMI* b) *CARDINALIS.*

Hanc 170) *Veniam dedit Wilhelmus Cardinalis n Norvegia constitutus, eam autem adprobavit* 171)

f) Audiant.
g) Idem. (*verbo tenus utrumqve*, manè).

) Juris emendationes Wilhelmi Cardinalis.
) Idem.

est Hist. Eccl- Tom. I. pag. 568. Hlandicè vero ibid. pag. 257. & ad calcem Cod. Jon. ex Rescripto Haconis VI. Norvegiæ Regis anno MCCCXIV.

e) Páui. Ef virka daga má eigi vinna ſakir vedráttu. þá ſkal madr í leyfi hiálpa heyi. ok korni ſíno. ok ödrum búſöngum. ok öllu alldini ſekta lauſt á helgum dögum. Enn um helga daga gerdi hann þeſſa grein á. at þetta leyfi ſkal hafa. ſem naudſyn ſtendr til. ok nytſemd er í. ok þó hinar ſtærſtu hátídir undantakaz.

XXVIII. KAPITULI.

ORLOF AT VINNA HELGA DAGA.

Fyrir ſakir naudſynia landzins. ok fátæktar. ok ymisligrar Vedráttu. ok at menn hiálpi a) þíbetr hinum fátæka. þá iátum ver af Guds hálfu. ok loſum korn at ſkera ok allz koſtar at biarga. ok ſua b) heyi til kuelldz á öllum nónhelgum dödum. utan Oláfsmeſſo aptan fyrra. ok Máriu aptan hvarntveggia. Sva ok ef menn fá vedráttu á laugardogum til útródrar þá ſe lofat at fiſkia til kuelldz. Ef madr hefir gert heylas edr vidar las fyrir helgi. þá ſkal heim reida ok inn bera hey þó at heilagt ſe. Sva ſkal ok öll onnur hlös þau ſem á veg eru komin. heim reida. ok þau ein innbera ſem væta má granda. edr

c) Biſkup. 26.
d) þorf dregr til 26.
a) þeim mun betur 26.
b) Heyve 26.

71) *Innocentius* c) *Papa. Si profestis diebus, ropter tempestates operari non liceat, fœnum, fru- entum, resve qvæcunqve domesticæ, arborumqve ructus, diebus festis administrantor. Hanc ræterea de festis dispositionem fecit, ut laudata enia, prouti* d) *exegerit necessitas & usus, adhi- eat, exceptis tamen summis festis.*

CAP. XXVIII.

VENIA FESTIS DIEBUS OPERARI.

ropter necessitates incolarum, atqve paupertatem, ariasqve tempestates, & ut egenis a) *eó facilius uxilium feratur: ex parte Dei concedimus, ve- iamqve damus frumentum metendi, illudqve cum*) *fœno omnimode administrandi, ad vesperam us- ve dierum, qvi ab hora pomeridiana tertia unt festi: exceptis, profesto Olai priori, profesto 1ariæ utroqve. Idem juris esto, si diebus antum lavationis piscari ob tempestates licet, ut d vesperam usqve piscatura impune exerceatur. iqvis fœnum, lignave vectabulo ante festum impo- uerit, domum festo ista vehat; qvinimo fœnum reci- iatur tecto. Eodem modo vehicula in via onstituta, agere domum licet: onerum vero ea ectis excipiuntor sola, qveis pluvia, furesqve nocivi habentur.*

) Episcopus.
) (Verbo tenus) necessitas traxerit.
) Idem.
) Idem.

71) Scil. Innocentius Papa IV. anno Pontificatus sui septimo. (ɔ: MCCXLIX.)

edr ſtulld má at óttaz. enn ſeoſarfloti ſtandi kyrr þar ſem komin er at helgi.

XXIX. KAPITULI.

a) HER SEGIR UM ÓSOKNARDAGA.

Nú ſkolum ver ſunnu hátídis daga med mikilli virding geyma. ok ſua adra helga daga. ſem fyrr ſegir. ſua at á þeſum dögum ſkal ecki úleyfiligt verk gera ne b) kaupſkátt fremia. eigi ſækia. ne þing ſteſnia. ok önguan til dauda dæma. ne likams vanſnar. ok eigi eida vinna nema til fridar ok c) ſættar. Þeſar tidir Leggiaz ok þar til. þriár vikur fyrir Jól. tuær um Jól. ſiau um lánga föſtu. Páſcha vika. d) Gagndaga vika. Hvi-ta

a) Her ſegir um ſóknar daga hverir eru 35.
b) Kaupſkap 54. 31. 58. Kaupſacir 84.
c) Sættargerdar 35.
d) Gángdaga 54.

172) Ex. c. I. X. de feriis; qvod ex Concil. apud Compendium in Gallia: ubi: Omnes dies dominicos â veſpera in veſperam, omni veneratione decernimus obſervari, & ab omni illicito opere abſtinere, ut in iis mercatum minime fiat, neqve placitum: neqve aliqvis ad mortem, vel pœnam judicetur, nec ſacramenta, (niſi pro pace, vel alia neceſſitate) præſtentur. Cæterum hoc Caput idem eſt cum I. Eccl. Archiepiſc. Jon. Cap. it. Froſtath. Cap.

bentur. lignorum mari imposita strues, ubicunqe constituta fuerit, per festum maneto.

CAP. XXIX.

HIC AGITUR DE DIEBUS NEFASTIS.

2) *Dies porro dominici, solemnitatibus sacri, cæiqve feriati omni cum veneratione ita observantor, in eis illicitum opus nullum fiat,* b) *mercatus & licia frigeant, neqve aliqvis vel ad mortem vel qv mpiam corporis mutilationem (pœnam) judior, nec sacramenta, nisi pro pace &* 173) c) *fære præstantor. Hæc tempora laudatis adjintur: tres qvæ Natalitia præcedunt hebdoma, & qveis natalitia consistunt duæ, tota septuasima. Pascatis &* d) *Rogationum hebdomadæ, septi-*

Hic agitur de diebus fastis.
Idem.
Fæderis factione.
Idem; verbo tenus dierum circuitionis.

---

3) Fiebat tale fædus sev transactio præscriptis verbis. Exemplum ex Cod. 350. in fol. 82. Tit. Her segir um grida mál. I nafni födor oc sunar ok heilsgs anda. set ek nu grid ok fullan frid her i mellum þessra man. na N. ok N. se Christr i griþum med os. ok iúngfrú Sta Maria ok allir gudz heilagir menn. Kongr var. ok hans ætta menn. biskupar. lógmenn. ok lendirmenn. ok allir hinir beztu menn. set ek grid ok frid eptir lögum í öllum stödum. nefndum ok únefndum. Set ek grid

 eprir

ta sannu vika. Ymbrodaga. þriár fyrir e) Michaëlsmesso. enn allir adrir i vikum erú sóknar dagar. Má á þesum timum eigi helldr sækia. dóma ne eida framflytia enn á helgum dögum. nema Biskup edr hans umbodsmadr siái til þes naudsyn. f) Kristinrett má iafnan sækia. ok nyverk

e) Mikelsmesso 35. 53.
f) En um Kristinrett. ok um allar fiársoknir adrar. (þa skal þan dag sækia 26) þa skal þan taksetia cæt. omnes.

---

eptir handlagi þeirra. ok skilordi. jörd rædr gridum fyrir nedan. en uppi himinn. en seor fyrir utan. Sá er þesi grid helldr egi. þrisiz huergi milli þesara takmarka. ok heiti gridnídingr. rækr ok rekinn frá gudi ok godum monnum en sá er þesi grid helldr vel. sætt ok settann frid. hafi gudz vingan. ok godra manna þöck. hafum nú allir gúds hylli. ok halldit val gridum. ɔ: *Verbo tenus. Hic agitur de fœderis ictione. In nomine Patris & Filii, & Spiritus sancti: Ferio ego nunc fœdus, & plenam pacem hic inter hos homines* N. & N. *Sit Christus in hoc foedere nobiscum: Rex noster, ejusque magnates, Episcopi, Nomophylaces, Barones, omnesqve optimates. Sancio ego foedus & pacem secundum leges in omnibus locis (observandam), tam nominatis, qvam innominatis. Sancio ego fœdus secundum stipulationes eorum dextris confirmatas. Terra est terminus fœderis infra, sed cœlum supra: externe autem mare est, qvod ambit omnes terras. Qvi vero hoc fœdus non servaverit, valeat nullibi inter hos fines, voceturqve fœdifragus, rejectus & expulsus â Deo & bonis hominibus. Qvi vero hoc fœdus servaverit probè, hanc transactionem sancitamqve pacem; Dei habeat amicitiam bonorumqve hominum grates. Habeamus nunc (utinam) omnes Dei gratiam, ut servemus probe pacem.* aliud ita Rubrum,

septimana Pentecostes, qvatuor tempora & tres ante festum Michaelis hebdomadæ. Omnes alii cujuscunqve septimanæ dies fasti sunto. His temporibus, æqvé ac dominicis diebus, actiones, judicia, juramentaqve prohibita sunto, nisi Episcopus, ejusve procurator ea necessaria esse ducat. f) Actiones, qvæ juris ecclesiastici sunt, vel olim fient,

e) Idem.

f) Actione juris ecclesiastici, aliave conditione (eo die agere licet 26.) petitus arresto detinetor.

---

brum: Her segir frá handlögum Manna. Kristr seái handlaug þesara manna N. og N en þat folz undir handlagi þeirra. at þeir sættaz á þær lögmætar sakir allar er í millum þeirra haua vordit ok giorst. ok nu hafa her kiærdar verit fyrir oss. skulo þeir þat at sætt ok sæmd hafa her um sem þesir XII. men doma í millum þeirra sem ec nefnir til. ok at þí haulldnu ok framnkomnú. sem domr domir. ero þeir at sáttum sáttir sín í millum. Handsalar N. N, son sua marga peninga ok aura. at slikum sala stefnum sem dömiz at greida N. en þar ímót handsalar N. nidrfall at sökum þeim aullum. sua at þær se huargi sóttar ne selldar hedan af. at gúdz vitni ok allra gódra manna en handlag þeirra sá, ok ord mín heyra. ꝺ: *Hic exponitur de dextrarum datione. Christus videat dextrarum dationem horum hominum N. & N. Sed hoc latet sub dextrarum datione eorum, qvod transigunt de illis legitimis causis omnibus, qvæ fuerint inter eos orta & acta nunc coram nobis. Referent illud in foedus & honorem, qvod cuiqve addixerint hi duodecim viri, qvos ego delegavero. Soluto & prolato judicatu, pace juncti sunt inter se. Promittit dextra N. N. filius tantam pecuniam, resqve legitimis solutionis terminis numerandas, qvantæ N. N. addicuntur. Contra promittit dextra N, renuntiationem actionum omni*

verk þau er verda. En um allar adrar fiárſók-nir ſkal þann 174) takſetia ſem ſok kemr á hendur á þeſum timum. Enn þat eitt ſkal ſækia edr ſueria um mannhelgi edr þyſt. er madr rydr mál til laga ok ſættar. Enn ef eidar verda feſtar. ſtandi til ſærra daga. Sokn ſkal eigi hefia á þridiudegi. þiat þá ber ſimt á drottinsdag. Enn ſá ſem hefr ſokn ſina á þeſum timum. þá hefir hann fyrirfarit ſókn ſinni nema hann ſkióti á g) fernöttingi. h) edr ſexnættingi þadan. Enn ef eidar verda unnir adrir enn nu ero frá ſkildir. þá er ſá ſekr ſex aurum í lánga foſtu. enn á öllum adrum tímum þrim aurum. ef eigi

g) Fim nættingi 49.
h) Eda ſexnætingi þadan omitt. 51.

omnium, ita ut nullibi agantur vel poſthæc cedantur, teſte Deo, omniumqve honorum hominum, qvi dextrarum dationem eorum viderunt, meaqve verba audierunt. Eſt & aliud formulare in Codice LL. *Grágás* ſed idem eſt cum eo Vitæ Gretterianæ, qvam brevi luci publicæ donatam illuſtriſſ. Suhmio orbis literatus feret.

174) *Takſetia* eſt verbum qvod involvit tam arreſtum qvam ſeqveſtrationem confr. Biarköe Retten in collect. LL. Svecicarum Cap. XXXIV. ubi Nu Komber þæn man til byſins giældſkyllldugher er. hvat han a bymanni giældæ ællæ aþrum ſighi til fogotænum. Radmannum æller twem bymannum. æller foghotens oc ſtaþſins Swenom. þæn maþer ſkal takſætias. æller hans goz. ok giældæ þæt han u:þerikiænnis. Sed nullus dubito, vin

fient, omni tempore aguntor. Qvi vero ex qvocunqve capite condictitia, his temporibus, petitus fuerit actione, arresto detinetor. Homicidii furtiqve actiones, & super his juramenta tum tantummodo permittantur, cum qvis suam in judicium deduxerit causam sententia judicis vel transactione dirimendam. Juramenta stipulata in fastos differuntor dies. Litem tertiâ feriâ alicui denunciare non licet, ne terminus dierum qvinarius in diem dominicam incidat. Qvi vero actionem his temporibus intenderit, 175 *eam committito, nisi,* g) *qvatuor inde* h) *sexve noctes proferat. Qui præter constituta, qvidqvam præstiterit juramentum, in qvadragesima sex unciis, cæteris vero temporibus, nisi dies sex unciis sanctus sit, tribus unciis punitor. simodò* i) *legitimam*

g) Qvinqve.
h) Sexve omitt.
i) Legitimas stipulationes.

---

qvin arrestum hoc, cautione præstita potuerit averti. conf. Jus Eccl. Jonæum, & Frosta thing; unde suum noster hausit, itemqve constitutionem Erici Magni Norvegiæ Regis, & Ducis Haconis anno MCCXCIV. Octavis beatorum Petri & Pauli. Tunsbergæ Tevtonibus datam, ubi: *Item siqvis ab aliqvo super causa pecuniaria, vel levi crimine, pro qvo pecunia solet solvi, per modum illum impetitur, qvi Taksetning in Norico appellatur: potest illud Tak ferre cum domestico & duobus compatriotis suis, navem propriam habentibus, juxta pontem, ad recedendum minime præparatam, quæ ad cautionem sufficit pro qvantitate petita vel emenda, secundum qvantitatem terminis exhibenda.*

175) C. 5. X. de feriis. ubi; Nec processus habitus teneat nec sententia, qvam contigerit, diebus hujusmodi promulgari.

eigi er sex aura dagr. ef madr má ná i) laga frestum. Ef madr þarf til landzskylldar sinnar at sækia. á ósóknar dögum. þá skal k) 176) lög fyrir lód festa. ok leggia simtar stefnu. ok rydi huar-

i) Laga festum 51. minus recte.
k) Lög fyrir lögfesta. 26.

---

176) *At festa lög fyrir lód*: idem est ac *at lögfesta* inhibere vid. Cap. XXVI. Tit de locatione cond. cujus rubrum: um lögfestur oc simtarstefnur. *De inhibitionibus & citationibus qvinariis*. Prima capitis, ut noster eo facilius intelligatur, hic inserere lubet. Alt þat es men scilr á um áuerca á akri eda eng. hollti eda haga. scoga eþa reka. edr sva um landa merci. þá scal logfesta fyri. oc leggia á simtar stefno. er helldr þikiz þursa. han scal sua mela. ec lögfezi her í dag eign mina þes es N. Heitir; edr þar liggr. bú oc lód. oc alt þat es þar má til gagns af hafa. þar til es dómr fellr í millum ockar at lögmáli retto. gefr ec þer þat at sök at þú sitr á jördu ólekinni eptir eign edr umbodi. edr eignar þer þat sem ec þikunz eiga. fyrirbydr ec þer hedan af á at yrkia edr gagn af at hafa. nema mitt se lof edr leyfi til. at vitni þino N. oc þinu N. enn eptir laugfestu mína. leggec simtar stefnu vidr þic á fim nátta fresti á þesi jördu sem ec laugfesti. eiga huört sem vill uti edr inni. oc scal allr dagr til stefnu. þar til er ec hefir málum minum locit. beidi ec þic laga beidzlu. oc lyrita at leggia simtar stefnu í móti laugfesto minni. beidr ec þic N. at gera heimilldar monnom þínom stefno til verndar eptir lögum í móti facagipt minni. (oc nefni vatta vid. ɔ: *Lite super damno fundis, agris, monticulis, pratisve illato, itemqve de saltibus, littoris jure, aut finibus, inhibitionem ille, cui majus periculum mora minata fuerit*

timam obtinere potuerit dilationem. Fundi minus, qvi pensionem alicui condicere nefastis dies habuerit necessum, k) *fundum inhibeto, citaone ad comparendum qvinto die, reo simul insinuata*

Inhibitioni inhibitionem opponat.

---

rit, interponere debet, adjecta citatione qvinaria. Hac ille formula utitor. Ego inhibeo hic bodie prædium meum qvod N. vocatur, ibiqve situm est, villicationem, fundos, & omne illud ibi, unde aliqva provenire utilitas potuerit, donec legitimam obtinverimus sententiam. Do tibi hoc crimini, qvod prædium, neqve titulo dominii, neqve mandati occupatum inhabites, possideasqve, tibiqve tribuas, qvæ ego mea esse puto. Interdico tibi uberiorem ejus culturam, nisi meam habueris veniam. Testis esto tu N. & tu N. Huic inhibitioni citationem qvinariam adjungo, qvâ tibi post qvinqve noctes in hoc fundo qvem inhibeo, sive intus, sive foris sistendum. *Totus, dies citationi* (ɔ: *prosequendæ*) *datus esto, donec meam ego peregerim causam. Postulo abs te petitione legitima, & inhibitione, ut objicias citationem qvinariam huic meæ inhibitioni. Postulo abs te N. ut auctores tuos citari cures, qveis tu contra hanc a me datam tibi causam, te legitimé defendas. Testes simul nominato.* Deniqve facilis crediderim, vocem *landsskylld*, qvæ recepto olim, & hodie, sed stricto significatu, annuum canonem denotat, hic latius sumendam esse, ut jus omne alicui ex capite fundi competens involuat, qvod allata demonstrant, & sané, cur domino fundi ad canonem pingvior, qvam in jus littoris aliaqve moram minime patientia actio competeret.

huartveggi ſin vitni til bókar. ok ſtandi til ſærra daga.

XXX. KAEITULI.

HER GREINIR FÖSTUDAGA HALLD.

Nú ero þeir dagar adrir at allir fulltída menn. ok heilir ero ſkylldir at faſta. Alla a) foſtudaga er ſkyllt at b) einmællt ſe. nema Jóladag hinn fyrſta er c) ſlátr lofat at eta tuí mællt. þó at han berí á foſtudag. Verk mönnum enn eigi ſetu monnum er lofat d) huít at eta einmællt föſtudaga frá Páſchum ok til ymbrudaga um hauſt. enn þa eina föſtudaga ſkulo menn húitt hafa ef vilia ſem löghelgir eru. ok þó einmællt. *Ymbrodagar* ero fernir á tólf mánadum. hinir fyrſtu ero á annari viku lánga föſtu. enn adrir ero a helgu.

a) Friádaga ſemper legit 31.
b) Faſta ok add. 54. 35.
c) Kiöt.
d) Hvit 54.

---

177) Hæc non ita intelligenda ſunt, acſi utriusqve partis teſtes ad jusjurandum admitti poſſint. Sed: *ille ſuos teſtes jurare faciat, qvi judicibus jus liqvidius habere videtur* — Sa ſcal ſueria láta er dóms monnom þickir líkara at ſannara ſegi. & infra. *Egi ſkolo þeir baþa ſueria láta.* Utri-

ata: dilata ſic in faſtos dies actione, ſuos uterqve teſtes ſuper Evangelia 177) *juramentum præſtituros producunto.*

CAP. XXX.

178) *HIC AGITUR DE OBSERVATIONE JEJUNIORUM.*

S*unt alii præterea dies, omnibus perfectæ ætatis modò ſanis jejunio obſervandi. Neceſſum eſt, ut ſingulis* a) *jejunii diebus* b) *cibus tantum ſemel capiatur: licet tamen primo Natalitiorum die* c) *obſoniis bis veſci, qvamvis in jejunii inciderit diem, Operariis, non vero ſedentariis, permiſſum eſt,* d) *lacticiniis ſemel veſci, ſingulis, qvi Paſcha & qvatuor tempora autumnalia interſunt, jejunii diebus: lacticinia vero diebus jejunii, qvi ſacri fuerint, ſi libuerit capere licet, eaqve tantum ſemel. Qvaterna ſunt ſingulis duodecim menſibus* Qvatuo *iſta* tempora: prima *ſunt in ſecunda jejunii qvadrageſimalis hebdomade:* ſecunda *in*

a) Idem.
b) Jejunetur &
c) Carne.
d) Idem.

Utrriusqve partis juramenta minime admittunto. vid. cap. cit.

helgu viku eptir hvita ſunnudag. ok er lofat at eta hvitan mat. midviku nátt ok laugar nátt í hvita dögum. hinir þridio hefiaz á hauſt midviku dag þann ſem næſtr er eptir crosmeſſo. ſtendr krosmeſſa á midvikudegi. þa hefiaz Ymbrudagar á næſta midvikudegi í annari viku e) ok er þat þá Matheusmeſſa. Enn Imbrodaga á uetrinn ſkolu vera á þridiu viko Jólaföſtu. Enn Jóla föſtu tíd hefz á þann drottinsdag. ſem næſtr er fyrir edr eptir Andreasmeſſu. Stendr Andreasmeſſa á drottinsdegi. þá hefz Jólaföſtu tími á þeim ſama drottinsdegi. Lánga föſtu eigum ver at hállda af aullum föſtutidum rækilegaſt ok er þá meſt ſynd at brióta. þiat varr herra Jeſus Kriſtur helgadi hana ſiálfr med ſinni föſtu. ok margt dregr þar fleira til. Siúkir menn ok úmagar ero egi ſkylldir til þeſſarar föſtu. ok geri ölmiſſu í ſtadin þes med rádi f) ſóknar preſtz ſíns. eptir föngum.

e) Utan þá add. 49.
f) Ok er þat þá Mattheus meſſa omitt. 54. 26. 35. 51. *Harb.* þínga preſtz. 26.

---

178) Hoc Caput maximam partem ex J. Eccl. Thorl. Ket. hoc tit.

179) Hic ante oculos habuiſſe videtur c. 16. Diſt. 5. de Conſecr. Qvadrageſima ſumma obſervatione eſt obſervanda, ut jejunium in ea (præter dies dominicos; qvi de abſtinentia ſubtracti ſunt.) niſi qvem infirmitas impedierit nullatenus ſolvatur; qvia ipſi dies decimæ ſunt anni. A prima dominica igitur qvadrageſimæ, usqve in Paſcha Domini ſex hebdomadæ computantur: qvarum videlicet

ſancta poſt Pentecoſten ſeptimana: hujus autem ›domadis nocte media, ut & nocte diei lavationis ·miſſum lacticiniis cœnare: tertia *incipiunt die me- › ſeptimanæ, qvæ feſtum Crucis proxime ſeqvitur. lo crucis in diem ſeptimanæ inter medium inciden- qvatuor tempora die medio ſeptimanæ ſeqventis ːuntur,* e) *eſt autem in illo die feſtum Mathæi: atuor tempora hiemalia in tertia jejunii Nata- iorum* (ɔ: *Adventus*) *hebdomada celebrantor. ˈjunium vero Natalitiorum incipit dominicâ, feſto ndreæ, poſt vel ante proximâ: cum feſto Andreæ dominicum incidente, jejunium Natalitiorum ncurrit.* 178) *Jejunium longum,* (ɔ: *Qva- ageſimam*) *qvod ſolvere ſummum eſt piaculum, ma- ˈi præ omnibus aliis jejuniis cura obſervemus, ˈippe* 179) *qvod Dominus noſter Jeſus Chriſtus ud ſuo jejunio ſanctificavit, ſunt præterea multæ us cauſæ. Valetudinarii, pupilliqve hujus ıunii non tenentur, ſed eleemoſynam, ſecundum nſilium* f) *Parochi ſui, ſuasqve facultates offe- runt*

Eſt — Matthæi.
Idem.

---

videlicet dies qvadraginta & duo fiunt. Ex qvibus dum ſex dominici dies abſtinentiæ ſubtrahuntur, non plus in abſtinentia qvam XXX. & 17 dies remanent. V. G. ſi per 365. dies annus volvitur & nos per 36. dies affligimur, qvaſi anni decimas deo damus, ſed ut ſacer numerus 40 dierum adimpleatur, qvem ſalvator noſter ſuo ſacro jejunio conſecravit, qvatuor dies prioris hebdomadæ ad ſupplementum 40 dierum tolluntur, ɔ: qvarta feria, qvæ caput jejunii ſubnotatur, & 5 feria ſeqvens & ſexta & ſabbathum.

föngum. Enn þeir menn ſem ero fiórtan vetra gamlir edr ellri ok heilir. ſkolu faſta ſem bodit er af biſkupum. Etr madr fiſk á uatn föſtudegi. gialldi biſkupi ſex aura. Etr hann huitt. gialldi biſkupi tólf aura. Etr hann ſlátr. gialldi biſkupi þriár merkur. Enn ef hann etr huítt á þeim degi ſem hann ſkal faſta vid g) fiſk. gialldi biſkupi ſex aura. nema preſtr lofi honum. Etr hann ſlátr. gialldi biſkupi tólf aura. nema hann ſe daguillr. I lánga foſtu má madr egi kalla ſik dagvillan. Ef madr etr hvitt midvikudag. edr föſtudag í langaföſtu. edr laugardag fyrir Páſkir. edr á ymbrodögum naudſynialauſt. gialldi biſkupi ſex aura. Slíkt hit ſama liggr vid önnur foſtu afbrigd á lángaföſtu. Enn fyrir huern dag þann ſem madr etr h) kiöt í langaföſtu. gialldi biſkupi þriár merkur nema hann eti naudigr. ok hafi eigi annan mat til Helldr ſkal hann eta i) kiöt enn hann fari lifi ſínu. ok ſegi til preſti innan ſiau nátta. ef hann má þat. Ef ómagi etr kiöt k) á föſtu tídum. þá ſe hann hyd. dr af preſti. enn Vardveizlumadr hans gialldi biſkupi þriá aura ef hans völld gángá til. Leggr madr þat í l) veniu at eta ſlátr um Lánga foſtu. þá er hann útlægr ok huer peningr

g) þurt. 49.

h) Hvitt 54.

i) Kiöt. *omitt. Harb.*

k) á foſtutídum omitt. 26.

l) óveniu 54.

runto. Cæterum qvatuordecim pluresve annos natis, ſanisqve jejunia ab Epiſcopis indicta neceſſaria ſunto. Qvi piſcem comeſerit die, qvo aqvâ eſt jejunandum, ſex Epiſcopo uncias numerato; ſi vero lacticinia ſumſit, duodecim Epiſcopo luito: pro comeſa carne, tres Epiſcopo marcæ ſolvuntor: Qvi lacticiniis uſus fuerit die, qvo g) *piſce eſt jejunandum, ſex Epiſcopo uncias erogato, niſi paſtor veniam ei dederit: pro obſoniis comeſis duodecim unciæ Epiſcopo debentur, niſi ignorantia diei excipiantur. In qvadrageſima ſe neſcire diem nullus poſtulato. Qvi lacticinia 'ceperit die medio, dieve jejunii per qvadrageſimam, aut die lavationis ante Paſcha proximo, aut qvatuor temporibus, nulla coactus neceſſitate, Epiſcopo ſex uncias expendat: Eadem eſt cujuslibet commiſſæ circa jejunium tempore qvadrageſimali transgreſſionis pœna. Pro ſingulis jejunii longi, qveis* h) *carnes comeduntur, diebus, tres Epiſcopo marcæ numerantor, niſi cauſa ſit coactio, defectusve alius eſculenti.* i) *Carne potius veſcitor, qvam vitam diſperdat; comeſtionis autem, paſtor intra ſeptem noctes, ſi fieri poteſt, certior reddatur. Minor carnes tempore jejunii* k) *comedens, a paſtore virgis cæditor, tutore, ſi aliqvo modo concurrerit, tres Epiſcopo uncias expenſuro. Qvi carnes in qvadrageſima comedendi* l) *habitum contraxe-*

g) Aridis.
h) Lacticinia.
i) Carne.
k) Tempore jejunii.
l) Cachoetem.

peningr fiár hans. Fyrir öll föstu m) afbrigd skal madr skript taka. I þeima bodordum ok aullum ödrum skal naudsyniar meta.

XXXI. KAPITULI.

a) HER SEGIR UM SKYLDU - SKRIPTA-GÖNGUR.

Hver Cristinn madr sem vitz er vitandi. skal gánga til skripta hit minzta b) um sinn á tólf-mánadum c) hverium. ok segia presti d) rækiliga til synda sinna, ok taki sídan þiónostu á Paschum. nema hann se í þeim stór skriptum at hann skal fyrir þí eigi þiónostu taka. Enn hver sem egi geingr til skripta. ok tekr eigi þiónostu á e) Paschum

m) Afbrot 51. 31.
a) Her segir um skriptagang. þiónosto ok rumaskatt. 35. um Rumaskatt oc skripta göngu 51. um Rumaskatt 54.
b) Eittsinn 35. 36. 51. 31. 49.
c) í lánga föstu add. 54. 31. 35. 36. 49. *Harb.*
d) Giörla ok *add.* 36.
e) í lánga föstu 49. *Harb.* minus recte.

---

180) Ex Cap. 12. X. de pœnitent. in Generali Concil. Romæ MCCXVI. ubi: Omnis utriusqve sexus fidelis, postqvam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata saltem in anno fideliter confiteatur proprio sacerdote, &, injunctam sibi pœnitentiam propriis viribus studeat adimplere, suscipiens reverentur ad minus in

traxerit, exul bonis exuitor. Pro qvalibet jejunii m) *solutione pænitentia accipienda esto: sed in his aliisqve præceptis necessitas perpendatur.*

CAP. XXXI.

a) *HIC AGITUR DE NECESSITATE CONFESSIONIS.*

180) O*mnis Christianus, sana pollens ratione, confessum eat, singulis ad minimum* b) *semel, duodecim mensibus,* c) *suaqve peccata, proprio sacerdoti,* d) *fideliter recitet, Paschate ministerium (sacram synaxin) suscepturus: nisi in gravioris pænitentiæ gradu sit positus, qvominus tunc ministerii fieri possit compos. Qvi vero confessum non iverit, ministeriumve* e) *Paschate non ceperit, modo*

m) Abusu.

a) Hic agitur de confessione, ministerio, & tributo Romano 35. de tributo Romano, & confessione. 51. de tributo Romano 54.

b) Idem.

c) In jejunio longo.

d) Penitus &

e) In jejunio longo.

---

in Pascha eucharistiæ sacramentum: nisi forte de proprii saferdotis consilio, ob aliqvam causam rationabilem ad tempus, ab hujusmodi perceptione duxerit abstinendum: alioqvin & vivens ab ingressu ecclesiæ arceatur, & moriens christiana careat sepultura. cætera sunt Juris Eccl. Jonæ Archiepisc.

Páſchum. ok er hann tólf vetra gammall edr ellri. Þa ſkal hann giallda biſkupi ſlika ſkyn fyrir. ſem hann leggr á ihann fyrir hvart ſinn þeirra f). Dregr hann þát í úveniu þriá vetur edr þrim vetrum leingr. at hann geingr eigi til ſkripta í lánga föſtu. ok tekr eigi þiónóſtu á Paſchum. ok er hann tólfuetra. edr g) ellri. þá drygir hann heidin dóm. ok er af þí útlægr ok fe hans alt, Hver Criſtinn madr er ok ſkylldr at vera hlydinn h) Páua i) í Róm. ok fyrir þí ſkal hver madr ſá er má. giallda *) Rómaſkatt. einn pening taldan. ok fá preſti í höndur fyrir Páſkir. edr þat annat. ſem fyrir tíu menn k) gialldiz álnar virdi. þat ſkal hafa hinn helgi Petr l) í Róm. m) Enn hver ſem þat lykr eigi. ok hefir hann föng til. ok ſua ſá ſem n) vidtekr. ok leynir þar nockuru af. þá er huarrtveggi í Páuans Banni.

XXXII.

f) Slict it ſama ok ſá ſem tekr þiónuſto í forbodum add. 51. 35. 36. 31.

g) Tólf vetrum ellrí 49. *Harb.*

h) Vid herra *add.* 31.

i) At Rómi 35. 36. 31. 57.

*) Rúmaſkatt. 35.

k) Lúkiz 54.

l) Poſtuli *add.* 54.

m) At Rúma 36. í Róma 49.

n) Vidr tekr. 54.

o duodecennis, aut g) *ultra, Episcopo, qvam mposuerit singulis vicibus, multum solvat. Qvi per tres pluresve hiemes neglexerit confessum in Qvadragesima ire, sacræqve in Pascha el cænæ participare modo duodecennis, ethicismum committit, exilio, & universis bonis multandus. Omnis Christianus obligatus esto, qvi* h) *Papæ* i) *in (urbe) Roma sit obediens: unde pois qvilibet* *) *Romanum solvat tributum, nummum numeratum, qvi Presbytero ante Pascha solvatur, ut tantum, ut pro decem hominibus* k) *expendatur, qvantum ulnæ æqvivalet: hanc pecuniam habebit Sanctus Petrus* l) *apud Romam* m). *Qvi facultates habens non solverit, item* n) *qvæstor, qvi partem occultaverit, Papali feriatur banno.*

CAP.

') Idem juris esto siqvis ministerium (ɔ: corpus & sanguinem domini) interdictus accipiat

g) Duodecim hiemibus major.

h) Domino.

i) Apud Romam.

*) Idem.

k) Idem.

l) Apostolus.

m) Apud Romam. in Roma.

n) Idem.

XXXII. KAPITULI.

a) HER SEGIR HUER KUIKENDI RETT ER AT ETA.

b) Þessi c) Kvikendi er mönnum rett at nyta til fæzlu þá er slátr æt er. naut ok færsaudi. Geitse ok suín. biörn er ok rett at eta. hvart sem hann er vidbiörn. edr hvítabiörn. rauddyri. hiört edr hrein. rostung. ok sel. Fugla eigo menn ok at nyta. þá er slátr ætt er. þá alla sem flióta á svatni. Klófugla skolu menn eigi eta þa sem rækló er á. Örnu ok rafna. vali ok smyrla. Rett er at eta hæns ok riúpur. Þar ero æit egg undan þeim fuglum. sem fuglarnir ero ætir siálfir. A' þeim tídum er rett at eta egg. sem menn skulu eta huítan mat. Kuikse eigo

a) Her segir um fædzlu föng hvad úetanda er; á föstu dögum eda hvad etanda er. 35.
b) Þessur. 35.
c) Kvicqvendi 49.

---

181) *Raudyri* ursum rubræ genæ, sev animal; coloris rubri veiti. Speciem tigridis esse putat P. V. Dominus E. Thorhallesen in sua *enarratione de Ruderibus Normannorum in Grönlandia occidentali*, Efterretninger om de gamle Islenderes og Normenners Rudera paa Grönlands Vestre Side p. 40. Eskimauis *Amarok*. Grönlandis *Amorok*. Hoc animal valde ferum; glacie Grönlandica in Islandiam sæpius vehitur ingratus; semper hospes.

182)

CAP. XXXII.

181) a) *HIC AGITUR DE ANIMALIBUS, QVEIS VESCI LICEAT.*

c) *Animalia, qveis, cum obsonia fuerint alias comedenda, vesci licet:* b) *sunt, boves, oves, capri, sues, ursi, sive illi sylvestres sint, sive albi, sive* 182) *fera coloris rubri; qvinimo cervus, Rangifer, rosmarus & phoca. Omnes qvæ in aqva nataverint aves, tempore, qvo aliæ carnes, comeduntor. Fissipedes, qvæ ungves rapaces habent, aves, aqvilas, corvos, falcones (sc. Islandicos) lanarios, edere non licet. Gallinæ logopiqve, vesca sunto. Ova avium vescarum, itidem vesca sunto. Temporibus, qveis lacticiniis vesci licet, ova apponuntor. Animalia, qvæ qvis mactaverit, edulia sunto, li-* cet

a) Hic agitur de rebus edulibus, qvæ scil. vescæ fuerint diebus jejuniorum, qvæ non. 35.
b) Hæc.
c) Idem.

---

182) Summum erat neochristianis majoribus nostris peccatum, imo Apostasiæ proximum eqvinæ comestio carnis vid. illustriss. J. Erichsen in *Disqvisitione de Philippia Veterum* §. 21. pag 139. *seqq.* Sed paulo post distinxerunt, inter eam, qvæ facta fuerit necessitate, & sine necessitate factam: hæc, præsertim Qvadragesima exilio & omnibus multabatur bonis; illa erat eleemosynis expianda vid. Cod. Tunsberg. in illustriss. Bibl. Suhmiana. Paulo lenior fuit

go menn at nyta þat sem siálfir láta af. þo er rett at nyta þó eigi hafi siálfir aflátit. ef madr veit huat verdr. nema suidda verdi. Gefa skal af hinn fimta lut öllu nema madr sæfi. ok hafa gefit á siau náttum hinum næstum sidan fannz. innann repps mönnum þeim. sem eigi gegna þíngfarar kaupi. sekr er sá þrim aurum er eigi gefr sua. ok skal hann þó afgefa at sidar se. Kálf skal ala þriár nætur. þó er rett at nyta han. þó at hann se fyrr skorinn. ef honum var matr gefinn. ok skal þó gefa af hinn fimta lut med fyrra skilordi. Þat fe er úætt. er mans bani verdr. Rofs skolo menn eigi eta. hunda ne köttu. eigi melracka. ok engi klóduri. nema biörnu. Enn ef madr etr naudsynialaust þau kvikendi sem frá ero skild i lögum. þá verdr hann sekr þrim mörkum vid biskup. ok taki skriptir. Iafnskylt er þat mönnum at varna vid slátri á föstutidum. sem eigi eru til lögföstu taldir. sem hinum er skilldir ero. Þá er menn fasta vid þurt. þá et rett at eta alldin. ok iardaráuöxt allan þann sem ætr er. þá er ok rett at eta fiska allz kyns. ok huali alla adra enn rostunga. ok sel. Hroshual skal á engum tima eta. sua náhual. ok raudkembing. Ef suin

fuit Constitutio Flokedali Fliotensium, reformatis apud nos sacris anno MDXCV. lata. „*execrabilem carnis equinæ comesturam prohibet, secus facienti fustigationis & trium marcarum, quæ Proregis arbitrio pauperibus loci erogantur, pœnam minitando. nisi urgentissima in causa sit necessitas*

t tamen iis vesci, quæ mactata non fuerint, si-
odo constat eorum mortis genus, nec suffocatione
rierit. Qvinta pars animalis, (nisi ab ho-
ine sopitum fuerit,) offerenda, intra septem noctes
'oximas inde solvitor contribulibus, qvi tributi
mitialis solvendi impares sunt: morosus tribus
rciis multator, nihilominus oblatationem olim
'æstiturus. Vitulus per tres aliter noctes,
cet tamen illo prius cæso vesci, si cibo sustentatus
erit; pars vero qvinta, laudata nuper conditio-
', offeratur. Animalia, qvæ mortem homi-
attulerint, minime vesca sunto. 182) *Eqvos*
ere nefas esto, qvinimo canes, feles, vulpes, alia-
re rapacibus ungvibus instructa: solus excipitor
'fus. Qvi nulla coactus necessitate animali-
a, qvæ hoc jure recensentur, victus fuerit, tri-
is marcis Episcopo numerandis plectitor, censuram
biturus. Æqva a carnibus abstinendi obli-
itio his, qvos lex a jejunio liberat, temporibus je-
niorum, incumbit ac iis qvi jejunare necessum ha-
nt. Tempore jejunii aridorum, liciti sunt
'horum, & omnes terræ fructus cæteroqvin vesci,
inc etiam licita sunt piscium balænarumqve gene-
qvævis, exceptis rosmarino & phoca. Cetum
'vinum omni tempore nefas esto comedere, item
onodon, cetumqve a pinna vel crista rubicunda
nominatum. Si porcus carnem eqvinam
co-

necessitas. De moralitate carnis eqvinæ comestionis, nuperrime libellum *Um Hrossakiöts ät.* Hrappsey 1776 in 8. clero minus adprobatum ex professo scripsit consultiss. Dnus M. Ketelson Præfectus Regius toparchiæ Dalensis.

ſuín kemr á hroſſakiöt. þa ſkal ala þriá mánadi ok fella holld af enn feita. ſidan adra. þriá. Ef ſuín keınz á manz hræ. þá ſkal ala ſex mánadi. ok fella holld af. ef hyldz hefir á. enn feita ſidan adra ſex mánadi. þá er rett at nyta ſuín ef vill.

XXXIII. KAPITULI.

a) HER GREINIR SKYLLDAR SYSLU i EIDANNA.

Af þí at gud ſiálfr er ſannleikr. þá vill hann þat medr ſannleik. huers manz iá ſem iá er. ok þat med ſannindum nei ſem nei er: Enn þó fyrir breiſkleika ſakir manzins. er ſealldan b) truir ordinu c) einu. þá heimtaz eidar opt liga ok framflytiaz. ok er þat eingin ſynd ef ſatt er ſuarit. ok þí ero þeir d) ſkipadir til ſættar ok ſamþyktar. fridar ok ſtadfeſtu á millum þeirra ſem ádr

a) Her ſegir um eida ſuörn hüílík hün ſkal vera 35. um eida huerſu vera ſkulu. *Hirdſ.* hoc Caput *omnis.* 5 K. 58.
b) Má trúa. ordi beru. 36.
c) Beru. 35.
d) Skylldir 49.

183) Ex I. Eccl. Jonk Archiepiſc. Cap.
184) Alludit hic ad illud Auguſtini de ſermone Domini lib. I. Cap. XVII. §. 51. „Non eſt contra præceptum juratio qvæ â malo eſt non jurantis, ſed incredulitatis eorum, qvi non aliter moventur ad fidem.

185)

medit, tribus menſibus alenduseſt, verum ſimul acerandus, tribusqve aliis ſaginandus. Si vecadaver humanum comedit, per ſex menſes alar, & eô pingvefactus ſimul maceretur, ſex vero iis menſibus ſaginetur, tum ſi lubet, eo veſci licet.

CAP. XXXIII.

183) a) HIC AGITUR DE NECESSARIA JURISJURANDI PRÆSTATIONE.

Qvoniam Deus ipſe eſt Veritas, in veritate postulat iſtud imo qvod imo eſt, & eodem modo illud non, qvod non eſt. 184) Attamen propter infirmitatem hominis, c) ſimplici alterius effato fidem vero b) habentis, juramenta ſæpe deferuntur, præſtanturqve: & peccatum non ſunt, ſi verum aſſeritur: 185) binc d) conſtituta ſunt in fœdera, comſitionem & firmitatem pacis, inter eos, qvi antea

Hic agitur de jurisjurandi præſtatione qvalis eſſe debeat, de juramentis, qvalia eſſe debeant.
Habere potentis.
Nudo.
Neceſſaria.

5) Ex Concil: Toletano VIII. c. 2. Anno Dni DCLIII. c. 1. Cauſ. VXII. Qv. I. „Omne, qvod in pacis fœdera venit, tunc ſolidius ſubſiſtit, cum juramenti hoc interpoſito roborat. Sed & omne, qvod amicorum animos conciliat, tunc fidelius durat, cum eos ſacramenti vin-

ádr vöru úsättir. ok styrkia hafdan frid millum vina til þes at sannleikr birtiz í þí sem vattar be. ra. þeim til skírslu edr undansærslu sem dómari dömir. Enn þó at eidanna se margfalldlig grein. þá eigu skylldugligs ok innvirduliga þrír lutir at geymaz í þeim. sannleikur e) ok reinleiki samvitzku at hann sueri þat eitt. er hann veit ok ætlar f) ifanarlaust satt vera. skyndsemd í godri hugsan. at hann sueri eigi huatskeitliga. ok gángi eigi til at sueria utan naudsyniar. Rettuisi. at þat eina se suarit sem lögligt er. þíat huer sem suer at drygia g) daudliga synd. þá syndgaz hann at sueria ólogligt. ok skal þann eid riúfa sektalaust ok gánga til skripta.

CAP. XXXIV.

a) HER SEGIR HVERIR EIDA OK PRÓF SKULO TAKA.

Til kvidianar hvatskeytligrar ákefdar oskynsamra manna er. hier til hefa úvarliga frammleypt eidum ok ödrum

e) í hreinni samuizco 49.
f) Efanarlaust. 54
g) Noccora illzco edr add. 49. *Hark.* 36. 31.
a) Seqventia Capita desiderat. 31. Her segir um huat skeitliga quidiem. 54. Her segir um dóma oc qvidianir 35. Hoc caput omitt. 58.

vinculis ligant, omne etiam quod testis adstipulatur, tunc verius constet, cum id adjectio jurationis affirmat. Qvod

fuerunt inimici, sed ad roborandam sublatam amicis concordiam, ut veritas constet eorum quæ scientia pura testes adstipulantur, in probation vel absolutionem judicis arbitrio relinquendum. Qvamvis autem juramentorum variæ t species, in singulis tamen eorum, summa cura a sunto observanda. Veritas puritasqve conentiæ, ut ea solum juremus, qvæ noverimus, omnqve citra dubitationem crediderimus vera esse: tio cum bona deliberatione: ne præcipites, nulle coacti necessitate juramentum præstemus: jutia, ut legitima juramento adserantur; nam qvinqve juraverit se mortale peccatum commissurum lesta jurando, peccat: unde hoc juramentum angito, censuram subiturus.

XXXIV. KAPITULI.

IC RECENSENTUR, QVI JURAMENTA EXIGERE, ET CAUSAS EXAMINARE POSSUNT.

Ad probibendum præcipitem imprudentium hominum procaciam, qvi huc usqve temere præcipitarunt jura-

In pura conscientia.
Idem.
Qvampiam malitiam aut.
— Hic agitur de temerario testimonio. 54. Hic agitur de judiciis & testimoniis.

Qvod si & testis deficiat, innocentis fidem sola jurisjurandi taxatio manifestat.

ödrum profanum ólögliga. sumir sækiandi enn sumir veriandi sin mál. Þá er skipat at huervetna þar sem ef er á nockuru máli. ok þeir sem deila. vilia eigi med samþykt nidr setia. þa kæri þeir sem um þat mál eigu at doma sua at hinn ecki se sóttr fyrir sínum dómara. þíat sá dómr er eigi haalldandi ok ólögligr. sem af þeim geriz er um þat mál á eigi rettiliga at döma. Enn sá sækir edr sök gefr. þá skal hann fá provan til síns máls. nema hinn sem neitar segi nockrn þann lut í sinni neitan. at hann eigi ok fyrir sina hond at prova.

XXXV. KAPITULI.

a) HER SEGIR UM SEKTIR A OKRI.

Þat er *okr* er menn byggia daudt fe. edr krefia framar af þeim lutum er þeir liá enn innstædu. Ok geriz þat í þi öllu sem vegaz má med störum vagum ok smám. sua sem er. b) smiör ok lín. c) eir gull. edr sylfr. ok þilikir lutir. d) ok í öllu þí sem-

a) Rubrum *omitt. Harb.* Her segir um okr med huerum hætti þat verdr. 54.
b) Snæri. 58.
c) Ert. 58. ertr. 49. *Hadd.*
d) Ok öllu þui er teliaz ma medr alnum sem er lerept edr vadmál oæ í ödru tali sem er silfr. ok skreid. ok allskyns vara. ok þui likir lutir. ok i öllu þui er i kerholdum add. 26. 51. Harb. 36. 49.

186) C. 4. Caus. XIV. Qv. 3. in concil. Agathensi. „Usura est, ubi amplius reqviritur, qvam datur, ex gr. si dederis

juramenta, aliasqve illicitas probationes; alii agentes, alii defendentes suas causas, constitutum est ut, ubicunqve causæ fuerint illiqvidæ, & partes litigantes noluerint placidè convenire, illi postulent, qvi in ista causa sunt competentes judices, reum coram suo judice agi; nam sententiâ, utpote injusta, minimè est standum, qvæ ab eo fuerit lata, qvi in causa competens non fuerit judex. Qvicunqve sive actor, sive accusator, probationem rei postulatæ afferunto, nisi litem negative contestans, aliqvid in sua attulerit negatione, qvod etiam probare debeat.

CAP. XXXV.

a) *HIC AGITUR DE POENIS USURARIÆ PRAVITATIS.*

186) Usura *est, si res inanimatæ in fœnore collocantur, aliqvidve præter sortem mutuatam postuletur. Fit autem omnibus, qvæ pondere sive gravi, sive levi gaudent, rebus; tales sunt* b) *butyrum, lintea,* c) *æs, aurum, argentum & cætera* d) *item qvæ vasis mensurari potuerint, utpote oleum*

a) Hic agitur de usuris, qvibus modis fiant.
b) Funes.
c) Æs, æra.
d) Item omnibus, qvæ numerari potuerint sive ulnis, qvæ sunt lintea, panniqve: sive alio numero, ut argentum, & pisces siccati & merx qvævis alia, & cætera. add. item qvæ vasis.

---

deris frumenti modium unum & super aliqvid exegeris.

ſem med kerölldum má mælaz. ſua ſem lyſi. hunáng. ok allſkyns lögr annar. ok ſua ſem korn ok miöl. ok þílíkır. lutir. Ok ſua þó at menn ſkili ſer leigu fyrir kyrverd. þa gera þeir okr utan þeir ſiái kúna lifandi. ok kanni ſer til handa. edr hans lögligr umbodsmadr. ok byggi ſidan ef vill. Nú í hueriu ſem huer tekr áuöxt nockrs lutar. þan ſem hann ſkilldi ſer undir þes ábyrd er lánir þurfti. þá gerir hann í þí daudliga ſynd okrſins. iafna vid ſtulld ok rán. Ok fyrir látaz þeſar ſyndir eigi. þeim er þær gerir. utan þeir fái aptr allt þat ſem þeir hafa þar aftekit. edr hallda af annara manna koſti. at úvilia þes er á. ef þeir hafa föng til. Skal ſá er okr tók þeim aptr greida. er hann tók af. edr hans erfingium. ef hann er andadr. ok ef eingi er þeirra til. þá ſkal þat med biſkups rádi. gefaz fátækum mönnum. kyrkium edr klauſtrum. Ero allır okr kallar forbodadir. ok fráſkylldir heilagri kirkiu eptir Gúds lögum í þrimur lutum af ſiálfu verkinu. Fyrſt at þeir ſkulo eigi taka e) corpus domini nema f) þeir gángi ádr til yfirbóta.

e) Hold ok blód vors herra *Omnes*.
f) þeir bæti yfir 26.

---

187) C. 10. Cauſ. XIV. Qv. 4. „Siqvis uſuram acceperit, rapinam facit, vita non vivit. confr. c. 11. ibid. „An crudelior eſt, qvi ſubtrehit aliqvid, vel eripit diviti, qvam qvi trucidat pauperem fœnore?

188) C. 3. X. de Uſuris, ex concil. LateranenſiMCLXXIX. „Conſtituimus, qvod manifeſti uſurarii nec ad communionem

um piscinum, mel & alia omnis generis liqvida, qvinimo frumentum, far & cætera. Etiam, qvi stipulatus fuerit sibi locarium pro pretio vaccæ æqvivalente, fœnus exercet, nisi vaccam videat (conductor) vivam, illamqve ipse, vel per mandatarium accipiat, posteá, si libuerit, locandam. Usuram ex qvacunqve demum re, indigenti, conditione indemnitatis præstandæ, commodatâ, exigens, mortale fœnoris peccatum committit, 187) par furto & rapina. Hæc peccata minimè remittuntur reis, nisi exacta, & detenta alterius sed inviti bona dummodo fieri possit, restituantur. Fœnus exercens exactum reddet solventi, ejusve defuncti hæredibus, aut, si qvoqve defecerint illi, secundum Episcopi arbitrium offertor pauperibus, ecclesiis, monasteriisve. 188) Omnes usurarii interdicti, & a sancta ecclesia secundum (canones) leges divinas ipso facto, & qvidem tripliciter separati sunto: Primò e) corpus domini neutiqvam prius accipiunto, qvam f) satisfactum iverit. Secundò

e) Corpus & sangvinem domini nostri,
f) Idem.

---

nionem admittantur altaris, nec christianam (si in hoc peccato decesserint), accipiant sepulturam, sed nec oblationes eorum qvisqvam accipiat. Qvi autem acceperit reddere compellatur, & donec ad arbitrium Episcopi satisfaciat, ab officii sui maneat executione suspensus. con. c. 7. ibid.

ta. Annat er þat þeim til hafnanar. ok hádungar. at eingis þeirra offr skal takaz til heilags altaris. Þridia er þat ef þeir deyia í þeirri synd. obœttri. þá skolu þeir missa legstadar í heilögum kirkiugardi. Ok framm um þetta. skal biskup þegar hann verdr var vid. þrönguа þeim edr þeirra erfingium til yfirbóta g) vid heilaga kyrkiu. Eingi skal ok heyra skriptamál opinbers okrskalls. ok eigi leysa hann fyr enn han hefir aptr feingit okrit edr gefit til þes fulla h) vardan sem hann er framast fángadr til. Enn þó at opinber okrkarl biódi um med ákvednu edr eigi ákvednu á sídarstum dögum. upp at lúka tekin á auka i) daudligs fiár. þá skal at honum þó veitaz legstadr í heilogum kyrkiugardi til þes er fylliliga er k) aptr lokit eptir föngum. annat huart þeim sem hafa eigu. ef þeir ero til elligar biskupi edr hans umbodsmanni. edr sóknar presti sinum. nærverandum skilrikuztum mönnum af sókninni. ok vardveiti þeim til handa sem hafa

g(Med hirting heilagrar kirkiu 49.
h) Vordzlu 54.
i) Dauds fiárs 54. 35.
k) Aptrgreidt 35. 36.

---

189) C. 2. in 6 Tit. de Usuris. ex Gregorii X. in concil. Lugdunensi in Gallia. an. MCCLXXIII. Qvanqvam usurarii manifesti de Usuris, qvas receperant, satisfieri expressa qvantitate vel indistincte in ultima voluntate mandaverint; nihilominus tamen eis ecclesiastica sepultura denegetur, donec de usuris ipsis, prout patiuntur facultates

Secundò, ſit iis hoc deſpectui, contemtuiqve, qvod nulla iſtorum oblatio ſancto altari imponatur: tertiò, in peccato nondum expiato mortui ſepultura in ſacro coemeterio careant. Præterea, Epiſcopus certior factus, eos, eorumqve hæredes, qvi g) *ſanctæ eccleſiæ ſatisfaciant, cogat. Nullus confeſſionem notorii uſurarii audire præſumito, multò minus eum prius abſolvere, qvam uſuram reſtituerit, & ſummam, ſecundum facultates, præſtiterit* h) *ſatisfactionem.* 189) *Qvamvis autem notorius fœnerator noviſſimis vitæ diebus ſive directè ſive indirectè jubeat reſtitui acceptas ex rebus* i) *mortalibus uſuras: illi tamen ſepultura in ſacro coemeterio minime prius concedatur, qvam plena pro facultatibus ſatisfactio præſtita fuerit, qvibus jure debetur, ſi modò illi adſint, ſecus Epiſcopo, ejusve procuratori, vel paſtori, præſentibus optimæ fidei parochianis, qvi hanc jure recepturis re-*

g) Pœna caſtigatione ſanctæ eccleſiæ.

i) Mortuis pecuniis.

---

cultates eorum) plenarie ſatisfactum: vel illis, qvibus facienda eſt reſtitutio, ſi præſto ſint ipſi, aut aliis, qvi eas poſſint acqvirere, vel eis abſentibus, loci ordinario aut ejus vices gerenti, ſive rectori parochiæ, in qva teſtator habitat, coram aliqvibus fide dignis de ipſa parochia. &c.

hafa eigu at rettu. Enn huer ſekiz ſex aurum ſá er okr gerir. á þat hálft kóngr en hálft biſkup. ok upptækt alt þat ſem bygt var. ſkal þat ok taka hálft kongr. enn hálft biſkup.

190) C. 1. Cauſ. XIV. Qv. 4. „Si fœneraveris homini, id eſt mutuam pecuniam tuam dederis, de qvo aliqvid plus qvam

ſervabunt. 190) *Omnis uſuram faciens x unciis multatur, inter Regem & Epiſcopum vâ lance dividendis, qvinimo in fœnore collocata iblicantor, dimidium Rex, acqvirat, alterum didium epiſcopô cedat.*

qvam dediſti, exſpectes accipere, non pecuniam ſolam, ſed aliqvie plus, qvam dediſti. cæt.

APENDIX.

De a) violatione affinitatis. b) De causis ecclesiasticis. c) De appellationibus. d) De casibus Papalibus. e) De excommunicatione, & communione excommunicatorum. f) De Jure Patronatus.

) a) Epistolæ Innocentii III. Papæ Episcopis & Principibus Islandiæ. Constitutio Synodalis Pauli Archi-Episcopi.

I. KAPITULI.

UM SIFIAR.

Þeſſar eru þær VIII. konur úſkyldar at frændſemi er han verdr útlægr af er han tekr. Ein er ſú er fadir manz átti. annur ſú er ſonr átti. Þridia ſú er brodir manz átti. hin fiorda er modr konu þeirrar er madr átti. hin fimta er dóttr konu þeirrar er madr átti. hin ſetta er ſyſtr konu þeirrar er madr átti. hin ſiaunda ſú er þu hoſt or heidnum domi eda hvor þik hin ſetta. er vyl hefir tekit oc ſik gudí gefit. En þeſſar þriár eru ſkyldar at frændſemi. Modr, ſyſtr. dóttr. Nu ef madr legz med ein hvori þeſara. þá utlægiaz þau bædí. oc fyri giórt fe ſinu öllu vid biſkub nema þvi at eins at han bríotiz or böndum. edr menn viti at ſónnu at ædi hefir á honum verit ádr eda ſidan audſen. ok ſo ef konu hefir verit naudgat til oc hefir egi hennar vili til verit. ſidan ſekiz hon ecki. oc bæti þo vid gud eptir umRádi biſcups. En ef han vill egi bortfara. þá á biſcups Armadr at ſtefna honum þíng oc hafa med ſer heimilis kvídar vátta til þíngs. En ef han kvedr nei vid. þá feſti Lyrittar eid fyri. oc ſtandi ſá eidr X. vikur ſærar. En ef eidr fellr. þa fari han utlægr oc fe hans allt nema Iörd er han á. oc ſæki þad eidfall ſo ſem annat eidfall. En ef han vill eigi eidfeſta. þa geri Ercibiſcups A'rmadr honum mánadar ſtefnu bort af landi. oc ſo húu

CAP. I.

DE AFFINITATE.

Hæ ſunt octo iſtæ fæminæ nulla iis cognatione junctæ, qvi eas uxores ducentes exilio puniuntur. Prima eſt. qvam habuerit pater, ſecunda, qvam duxerit filius, tertia qvam junxerit ſibi frater, qvarta eſt mater uxoris, qvam ante habuerit, qvinta eſt filia uxoris, ſexta eſt ſoror uxoris, ſeptima, qvam ex gentiliſmo ſuſceperis, vel qvæ te ſuſceperit, octava qvæ velamen ſumſerit & ſe deo dederit. Hæ vero tres cognatione junctæ ſunt, mater, ſoror, filia. Qvi cum harum aliqva concubuerit, exules ambo ſunto, omnibus bonis qvæ Epiſcopo cedant exuendi, niſi vincula fregerit ille. certoqve conſtiterit, eum antea, qvinimò poſt furore actum fuiſſe. Item fœminæ, cui vis illata fuerit citra omnem ejus voluntatem, nulla pœna afficitor, Deum ſecundum Epiſcopi conſilium placatura. Qvi cedere noluerit, â Procuratore Epiſcopi octo teſtes domeſticos in judicio producturo citator, ſi delictum diffitetur, juramenta trium conſacramentalium ſe purget, intra decem diebus juridicis conſtantes hebdomadas præſtando, iſto cadens juramento exul eſto, & omnibus præter fundos, bonis mulctator. Actio ex capite huius juramenti eadem eſt, ac cujuslibet alterius. Si juramentum acceptare noluerit ab Archiepiſcopi procuratore citetur termino

*) Hoc Cap. eſt 35. & ſic porro in Jure Eccl. qvo uſus fuit S. V. author Hiſtoriæ eccleſ. Iſland.

hún utlæg nema runnit se á hendr henni. Slíkar gudsifiar verda oc þar er madr tekr Gudmódr sína eda Guddóttr sem fyR er sagt. Enn firi allar adrar gudsifiar er fyR voro taldar. þá sekiz madr sem han taki systrungu sína eda brædrúngu bædi vid Gúd oc Ercibiscup.

II. KAPITULI.

UM KYRKIUMA'L.

Nu sculu Klerkar allir hvor dæmaz ok sækiaz firi herra biscupi. edr þeim sem han hefir til scipat at segia prosun ímálum heilagrar kirkiu. en leikmen skolu um öll mál sóttir vera firi herra Konginum. eda þeim sem han hefir sína lögsögn i hendr seingit. Utan þessi mál sem her segir eda önnur Innlik sem heira til Kristins Rettar. So sem er Rán, edr Stuldur or Kirkiu oc misþirmslur kirkna oc lærdra manna oc kirkna goz. Um tiundar giord oc heit öll oc testamenta er menn skipa einkanlega af þvi menn gefa kirkium oc ödrum helgum stödum. oc fátækum mönnum. um allt kirkiu frelsi er hun á i ser oc utan sik í mönnom oc eignom. Um vernd pílagrima hins heilaga þorláks. at vitia hans stadar og adra helga stadi oc þeirra mál. Um hiúscap oc allar adra þær sakir mála vöxta sem þar heyra til. og þár sem dæma skal

*) Ex Transactione inter Magnum Norvegiæ Regem & Jonam Archiepiscopum Norvegiæ, Tunsbergæ anno

menstrùo ad sistendum in exteris. Etiam fœmina exilio punitor, nisi vim fuerit experta. Cognatio spiritualis, ubi qvis matrem filiamve spiritualem duxerit, modo supra definito procedit. Propter cæteros cognationis spiritualis gradus violatos, pœna obtinet eadem, qvæ sororis fratrisve filiâ ductâ locum habet, Deo & Archiepiscopo debita.

CAP. II.

DE CAUSIS ECCLESIASTICIS.

*) Abhinc debent clerici omnes judicari agiqve coram domino Episcopo, vel eo, qvem delegaverit causas ecclesiasticas inqvisiturum: sed laici in omnibus causis coram domino Rege postulantor, vel coram eo, cui vicariam jurisdicundi potestatem mandaverit; causæ tamen excipiuntor recensendæ, aliæqvæ pares juri ecclesiastico propriæ: hæ sunt causæ ex capite Rapinæ, furtivæ rerum ex ecclecia ablationis, violentiæ ecclesiis, doctis viris, atqve bonis ecclesiasticis illatæ, decimationis, votorum qvorumvis, Testamentorum præsertim ad ecclesias aliaqvè sacra loca, itemqve pauperes factorum, immunitatis ecclesiæ cujuscunqve illi circa homines & bona, sive interius sive exterius constitutos competens. Eorum defensio, qvi religiosas ad Stum Thorlacum, ejus limina, aliaqve sacra cum suis reliqviis loca visum, profectiones susceperint. Matrimonium, omnesqve aliæ causæ & actiones eò pertinentes. Qvæstiones super

anno Christi MCCLXXVII. vid. eam in Hist. Eccl. Isl. Tom. I. pag. 386.

ſkal hvörſo hvör er getin lögliga. Um kvennalegord. Um frændſemis ſpell. Um hórdóma oc frilullifi. Um meineida oc okr er men bygia daudt fe. oc um villu alla ok vantrú. oc þar ſem ſelldir verda ok keiptir andligir lutir ſkal um þeſſi mál oc þau fleiri ſem ſkiput eru i Kriſtnum Retti hvortveggi veriandi oc ſækiandi med vitnum ſinum oc gögnum koma til biſkups orſkurdar eda hans Umbodsmanns.

III. KAPITULI.

UM MALASKOT.

Af þeſſum málum má ecki appellera or domi. Ef þes manz mál er dæmt er han er ránsmrdr. eda vili han egi aptr gialda. eda i hórdómi oc vili hán ecki vidſkiliaz. eda ſlíkt annat oc því ödro er Páfin dæmir. eda Kóngr ſá ſem han er ecki lydſkyldr under Keiſara. Þat er hit *Þridia* ef þeir ſveria at hafa þat ſem dómandi dæmir. hvat ſem þat er. Þat hit *fiórda* ef dómandinn ſtefnir manni til ſin ok kemr han egi. þá ſkal han halda þat han dæmir. Þat hit *fimta* ef madr tekr litit mál dæmt oc verdr koſtnadr meiri en málit er vert. Þat hit *ſetta* er yfer domandi ſegir ſva ſinum undermónnum at þat mál kemr egi aptr fyri hann. Þat hit *ſiaunda* er ef þeir kióſa menn til dóms oc verda á þat ſátter. Þat hit *átta* ef magr ſkilſt vid glæp ſinn oc biſkup tekr hann or banni. Þat ſkal ecke haldaz er ſo ſtórt ligr vid. Þat hit *níunda* at egi ſkal reka leingr

super statu alterius legitimo decidendæ. Stuprum fœminæ illatum Cognationis violatio, adulteria & concubitus. Perjuria & usuræ, ubi qvis res inanimatas in fœnore collocaverit. Hæterodoxia qvævis, superstitioqve. Simonia. ubi res spirituales emtæ venditæqve fuerint. Has causas cæterasqve in jure ecclesiastico laudatas tam reus qvam actor cum mutuis testibus & probationibus ad Episcopum deferunto decidendas, ejusve procuratorem.

CAP. III.

DE APPELLATIONIBUS.

Hæ causæ appellari non possunt, causa raptoris dijudicata, ejusqve, qvi rapta restituere distulerit, causa adulteri, simodo, desistere noluerit. Causa qvam ipse Papa, vel Rex, Imperatori nullo fidelitatis obseqvio deditus judicaverit. *Tertia*, si juraverint se ratihabituros rem qvamcunqve judicatam. *Qvarta* qvi a judice citatus, non comparuerit, judicatum solvat. *Qvinta* si causa minoris momenti, ambagibus innodata fuerit ita, ut expensæ rem litigiosam exsuperent. *Sexta*, ubi judex superior subditis notum facit, eandem ad se causam nunqvam revolutum iri. *Septima* si eligunt arbitros communi consensu. *Octava* si reus recipiscitur, & ab Episcopo fuerit, ea propter absolutus. Res magni adeo momenti minime valeto. *Nona*, ultra *) tertium nemo puniatur

*) Confer. Cap. 5. infra

gur enn til hins þridia. ef madur fellr i bann af siálfo verkino.

IV. KAPITULI.

Sva feger Lögbók heilagrar Kirkiu at XVI. eru þeir atburdir at af siálfs sins verki fellir hvor á sik fullkomit Páfa bann sá er í þad vandkvæde hitter eitthvort. Nú af þvi at valla má illt varaz nema viti. þá syniz oss nytsamligt oc allrahellzt naudsynligt at Prestarnir se víssir at egi láti þeir fyri vanvitzku saker bansetta menn samneita ödrum oc fara oleysta. eda taki á sik þau mál oc látiz leysa er þeir hafa ecki vald til. Nú er sá hin *fyrsti* atburdr af þeim XVI. ef nockuR fellr i fyrerdæmda villu fyrirlátandi retta tru. *Annarr* er sá ef nockuR setr saman nyia villu. Sá er hinn *þridi* atburdur ef nockr tekr þa til sín eda veR þeira mál. Hin *fiórdi* er sá atburdur ef nockuR seger so oc fylger þvi at ei er Rómaborgar kirkia höfud kristninnar oc se henni ei hlydanda. Sá er hinn *fimti* ef madur slærr klerk eda klaustramenn. eda odruvisu misþirmer med heiptugre hendi. Sá er hinn *setti* ef veralligir valldzmenn giöra krafir oc uskyldugar pyndingar á klerka eda kirkiur

a) Innocentius III. in Concil. generali MCCXVI. Romæ vid. Cap. 13. X. de hæreticis. Excommunicamus itaqve & anathematizamus omnem hæresin, extollentem se adversus hanc sanctam ecclesiam, & catholicam fidem — condemnantes hæreticos universos qvibuscunqve nominibus censeantur, facies qvidem diversas habentes, sed caudas ad invicem colligatas, qvia de vanitate conveniunt in id ipsum.

e) Vid.

puniatur, ubi qvis excommunicatione latæ sentiæ feritur.

CAP. IV.

Codex LL. Sanctæ ecclesiæ constituit sedecim esse casus, qvi ipso facto excommunicationem (latæ sententiæ) papalem, cujusdam in eis reo inducunt. Ut ab ignotis cavere sibi malis vix ac ne vix potest ullus, videtur nobis utile & imprimis necessarium pastores scire, qvod curare debeant excommunicatos prævaricatione ignorantiæ cum aliis conversari, eapropter ecclesiæ supterfugientibus animadversionem, neqve causas in se recipiant, easve remitti simulent potestate omnino carentes. Est autem casus *primus* in his sedecim a) qvo qvis in condemnatam incidens hæresin veram deserens religionem. *Secundus* est, qvo qvis novam composuerit hæresin. b) *Tertius* casus est, ubi qvis exceperit hos, eorumqve defenderit causas. *Qvartus* casus est, ubi quis dixerit, dictumqve secutus fuerit, Romanam ecclesiam non esse caput ecclesiæ, nec ei obediendum. c) *Qvintus* esto, siqvis clericum vel monialem verberaverit, aliove modo manu dolosa læserit. d) *Sextus* si seculares Præfecti exactiones, injustasqve angarias clericis, ecclesiisve imponunt, haud abstinentes

b) Ibid. §. 5. conf. Cap. XI. ubi Innocent. III. declarat hæreticorum fautores infames, item Cap. 8. ibid. deniqve Honorium III. Episc. Bononiens. 1224. C. 49. X. de sententia excomm.

c) Vid. X. Tit de sententia excommunication.

d) Ex concil. Lateranensi ann. MCLXXIX. vid. Cap. 4. X. de immunit. Eccles.

kirkiur oc láta ei af lögliga amintir. oc ei ſkulo þeir vera fyrr leiſtir en þeir hafa bætt rettliga. *Siaundi* er ſa ef madr brennir kirkiu viliandi. *Atti* ef nockr brytr kirkiu eda gerir í henni nockut afſkramligt illvirki. rænandi í burt corpus Domini. eda briotandi altari edr helgan Kroſs. eda giörir hann annat þvilikt til hádungar Guds Retti. Sá er hinn *niundi* ef madr falſar Páfans bref. eda hefir hann þat ſem hann veit at falſat er. þá er hann i banni. Enn eru þeir atburder þeir er ſlíkt hit ſama liggr vid at þvi ſem ſumer meiſtarar guds laga ſegia. Einn er af þeim ef nockr ſamneitir banſettum manni i ſiálfum glæpinum veitandi honum fulſting eda Rádagiorder þar til eda eftermæle. *Annarr* ef madr ferr med ſkot eda valſlöngur til þeſſ. at drepa kriſtna menn. Hinn *ſidarſti* atburdr er af þeim ef nockrer vardveita edur vidhafa lata Setningar eda Sidveniur þær ſem heldr mega heita oveniur oc moti eru Guds retti oc heilagrar kirkiu frelſi. þeir oc ſem þeſs háttar ſkipan ſetia. ſoþeir er rita oc ei ſidr Valldzmenn jarlar forſtiorar oc Radgiafar ſtada eda Borga hvort ſem þeſſhattar ſkipaner eda Sidveniur giöraz eda vardveitaz. oc aller þeir er þar eptir dirfaz at ſemia ſina doma. þá eru i banni Pafans. Enn fyrir þvi at þeir atburdir ſem i Guds lögum ſtanda. oc ſá fellr i Pafa bann er giörir kann ſidr at beraz i þeſſum halfum Veraldarinnar ſem ver byggium. þa látum ver undan lida þeim at ſnua i Norrænu. Nu er greinanda af þeim atburd ſem

e) Vid. X. lit. de Raptorib. & incendiariis.
f) Crimen falſi anathemate feritur ab Innocent. III. Rom. 1213. vid. Cap. VII. X de Crim. falſi.

g) Vid.

tes legitimè admoniti: illi neqvaqvam prius absolvuntor, qvam condignam præstiterint satisfactionem. e) *Septimus* est, siqvis ecclesiam combusserit volens. *Octavus* siqvis effregerit ecclesiam, aut in ea nefandum qvid facinus commiserit, rapiens corpus domini aut altare aut crucem fringens, aut qvipiam simile in contemtum divini juris faciens. f) *Nonus* ille est, qvo, qvi defalsaverit litteras Domini Papæ, defalsatisve documentis usus fuerit, feriatur banno. Sunt & alii casus, eadem secundum qvosdam juris divini magistros pœna sancti. *Primus* in his esto, g) siqvis converfetur cum eo, qvi excommunicatione latæ sententiæ fuerit gravatus, item qvi eum auxilio, qvinimo consilio & favore auxerit. *Secundus* siqvis aut cathapultis ad occidendum christianos utitur. *Ultimus* horum casus est, h) qvo qvi servari fecerint (& adhiberi) statuta edita & consvetudines introductas contra ecclesiæ libertatem (atqve jus divinum abusus inde merito nominandas) item excommnnicamusi statutarios & scriptores statutorun ipsorum necnon potestates, consules. rectores & consiliarios locorum ubi de cetero hujusmodi statuta & consuetudines editæ fuerint vel servatæ, necnon & illos qvi secundum ea præsumserint judicare vel in publicam formam scribere judicata. Qvoniam autem reliqvi ex sedecim Jus divinum prodiderit casibus excommunicationem Papalem eorum reis inducentibus, rarius in his mundi, qvas in habitamus plagis, eveniunt, omittimus eos in Norvegicam transferre lingvam, porro dicendum

g) Vid. X. de sententia excvmmunicat.
h) Hæc sunt verba Innocentii III. Romæ Lugdunensi Archiepisc. vid. Cap. 37. X. de sententia excomm.

ſem i ſimta ſtad er ſkipadr. ef madr ſlærr klerk eda klauſtra menn. þa fellr hann i Paſans bann. þat ſalleraz i VII. tilfellum.

V. KAPITULI.

DE SUMMA REMUNDI.

Meiſtari Remundus ſeigir ſua í ſinni ſumma. þat er vitandi ok val actanda. hueriar pínur ſkylldaz á þá menn eptir gudz lögum ſem ſekiaz viliandi af ſamneyti vid bannſetta menn. enn þó er þar grein á huart madrinn uerdr ſua í banni at allir þeir ſkolo falla í þuílikt bann. er honum ſamneyta. edr hann ſtyrkia til at liggia lengr í ſinni illzku ok uſagnadí. ok falla þeir þá í þílíckt bann ſem hann. er i fyrſtu var bannſettr. Enn ef ſá uar einfalldliga bannſettr. ok eingin ſkildagi á ſettr. um þá ſem honum ſemneyta. eda veita nockurn ſtyrk. þá er þat greinanda. huart þeir ſamneyta honum í ſealfum glæpinom þeim er hann er bannſettr af eda ſtyrkia hann til þes med ſinnni áſtundan. ok falla þeir þá i þuílikt bann. ſem hann er. ſkolo þeir þá lögliga lauſn þiggia af þeim forſtióra heilagrar kirkiu ſem hann bannſærdi í upphafi. er þeir ſakaduz af ſamþykt þes glæps ſem ádr var ſua fordæmdr af yfir bodanum. Enn

*) Hic Remundus eſt *Raimundus de Penna Forti* natione Catalanus, ordine Dominicanus, Gregorii IX. Capellanus libros qvinqve Decretalium ab Alexandro III. in qvo defecerat Gratianus ex Collectionibus prioribus compllavit

dummerit de Casu in qvinto loco constituto, qvo, qvi clericum vel monialem verberavit, excommunicatione papali feritur, verum ille septiplici modo fallitur (5. exceptiones septem admittit. has vid. supra pag. 43. intra variantes ex Cod. 854. desumtas. ceteraqve illuc pertinentia.)

CAP. V.

DE SUMMA REMUNDI.

Magister Raimundus his in suâ Summâ verbis loqvitur: Sciendum est, atqve probe considerandum, qvænam pœnæ jure divino debeant imponi hominibus, qvi excommunicatis scienter communicaverint. Sed distingvendum est, utrum ita excommunicatus qvis fuerit, ut omnes illi communicantes, eumqve in crimine suo adjuvantes eadem excommunicatione feriantur; tunc enim pari cum primo anathemate innodantur, si vero qvis simpliciter excommunicatur, nulla de hominibus ei communicantibus, & auxilia ferentibus, adjecta conditione, distingvendum est, num reo communicaverint in ipso crimine, propter qvod fuerit excommunicatus, illumqve sua auxerint opera, pari cum eo anathemate percutiendi: unde legitimam absolutionem accipiant ab eodem sanctæ Ecclesiæ Rectore, qvi ab initio excommunicaverat illum, propter cujus delictum communicatum, & a superiore ita excommunicatum excom-

lavit circa ann. MCCXIII. vid. Petri Pithoei Synopsin Historic: eorum qvi Canones & Decreta ecclesiastica collegerunt. Corpori juris Canonici a Christoph. Henr. Freiesleben edito præfixam.

En med þí at menn samneyti bannsettum manni. ok egi í sealfum glæpinum. helldr í kuediu. bæn edr bordi keri edr kossi. edr einfölldu vidtali. þá falla þeir þar i it minna bann. þat sem forbod er. kallad á norrono. ok af þeirra samneyti sekiaz egi adrir menn unde versus.

Supra delictis anathema qvis efficiatur,
Huic orare vale communis mensa negatur.

Ver vilium ydr kunnigt gera af huerium tilfellum þer mega logliga affakaz sem samanneyta bannsettum manni. sua at þeir falla i ecki bann edr forbod fyrí þá skulld.

AF MEISTARA GOFFRID.

Meistari Goffridus skyrir þetta efni yfir þesum versum

Utile lex humile: res ignorata. necesse
Hec anathema qvidem faciunt ne possit obesse.

I fyrstu talar han af nytsemd þes sem talar vid hinn bannsetta huersu hun afsakar han. sua sem þá ef hann heimtir skulld sina af bannsettum manni. I annan stad afsakar hann ok stundum nytsemd hins bannsetta ef madr talar vid hann sua at hann leitar at snúa honum til leidrettu. ok idranar sinna údáda. ok eggiar hann til aflausnar at beidaz. Logligt samband millum bónda ok húsfreyu affakar hana sua at hon sekiz egi af samneyti bannsetz bónda sins. ef hon varducitir sik fyrir ekkum hans bannsettum. Skylldug lydni ok þiónusta aflakar born hins bannsetta manz. ok þau skullda

excommunicantur. Qvi vero excommunicato communicaverint non in crimine, sed tantum modò salutatione, oratione, mensa (comedendo) vale (ɔ banæo) osculo, vel simplici colloqvio, excommunicatione minori, *forbod*, (interdictum) Norvegicè appellamus subjiciant, neqve horum communionis alii fiunt rei; unde versus:

Supra delictis anathema qvis efficiatur,
Huic Orare, Vale, communis mensa negatur.

Notos vobis facere velimus casus legitime excusantes eos, qvi communicaverint excommunicato, qvominus in excommunicationem aut interdictum ea propter incidant.

EX MAGISTRO GOTOFREDO.

Magister Gothofredus his verbis hæc explicat:

Utile lex, humile, res ignorata, necesse,
Hæc anathema qvidem faciunt ne possit obesse.

In primo loqvitur de utilitate excommunicatum alloqventis; eum excusante, cum scilicet debitum excommunicato condicit. Secundo excusat eum utilitas excommunicati, cum excommunicatum alloqvitur, ut eum convertat in correctionem & pœnitentiam suorum maleficiorum, eiqve svadeat absolutionis petitionem. Legitimum coujugium inter virum & fœminam excusat eam, qvominus ob communionem cum marito excommunicato puniatur, simodo â condemnatis operibus ejus conservaverit sese. Debita obedientiâ & servitus excusat liberos excommunicati, itemqve

skulldahiú hans sem egi mega vid hann skiliaz. ok veraz þó vid at vera samuinnandi edr samþyck hans glæpum. Þetta er þó af þeim einum börnum ret skillt sem þá ero undir hans valldi ok enn egi útleyst af fódrgardi. Vuitand má affaka þann sem bannsettum manni samneytir. sua at hann veit egi þann bannsettan vera. ok þiat eins þó ef hann úvitand má rettliga virdaz honum varkyndar. Naudsyn má ok metaz manni til affsakanar. sua sem þá ef nockr madr fer at naudsynium um þat land sem bannsettr lydr byggir. ok fær hann egi fordaz þeirra samneyti.

VI. KAPITULI.

HER VATTA KIRKIU LÖGH.

Sú er *in decretis* ord hins heilaga *Gregorii causa prima* qvestione tercio capitulo. Siqvis dator. &c. Ef nockr madr selr eda kaupir vid fe guds eign kirkiu ok helga stadi. edr benificia kirkiunnar. er sumer menn kalla prouendr. þá fer henni tión med simonispeng. ok ef hann stadfestiz sua mikilli illzku. þá se hann bundinn í eilifu banni.

VII. KAPITULI.

SKIPAN INNOCENTII (II. PAUA. (IN CONCIL. LATERAN. II. MCXXXVIIII.)

Þat fyrirbiódum ver af páualigu valldi. ok rökfemd. at engi madr skuli eigna sem ega at erfdum kirkiur

ejus famulos ab eo discedere non valentes, modo sibi caveant à connivendo & consentiendo criminibus ejus. Hæc autem de iis tantum liberis intelligenda sunto, qui adhuc in patría sunt potestate nondum emancipati. Ignorantia excusare potest excommunicato communicantem, illum excommunicatum esse nescientem, simodo legitimé judicari possit, istius facti ignarus. Necessitas etiam inter ea venit, qvæ legitimè excusant; v. g. siqvis necessarium per regiones à populo excommunicato habitatas iter fecerit, nec à communione illorum cavere sibi potuerit.

CAP. VI.

HIC RECENSETUR JUS PATRONATUS.

Hæc sunt in Decretis verba Sancti Gregorii Caus. I. Qvæstione (3) Capite 3. (rectius 2.) Siqvis dator vel acceptor Dei Ecclesiastica beneficia (qvæ qvidam præbendas vocant) sub pecuniæ interventu susceperit, sive dando emerit, sive accipiendo vendiderit, â Simonis non excluditur perditione, sed si perseverans fuerit, perpetua mulctetur damnatione.

CAP. VII.

CONSTITUTIO INNOCENTII (II.) PAPÆ (C. 7. CAUS. IIX. QV. I.

Apostolica auctoritate prohibemus, neqvis ecclesiam & præbendas, præpositurus, (capellanias) aut aliqva ecle-

kirkiur. ok prædendr. prófastdæmi. edr önnur officia kirkiunnar. edr dyrfiz á þær sækia. ok ef nockr madr er sua dygdarlaus at slíks dirfiz. ok sekiz af sua afskapligri agyrnd. þá skal hann möta skylldugri pínu. ok þarnaz þó þes sem han beiddiz.

IX. KAPITULI.

EX CONCILIO TOALETANO KIRKIULÖGH.

Nockurir menn beidaz moti röksemd ritninganna at kirkiur þær sem þeir reisa se med þeim máldaga vígdar. at þær eignir sem þeir hafa til kirkiu gefit skuli vera undir leikmanna skipan ok forsió. Nú er skylldugt at retta sua þat verk um lidit. at ok se þat sua bannat. at gera hedan af. ok allar kirkiu eiguir skulu heyra hedan af biskupsvalldi til. ok se undir hans skipan. eptir þuí sem gudslögh standa til at fornu.

X. KAPITULI.

EX CONCILIO —— KIRKIULÖGH.

Þat er ok stadfastliga skipat at allar kirkiur med sínum eignum ok tíundum ok öllu síno gozi se i biskupa valldi ok standi undir þeirra skipan iafnan ok forseó. Engum manni skal þat lofaz at lataz egi vita um allt þat sem gudi er helgat. huart sem þat er madr edr kuikuendi. edr akr edr huat sem eign er edr gudi gefit. þá er þat einkanliga helgat honum siálfum. ok skal undir kennimanna valldi vera. ok fyri þuí má engi madr sik med þuí afsaka. sá sem guds eign tekr. ok heilaga kirkiu án biskups rádi. edr rænir. setr á edr luckar. ok kirkiu ránsmadr skal hann dömaz egi

medan

ecclesiastica officia hæreditatis jure valeat vindicare aut expostulare præsumat, qvod si qvis ita improbus aut ambitionis reus attentare præsumserit, debita pœna multabitur, & postulatis carebit.

CAP. IX.

JUS PATRONATUS EX CONCILIO TOLETANO.

Sunt, qvi postulent contra rationem scripturarum ecclesias, qvas fundaverint hac conditione consecrari, qvod bona a sese ecclesiis oblata, dispensationi & providentiæ laicorum subsint. Hanc autem præteritam consuetudinem necessum est ita emendare, ut posthac omnino illa prohibeatur, & omnia ecclesiarum bona pertineant ad jurisdictionem Episcoporum, qvemadmodum jus divinum constituit olim.

CAP. X.

JUS PATRONATUS E CONCILIO. . . .

Stricte constitutum est, qvod omnes ecclesiæ cum suis possessionibus (fundis) decimis, omnibusqve bonis, (ɔ: mobilibus) sint in potestate Episcoporum. eorumqve semper dispensationi, curæqve subjaceant, Nemini permittatur simulare nescire Deo consecrata sive homines sint sive animalia cætera, sive ager sit, sive aliud qvidqvam divini ante hæc juris factum vel posthac dedicatum. Hæc ipsi proprie sunt consecrata sub clericorum potestate permansura, ideoqve nullus semet excusare potest, res divinas & sanctam ecclesiam capiens sine consilio Episcopi, easve rapiens,

medan hann gelldr egi aptr þat er han tók. ok bætir þat sem hann braut vid gud. ok heilaga kirkiu. enn ef hann vill egi böta. þá skal hann bannsetia.

XI. KAPITULI.

EX CONCILIO LATERANENSI KIRKIULÖGH UM KIRKNAFRELSI.

Af þí at ofdyrfd nockurra leikmanna hefir sua mikin frammgáng. at þeir skipa klerkum kirkiur ok taka af þeim þá er þeir vilia utan biskups rád er þar á valld yfir. sua taka þeir ok optliga fasta eignir kirknanna ok annat hennar gods þat sem kirkiunum tilheyrir. skeyta ok skipta þanning sem þeim líkar. þá biódum ver at bannsetia þá. enn klerkr sá sem kirkiuna þiggr af leikmönnum utan forseo biskubs síns. þá missi hann heilagrar þiónostu. ok ef han stendr í þí med þrái þá se hann afsettr öllu kirkiu embætti. sinni sæmd ok vigslu palli.

XII. KAPITULI.

SKIPAN ALEXANDRI PAPE TERCII.

Med þí at guds höll heilög kirkia má egi vera í ersd tekin med rettu. þá samir med ongu móti þat at þola ok samþyckia. at klerkar hafi kirkiur. ok halldi sua sem med eiginligu valldi þer sem þeirra forellar höfdu reisa látit. edr leikmenn veitt þeim eda skipa sínom sonum edr nockurum ödrum &c.

spolians aut abstrahens; horum qvisqve ecclesiarum habeatur raptor, donec ablata restituit, & Deo, & sanctæ ecclesiæ pro suo delicto satisfacit. Qvi satisfacere noluerit, excommunicetur.

CAP. XI.

JUS PATRONATUS EX CONCIL. LATERAN. (ann. MCLXXIX.) De IMMUNITATE ECCLESIÆ (c. 4. X. de Jure Patr.

Præterea. Qvia in tantum qvorundam laicorum processit audacia, ut Episcoporum auctoritate neglecta, clericos instituant in ecclesiis, & removeant, cum voluerint, possessionem qvoqve atqve alia ecclesiastica bona pro sua voluntate plerumqve (scotant &) distribuant ipsos anathemate decernimus feriendos. Clericus autem, qvi ecclesiam per laicos sine proprii Episcopi authoritate receperit communione privetur, & si perstiterit, à ministerio ecclesiastico, & ordine deponatur.

CAP. XII.

*) CUNSTITUTIO ALEXANDRI PAPÆ TERTII.

Cum sanctuarium Dei jure hæreditario teneri non possit, non decet aliqvatenus sustineri, ut clerici ecclesias a parentibus suis fundatas propria authoritate teneant, aut laici filiis, vel aliqvibus aliis concedant easdem.

*) Alexandri III. hæc sunt verba ad Adonensem Episcopum Anno MCVXXX Romá in Apuliam vid. Cap. 15. X. de Jure Patronat.

*) P. SCHALAHOLDEN ET B. HOLEN. EPISCOPIS, ET ALIIS ECCLESIARUM PRÆLATIS ET CLERICIS UNIVERSIS PER ISLANDIAM CONSTITUTIS.

Qvamvis insula vestra longo terrarum tractu ab Urbis partibus sit remota, vos tamen, qvod Apostolicæ provisionis, non sitis extorres, æstimare debetis, cum ex injuncto nobis Apostolatus officio facti simus secundum Apostolum sapientibus & insipientibus debitores, & ita pastoralem solicitudinem gerimus de propinqvis, qvod eam extendimus etiam ad remotos, qvos absentes corpore, spiritu vero præsentes, caritatis brachiis amplexamur. Sanè dilectum filium Erlend Abbatem latorem præsentium, qvem ad nos transmittere curavistis, boni testimonii virum, paterna benignitate accepimus, & sicut eo didicimus referente, licet nullas ex parte vestra portaverit nobis litteras sigillatas, qvas tamen asseruit se amisisse, in maris periculis constitutum, nonnulla in partibus vestris, velut in usum & consvetudinem sunt redacta, qvæ ab agro Dominico sunt studiosius extirpanda, ne per spinas & tribulos semen Evangelicum suffocetur, inter qvæ seqventia duximus, ad cautelam exempligratia exprimenda; ut per ea studeatis

*) Hæc Innocentii Papæ III. Epipola ex lib. I. num. 320 apud Caluzium (in Collect. Epistolar. Innoc. III.) scripta est A. D. MCXCVIII. Paulo Jonæ Episc. Schaloltensi qvi consecratus fuit anno MCXCV. an. MCCI. MCCXI, & Brando Sæmundi Holensium Episcopo ejus nominis I, sed Ordine IV. qvi anno MCLXIV. consecratus fuit: vid. Hist. Eccl. Isl. Tom. I pag 300. coll. cum pag 530. ibid.

deatis cetera vitia capitalia evitare, per qvæ ira Dei venit in filios diffidentiæ, qvi ſtercora pro croceis amplectuntur, & luci tenebras anteponunt. Et ut incipiamus a primo inobedientiæ vitio, per qvod peccatum intrarit in mundum; cum in Eccleſia Dei diverſi gradus ad inſtar cœleſtis Curiæ ſint diſtincti, ut ſecundum diſpoſitionem ſuperiorum obtemperantibus inferioribus cuncta rité procedant, unde & Romana Eccleſia tanqvam magiſtra non humana ſed divina diſpoſitione univerſis, & ſingulis per orbem Eccleſiis eſt prælata, ut ad eam velut Caput aliæ ſicut ſpiritualia membra reſpondeant, cujus paſtor ita ſuas aliis vices diſtribuit, ut ceteris vocatis in partem ſolicitudinis ſolus retineat plenitudinem poteſtatis, ut de ipſo poſt Deum alii dicere poſſint, *Et nos de plenitudine ipſius accepimus*, ſicut idem E. Abbas nobis diligenter expoſuit, qvi ſunt inter vos ſubditi, dum Prælatis ſuis in his qvæ agunt perperam, nolunt humiliter obedire, ac ſecundum ipſorum monita ſalubria declinare a malo & facere bonum, contra torrentem diſpoſitionis divinæ brachia nituntur extendere, & qvaſi contra ſtimulum calcitrare, qvæ ſic diſpoſuit gradus & ordines differentes, ut reverentiam minores majoribus exhiberent. Profecto qvi talia agunt, regnum Dei non poſſidebunt, erroris magnitudinem non penſantes, cum ſecundum prophetam peccatum hariolandi ſit repugnare & ſcelus idolatriæ nolle acqvieſcere. Hi nempe vel ſunt potentes; & peccata ſua propria temeritate defendunt, non attentes qvod legitur: *Potentes potenter tormenta patientur*, &; *depoſuit potentes de ſede*, vel minores & ut licentius proruant in peccatum majorum tuitione deffendere ſe nitantur, declinantes corda ſua in verba malitiæ, ad excuſandas excuſationes in peccatis; tanqvam in extremo examine qvando unusqvisqve

onus

onus suum protrahit illi possint eos à ventura ira defendere, qvi pro suis sceleribus æternis incendiis reservantur. Qvid de homicidiis, incendiis & fornicationibus referemus? & qvod excommunicatis communicare præsumitis, & præsertim Svero & excommunicato & apostatæ, Deo, & sanctis ejus pro suis actibus inimico. Si vellemus ad ungvem singula perseqvi, qvæ inter vos dicuntur peccatis exigentibus freqventari, pagina cresceret in immensum, & tædium legentibus & audientibus generaret. Dolemus ergo plurimum & tristamur; hæc inter vos liberé perpetrari. Sed veremur admodum & movemur, ne forte (qvod absit) propter dissolutam negligentiam vestram ista proveniant, qvæ dum negligitis perturbare, qvid aliud facitis qvam fovere, facti canes muti, non valentes latrare? qvibus dicitur per Prophetam: *Clama, ne cesses, qvasi tuba exalta vocem tuam, annunciabo populo meo scelera eorum, & domui Jacob peccata eorum.* Unde Apostolus inqvit Ephesiis: *Mundæ sunt manus meæ a sanguine omnium vestrum. Non enim supterfugi, qvominus annunciarem vobis omne consilium Dei.* Mundus ergo â sangvine ipsorum non esset, si eis annunciare Dei judicium noluisset: qvia cum increpare delinqventes noluerit eos procul dubio tacendo pastor occidit. Cum itaqve in tremendi die judicii de vestris & subditorum vestrorum actibus debeatis reddere rationem, qvin etiam, & de omni verbo otioso qvodcunqve locuti fueritis; hortamur universitatem vestram, monemus in Domino, & per apostolica scripta mandamus, qvatenus contra delinqventes qvasi contra bestias Ephesi viriliter exurgentes, ne post cursum vitæ labentis in manus Dei viventis (qvod horrendum est) incidatis, murum vos pro domo domini non dubitetis opponere, & contra faciem Damasci turrim

rim vos inexpugnabilem opponentes, evellere ac destruere, ædificare pariter, ac plantare unanimiter procuretis qvæ in Ecclesia Dei evellenda & destruenda, ædificanda fuerint & plantanda. Ceterum qvoniam adhuc habemus multa vobis dicere qvæ non possunt commodè per præsentem Epistolam declarari; præmissis breviter prælibatis, caritati vestræ duximus prædicendum, qvod auctore patre luminum, â qvo omne datum est optimum, & omne donum perfectum, in proximo invento viro secundum cor nostrum, eum ad vos mittere disposuimus: per qvem de singulis qvæ omittère vel facere debeatis & omnibus qvæ fuerunt nobis ex parte vestra proposita, cum ad vos venerit efficiemini certiores. Datum Reat. III. Kal. Augusti, &c. Epist. 321. pag. 179. a.

Iu eundem fere modum scriptum est Principibus & populis per Islandiam constitutis. Qvamvis Insula vestra *ut supra* &c. *usqve ad verbum* liberè perpetrari; qvos salvos fieri cupimus, & ad agnitionem veritatis venire, ad qvod viam vobis salubriter præparabit, si habueritis in his qvæ Dei sunt obedientiam ad prælatos, & eos imo Deum in ipsis curaveritis honorare in qvibus contemptis Deus spernitur, & in receptis recipitur, & etiam honoratur, & opera impenderitis in operibus pietatis, & præsertim eleemosynis conferendis, qvarum efficaciam scriptura commendans inqvit: *Sicut aqva extingvit ignem, ita eleemosyna peccatum exstingvit* Ceterum qvoniam adhuc habemus &c. *ut supra.* Datum ut supra.

BREF PA'LS ERCHIBISKUPS I NIDAROSI.

In nomine Domini amen. Paulus Dei paciencia nidrosiensis ecclesiæ archiepiscopus. halluardus hamarensis. salomon osloensis. Ericus stauangrensis. ejusdem gra-

cia episcopi nidrosiensis ecclesiæ suffraganei universis christi fidelibus per nidrosiensem provinciam constitutis salutis eterne gaudium in filio virginis. Residentes in sacro provinciali concilio præparacione morum & statu ecclesie reformande & ab inimici framea animabus nostro regimini commissarum eruendis prout ex injuncte nobis debite servitutis obligamur. in nomine patris & filii & spiritus sancti. Imprimis statuimur de vitta & honestate clericorum. ut casto & continenter viuant statuta prædecessorum nostrorum & præcipue duo ulteriora felicis recordacionis Elaui Archiepiscopi predecessoris nostri in concilio bergensi, edicta innovamus. approbamus. satificamus (*melius* ratificamus) omnibus aliis & singulis predecessorum nostrornm statutis in concilijs provincialibus qvæ præter jura vel contra canones sunt edita penitus abrogatis. propter qvæ in istis nostris statutis sub seqventes penas & modum puniendi transgressores & precipue notorios fornicatores & eorum focarias. ad jus commune reducentes. Jtem statuimus. ut in monasteriis. qvibuscunqve nullus precio vel pactione recipiatur. in fratrem vel sororem nec prebendarios seu prebendarias. sine suorum dyacesanorum consensu, qvod si factum fuerit ipsi recipientes tales pactiones sive bona ex ipsis provenientia. ipso facto. totius administrationis jure. & prelationis auctoritate sint privati. Dantes vero & consentientes. ad arbitrium dyosesani puniatur; & qvod Abbates. & abbatisse in sua consecratione iurent & moniales in suis benedictionibus. ut hys non consentiant corporale prestent iuramentum. Jtem sacro approbante concilio docuimus omnes & singulos. clericos. cuiuscumqve. condicionis. status dignitatis. vel ordinis. existant. privilegiis sedis Apostolicæ. qvalitercumque abutentes. seu casus ab episcopis servatos seu per provincialia vel sinodalia statuta sint temere usurpantes. vota peregrinationis autoritate propria pro suo libitu

libitu indiscrete commutantes. vel penitencias publicas relaxantes ipso facto excommunicacionis siue subiacere. Jtem statuimus ut clericus cujuscunqve status ordinis. vel dignitatis ex istac. qvi procurat a rege vel a seculari potestate discrete vel indiscrete. manifeste. vel oculte contra iusticiam se teneri. qvominus pro suis excessibus a suo iudice ecclesiastico corrigatur. ipso facto excommunicacionis sentenciam incurrant. Jtem præcepimus qvod statuta Domini Vilhelmi sabinensis. Cardinalis. condam legati ad norvegiam diligenter observentur & singulis annis in synodis publicentur. Jtem prohibemus sub interminacione maledictionis eterne. ne aliqvi indiscretas. indulgencias. pronunciare præsumant. Jtem statuimus qvod claustra monialium. sub diligenti custodia. & firma clausura precipue de nocte observentur. nec clericos. vel laicos. religiosos vel seculares post earum vesperas ad se ingredi permittant. nisi urgens necessitas, & evidens utilitas. id exposcat. & tunc non in locis & horis suspectis. Jtem declaramus qvod episcopi qvilibet in sua dyocesi. archiepiscopus in tota provincia. possint dispensare. vel dispensando relaxare. statuta sacra observacione ieiuniorum. & feriarum. & nullis nisi ex commissione. ipsorum sibi specialiter facta. Jtem qvæ in statuto. bone memorie. domini Elavi caveror ne sacerdotes vel alie ecclesiastice persone. non admittantur ad penitenciam. nisi decimam partem bonorum per ecclesiam acqvisitorum ecclesie relinqvant interpretantur. nomine penitencie. qvantum ad illum articulum absolutionem intelligi. nunqvam possint audiri & ad veritatis viam induci. ac etiam salutaria consilia eis impendi vel eciam pro aliis suis peccatis absolucionem obtinere. Jtem statuimus. ut nullus sacerdos vel clericus infra sacros ordines constitutus. qvi usqve ad extremum vite sue in concubinatu notorio compertus fuerit. perdurasse ad sepulturam infra muros. vel parietes aut in atrijs vel ve-

stibulo

ſtibulo eccleſie. cujus thorum meretriciis amplexibus compertus eſt violaſſe. vel eciam cujuscunqve alterius eccleſie. qvantumcumqve dignam peregerit pœnitenciam ob deteſtacionem tam fedi criminis. admittatur. & qvicunqve talis in eccleſie veſtibulo vel alio ſepeliverint vel ſcienter admiſerint eo ipſo ab officio & beneficio ſint ſuſpenſi. Jtem circa canonicas ſanciones ſtatuimus. minus ut concubinis ſeu focariis clericorum infra ſacra conſtitutorum injungatur penitencia tamqvam & ſacrilegio. pro adulterio. ſc. ſi occulte ſint. ſi vero ſint notorie niſi monite. a peccato deſtiterint excommunicentur. & publice excommunicate in ſua malicia perdurantes in eccleſia nuncientur. Jtem precipimus qvod epiſcopi & eorum officiales clericos habeant in ratos ad eorum acta fideliter conſcribenda. Inſtanter ſtatuimus qvod nulli laico de cetero præpoſitura vel alie cauſæ ſpirituales vel ſpiritualibus annexe committantur. Jtem ſtatuimus qvod procuratores prepoſitorum ſive exactores nullam multam pecuniariam levent ſine ſcitu ſacerdotis parochialis. & qvod idem ſacerdos copiam omnium ſic levatorum in ſcriptis exhibere valeat domino epſcopo reqviſitus. Jtem prohibemus ne epiſcopi abbates abbatiſſe ſev alii eccleſiarum rectores vel prelati preſumant ſuarum eccleſiarum predia terras vel qvascunqve alias poſſeſſiones de cetero alicui tradere. vel concedere pro ſuo perpetuo. Qvod ſi alicubi attentatum invenitur in irritum revocamus. terras & poſſeſſiones predictas ſic alienatas ad jus & proprietatem ipſarum preſentis authoritate concilii reducentes. In qvorum omnium teſtimonium & evidenciam firmiorem ſigilla noſtra præſentibus appenſa. Datum nidroſie anno gracie M°. CCC°. XXX° IIII. decimo Kal. Octobris.

REGISTR.

INDEX VOCUM

QVÆ IN

JURE ECCLESIASTICO ARNÆANO,

ET

ANNOTATIONIBUS RARIORES

OCCURRUNT.

A.

F.

Lid-

M.

P.

R.

Skipta

T.

Vin



ERRATA.

ERRATA.

Pag. lin.
6 - 36. *pro* aſperſionis. *leg.* immerſionis
9 - 2 *pro* ſive ante baptizatus ſit. *leg.* ſive ei ante ritè baptizatus videatur.
11 - 17 *lege* manſionem domi ſuæ, & alimenta cæt.
13 - 22 *pro* Labb. *leg.* Collet.
15 - 14 *pro* ejuve *l.* ejusve.
16 not. c. lin. 4 pro ſi foeminam *l.* ſi foemina, qvam
19 - 2 *pro* incertum non fuerit. *l.* effatum non variet
21 - 20 *pro* armet *l.* arment
23 not. 24.) lin. 1. *pro* qrærelas *l.* qverelas.
24 - *lin. penult. pro νευ l. νεου.*
25 - 11 *pro* ſacerdotes ponito *l.* ſacerdotes & doctores ponito.
in not. lin. 1. *pro αδιαφθωρον τυ οικυ l. αδιαφθορον του οικου* lin. 2. *pro ιχειν δοξειε ποιειθαι l. εχειν δοξειε ποιεισθαι.* lin. 3. *αφοριξεςται -- υτω lege αφοριξεσθαι -- ουτω.*
20 *lineæ ultimæ textus adde* í kyrkio edr kyrkiu gardi. Sva ok ef madr er loſtinn med heyptugri hendi. cæt.
34 - 14 *pro* fórſtiórar *l.* forſtiórar
35 - 3 *pro* immumtatis *l.* immunitatis
39 - 2 *pro* conſtitua *l.* conſtituta
41 *lin. penultima pro* læderit *l.* læſerit
43 *not.* 53. lin. 1. *pro* puberis *l.* puberes
49 - 14 *pro* illi *l.* illic
54 - 25 *pro* 67. *l.* 68.
69 - 10 *pro* domi habere licet. *l.* domi habere non licet:
in *not. ibid.* lin, 2. *pro* Sture *l.* Sturlungæ.
71 - 10 *pro* marcas *l.* uncias.
73 *not.* lin. 9. *αρκαιονομια l. αρχαιονομια*
74 - 14 poſt i klauſtur at fara *adde* edr pílagrims ferdom.
79 - 16 *pro* paraſchevos *l.* paraſcheves
21 *pro* deputatos *l.* deputatas
80 *var.* b. lin. 3. *pro* egri *l.* eyri
83 - 7 *pro* poſſedeit *l.* poſſiderit
29 *pro* attegerunt *l.* attigerunt.
87 - 3 *pro* ſalutas *l.* ſolutas
94 lin. ult. *pro* bonarum *l.* bonorum.

Pag.

Pag. lin.

105 - 6 *pro* Paradiso interdictum *l.* extra Paradisum constitutum est.

119 in *not.* lin. 3 *pro* αιτυντος *l.* αιτουντος

120 lin. 2. Cap. XVII. *post pastores adde* Diaconi.

123 - 6 *pro* sciens conjugem ejus, a qvo cognita fuerit adhuc in vivis esse. *l.* sciens conjugem ejus adhuc in vivis esse, eaqve ad libidinem abutitur.

130 - 10 *pro* 69. *l.* 68.

131 - 7 *pro* nisi alter-uter *l.* nisi se alteruter.

132 *var.* f) *pro* 54. *l.* 68.

134 - 17 *pro* saunar *l.* sannrar

145 - 8 *pro* concentiens *l.* consentiens

147 - 5 *pro* carnaliter commisceat *l.* carnaliter se commisceat.

148 - 1 *pro* kefir *l.* hefir.

155 - 17 *pro* præcibus *l.* precibus
var. g) lin. 3. *pro* cerevisia *l.* cerevisiam.

167 - *inseratur* „Omnibus autem aliis diebus dominicis festisqve operari licet, qvæ mox indicentur.

169 - 5 *pro* die *l.* die dominico.

• - 11 *pro* emserit *l.* emerit

172 - *custos* standa *l.* eigi

177 - *pro* adhibeat *l.* adhibeatur

178 - 16 *pro* 84. *l.* 48.

190 - 22 *pro* hyd. dr *l.* hyddr.

199 - 16 *pro* animalibus — victus fuerit. *l.* animalia — comederit.

203 - 13 *pro* unde hoc juramentum. *l.* unde promissorium istiusmodi juramentum.

204 - 26 *pro* oæ *l.* ok

207 - 10 *pro* rapina *l.* rapinæ

234 - in not. lin. 1. *pro* apud Caluzium *l.* apud Baluzium. ibid. lin. 3. *l.* qui consecratus fuit anno MCXCV. mortuus MCCXI. & Brando Sæmundi — qvi anno MCLXIV. consecratus fuit, mortuus autem MCCI.

